

پیامد خشونت بار:

انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

مرکز اسناد حقوق بشر ایران

مرکز اسناد حقوق بشر ایران نهادی بیطرف و مستقل پژوهشی است که هدف آن ایجاد یک تاریخچه جامع و عینی از وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران از زمان انقلاب سال ۱۳۵۷ به بعد می‌باشد. این تاریخچه، شامل جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل طیف گسترده‌ای از اسناد و مدارک است که به صورت آرشیو، جهت مطالعه و تحقیق در دسترس عموم قرار خواهد گرفت. با تکیه بر این اصل که مسئولیت‌پذیری در قبال تخلفات گذشته لازمه پیشرفت اجتماعی و تحولات دموکراتیک در آینده خواهد بود، مرکز اسناد حقوق بشر ایران، گفتگو و تبادل نظر آگاهانه درباره وضعیت حقوق بشر در ایران را تشویق و ترغیب می‌نماید. این مرکز با تعداد زیادی از پژوهشگران و متخصصان در زمینه مستندسازی موارد نقض حقوق بشر و سایر پروژه‌ها همکاری می‌کند.

اهداف مرکز اسناد حقوق بشر ایران

- بررسی و مستندسازی موارد تخلف حقوق بشر در ایران؛
- ارتقای سطح آگاهی مجامع بین‌المللی از تخلفات حقوق بشر در ایران و تحت فشار قرار دادن دولت ایران برای خاتمه دادن به این تخلفات؛
- ارتقای سطح آگاهی مردم ایران از موارد تخلف حقوق بشر در ایران و استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر؛
- ایجاد مجموعه و آرشیوی اینترنتی از اسناد حقوق بشر با این امید که روزی در پیشرفت و حمایت از روند مسئول شناختن متخلفان مورد استفاده قرار گیرد.

آدرس:

Iran Human Rights Documentation Center

129 Church Street, Suite 304

New Haven, CT 06510, USA

تلفن: ۲۲۱۸-۷۷۲ (۲۰۳)

نمبر: ۱۷۸۲-۷۷۲ (۲۰۳)

پست الکترونیکی: info@iranhrdc.org

پایگاه اطلاعاتی: <http://www.iranhrdc.org>

عکسها: عکس روی جلد دو بسیجی را نشان می‌دهد که به یک خانم تظاهرکننده حمله می‌کنند. عکس سمت چپ رئیس پلیس کنونی، اسماعیل احمدی مقدم را نشان می‌دهد.

سایر عکسهای گزارش از اینترنت به دست آمده‌اند.

پیامد خشونت بار

انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

مرکز اسناد حقوق بشر ایران

فروردین ۱۳۸۹

فهرست

۱	پیشگفتار
۴	۱. انتخابات
۴	۱,۱. مراحل انتخابات ریاست جمهوری
۵	۱,۲. انتخابات ۱۳۸۸ و ادعای تقلب در انتخابات
۸	۱,۲,۱. نتایج انتخابات اعلام می شود
۱۱	۱,۲,۲. اتهام تقلب در انتخابات مطرح می شود
۱۲	۲. تظاهرات
۱۳	۲,۱. شنبه ۲۳ خرداد: تظاهرات ناگهان آغاز می شود
۱۸	۲,۳. دوشنبه ۲۵ خرداد: میلیونها نفر به خیابانها می ریزند
۲۲	۲,۴. سه شنبه ۲۶ تا جمعه ۲۹ خرداد: در سوگ کشته شدگان و نماز جمعه
۲۶	۲,۵. شنبه ۳۰ خرداد: تظاهرات سرکوب می شوند
۳۱	۲,۶. از تابستان تا زمستان ۱۳۸۸: تظاهرات در روزهای یادبود
۳۲	۲,۶,۱. ۱۸ تیرماه: سالروز حمله سال ۱۳۷۸ به کوی دانشگاه
۳۲	۲,۶,۲. ۲۶ تیرماه: نماز جمعه هاشمی رفسنجانی
۳۳	۲,۶,۳. ۸ مرداد: در سوگ جان باختگان
۳۵	۲,۶,۴. ۲۷ شهریور: روز قدس
۳۶	۲,۶,۵. سیزدهم آبان: سالگرد تسخیر سفارت آمریکا
۴۰	۲,۶,۶. ۱۶ آذر: روز دانشجو
۴۱	۲,۶,۷. ۲۹ آذر: وفات آیت الله منتظری
۴۲	۲,۶,۸. ۶ دیماه: روز عاشورا
۴۵	۲,۷. نقض قوانین ایران و حقوق بین الملل
۴۵	۲,۷,۱. نقض حق تجمع
۴۷	۲,۷,۲. استفاده مفرط از زور
۴۹	۲,۷,۳. عدم محافظت از حق حیات و ارتکاب قتل عمد
۵۰	۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان
۵۵	۳,۱. بازداشتگاه کهریزک
۶۲	۳,۲. نقض قوانین ایران و حقوق بین الملل
۶۲	۳,۲,۱. دستگیریهای خودسرانه و محرومیت از برخورداری از حق تشریفات حقوقی
۶۴	۳,۲,۲. محرومیت از مراقبتهای پزشکی، بدرفتاری، شکنجه، اعترافات اجباری و مرگ
۶۷	۳,۲,۳. ناپدید شدنهای اجباری

۶۹	۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان
۶۹	۴,۱. غیر تظاهر کنندگان دستگیر می شوند
۷۴	۴,۲. مقامات سابق دستگیر می شوند
۸۳	۴,۴. نقض قوانین ایران و حقوق بین الملل
۸۳	۵. محاکمات گروهی فرمایشی
۸۵	۵,۱. نخستین محاکمه گروهی فرمایشی
۹۱	۵,۲. دومین محاکمه گروهی فرمایشی
۹۲	۵,۳. سومین محاکمه گروهی فرمایشی
۹۴	۵,۴. چهارمین محاکمه گروهی فرمایشی
۹۵	۵,۵. پنجمین محاکمه گروهی فرمایشی
۹۶	۵,۶. مجازات بازداشت شدگان تعیین می شود
۹۹	۵,۷,۱. حق انتخاب وکیل
۱۰۰	۵,۷,۲. محکومیت بر پایه اعترافات اجباری

نتیجه گیری

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران^۱

پیشگفتار

روز ۲۳ خرداد ۱۳۸۸، یعنی یک روز پس از دهمین دور انتخابات ریاست جمهوری در جمهوری اسلامی ایران، تظاهرات در شهرهای سراسر ایران در گرفت. تظاهرکنندگان علیه آنچه از دید آنها یک تقلب گسترده بود اعتراض کردند - فریادهای «رأی من کجاست؟» همه جا طنین افکند. شورای نگهبان فقط صلاحیت چهار تن را برای شرکت در مبارزات انتخاباتی تأیید کرده بود؛ محمود احمدی‌نژاد رئیس جمهور وقت؛ محسن رضایی، فرمانده اسبق سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که یک محافظه‌کار به شمار می‌رفت؛ میرحسین موسوی نخست وزیر سابق ایران در دوران جنگ با عراق که اصلاح‌طلب محسوب می‌شد؛ و مهدی کروبی، رئیس پیشین مجلس و نیز یک اصلاح‌طلب.

موسوی در ساعات آخر روز انتخابات خود را پیروز اعلام کرد. دولت فوراً اعلام نمود که احمدی‌نژاد با کسب ۶۲ درصد آراء پیروز شده است. رژیم همچنین در واکنش به این جریان، خطوط ارتباطات الکترونیک داخل ایران و نیز ارتباط با جهان خارج را قطع نمود. همچنان که هفته سپری می‌شد، تلفنهای همراه و خدمات اینترنتی مرتباً قطع شده یا سرعت آنها کاهش می‌یافت. روز ۲۶ خرداد، مقامات اعلام کردند که خبرنگاران خارجی اجازه ندارند از خیابانها گزارش تهیه کنند و ویزای آنها نیز تمدید نخواهد شد. صدها تن از خبرنگاران داخلی و اعضاء مطبوعات دستگیر و ارباب شدند.

علیرغم این تلاشها، تا آخر خرداد و اوایل تیرماه تقریباً هر روز تظاهرات در سراسر کشور ادامه داشت. حداقل در یک مورد تعداد تظاهرکنندگان به میلیونها رسید. در پاسخ، دولت تأیید کرد که احمدی‌نژاد پیروز شده و نیروهای افسار گسیخته سپاه (به فرماندهی محمد علی جعفری) و بسیج (به فرماندهی حسین طائب) را به جان مردم انداخت. هرچه جمعیت مردم افزایش یافته و در مطالبه حقوق خود برای داشتن تجمعی آرام پافشاری می‌کردند، نیروهای امنیتی بر میزان خشونت خود می‌افزودند. تظاهرکنندگان در خیابانها مورد حمله، ضرب و شتم، و اصابت گلوله قرار می‌گرفتند. بسیاری از راه پیمایان در خیابانها کشته شدند. هزاران تن به طور خودسرانه دستگیر شدند - قوه قضاییه گزارش کرد که ۴۰۰۰ تن در هفته‌های نخست دستگیر شده‌اند. نهایتاً تظاهرات هر روزه پس از یک سرکوب شدید بخصوص در روز ۳۰ خرداد، که در آن حداقل سی تن کشته شدند، کاهش یافت.

اما با وجود این، تظاهرکنندگان در طول تابستان و تا رسیدن زمستان در ایام بزرگداشت‌های عمومی به خیابانها ریخته و نیروهای امنیتی نیز به سرکوب وحشیانه هرگونه ابراز نارضایتی ادامه دادند. اعتراض به آنچه که تقلب در انتخابات نامیده می‌شد تدریجاً تبدیل به ابراز وسیعتری از مخالفت و نارضایتی از حکومت شد. در طی فقط چند ماه، تمرکز اعتراضات نسبت به انتخابات کمتر شد و بیشتر متوجه ماهیت سرکوب و خفقان عمومی رژیم شده است. در روز ششم دیماه، روز عاشورا، گزارش شد که صدها تن از تظاهرکنندگان دستگیر شدند.

رژیم ایران همچنین به دستگیری افرادی پرداخت که از تظاهرکنندگان نبودند اما رژیم آنها را به راه‌اندازی «انقلاب مخملی» متهم ساخته بود. شمار دقیق بازداشتها هنوز معلوم نیست، اما شواهد کنونی حاکی از آن است که صدها تن صرفاً به دلیل استفاده از حق تجمع خود دستگیر و زندانی شدند. این بازداشتها بخشهای وسیعی از جامعه مدنی، از جمله رهبران و اعضاء گروه‌های سیاسی مخالف و اقلیت، اعضاء تشکیلات سیاسی، حقوقدانان، دانشجویان و دانشگاهیان را در بر می‌گیرد. بازداشتها طی زمستان نیز ادامه یافتند.

بسیاری از بازداشت‌شدگان مورد تهدید قرار گرفتند اما پس از چند روز آزاد شدند. با این حال بسیاری دیگر در زندان با شکنجه، تجاوز جنسی، و مرگ مواجه شدند. بازداشت‌شدگان مورد حبس انفرادی، بازجوییهای دراز مدت، ضرب و شتم، تجاوز و انواع دیگر شکنجه قرار داشته و دارند. بسیاری از آنها مجاز به برقراری تماس با خانواده یا وکلای خود نیستند و بسیاری دیگر تحت فشار مجبور به اعترافات علنی شده‌اند. برخی از تظاهرکنندگان به بازداشتگاه کهریزک فرستاده شدند و آنجا چنان وحشیانه با آنها رفتار شد که دولت دستور بستن بازداشتگاه و انتقال زندانیان به اوین و سایر زندانها را داد. سه تن از بازداشت‌شدگان کهریزک به علت عدم مراقبتهای پزشکی، در راه انتقال به زندان اوین و یا اندکی پس از انتقال

پیشگفتار

جان باختند. به خانواده‌های بسیاری از تظاهرکنندگان و بازداشت‌شدگان کشته شده، اجازه برگزاری مراسم تدفین مناسب داده نشد.

در روز دهم مرداد، یک سری محاکمات گروهی و فرمایشی در تهران آغاز شد. دو محاکمه نخست از تلویزیون ایران پخش شد و صدها زندانی آشفته و نامرتب را نشان داد که ملبس به لباسهای پیژامه‌وار زندان چهره‌ای گیج و مبهوت داشتند. اگرچه لیست متهمین هرگز به صورت عمومی اعلام نشد، اما چهره بسیاری توسط عموم مردم قابل تشخیص بود، از جمله محمد علی ابطحی، معاون رئیس جمهور سابق و دکتر محسن میردامادی، دبیرکل جبهه مشارکت ایران اسلامی. این محاکمات گروهی فرمایشی چه بر طبق قوانین ایران و چه بر طبق حقوق بین‌الملل، چندان شباهتی به محاکمات جنایی نداشتند. در هر کدام، دادستان یک سند سیاسی را قرائت می‌کرد که متهمین و دیگران در خارج از ایران از جمله دولتهای خارجی را به برپایی «انقلاب مخملی» متهم می‌نمود. به دنبال خواندن این متن، بعضی از متهمین که قبلاً انتخاب شده بودند اعترافات خود را بیان می‌کردند.

از اوایل مرداد ماه، بازداشت‌شدگان در تلویزیون نیز ظاهر شده و به جنایاتی مرتبط با امنیت ملی و تعلق به سازمانهای تروریستی و به توطئه و همدستی با قدرتهای خارجی اعتراف می‌کردند. روز ۱۳ مهر دولت شروع به اعلام مجازاتها کرد. چهار حکم نخست اعدام بود و متعلق به مردان جوانی بود که پیش از انتخابات دستگیر شده بودند. از تاریخ دهم دی ماه تاکنون حداقل یکصد مجازات حبسهای طویل‌المدت، شلاق، یا تبعید اعلام شده است. اما تاکنون هویت بسیاری از افرادی که زندانی و محاکمه شده‌اند، نامعلوم باقی مانده است.

این نخستین گزارشی است که سرکوب وحشیانه مخالفان پس از ۲۲ خرداد توسط حکومت ایران را مستند نموده و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. به منظور آماده کردن گزارش برای انتشار در موعد مقرر، فقط وقایعی که تا تاریخ دهم دی ماه ۱۳۸۸ اتفاق افتاده‌اند تحت پوشش قرار گرفته‌اند. اما اعمال سرکوبگرانه جمهوری اسلامی رو به تشدید است و مرکز اسناد حقوق بشر ایران کاملاً واقف است که طی هفته‌ها، ماه‌ها، و سالهای آتی، جزییات بیشتری از این فجایع آشکار خواهند شد.

این گزارش با شرح مختصری از انتخابات ریاست جمهوری آغاز می‌شود و به دنبال آن فهرستی از سرکوب سبانه تظاهرات توسط رژیم ارائه شده است. امتناع رژیم از صدور مجوز برای تظاهرات گروه‌های مخالف، اعمال شدید زور و فشار برای سرکوب کردن تظاهرات، و به قتل رساندن تظاهرکنندگان، حقوق تظاهرکنندگان را برای برخورداری از آزادی تجمع، محافظت در برابر اعمال شدید زور توسط قوای اجرایی، و حق حیات آنان را مطابق قانون ایران و حقوق بین‌الملل، نقض کرده است. کشتن تظاهرکنندگان چیزی به جز قتل عمد نیست.

بخش سوم این گزارش، دستگیریهای خودسرانه تظاهرکنندگان و رفتار وحشیانه‌ای که برخلاف قوانین ایران و حقوق بین‌الملل با آنان شده است را شرح می‌دهد. تظاهرکنندگان بدون داشتن هیچگونه اتهامی زندانی شدند و سپس هنگامی که در بند بودند از تشریفات حقوقی اساسی همچون تماس با خانواده و وکلای خود محروم شدند. با زندانیان بدرفتاری شد، آنها از مراقبتهای پزشکی محروم شدند، مورد ضرب و شتم، تجاوز و شکنجه قرار گرفتند و به قتل رسیدند. همچنین عدم اطلاع رسانی رژیم به خانواده‌های زندانیان درباره محل نگهداری عزیزان آنها، ناپدید شدن اجباری تلقی شده و نقض حقوق بین‌الملل است.

در ادامه، بخشی است که شرحی از دستگیری و حبس یک سلسله مبسوط از جامعه سیاسی و مدنی ایران را عرضه می‌کند. به همان دلیلی که اینگونه اعمال حقوق تظاهرکنندگان را نادیده گرفت دستگیریها، بازجوییها و شکنجه افرادی که در تظاهرات شرکت نداشتند نیز قوانین ایران و حقوق بین‌الملل را زیر پا گذاشت. زندانیان سیاسی برای مدتهای مدید در بند نگهداشته شدند، اغلب در حبس انفرادی بودند، و حداقل دسترسی به مشاور حقوقی منتخب خود را داشتند. آنهایی که توانستند از مشاور حقوقی بهره‌مند شوند، فقط اجازه یافتند تماسهای کوتاهی با وکلای خود داشته باشند. اگر معلوم بشود که این شکنجه‌ها، قتلها، یا ناپدید شدنهای اجباری در سطح وسیع و برنامه‌ریزی شده و با اطلاع و آگاهی مرتکبین صورت گرفته است، هر

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

یک از آنها جنایت علیه بشریت نیز محسوب خواهند شد.

آخرین بخش این گزارش پنج محاکمه گروهی فرمایشی و تعیین مجازات برای تظاهرکنندگان و فعالان را شرح می‌دهد. به نمایش گذاشتن زندانیان در این محاکمات گروهی فرمایشی و سپس تعیین مجازات بازداشت‌شدگان، قوانین ایران و حقوق بین‌الملل را نقض نمودند زیرا که هر دوی آنها انجام تشریفات حقوقی اساسی، از جمله فرض بر بیگناهی، و حق داشتن وکیل منتخب متهم، و ممنوعیت تکیه بر اعترافات اجباری در دادرسی کیفری را واجب می‌دانند.

مسئولیت این موج سرکوب سبعانه با سران رژیم آغاز می‌شود که در رأس آن رهبر و سپس محمود احمدی‌نژاد، و بعد هم رؤسای سازمانهای اجرایی از جمله سپاه و بسیج و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی (ناجا)، و رؤسای قوه قضاییه قرار دارند. این سلسله مراتب در رده‌های پایینی به بسیجیهای موتورسواری که راهپیمایان را در کوچه و خیابان هراسانده، نگهبانان سادیستی زندانها و دیگر کارکنان قضایی می‌رسد. این مرتکبین و افراد مافوق آنها مطابق قوانین ایران و جهان مسئول هستند.

اکثر مطالبی که در این گزارش ارائه شده از سی و دو مصاحبه‌ای بر گرفته شده که توسط این مرکز با فعالان، متخصصان و قربانیان این سرکوب حکومتی انجام گرفته است. بیشتر مصاحبه شونده‌ها خواسته‌اند که به دلایل امنیتی گمنام باقی بمانند. با توجه به تلاشهای همه جانبه حکومت ایران برای پنهان و مخدوش نمودن این سوابق، این گزارش همچنین به تجزیه و تحلیل و مقایسه گواهی شهود با گزارشهای مندرج در مطبوعات رسمی ایران و جهان نیز پرداخته است.

۱. انتخابات

۱. انتخابات

در روز ۲۲ خرداد ۱۳۸۸ ایرانیان بیشماری در دهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری که در جمهوری اسلامی ایران برگزار شد، شرکت نمودند. سخنگوی شورای نگهبان گزارش داد که بیش از ۸۰ درصد از ۴۶,۲ میلیون نفر واجدین شرایط در این رأی گیری شرکت کردند.^۱ تنشهایی که در روزهای آخر پیش از انتخابات بالا گرفته بود، پس از آنکه رئیس جمهور وقت محمود احمدی نژاد و کاندیدای اصلاح طلب میر حسین موسوی هر دو در شب انتخابات اعلام پیروزی کردند، بیش از پیش شدت یافت. به دنبال اعلام نتایج اولیه توسط ستاد انتخابات مبنی بر پیروزی رئیس جمهور وقت، کاندیداهای مخالف ضمن انتشار بیانیهای، ادعا کردند در انتخابات تقلب صورت گرفته است.

از زمان انقلاب ۱۳۵۷، مراحل انتخابات ریاست جمهوری در ایران به صورت پروسه‌ای درآمده که شدیداً توسط شورای نگهبان کنترل می‌شود.^۲ این شورا مکرراً به انجام تقلب متهم شده است. مع الوصف دامنه این اتهامات به دنبال انتخابات ۱۳۸۸ بی سابقه بوده و منجر به اعتراضات بسیار گسترده‌ای توسط رأی دهندگان شد. دولت به طور وحشیانه‌ای تظاهرات را سرکوب و هزاران تن را دستگیر کرد، بسیاری را کشت و تعداد بیشماری از زندانیان را با اعمال فشار مجبور کرد به جنایاتی در ارتباط با امنیت ملی و به راه انداختن «انقلاب مخملی» اعتراف کنند.

۱.۱. مراحل انتخابات ریاست جمهوری

در سال ۱۳۶۸ قانون اساسی اصلاح شد، سمت نخست وزیری از میان برداشته و تصریح شد که: «پس از مقام رهبری، رئیس جمهور عالی ترین مقام رسمی کشور است». رئیس جمهور، مسئولیت اجرای قانون اساسی و ریاست قوه مجریه را بر عهده دارد.^۳ وی مسئول امور برنامه و بودجه کشور بوده و انتخاب نمایندگان ویژه، معاونین و وزراء، از جمله وزیر کشور را، از میان افرادی غیر از نمایندگان مجلس بر عهده دارد.^۴ علاوه بر آن، قانون اساسی اصلاحی، سازمانی به نام شورای عالی امنیت ملی را تأسیس نمود که تحت رهبری رئیس جمهور بوده و مسئولیتهایی از قبیل «هماهنگ نمودن فعالیت‌های سیاسی، اطلاعاتی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ارتباط با تدابیر کلی دفاعی - امنیتی» را بر عهده دارد.^۵

طبق اصل ۱۱۵ قانون اساسی، رئیس جمهور از میان رجال مذهبی و سیاسی انتخاب می‌شود. رئیس جمهور همچنین باید مدیر و مدبر بوده، دارای حسن سابقه و امانت و تقوی، و مؤمن و معتقد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی کشور (شیعه اثنی عشری) باشد.^۶

طبق اصل ۹۹ قانون اساسی شورای نگهبان مسئول نظارت بر انتخابات است.^۷ در سالهای ۱۳۷۰-۷۱ شورای نگهبان اصل ۹۹ قانون اساسی را طوری تفسیر کرد تا به این معنا باشد که شورای مزبور دارای اختیارات جامع و مطلق برای نظارت بر

۱. «شورای نگهبان: حضور ۸۵ درصدی مردم ایران در انتخابات»، پرس تی وی، [Council: Iran Election Turnout at 85%, PRESS TV] ۱۳ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.prestv.com/detail.aspx?id=97990>

۲. شورای نگهبان متشکل از دوازده عضو است که برابر با قانون اساسی ایران به آنها اختیارات گسترده‌ای اعطاء شده است. این شورا وظیفه مطابقت قوانین و مقررات موضوع با معیارهای اسلامی و قانون اساسی را دارد. شش تن از اعضاء این شورا مستقیماً توسط رهبر منصوب می‌شوند. شش تن دیگر توسط مجلس از میان حقوقدانانی برگزیده می‌شوند که توسط رئیس قوه قضاییه که خود توسط رهبر منصوب شده است، پیشنهاد شده‌اند. نگاه کنید به «قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، ۱۳۵۸ [مصوب ۱۳۵۷، اصلاحی ۱۳۶۸]، مواد ۴ و ۹۱-۹۹ [از این به بعد: «قانون اساسی ایران»].

۳. همان، ماده ۱۱۳.

۴. همان، مواد ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۷، و ۱۳۳.

۵. همان، ماده ۱۷۶.

۶. همان، ماده ۱۱۵.

۷. ماده ۹۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران می گوید: «شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آرا عمومی و همه پرسی را بر عهده دارد».

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

انتخابات است. بدین ترتیب، این شورا قادر بود صلاحیت هر نامزدی را که نامناسب تشخیص می‌داد، رد کند.^۸ اگر چه در آن زمان بسیاری از فقها چنین تفسیری را غیرقانونی می‌دانستند اما رهبر، آیت‌الله علی خامنه‌ای^۹ از آن حمایت کرد. او در یک سخنرانی خطاب به شورای نگهبان چنین گفت:

اگر فردی در مخالفت با دیدگاه‌های فقیه سخن بگوید و بنویسد، وی ضد ولایت فقیه است. کاندیداها باید متقی و پرهیزکار باشند. اگر چه بعضی‌ها نیت خیر دارند، اما مسلم است که از روی تعصب عمل می‌کنند و این خوب نیست. بنابراین بهتر است اصولاً این افراد را انتخاب نکنید. اگر سند یا مدرکی هم علیه آنها نیست، شما می‌توانید بر اساس دانش خودتان عمل کنید.^{۱۰}

روز ۴ مرداد ۱۳۷۴، مجلس که تحت تسلط محافظه‌کاران قرار داشت، قانون انتخابات را اصلاح نمود و رسماً اختیارات کامل و مطلق را به شورای نگهبان تفویض نمود.^{۱۱} این اصلاحات تنفیذ می‌نمود که اختیارات شورای نگهبان برای نظارت «عام و در تمام مراحل و در کلیه امور مربوط به انتخابات، جاری است».^{۱۲} در نتیجه شورای نگهبان فهرست کاندیداها را مجاز ریاست جمهوری را برمی‌گزیند و تأیید نهایی انتخابات با آن شورا است.^{۱۳}

شورای نگهبان بر اساس معیارهای ذهنی خود صلاحیت کاندیداهای انتخابات را تأیید می‌کند.^{۱۴} تاکنون کاندیداهای رد صلاحیت شده، هم برای انتخابات مجلس و هم برای انتخابات ریاست جمهوری، شامل روحانیون معتبر و پشتیبانان دیرین دستگاه اسلامی بوده‌اند.^{۱۵} شورای نگهبان ملزم به توضیح دلایل خود نیست و تصمیمات این شورا قابل فرجام خواهی نیست.^{۱۶}

۱.۲. انتخابات ۱۳۸۸ و ادعای تقلب در انتخابات

در روز ۳۰ اردیبهشت ۱۳۸۸ شورای نگهبان علاوه بر رئیس جمهور وقت، محمود احمدی‌نژاد، صلاحیت سه تن دیگر از ۴۷۵ نامزدی که در وزارت کشور برای شرکت در انتخابات ریاست جمهوری و فعالیتهای انتخاباتی نام نویسی کرده بودند را تأیید کرد. یکی از آنها محسن رضایی بود که یک محافظه‌کار تمام عیار محسوب می‌شود، در حالیکه دو تن دیگر مهدی کروی و میرحسین موسوی از نامزدهای اصلاح‌طلب به حساب می‌آمدند.

۸. مهدی مسلم، «سیاست‌های جناحی در ایران پس از خمینی»، ص. ۱۸۱، (۲۰۰۲).

۹. رضا افشاری، «حقوق بشر در ایران: سوء استفاده از نسبییت گرای فرهنگی»، ص. ۲۰۶، (۲۰۰۱).

۱۰. مسلم، رک. زیرنویس ۸، ص. ۱۸۱ (به نقل از خامنه‌ای).

۱۱. مهرانگیز کار، «موانع موجود در قانون اساسی برای رسیدن به حقوق بشر و دموکراسی در ایران»، ص. ۷۳ (جزوه منتشر نشده، موجود در آرشیو محققان در خطر و مرکز اسناد حقوق بشر ایران) [از این به بعد: «موانع موجود در قانون اساسی»]; قانون اساسی ایران، رک. زیرنویس ۲، ماده ۹۹؛ افشاری، رک. زیرنویس ۹، ص. ۲۳۹.

۱۲. مسلم، رک. زیرنویس ۸، ص. ۲۳۴؛ قانون انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۶۴، ماده ۸.

۱۳. موانع موجود در قانون اساسی، رک. زیرنویس ۱۱، ص. ۷۳.

۱۴. همچنین نگاه کنید به افشاری، رک. زیرنویس ۹، ص. ۲۳۷.

۱۵. همان، ص. ۲۳۷.

۱۶. همان، ص. ۲۳۹.

۱. انتخابات

رضایی سابقاً رئیس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بود. اما با این حال، رضایی که از متحدان آیت‌الله اکبر هاشمی رفسنجانی محسوب می‌شد، در چندین موضع از جمله سیاست اقتصادی با احمدی‌نژاد تضادهای آشکاری داشت. رفسنجانی چهارمین رئیس جمهوری اسلامی بوده و نیز رئیس مقتدر مجمع تشخیص مصلحت نظام است.^{۱۷}

مهدی کروبی، تنها روحانی مجاز برای شرکت در انتخابات، یکی از منتقدان صریح و بی‌پروای شورای نگهبان و قوه قضاییه است. کروبی که اکنون ۷۲ سال سن دارد یکی از مؤسسان مجمع روحانیون مبارز و از رؤسای حزب اعتماد ملی است. مجمع روحانیون مبارز که در سال ۱۳۶۷ تأسیس شد، مورد تأیید آیت‌الله خمینی بود. بعدها روحانیون صاحب نامی از جمله محمد خاتمی، موسوی خویینی‌ها، و محمد علی ابطحی به آن پیوستند. کروبی در سال ۱۳۸۴ این مجمع را ترک گفت تا حزب اعتماد ملی را تشکیل داده و در انتخابات ریاست جمهوری شرکت نماید.^{۱۸} وی پس از آنکه نتوانست رأی کافی برای شرکت در مرحله دوم انتخابات به دست آورد، شدیداً نسبت به وقوع تقلب در انتخابات اعتراض کرد.^{۱۹}

موسوی از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۶۸ نخست وزیر ایران بود. وی سپس به عضویت مجمع تشخیص مصلحت نظام درآمد و به عنوان مشاور به رؤسای جمهور رفسنجانی و خاتمی خدمت کرد، اما به طور کلی در حاشیه فعالیت‌های عمومی باقی ماند. پس از آنکه موسوی اعلام کرد قصد دارد در انتخابات ریاست جمهوری شرکت نماید، رئیس جمهور اصلاح طلب سابق، محمد خاتمی، به کاندیداتوری خود پایان داده و به حمایت از موسوی که به نظر وی در چالش با رئیس جمهور وقت، محمود احمدی‌نژاد، مبارزی قوی‌تر بود پرداخت. طی دوره رسمی مبارزات انتخاباتی، که از ۳۰ اردیبهشت تا ۲۰ خرداد ادامه یافت، موسوی به همراه همسر خود زهرا رهنورد در مبارزات انتخاباتی شرکت جست. وی وعده داد که «گشت ارشاد» در

محسن رضایی، یکی از فرماندهان پیشین سپاه، به عنوان کاندیدای محافظه کار و با دیدگاه اقتصادی بازار آزاد در انتخابات ۱۳۸۸ شرکت نمود. نتایج رسمی شمارش آراء، تعداد آراء وی را ۱،۸۳٪ اعلام کرد و او نیز در اعتراض به نتایج انتخابات

به دیگران پیوست. کمتر از دو هفته بعد وی شکایت خود را پس گرفت اما در تلاش برای فرونشاندن اختلافات و ادعاهای گروه‌های بیشمار در رقابت برای کنترل جمهوری اسلامی، فعال باقی مانده است.

۱۷. رفسنجانی از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۶ رئیس جمهور ایران بود و پیش از آن رییس مجلس بود. مشخصه دوره ریاست جمهوری وی، رویارویی با گروه‌های مخالف در داخل و خارج ایران از جمله قتل‌های فراقضایی بسیاری از رهبران مخالفین در اروپا و سراسر خاورمیانه بود. رفسنجانی به همراه تعدادی از وزرای کابینه او در بمبگذاری سال ۱۹۹۴ مرکز فرهنگی یهودیان در بوئنوس آیرس دست داشته است. به طور کلی نگاه کنیبه به مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «پناهگاهی نیست: عملیات جهانی ترور جمهوری اسلامی ایران»، (شهریور ۱۳۸۷)، قابل دسترسی در <http://www.iranhrdc.org/httpdocs/Persian/Reports.htm> همچنین نگاه کنیبه به «زندگینامه، عبادی - علمی و سیاسی»، وبسایت آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، قابل دسترسی در <http://www.hashemirafsanjani.ir/?type=static&lang=1&id=7>

۱۸. نگاه کنیبه به «درباره جامعه روحانیت مبارز»، روحانیت مبارز، قابل دسترسی در <http://www.rohaniatmobarez.com/Portal/Home/ShowPage.aspx?Object=Paper&LayoutID=7c9956bd-93dd-4453-b4fa-4cac96c389c7&ID=48bb9d3a-fddb-48c6-b8fd-554013fdbfaa> «روحانیت مبارز و هدایت فکری سیاسی ملت ایران در انقلاب اسلامی»، راسخون، قابل دسترسی در <http://www.rasekhoon.net/Article/Print-30699.aspx>؛ «اعضاء»، مجمع روحانیون مبارز، قابل دسترسی در <http://rouhanioon.com/>؛ «تاریخچه تأسیس حزب»، اعتماد ملی، قابل دسترسی در <http://www.etemadmelli.org/?xid=0005020002002100000>

۱۹. ترس و اتهام تقلب در انتخابات در جمهوری اسلامی ایران، تازگی ندارد. در سال ۱۳۷۶ به دنبال ریاست جمهوری هاشمی رفسنجانی، انتخابات ریاست جمهوری بیشتر حالت رقابتی پیدا کرد و سوءظن نسبت به تقلب در انتخابات در گفتگوهای عمومی عنوان شد. این شایعات به نوبه خود سبب کاهش شرکت رأی‌دهندگان شده و توسط رئیس جمهور وقت، رفسنجانی به طور علنی مطرح گردید: «گردانندگان امور انتخابات باید به طریقی عمل کنند که سبب آسایش افکار عمومی گردد ... نتایج انتخابات اراده ملت است حتی اگر افرادی باشند که بخواهند آراء را تغییر دهند تا کاندیدای خودشان انتخاب شود. اینگونه اعمال سبب تضعیف اعتماد مردم به نظام می‌شود». رهبر نیز اعلام نمود اجازه نخواهد داد آراء به طور غیرقانونی دستکاری شود. مسلم، رک. زیرنویس ۸، ص. ۲۵۰. در انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۴ هنگامیکه مهدی کروبی ابتدا در مرحله اول پیشی گرفت اما نتوانست آراء کافی برای ورود به مرحله دوم را به دست آورد و رقابت بین احمدی‌نژاد و رفسنجانی صورت گرفت، اتهامات مربوط به تقلب در انتخابات مجدداً اوج گرفت. کروبی در نامه‌ای به رهبر ادعا نمود که شورای نگهبان در تبانی با سپاه نتایج انتخابات را به جهت که می‌خواستند سوق دادند. محمد سهمی، «شیخ اصلاحات»، تهران بورو، قابل دسترسی در <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/10/the-sheikh-of-the-reforms-mehdi-karroubi.html>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

ایران را تعطیل خواهد کرد^{۲۰} و محدودیت آزادی بیان را مورد انتقاد قرار داد. بخش عظیمی از فعالان اصلاح طلب و مخالفان حول محور انتخاباتی وی با هم یکپارچه شده و رنگ کمپین انتخاباتی آنها سبز بود.^{۲۱}

مهدی کروبی، سخنگوی پیشین مجلس، مشاور ریاست جمهوری و اصلاح طلب برجسته، در شمارش رسمی آراء با به دست آوردن کمتر از ۱٪ آراء در رتبه آخر قرار گرفت. طبق گزارشها، کروبی که از واکنش مقامات نسبت به نحوه برگزاری انتخابات و وقایع پس از آن، بیباکانه انتقاد نموده است، تهدید شده است

که تحت پیگرد قرار خواهد گرفت. پس از انتشار نامه وی به آیت‌الله رفسنجانی، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام که در آن حکومت را به شکنجه و تجاوز جنسی بازداشت‌شدگان ناآرامیهای بعد از انتخابات متهم کرده بود، تهدیدها برای تعقیب کیفری وی شدت یافتند.

ناظران مبارزات انتخاباتی سال ۱۳۸۸ را سرزنده و پر شور توصیف کرده‌اند.^{۲۲} چندین روز پیش از انتخابات، طرفداران همه کاندیداها در تظاهرات و راهپیماییهایی شرکت کردند.^{۲۳} برخی درون خودروها به آرامی در خیابانها حرکت کرده و با دادن شعار و نمایش پوسترها یا علامتها، حمایت از کاندیداهای مورد علاقه خود را نشان می‌دادند. تجمعها عظیم اما آرام بودند. دو روز پیش از شروع انتخابات، طرفداران هر دو کاندیدای محافظه کار و اصلاح طلب اغلب، بدون نشان دادن خصومت شدید، با یکدیگر حملات لفظی هشیارانه و تلافی جویانه رد و بدل می‌کردند.

ماشینی را دیدیم که سرنشینان صندلیهای جلوی آن طرفداران احمدی‌نژاد بودند و سرنشینان صندلیهای عقب طرفداران

موسوی. هر کدام به همراه جمعیتی که آن را طرفداری می‌کردند شعار می‌دادند و به نظر به آنها خوش می‌گذشت. ترافیک آنقدر سنگین بود که می‌توانستیم کنار ماشین راه برویم و با آنها صحبت کنیم. آنها توضیح دادند که دو نفری که عقب نشسته بودند ماشین نداشتند و در هزینه بنزین سهمی شده بودند تا بتوانند بیایند و از کاندیدای خود طرفداری کنند.^{۲۴}

با این حال، روز پیش از انتخابات، دفاتر انتخاباتی موسوی و کروبی علناً درباره تقلب در انتخابات اخطار دادند. ۱۹ خرداد، این دفاتر نامه‌هایی به شورای نگهبان نوشته و بیانیه‌هایی صادر نمودند و طی آنها درباره بی‌نظمی‌هایی که هم توسط وزارت کشور و هم توسط شورای نگهبان در انجام تدارکات پیش از انتخابات صورت می‌گرفت، اخطار دادند.^{۲۵} از جمله اتهاماتی که آنها مطرح ساخته بودند اختلاف فاحش میان واجدین شرایط رأی دادن و شمار تعرفه‌های چاپ شده توسط وزارت کشور و نیز دو برابر بودن تعداد مهرهای اعتباری ساخته و توزیع شده بود. ستاد اصلاح‌طلبان اظهار داشت که این آشفتگی‌ها می‌تواند به آسانی مورد سوءاستفاده کارکنان حوزه‌های رأی‌گیری در شهرهای کوچک و روستاها قرار گیرد که کارشان در ابتدای روز تمام شده و بنابراین فرصت زیادی برای تقلب خواهند داشت.^{۲۶}

علاوه بر آن، در ماه‌های پیش از انتخابات، سازمانهای حقوق بشر از موج دستگیریها و آزار و اذیت رهبران دانشجویی، اعضاء

۲۰. در ایران «پلیس امنیت اخلاقی» در خیابانها به گشت زنی پرداخته و رعایت موازین مذهبی مانند داشتن حجاب مناسب را تحمیل می‌کند.
۲۱. رنگ سبز در ابتدا توسط یکی از مشاوران موسوی به وی پیشنهاد شد و سپس توسط خاتمی نیز تأیید گردید که رنگ کمپین وی باشد. نگاه کنید به «رمز گشایی از رنگ سبز موسوی»، روایت، ۳۰ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://ravayat.ir/shownews.asp?c=0&id=7130>
۲۲. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با س. ر.» (۲۹ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).
۲۳. «شعار مردم پس از مناظره در خیابانها، رأی ما نخست وزیر امام»، انتخاب نیوز، ۱۴ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.tikonline.org/portal/index.php?news=5637> (تاریخ دسترسی: ۱۳ اکتبر ۲۰۰۹).
۲۴. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با س. ر.» (۲۹ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).
۲۵. «هشدار کمیته صیانت از آراء نسبت به تخلفات انتخاباتی»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۹ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090609_bd_election_fraud_letter.shtml
۲۶. همان.

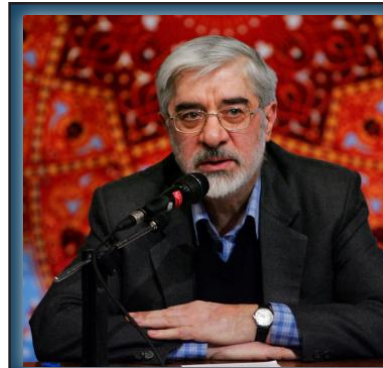
۱. انتخابات

اتحادیه‌های صنفی، و فعالان حقوق زن در ایران گزارش دادند. در یک تلاش آشکار برای محدود ساختن مناظره‌ها و خاموش کردن صدای منتقدان حکومت، روزنامه‌ها توقیف شدند، و دسترسی به سایتهای اینترنتی محدود شد.^{۲۷}

نامزدهای اصلاح‌طلبان معتقد بودند حضور گسترده مردم در حوزه‌های رأی، خود نشانه‌ای خواهد بود بر موفقیت آنها. غلامحسین کرباسچی، رئیس ستاد انتخاباتی مهدی کروبی، معتقد بود اگر بیش از ۳۲ میلیون نفر از واجدین شرایط رأی‌دادن، در انتخابات شرکت کنند، احتمال پیروزی رئیس جمهور وقت به طور چشمگیری کاهش خواهد یافت. مهدی رحمانیان، رئیس ستاد انتخاباتی موسوی، اظهار اطمینان نمود که «حضور گسترده مردم سبب پیروزی قطعی موسوی خواهد شد».^{۲۸}

۱،۲،۱. نتایج انتخابات اعلام می‌شود

نخستین گزارشها در روز رأی‌گیری حاکی از شرکت گسترده مردم در انتخابات بود. حوزه‌های رأی‌گیری تا دو ساعت پس از مهلت زمان بندی شده باز نگاه داشته شدند.^{۲۹} وزارت کشور اعلام داشت که بیش از ۳۹ میلیون از ۴۶ میلیون واجد شرایط رأی‌دادن در ایران، در رأی‌گیری شرکت کرده‌اند که بالاترین درصد مشارکت (۸۵٪) در تاریخ جمهوری اسلامی بوده است.^{۳۰} رهبر انقلاب فوراً از میزان بالای شرکت در انتخابات استقبال کرده و تصریح کرد که «ایران به برکت شعارها و ارزشهای انقلاب اسلامی، در برابر تهاجم سیاسی و روانی از چنان مصونیت و صلابتی برخوردار است که با گذشت سی سال از آغاز مردمسالاری دینی در این کشور، از همیشه تازه نفس‌تر و سرزنده‌تر در صحنه حاضر گشته و دوستان و دشمنان را به ادامه راه روشن خود مطمئن می‌سازد».^{۳۱}

میرحسین موسوی،
نخست وزیر سابق
جمهوری اسلامی ایران،
در انتخابات ریاست
جمهوری ۱۳۸۸ رقیب
اصلی احمدی‌نژاد
محسوب می‌شد. وی به
عنوان یک اصلاح‌طلب
با رنگ مبارزاتی سبز
به نمایندگی جنبش

مخالف و موج فعلی مخالفین به صحنه آمد. از زمان انتخابات تاکنون، مقامات مرتباً وی را تهدید به تعقیب کیفی نموده‌اند. بسیاری از مشاوران و برادر همسر وی دستگیر گردیده‌اند و در روز ۶ دی ماه خواه‌رزاده وی توسط مهاجمین ناشناس به ضرب گلوله از پای درآمد.

در ساعات آخر روز انتخابات، موسوی کنفرانسی خبری برگزار کرد که طی آن اظهار داشت بی‌نظمی‌هایی در رأی‌گیری و شمارش آراء صورت گرفته است.^{۳۲} اما وی اظهار

۲۷. عفو بین‌الملل، «ایران: شدت یافتن سرکوب ناراضیان با نزدیک شدن به زمان انتخابات» [Iran: Worsening Repression of Dissent as Elec- tion Approaches, HUMAN RIGHTS WATCH], فهرست راهنمای عفو بین‌الملل MDE 13/012/2009، فوریه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.amnesty.org/en/library/asset/MDE13/012/2009/en/6355979b-f779-11dd-8fd7-f57af21896e1/mde1_30122009en.html

۲۸. علی اکبر دارینی، «امید اصلاح‌طلبان ایران به شرکت گسترده مردم در انتخابات»، آسوشیتد پرس [Turnout THE ASSOCIATED PRESS] ۲۲ مه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://abcnews.go.com/International/wireStory?id=7656826>

۲۹. توماس اردبرینک، «رأی‌گیری ایران با ابهام و درگیری پایان می‌پذیرد»، واشنگتن پست [fusion, Confrontation WASHINGTON POST] ۱۳ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.sfgate.com/cgi-bin/article/article?f=/c/a/2009/06/12/MNSR186K08.DTL> [از این به بعد: «ابهام و درگیری»].

۳۰. «نتایج نهایی دهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری»، سایت وزارت کشور جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۲۴ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://moi.ir/Portal/Home/ShowPage.aspx?Object=News&CategoryID=832a711b-95fe-4505-8aa3-38f5e17309c9&LayoutID=dd8faff4-f71b-4c65-9aef-a1b6d0160be3&ID=5e30ab89-e376-434b-813f-8c22255158e1>؛ «۳۲ میلیون رأی در انتخابات به صندوقها ریخته شد»، پرس تی‌وی [32 Million Votes Cast in Elections, PRESS TV] ۱۲ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail.aspx?id=97958>

۳۱. سید علی خامنه‌ای، «رئیس جمهور منتخب، رئیس جمهور تمام ایرانیان است»، دفتر رهبر سید علی خامنه‌ای، ۱۳ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.leader.ir/langs/EN/index.php?p=contentShow&id=5566>؛ «انتخابات ایران: آنچه روزنامه‌های ایران می‌گویند»، آتلانتیک [Iran Election: What Iranian Newspapers Say, THE ATLANTIC] ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://politics.theatlantic.com/2009/06/iran_election_what_iranian_newspapers_say.php

۳۲. «آخرین نتایج: پیروزی چشمگیر برای احمدی‌نژاد»، پرس تی‌وی [Latest Results: Landslide Win for Ahmadinejad, PRESS TV] ۱۳ ژوئن

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران^۹

داشت بر طبق شمارش رسمی، با کسب ۵۴ درصد آراء در انتخابات پیروز شده است.^{۳۳} وی همچنین از رهبر خواست تا به این موضوع رسیدگی نماید.^{۳۴} به دنبال کنفرانس مطبوعاتی موسوی، کامران دانشجو، رئیس ستاد انتخابات کشور، در یک کنفرانس مطبوعاتی که به طور حیرت‌انگیزی زود هنگام بود، اعلام نمود که محمود احمدی‌نژاد با اختلاف چشمگیری در شمارش آراء پیشی گرفته است.^{۳۵}

پس از نیمه شب، طرفداران موسوی با شادی و سرور خارج از ستاد مرکزی انتخابات موسوی در تهران برای شنیدن سخنرانی پیروزی وی جمع شدند. اما آنها با نیروهای امنیتی مواجه شدند که با پرتاب گاز اشک‌آور، سعی داشتند طرفداران را متفرق سازند.^{۳۶} با این حال رویارویی شدیدی صورت نگرفت. نیروهای امنیتی یونیفورم به تن نداشتند. بعضی از شهود مطمئن نبودند که این افراد مأموران انتظامی هستند یا بسیجی. دیگران نیز نمی‌توانستند تشخیص بدهند که آیا این افراد طرفداران احمدی‌نژاد هستند یا اینکه صرفاً در حال اجرای دستور ممنوعیت تظاهرات خیابانی در دوران انتخابات می‌باشند.^{۳۷}

شواهد نشان می‌دهند که شمار کثیری از نیروهای بسیج چندین هفته قبل از ۲۲ خرداد به حالت آماده باش درآمده بودند.^{۳۸} نیروی مقاومت بسیجی گروهی شبه نظامی و داوطلب است که در اصل برای مبارزه با دشمنان خارجی تشکیل شده است. طبق گفته فرماندهان این گروه، نیروی بسیج در حال حاضر بیش از سیزده میلیون عضو دارد.^{۳۹} ارزیابی‌های دیگر تعداد اعضای این گروه را حدود ۴۰۰,۰۰۰ نفر تخمین می‌زنند. حدود ۹۰,۰۰۰ تن از آنها را اعضاء فعال بسیج تشکیل می‌دهند که دارای یونیفورم بوده و به صورت تمام وقت انجام وظیفه می‌کنند و در حدود ۳۰۰,۰۰۰ تن از آنها افراد ذخیره هستند. برخی دیگر نیز معتقدند که بسیج می‌تواند تا حدود یک میلیون نفر را تجهیز نماید، از جمله اعضاء بسیج دانشگاه، بسیج دانش آموزان، و مشمولین سابق عشایر که عضو بسیج شده‌اند (بسیج عشایر).^{۴۰}

اعضاء بسیج تقریباً هیچ نوع آموزشی در امور انتظامی دریافت نمی‌کنند یا آموزش مختصری می‌بینند. در سال ۱۳۸۶ ساختار

۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail.aspx?id=97967>

۳۳. همان.

۳۴. رابرت اف. ورث و نازیلا فتحی، «با اعتراض مخالفان نسبت به نتایج رأی گیری، اعتراضات در تهران شدت می‌گیرد»، نیویورک تایمز [Robert F. Worth and Nazila Fathi, *Protests Flare in Tehran as Opposition Disputes Vote*, NEW YORK TIMES ۱۴ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.nytimes.com/2009/06/14/world/middleeast/14iran.html?_r=1] از این به بعد: «اعتراضات شدت می‌گیرد».

۳۵. «نتایج اولیه نشانگر پیشی گرفتن احمدی‌نژاد بر موسوی است»، پرس تی‌وی [Ahmadinejad Leads Mousavi in Preliminary Results, PRESS ۱۲ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail.aspx?id=97953>]

۳۶. ابهام و درگیری، رک. زیر نویس ۳۶؛ «سایت ستاد موسوی از برخورد پلیس با هواداران خبر داد»، بی بی سی فارسی، ۲۳ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090612_bd_ir88_mousavi_supporters.shtml یک سخنگو ادعا نمود نظامیان به موسوی گفته‌اند پیروزی وی پایدار نخواهد ماند. فایل ویدیویی: پارلمان اروپا علیه احمدی‌نژاد، ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=m7fiBxU8wEU>

۳۷. ابهام و درگیری، رک. زیر نویس ۳۶. در روزهای انتخابات، مقامات بر طبق ماده ۶۶ قانون انتخابات ریاست جمهوری، کسی اجازه هیچگونه تجمع یا تبلیغات انتخاباتی را ندارد.

۳۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم آموزگار» (۱۰ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران)؛ «ایران: یک عضو بسیج سوءاستفاده‌های انتخاباتی را شرح می‌دهد»، اخبار کانال ۴ [Iran: Basij Member Describes Election Abuse, CHANNEL 4 NEWS ۱۶ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.channel4.com/news/articles/world/middle_east/iran+Basij+member+describes+election+abuse/3466142] از این به بعد: «مصاحبه با بسیجی».

۳۹. طبق گفته یکی از فرماندهان سابق سپاه، سرتیپ محمد حجازی، توان این نیرو در سال ۱۳۸۳، ۱۰,۳ میلیون بود. تا سال ۱۳۸۶ این توان به ۱۲,۶ میلیون رسید. در ۲۵ نوامبر ۱۳۸۷ طائب به خبرگزاری فارس گفت که تعداد این نیرو به ۱۳,۶ میلیون افزایش یافته که در حدود ۲۰ درصد کل جمعیت ایران است. از این تعداد حدود ۵ میلیون آن را زنان و ۷,۴ میلیون آن را دانش آموزان مدارس تشکیل می‌دهند. «نیروی بسیج ایران، هسته اصلی امنیت داخلی»، رادیوی آزاد اروپا/رادیو آزادی [Iran's Basij Force—the Mainstay of Domestic Security, RADIO FREE EUROPE/RADIO LIBERTY ۸ دسامبر ۲۰۰۸، قابل دسترسی در http://www.rferl.org/content/Irans_Basij_Force_Mainstay_Of_Domestic_Security/1357081.html]

۴۰. دانش آموزان بسیجی مدارس راهنمایی، پویندگان نامیده می‌شوند و دانش آموزان بسیجی دبیرستانها پیشگامان نام دارند. «نیروی مقاومت بسیج»، گلوبال سیکیوریتی [Niruyeh Moghavemat Basij, Mobilisation Resistance Force, GLOBAL SECURITY بدون قید تاریخ، قابل دسترسی در <http://www.globalsecurity.org/intell/world/iran/Basij.htm>]

۱. انتخابات

فرماندهی بسیج و سپاه پاسداران در یکدیگر ادغام شد تا در درجه اول آنها را قادر به «مقابله با تهدیدات داخلی» نماید.^{۴۱} سر لشکر محمدعلی (عزیز) جعفری، فرمانده کل سپاه پاسداران است. حجت‌الاسلام حسین طائب تا ۱۲ مهر ۱۳۸۸ ریاست نیروی بسیج را برعهده داشت و از آن به بعد به ریاست واحد اطلاعات سپاه پاسداران منصوب شد. سرتیپ محمد رضا نقدی به عنوان رئیس نیروی مقاومت بسیج، جانشین طائب شد.^{۴۲}

طبق قوانین ایران، بسیج درباره زمان شروع اقدامات خود دارای اختیار و آزادی عمل وسیع است. اعضاء این نیرو می‌توانند هرگاه که متوجه وقوع جنایتی بشوند و احساس کنند که نیروی انتظامی با سرعت کافی یا به طور متناسب مقابله نمی‌کند یا هنگامی که نیروی انتظامی از آنها درخواست کمک کند، وارد عمل بشوند.^{۴۳} شهود غالباً بسیجی‌های لباس شخصی را مردانی با ریش و یا ته ریش توصیف می‌کنند که اگرچه ملبس به یونیفورم رسمی نیستند، اما می‌توان آنها را از روی پیراهنهای گشاد و یقه تنگ و شلوارهای گشادشان شناخت. آنها مسلح به باتوم، اسپری فلفل، چاقو و اسلحه هستند.^{۴۴}

در ساعات اولیه صبح روز شنبه، رئیس ستاد انتخابات اعلام نمود که احمدی‌نژاد با تفاوت دو به یک از موسوی پیشی گرفته است.^{۴۵} تا بعد از ظهر شنبه وی اعلام نمود که احمدی‌نژاد با کسب ۶۲٫۲ درصد آراء پیروز شده و موسوی تا مرز ۳۴ درصد آراء را به دست آورده است.^{۴۶}

نتایج رسمی نهایی انتخابات ۶۳٫۶۲ درصد از آراء را متعلق به محمود احمدی‌نژاد دانست و به دنبال آن ۳۳٫۷۵ درصد آراء متعلق به میرحسین موسوی، ۱٫۷۳ درصد را محسن رضایی و ۰٫۸۵ درصد را مهدی کروبی به دست آوردند. نتایج اعلام شده برای احمدی‌نژاد، بالاترین میزان از زمان انتخاب رئیس جمهور اصلاح‌طلب، محمد خاتمی با ۶۰ درصد آراء در سال ۱۳۸۰ بود.^{۴۷}

۴۱. «سرلشکر جعفری: مسئولیت اصلی سپاه در حال حاضر مقابله با تهدیدات داخلی است»، خبرگزاری فارس، ۷ مهر ۱۳۸۶، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8607070416>

۴۲. «سرلشکر جعفری فرمانده کل سپاه شد»، خبرگزاری مهر، ۱۰ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mehrnews.com/fa/NewsDetail.aspx?NewsID=544358> «ارتقاء معاونت اطلاعات سپاه به سازمان اطلاعات»، الف، ۱۴ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://alef.ir/1388/content/view/54822/newstext.php?nn=8807121636> «سردار نقدی رییس سازمان بسیج مستضعفان شد»، خبرگزاری فارس، ۱۲ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8807121636>

۴۳. ماده ۱ قانون حمایت قضایی از بسیج اظهار می‌دارد: «به نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی اجازه داده می‌شود همانند ضابطین قوه قضاییه هنگام برخورد با جرائم مشهود در صورت عدم حضور ضابطین دیگر و یا عدم اقدام به موقع آنها و یا اعلام نیاز آنان به منظور جلوگیری از امحاء آثار جرم و فرار متهم و تهیه و ارسال گزارش به مراجع قضایی اقدامات قانونی لازم را به عمل آورند».

۴۴. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم صبری»، (۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴۵. «در انتخابات ۳۲ میلیون رأی به صندوقها ریخته شد»، پرس تی وی [32 million votes cast in elections, PRESS TV] ۱۲ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail.aspx?id=97958>

۴۶. اعتراضات شدت می‌گیرد، رک. زیرنویس ۳۴.

۴۷. طی سالهای ۱۳۷۶، ۱۳۸۰ و ۱۳۸۴، درصد شرکت‌کنندگان در انتخابات کاهش یافته بود. برخی از حوزه‌های انتخاباتی در تلاش برای کاهش حقانیت رژیم سعی در تحریم انتخابات داشتند. همچنین اعتقاد بر این است که این کاهش شرکت به دلیل بی‌تفاوتی عمومی نسبت به انتخابات بود چرا که خیلی معتقد بودند رأی آنها هیچ تأثیری نخواهد داشت. در انتخابات سال ۱۳۷۶ تقریباً ۸۰ درصد افراد واجد شرایط در رأی‌گیری شرکت نمودند. در سالهای ۱۳۸۰ و ۱۳۸۴، این مقدار به ترتیب به ۶۶ و ۶۳ درصد کاهش یافت. در سال ۱۳۸۴ برای اولین بار انتخابات دو مرحله‌ای صورت گرفت. شرکت در

۱،۲،۲. اتهام تقلب در انتخابات مطرح می‌شود

هر سه کاندیدای ناموفق اعلام کردند که در انتخابات تقلب صورت گرفته است. نماینده مهدی کروی گفت که وزارت کشور با اعلام نتایج شمارش آراء در مناطق روستایی پیش از اتمام شمارش آراء در شهرهای بزرگ ایران، نتایج را تحریف نمود.^{۴۸} محسن رضایی در نامه‌ای به تاریخ ۲۴ خرداد، خطاب به آیت‌الله احمد جنتی، دبیر شورای نگهبان، ادعا نمود که نظر متخصصین و مدارک و شواهد نشانگر آن است که وی حداقل سه و نیم و حتی تا نه میلیون رأی آورده است و از شورای نگهبان درخواست کرد تا به این موضوع رسیدگی نماید.^{۴۹} پس از آنکه احمدی‌نژاد در سخنرانی بعد از پیروزی خود ادعا کرد که هیچیک از کاندیداها رسماً به شورای نگهبان شکایت نکرده‌اند، رضایی نامه خود را منتشر کرد.^{۵۰}

گزارشها درباره بی‌نظمی‌ها انتشار می‌یافت. برای مثال یک شاهد گزارش کرد که دو هفته پیش از انتخابات، در روستایی در استان آذربایجان نمایندگان احمدی‌نژاد در میان خانواده‌ها ۵۰ هزار تومان پول نقد برای هر نفر پخش می‌کردند. آنها به روستاییان وعده می‌دادند که در صورت پیروزی احمدی‌نژاد در انتخابات این پرداختها ادامه خواهند یافت.^{۵۱} علیرغم این عمل، حمایت از موسوی، قوی به نظر می‌رسید و بیشتر مردم معتقد بودند که وی بیشترین آراء را به دست خواهد آورد. با این حال هیچ یک از روستاییان اجازه نداشتند بستن و مهر و موم کردن صندوقهای رأی را نظاره کنند.^{۵۲} در یک منطقه که دارای ۱،۲۰۰ نفر واجد شرایط بود، شمارش رسمی ۹۰۰ رأی برای احمدی‌نژاد و ۷۰۰ رأی برای موسوی را نشان داد. یکی از شاهدان توضیح داد:

هر دهی در ناحیه صندوق رأی خود را داشت و ارتش هم صندوقهای رأی جدا داشتند ... تا نزدیکترین شهر بزرگ فاصله زیادی بود و هیچکس برای رأی دادن در این [حوزه] به آنجا سفر نمی‌کرد ... حتی اگر هم کسی سفر می‌کرد به این ده خاص نمی‌آمد که البته امری طبیعی بود. همچنین، در محلی اینقدر کوچک، ۴۰۰ مسافر کاملاً انگشت نما می‌شدند.^{۵۳}

دیگر ناظران نیز به اختلاف میان واجدین شرایط و آراء شمرده شده، هم در سطح منطقه‌ای و هم استانی پی‌برده بودند.^{۵۴} در تعداد کثیری از مناطق تعداد آراء به صندوق ریخته شده از تعداد واجدین شرایط رأی در آن حوزه بیشتر بود. یک از بیانیه‌های شورای نگهبان اذعان نمود که بی‌نظمی‌هایی صورت گرفته است، اما بالا بودن تکرار آن را رد کرد. بیانیه مزبور علت وجود اختلاف میان تعداد آراء و تعداد واجدین شرایط رأی در هر حوزه را با توجه به مجاز بودن شهروندان ایرانی برای دادن رأی در خارج از منطقه سکونت خود توجیه کرد.^{۵۵}

مرحله دوم انتخابات باز هم کاهش یافته و به ۵۹ درصد رسید. نگاه کنید به «اصولگرای ایرانی با سرعت به پیروزی نزدیک می‌شود»، بی‌بی‌سی [Iran] http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4621249.stm [Hardliner Sweeps to Victory, BBC] ۲۵ ژوئن ۲۰۰۵، قابل دسترسی در

۴۸. ابهام و درگیری، رک. زیرنویس ۳۶.

۴۹. «پس از اصرار رییس جمهور در انکار شکایت محسن رضایی، نامه این کاندیدا به جنتی در اختیار هموطنان قرار گرفت»، وبسایت اینترنتی دکتر محسن رضایی، ۲۴ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rezaee.ir/fa/pages/?cid=8518> (عکس نامه اصلی در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران موجود است).

۵۰. همان.

۵۱. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ب. ن. ن.» (۱۱ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۵۲. همان.

۵۳. همان.

۵۴. «تجزیه و تحلیل اولیه آراء در انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۸۸ ایران»، چاتم هاوس [Preliminary Analysis of the Voting Figures in] <http://www.chathamhouse.org.uk/files/14234> [Iran's 2009 Presidential Election, CHATAM HOUSE] ۲۱ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.chathamhouse.org.uk/files/14234> <http://www.chathamhouse.org.uk/files/14234> iranelection0609.pdf

۵۵. «شورای نگهبان: در پنجاه شهر بیش از ۱۰۰ درصد مردم رأی دادند»، پرس تی‌وی [Guardian Council: Over 100% Voted in 50 Cities,] <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=98711&sectionid=351020101> [PRESS TV] ۲۱ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در

۲. تظاهرات

۲. تظاهرات

بلافاصله پس از آنکه کامران دانشجو، رئیس ستاد انتخابات کشور در ساعات اولیه روز شنبه اعلام کرد احمدی‌نژاد با اختلاف زیاد آراء در حال پیروزی است، اعتراضات خیابانی آغاز شد.^{۵۶} این راهپیماییها دربرگیرنده مردان و زنان از تمامی رده‌های سنی و طبقات اجتماعی و اقتصادی جامعه بود که خواستار ابطال انتخابات یا بازشماری آراء بودند. مقامات در واکنش به این حرکت، انجام تظاهرات را ممنوع کرده و نیروهای بسیج و دیگر نیروهای امنیتی را برای درهم شکستن تظاهرات به خیابانها فرستادند. این تظاهرات عظیم تا روز ۳۰ خرداد مرتباً ادامه یافت تا آنکه در آن روز چند تن از تظاهرکنندگان کشته شدند. در ماه‌های بعد، تظاهرات عموماً به سالگردهای ملی (و مذهبی) محدود شد که طی آن روزها انتظار می‌رفت شمار زیادی از مردم در مکانهای عمومی اجتماع نمایند. در روز ۶ دی ماه، روز عاشورا که از تعطیلات مهم مذهبی در ایران است، صدها تن دستگیر و چندین نفر کشته شدند. تظاهرات و کشتار تا زمان انتشار این گزارش ادامه داشته است.

در تهران خدمات تلفن همراه قطع شد^{۵۷} و نیروهای ضد شورش و امنیتی ساعاتی پس از انتخابات به خیابانها ریختند. آنها تا هفته‌ها در خیابانها ماندند.^{۵۸} طی تابستان و نیز آغاز زمستان، دولت در تلاش برای فرونشاندن تظاهرات علیه سیاستهای دولت، شمار کثیری از نیروهای امنیتی را به خیابانها گسیل داشت. این نیروها شامل نیروی انتظامی، پلیس ضد شورش تحت فرماندهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نیروی مقاومت بسیج، و نیز مأموران لباس شخصی می‌شدند که ممکن بود متعلق به هر یک از شعب قوه مجریه از جمله وزارت اطلاعات باشند اما اکثراً به نام بسیج شناخته می‌شدند. شهود عینی مشاهده کردند که نیروهای امنیتی دست به اعمال خشونت‌آمیز و وحشیانه‌ای می‌زدند. برای مثال یکی از شاهدان چنین گفت:

در میدان هفت تیر روی پل کریمخان، با موتور رد شدند و بین مردم کاتر انداختند که یک خانم و یک پسر بچه آسیب دیدند. پسر بچه بینی‌اش پاره شد و گونه‌هایش و خانم هم بازویش آسیب دید.^{۵۹}

شاهد دیگری اینگونه تعریف می‌کند:

به روشنی شدت عمل نیروهای عادی نیروی انتظامی کم بود اما نیروهای گارد ضد شورش که بخشی از نیروی انتظامی هستند اما زیر نظر فرماندهی سپاه تهران عمل می‌کنند، با شدت عمل بالایی از تجمع مردم جلوگیری می‌کردند. آنها از گاز اشک‌آورهای قوی، گلوله‌های پلاستیکی که به سمت آسمان شلیک می‌شد و هجوم با موتور به میان مردم استفاده می‌کردند و از درگیر شدن و ضرب و شتم مردم هیچ ابایی نداشتند. البته باید گفت که برای این کار آموزش دیده بودند. در کنار این نیروها لباس شخصیها مرتکب فجایع بیشتری به ویژه در برخورد با زنان می‌شدند. این لباس شخصیها بیشتر مزدوران بسیجی هستند که از هیچ استناداری پیروی نمی‌کنند. گاه ده نفر از آنها مشغول ضرب و شتم شدید و بی‌ملاحظه یک نفر بودند.^{۶۰}

سرکوب و وحشیانه تظاهرات به وسیله دولت ایران، طبق قوانین ایران و حقوق بین‌الملل، حق تجمع آرام تظاهرکنندگان را نقض نمود. کشتار تظاهرکنندگان توسط دولت، آنها را از حق اساسی حیات محروم ساخته و قتل نفس محسوب می‌شود. در مواردی که این کشتارها گسترده و برنامه‌ریزی شده بودند، جنایت علیه بشریت محسوب شده و مرتکبین و مقامات ارشد

۵۶. اعتراضات شدت می‌گیرد، رک. زیرنویس ۳۴؛ «خرداد خونین: گزارش تفصیلی نقض حقوق بشر در ایران پس از انتخابات»، ۱۴ تیر ۱۳۸۸، خبرگزاری فعالان حقوق بشر، قابل دسترسی در <http://hra-news.org/news/1416.aspx>. که می‌گوید تظاهرات گسترده‌ای که در ۲۳ خرداد شروع شد در سراسر کشور گسترش یافت.

۵۷. «قطع خطوط تلفن همراه در تهران»، آفتاب، ۲۳ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://aftabnews.ir/vdcfcd1_w6dx0agiw.html

۵۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ج. ب.»، (۱۸ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۵۹. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ابراهیم علی مهتری»، (۳-۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۶۰. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ج. ب.»، (۱۸ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

آنها را از نظر کیفری مطابق با حقوق بین‌الملل در مقام پاسخگویی قرار می‌دهد.^{۶۱}

۲.۱. ۲۳ خرداد: تظاهرات ناگهان آغاز می‌شود

تخمین زده می‌شود که در روز شنبه، حدود ده هزار معترض در خیابانهای تهران جمع شدند. طبق گزارشها، تظاهرات در تهران از میدان ونک آغاز شد، اما گروه‌های تظاهرکننده مسیرهای مختلفی را در سراسر شهر پیمودند. تظاهرکنندگان شعارهای «مرگ بر دیکتاتور» و «مرگ بر کودتا» سر داده و خواستار انتخابات دوباره و نیز استعفای احمدی‌نژاد بودند.^{۶۲}

بسیاری از تظاهرکنندگان برای دفاع از رأی خود به خیابانها آمدند. وضعیت بی‌ثبات اقتصادی، شمار کثیر رأی دهندگان، و شک عمومی نسبت به تقلب در انتخابات، همگی، پیروزی احمدی‌نژاد و به خصوص میزان آراء اعلام شده برای وی را بسیار مشکوک ساخت.

من از رأی خودم دفاع می‌کردم ... رفته بودم و بین آن چهار نفر یکی را انتخاب کرده بودم. برای سه ساعت در صف ایستاده بودم و خیل‌های دیگر را می‌شناسم که کار مشابهی کرده بودند. بنابراین من به این توهین نسبت به خودم پاسخ می‌دادم. به هیچ عنوان موسوی را به عنوان رهبر جنبش مخالف قبول ندارم ... من رفتم و رأی دادم، صبح بعد بیدار شدم و متوجه شدم که رأی من شمرده نشده است. نه رأی من و نه رأی هیچکس دیگر. تقلب اتفاق افتاده بود و من به این تقلب اعتراض می‌کردم.^{۶۳}

هم موسوی و هم کروی بی‌بانی‌هایی منتشر ساختند و در آنها خواستار ابطال انتخابات شده و مردم را به آرامش دعوت کردند. آنها در تظاهرات روز شنبه حضور نیافتند.^{۶۴} صادق محصولی، وزیر کشور، اعلام نمود که این تظاهرات خودجوش غیرقانونی بوده و بدینوسیله دستگیری و پیگرد تظاهرکنندگان را توجیه نمود.^{۶۵}

با آمدن شب، در حالیکه بسیجیها با کمر بند، باتوم، کابل و شلنگهای لاستیکی به مردم حمله می‌کردند، تظاهرکنندگان سطلهای زباله، موتور سیکلتها و حتی اتوبوسها را به آتش کشیدند.^{۶۶}

مردم اول که به خیابانها آمدند بسیار عصبانی بودند و این عصبانیت به این دلیل بود که احساس می‌کردند به آنها دروغ گفته شده است. آنها می‌دانستند که به چه کسی رأی داده‌اند و می‌دانستند که چه اتفاقی افتاده است. هنگامی که مقامات حقیقت امر را انکار کردند مردم بیشتر عصبانی شدند ... به خیابانها ریختند تا مانند مردم دیگر دنیا با شعار دادن و به آتش کشیدن و شکستن چیزهای مختلف در خیابان عصبانیت خود را ابراز کنند.^{۶۷}

نیروهای بسیجی در حالیکه ملبس به جلیقه‌های سیاه ضد گلوله و سوار بر موتور سیکلت بودند، به طور اتفاقی و نامنظم به

۶۱. «اساسنامه رم درباره دادگاه جنایی بین‌المللی» [Rome Statute of the International Criminal Court]، ماده ۷، ۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸، معاهدات سازمان ملل، سری ۲۱۸۷، بخش ۹۰ [U.N.T.S. 90 2187]، [از این به بعد: «اساسنامه رم»]، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/aadel.htm>

۶۲. «تظاهرات چند هزار نفری در تهران ادامه دارد»، گویا نیوز، ۲۳ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/ar-chives/2009/06/089091.php>

۶۳. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ج. ق.»، (۲۱ ژوئیه ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۶۴. اعتراضات شدت می‌گیرد، رک. زیرنویس ۳۴.

۶۵. «وزیر کشور در ستاد انتخابات: برای تجمعات مجوز صادر نکردیم»، ایسنا، ۲۳ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.isna.ir/ISNA/News-View.aspx?ID=News-1355761>

۶۶. «فضای امنیتی حاکم بر شهر ناآرام تهران»، ادوار نیوز، ۲۳ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.biz/politic/9132.aspx>

۶۷. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با پ. ق.»، (۲۱ ژوئیه ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۲. تظاهرات

اموال خصوصی آسیب رسانده و اموال تظاهرکنندگان را سرقت می نمودند.^{۶۸} بر اساس گزارشهای واصله، آنها تلفنهای همراه و دوربینهای عکاسی را توقیف می کردند و حداقل در یک مورد یک بسیجی عینک آفتابی یکی از تظاهرکنندگان را ربود.

روز ۲۳ خرداد، حدود ساعت ۵ عصر جمعیت به مضروب کردن گروهی از نیروهای [امنیتی] را [که با موتور به طرف آنها حمله ور شده بودند] پرداخت. شوهر من رفت و یکی از آنها را آورد بالا [به دفتر ما]. او خیلی بد کتک خورده بود و تمام صورتش خونین بود ... ما به او چای و آب دادیم، صورت او را شستیم و لباسهایش را عوض کردیم. به او گفتیم که اگر با لباسهای خودش بیرون برود مردم او را تکه تکه خواهند کرد ... در جیب او چند تلفن دستی و عینک آفتابی بود که او از مردم دزدیده بود [و ما او را برای اینکار سرزنش کردیم].

از او پرسیدیم که چقدر پول می گیرد و وضعیتش چگونه است. او گفت «ما برای روزهایی مثل امروز باید ۵۰ هزار تومن روزی بگیریم. دو ماه قبل از انتخابات، ما را به حالت آماده باش برای روزهای بعد از انتخابات درآوردند. حدس زده بودند که وضعیت ناآرام خواهد شد. ما آماده بودیم. ما یگان ویژه هستیم اما اجازه تیراندازی به مردم را نداریم. اما به ما گفته اند که اگر وضع ادامه پیدا کند به ما اجازه تیراندازی نیز خواهند داد. به ما گفتند که از ۲۴ ساعت قبل از انتخابات آماده باشیم».^{۶۹}

محمود احمدی نژاد،
کاندیدای انتخابات
ریاست جمهوری و
رئیس جمهور وقت،
با کسب بیش از
۶۲٪ آراء در انتخابات
ریاست جمهوری

برنده اعلام شد. انتخاب مجدد وی ناگهان اعتراضات همزمانی را در سراسر ایران برانگیخت. در راهپیمایی پیروزی وی روز یکشنبه ۲۴ خرداد، او ضمن مردود دانستن مخالفان و معترضان، آنها را بازندگان رنجیده‌ای دانست که مانند طرفداران خشمناک فوتبال هستند. وی آنها را «خس و خاشاک» نامید. طی ماه‌های بعد وی به ندرت راجع به مخالفان در ایران نظر داد اما در مواردی که در این ارتباط سخن گفت، مداخله و فتنه کشورهای خارجی را مقصر دانست.

شنبه شب، مردم بر فراز پشت بامها، فریاد الله اکبر سر دادند، روشی که در انقلاب سال ۱۳۵۷ بر علیه شاه مورد استفاده قرار گرفته بود.^{۷۰} این فریادها کماکان ادامه دارد.

۲.۲. یکشنبه ۲۴ خرداد: دانشجویان در کوی دستگیر و کشته می شوند

در بسیاری از شهرهای بزرگ ایران، تظاهرات تا روز یکشنبه ادامه یافت.^{۷۱} در تهران، احمدی نژاد به مناسبت پیروزی خود در میدان ولی عصر یک راهپیمایی ترتیب داد که در آن هزاران تن از طرفداران او به منظور برپایی جشن پیروزی گرد آمده بودند.^{۷۲} وی معترضین به نتایج انتخابات را تحقیر نموده و آنان را «خس و خاشاک» نامید.^{۷۳} به فاصله چند مجتمع آپارتمان

۶۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم آموزگار»، (۱۰ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۶۹. همان.

۷۰. «روزشمار پیک نت از کودتای ۲۲ خرداد-۳»، پیک نت، ۲۷ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.peiknet.com/1388/05aban/27/page/31Ruzshomar.htm> در بجموحه انقلاب اسلامی، طی محرم ۱۳۵۷ و به خصوص در روزهای تاسوعا و عاشورا، مردم برای نشان دادن مخالفت خود علیه رژیم پهلوی از بالای پشت بامها فریاد الله اکبر سر می دادند. دیوید منشری، «ایران: یک دهه جنگ و انقلاب» [DAVID MENASHRI, IRAN, A] (DECADE OF WAR AND REVOLUTION) ص. ۶۰ (۱۹۹۰).

۷۱. نگاه کنید به فایل ویدیویی: «تظاهرات در تهران، اصفهان، تبریز، رشت، شیراز، قزوین»، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.youtube.com/watch?v=bkfYX-o_3vg&feature=related

۷۲. رابرت اف. ورث و نازیلا فتیحی، «با بازداشت منتقدان، ناآرامی شدت می یابد»، نیویورک تایمز [Robert F. Worth and Nazila Fathi, *Unrest*] http://www.nytimes.com/2009/06/15/world/middleeast/15iran.html?_r=1&pag [Deepens as Critics Are Detained, NEW YORK TIMES] ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در

۷۳. «احمدی نژاد از گفته «خس و خاشاک» خود دفاع می کند»، پرس تی وی [Ahmadinejad defends 'dust and pebbles' remark, PRESS TV] ۱۹ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail/98502.htm?sectionid=351020101>. رابرت اف. ورث و نازیلا فتیحی، «در حالیکه

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

از آن محل، گروه‌های کوچکی از تظاهرکنندگان به کشمکش علیه نیروهای امنیتی ادامه می‌دادند. گازهای اشک‌آوری که علیه آنها به کار می‌رفت در هنگام سخنرانی احمدی‌نژاد در میدان ولی عصر احساس می‌شد. تظاهرکنندگان مضروب و خون‌آلودی که از دست نیروهای امنیتی در آن حوالی می‌گریختند نیز در پشت موانعی که اطراف میدان قرار داده شده بودند مشاهده می‌شدند.^{۷۴}

تشدید اقدامات امنیتی در روز یکشنبه به طور چشمگیری از تعداد تظاهرکنندگان در خیابانها کاست.^{۷۵} با این حال با آمدن شب، مردم در میدان ونک گرد هم جمع شدند و دوباره با نیروهای بسیج که جراحتهای شدیدی به مردم وارد کرده و تظاهرات کنندگان را با زنجیر می‌زدند، روبرو شدند.^{۷۶} نیروهای امنیتی مردم را به درون منازل تعقیب کرده و دانشجویان تظاهرکننده را تا داخل خوابگاه‌های دانشگاه دنبال کردند.

بسیاری از دانشجویان در بیرون دروازه اصلی دانشگاه تهران مضروب و دستگیر شدند.^{۷۷} آنهایی که در خوابگاه‌ها بودند فکر می‌کردند محوطه دانشگاه برایشان محل امنی خواهد بود زیرا پس از سرکوب خشونت‌آمیز دانشجویان در سال ۱۳۷۸، شورای عالی امنیت ملی دستور داده بود که نیروهای امنیتی تنها پس از دریافت مجوز از هیأت امناء و رئیس دانشگاه، اجازه ورود به محوطه دانشگاه را دارند.^{۷۸}

یکشنبه شب، نیروهای امنیتی درهای اصلی دانشگاه و سپس درهای ورودی به کوی دانشگاه را شکسته و وارد کوی شدند. شاهدان، حملات سبعانه‌ای از نیروهای مجهز ضد شورش توصیف می‌کنند که در آن پلیس میان افرادی که در تظاهرات شرکت کرده بودند و آنهایی که شرکت نکرده بودند، تفاوتی نمی‌گذاشت:

پلیس درون خوابگاه‌ها گاز اشک‌آور انداخت، ما را کتک زد، شیشه‌ها را شکست و ما را مجبور کرد تا روی زمین دراز بکشیم ... من حتی اعتراض هم نکرده بودم اما یکی از آنها روی من پرید، پشت من نشست و من را مضروب کرد. سپس در حالی که مثلاً من را به دنبال چاقو و اسلحه بازرسی بدنی می‌کرد از من سوءاستفاده جنسی کرد. آنها ما را تهدید به اعدام و تجاوز کردند.^{۷۹}

صبح زود روز دوشنبه مقامات با شلیک مقدار زیادی گاز اشک‌آور، در حالیکه دانشجویان را مورد ضرب و شتم قرار داده و با اسلحه ساچمه‌ای به سوی آنها تیراندازی می‌کردند، بیش از یکصد تن از آنها را دستگیر کردند.^{۸۰} ضاربین مجهز به لوازم

رهبر ایران دستور بازشماری آراء را می‌دهد، اعتراضات افزایش می‌یابد، نیویورک تایمز [Robert F. Worth and Nazila Fathi, *Defiance Grows*], http://www.nytimes.com/2009/06/16/world/middleeast/16iran.html?_r=1 [as Iran's Leader Sets Vote Review, NEW YORK TIMES ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در

۷۴. رابرت اف. ورث و نازیلا فتیحی، «با بازداشت منتقدان، ناآرامی شدت می‌یابد»، نیویورک تایمز [Robert F. Worth and Nazila Fathi, *Unrest*], http://www.nytimes.com/2009/06/15/world/middleeast/15iran.html?_r=1&pag [Deepens as Critics Are Detained, NEW YORK TIMES ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در

۷۵. ناهید صیام دوست، «راهپیمایان تهران فریاد می‌زنند: «ما مردم ایران هستیم»»، تایم [Tehran's Rallying Cry: 'We Are the People of Iran'], <http://www.time.com/time/printout/0,8816,1904764,00.html> [TIME ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در] [از این به بعد: «مقاله صیام دوست»].
۷۶. همان.

۷۷. سعید کمالی دهقان، «کشتار در خوابگاه‌ها: دانشجویان ایران از حمله وحشتناک پلیس می‌گویند»، گاردین [Death in the Dorms: Iranian], <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jul/12/iran-tehran-university-students-police> [Students Recall Horror of Police Invasion, GUARDIAN ۱۲ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در] [از این به بعد: «کشتار در خوابگاه‌ها»].

۷۸. «یورش پلیس به دانشگاه»، روز آنلاین، ۹ بهمن ۱۳۸۶، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/persian/archive/news/news/article/2008/january/29/-66e5af12d3.html>.

۷۹. سعید کمالی دهقان، «کشتار در خوابگاه‌ها: دانشجویان ایران از حمله وحشتناک پلیس می‌گویند»، گاردین [Death in the Dorms: Iranian], <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jul/12/iran-tehran-university-students-police> [Students Recall Horror of Police Invasion, GUARDIAN ۱۲ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در] [از این به بعد: «کشتار در خوابگاه‌ها»].

۸۰. «حمله خشونت‌بار نیروهای امنیتی به کوی دانشگاه تهران و دانشگاه اصفهان»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.bbc>.

۲. تظاهرات

ضد شورش از قبیل سپر و باتوم بودند و شاهدان آنها را به عنوان اعضاء بسیج شناسایی کردند.^{۸۱} فاطمه براتی، مینا احترامی، محسن ایمانی، کسری شرفی، و کامبیز شعاعی بر اساس گزارشها زیر ضربات باتوم و باتوم برقی جان سپردند.^{۸۲} نام این افراد توسط سازمان ادوار تحکیم وحدت که متشکل از دانشجویان و فارغ التحصیلان فعال سیاسی است، مورد تأیید قرار گرفته است.^{۸۳} اعضاء این سازمان پیش از انتخابات و پس از آن دستگیر شدند.^{۸۴} علاوه بر آن، ایمان نمازی و مصطفی غنیا همان شب طی یورش به خوابگاهها در تهران با شلیک گلوله به قتل رسیدند.^{۸۵} طبق گزارشها اجساد بعضی از دانشجویان کشته شده بدون اطلاع خانوادههای آنها تا دوشنبه شب دفن شدند.^{۸۶} گمان می رود که اکثر این دانشجویان در نخستین ساعات صبح روز دوشنبه کشته شده باشند.^{۸۷} هنگامی که خانوادههای این قربانیان درباره محل اجساد عزیزان خود پرس و جو کردند، نیروی انتظامی و دیگر سازمانهای مربوطه آنها را مورد آزار و تهدید قرار دادند.^{۸۸} بیست روز بعد پنج تن از این دانشجویان هنوز در بیمارستان بودند.^{۸۹}

خبر حمله به دانشگاهها از سراسر کشور رسید. گزارشها حاکی از یورش نیروهای امنیتی و شبه نظامیان محافظه کار از قبیل بسیج و انصار حزب الله^{۹۰} به دانشگاهها و خوابگاهها و ضرب و شتم و دستگیری دانشجویان در تبریز، بابل، مشهد^{۹۱} و زاهدان^{۹۲} بود. در اصفهان نیز حملاتی به دانشگاه صنعتی صورت گرفت.^{۹۳} نیروهای امنیتی به یک کتابخانه در دانشگاه شیراز حمله

http://co.uk/persian/iran/2009/06/090614_si_bd_ir88_kooyedaneshgah.shtml

۸۱. کشتار در خوابگاهها، رک. زیرنویس ۷۷.

۸۲. همان.

۸۳. همان؛ «اطلاعیه دفتر تحکیم وحدت پیرامون به خاک و خون کشیده شدن کوی دانشگاه تهران»، ادوار نیوز، ۲۷ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.biz/university/9154.aspx>

۸۴. نگاه کنید به «عباس حکیمزاده عضو شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت آزاد شد»، سهام نیوز، ۲۰ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.etemademelli.ir/published/0/00/51/5151> (تاریخ دسترسی: ۲۳ شهریور ۱۳۸۸)؛ توضیح می دهد که حکیمزاده به مدت ۱۳۵ روز در زندان بود. «آخرین وضعیت اعضاء شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت»، کمیته گزارشگران حقوق بشر، ۱۸ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://chrr.us/spip.php?article7796>

۸۵. «نوروز اسامی شهیدان احراز هویت شده تا به امروز را منتشر می کند، اسامی و مشخصات ۷۲ شهید سبز»، نوروز، ۱۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://norooznews.org/news/13739.php> [از این به بعد: «لیست نوروز»].

۸۶. کشتار در خوابگاهها، رک. زیرنویس ۷۷.

۸۷. لیست نوروز، رک. زیرنویس ۸۵ «حمله خشونت بار نیروهای امنیتی به کوی دانشگاه تهران و دانشگاه اصفهان»، بی بی سی فارسی، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090614_si_bd_ir88_kooyedaneshgah.shtml

۸۸. «دولت کودتا جنازه شهدای کوی را دفن کرد»، بامداد خبر، ۲۶ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bamdakhabar.org/2009/06/post_1909/

۸۹. «رهبر خواهان ادامه رسیدگی به حملات کوی دانشگاه شد»، پرس تی وی [Rahbar Wants Follow-up to Dorm Attack Probe, PRESS TV] ۴ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=99771&sectionid=351070101>

۹۰. انصار حزب الله یا پیروان حزب خدا «سازمانی شبه نظامی و نیمه رسمی در ایران است که به افرادی که سازمان معتقد باشد احکام اسلام را زیر پا گذاشته اند، از جمله زنانی که آرایش کرده باشند، اصلاح طلبان معترض، و زوجهای ازدواج نکرده حمله می کند»، نگاه کنید به «انصار حزب الله، پیروان حزب خدا»، گلوبال سکیوریتی [Ansar-i Hizbullah, Followers of the Party of God, GLOBAL SECURITY]، قابل دسترسی در <http://www.globalsecurity.org/intell/world/iran/ansar.htm>

۹۱. نگاه کنید به «حمله نیروهای امنیتی به دانشگاههای شیراز، اصفهان و تبریز»، کمیته گزارشگران حقوق بشر، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.chrr.us/print.php?articleid=4315>؛ «حمله نیروی انتظامی به کوی دانشگاه»، اخبار روز، ۲۴ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.akhbar-rooz.com/article.jsp?essayId=21505>

۹۲. سازمان عفو بین الملل، «با تشدید اعتراض نسبت به انتخابات، دستگیری و کشتار افزایش می یابد» [Amnesty, Arrest and Killings Rise as Elec-tion Protest Grip Iran] ۱۷ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/news/arrests-and-killings-rise-election-protests-grip-iran-20090617>

۹۳. «گسترش ناآرامی در دانشگاههای ایران»، بی بی سی فارسی، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090615_ba-ir88-uni-unrest.shtml؛ «حمله نیروهای امنیتی به دانشگاههای شیراز، اصفهان و تبریز»، کمیته گزارشگران حقوق بشر، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.chrr.us/print.php?articleid=4315>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

کرده و با پرتاب گاز اشک‌آور به ضرب و شتم دانشجویان پرداختند.^{۹۴} یکصد دانشجو دستگیر شده و کارکنان دانشگاه مورد حمله قرار گرفتند.^{۹۵} سازمان ادوار تحکیم وحدت از مرگ دو دانشجو در شیراز خبر داد.^{۹۶} حمله در شیراز به حدی وحشیانه بود که روز بعد محمد هادی صادقی، رئیس دانشگاه به عنوان اعتراض استعفاء داد.^{۹۷} از کشتار در دانشگاه‌های اصفهان نیز گزارشهای تأیید نشده‌ای دریافت شده است.^{۹۸}

وزارت کشور، مسئول برگزاری انتخابات، پلیس ایران، و صدور مجوز برای راهپیماییهای عمومی است. در زمان انتخابات ۱۳۸۸، رهبری این وزارتخانه به عهده صادق محصولی بود که سپس در مرداد ۱۳۸۸ مصطفی محمد نجار جانشین وی گردید. ستاد

انتخابات این وزارتخانه مورد انتقاد مخالفانی قرار گرفت که نگرانی خود را در مورد چاپ مقادیر اضافه تعرفه‌های رأی‌پیش از انتخابات، اعلام سریع و غیرمعمول نتایج شمارش آراء، و این واقعیت که رهبری این ستاد بر عهده یکی از طرفداران پر و پا قرص احمدی‌نژاد بود، اعلام کردند.

در چند نقطه دیگر تهران نیز صدای شلیک گلوله به گوش می‌رسید.^{۹۹} یکی از ناظران واقعه تعریف می‌کرد که چگونه نیروهای امنیتی موتورسوار با اسلحه‌های کالیبر بالا به طرف تظاهرکنندگان شلیک می‌کردند: «اصلاً مثل فیلمها نبود که فقط یک سوراخ کوچک ایجاد می‌شود - گلوله‌های شلیک شده دست و پاها را تکه تکه می‌کرد. خیلی خیلی وحشتناک بود».^{۱۰۰}

روز دوشنبه، رئیس محافظه کار مجلس ایران، علی لاریجانی، این حملات را مورد سؤال قرار داده و پرسید: «این چه معنی دارد که دانشجویان را نیمه شب در خوابگاه‌هایشان مورد حمله قرار دهند؟»^{۱۰۱} لاریجانی صادق محصولی، وزیر کشور را مقصر دانسته و خواستار انجام تحقیقات شد.^{۱۰۲} بعدها مرتضی تمدن، استاندار تهران اعلام کرد تحقیقاتی توسط شورای عالی امنیت ملی در دست انجام است اما

۹۴. رابرت تیت، «به دنبال برخورد دانشجویان با نیروهای امنیتی، نا آرامی در استانهای دیگر ایران گسترش می‌یابد»، گاردین [Robert Tait, *Unrest*], <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jun/16/iran-shiraz-university-chancellor-resignation> [in *Iran Spreads to the Provinces as Students Clash with Security Forces*, GUARDIAN] ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jun/16/iran-shiraz-university-chancellor-resignation> [«نا آرامی گسترش می‌یابد»].

۹۵. همان.

۹۶. «اطلاعیه دفتر تحکیم وحدت پیرامون به خاک و خون کشیده شدن کوی دانشگاه تهران»، ادوار نیوز، ۲۷ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.biz/university/9154.aspx>

۹۷. نا آرامی گسترش می‌یابد، رک. زیر نویس ۹۴. یکی از شاهدان وقایع شیراز در وبسایت موسوی ادعا کرد که این استعفاء ترفندی برای آرام کردن سرزنشهایی بود که به پس از این حملات، متوجه دانشگاه شیراز بود، و اینکه رییس دانشگاه خود این نیروها را دعوت کرده بود. «نوشته‌های شاهد عینی ضرب و شتم ۲۵ خرداد دانشگاه شیراز»، موج سبز آزادی، ۲ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/21534> (تاریخ دسترسی: ۴ نوامبر ۲۰۰۹).

۹۸. بالعکس، رییس دانشگاه تهران، فرهاد رهبر، اشرار و خرابکاران را مقصر دانسته و به صورت مبهم ماهیت این حملات را انکار کرده و تلویحاً اظهار داشت که به نیروهای امنیتی برای ورود به دانشگاه اجازه داده است. ایسنا، «رهبری: هیچ دانشجویی صدمه ندید»، ۲۶ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1357051&Lang=P>. فرهاد رهبر بعداً انکار کرد که به نیروهای امنیتی اجازه ورود داده است، اگرچه که گفته‌های وی آنچنان متناقض بود که حتی حقوقدان ایرانی محسن کوهکن را نیز سردرگم ساخت. «رهبر خواهان ادامه رسیدگی به حملات کوی دانشگاه شد»، پرس تی وی [Rahbar Wants Follow-up to Dorm Attack Probe, PRESS TV] ۴ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=99771&sectionid=351070101>

۹۹. مارتین فلیچر، «با بالا گرفتن تنش در تهران، تندروها به روی معترضان آتش می‌گشایند»، تایمز آنلاین [Martin Fletcher, *Hardliners Open Fire*], http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article6505842.ece [on *Defiant Protestors as Tension Grips Tehran*, TIMES ONLINE] ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article6505842.ece

۱۰۰. همان.

۱۰۱. پریسا حافظی، «سخنگوی ایران حمله به دانشجویان دانشگاه را محکوم می‌کند»، رویتر [Iran Speaker Condemns Attack on University], <http://www.reuters.com/article/worldNews/idUSTRE55F2ZC20090616> [Students, REUTERS] ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/worldNews/idUSTRE55F2ZC20090616>

۱۰۲. «ایران حمله به خوابگاه دانشگاه تهران را مورد رسیدگی قرار می‌دهد»، پرس تی وی [Iran Probes Attack on Tehran University Dorm], <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=105614&sectionid=351020101> [PRESS TV] ۸ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=105614&sectionid=351020101>

۲. تظاهرات

ادعا کرد که مهاجمین همگی اعضاء بسیج نبوده اند. «ما شواهدی داریم و بعداً به مردم ایران نشان خواهیم داد دال بر این که یکمده خرابکار در راهپیماییها شرکت کردند»^{۱۰۳} کمیسیون مجلس نیز که درباره حوادث پس از انتخابات تحقیق می کرد، نظرات مشابهی را درباره «مردان لباس شخصی که از طرف مسئولین مربوطه داخل رژیم فرستاده نشده بودند» اظهار داشت.^{۱۰۴}

به نظر می رسد که از تحقیقات مربوط به حمله به دانشگاه تهران، اطلاعات چندانی منتشر نشده و قانونگذاران و مدیران نیز قادر نبوده اند حملات گسترده ای که به دانشجویان در دیگر شهرهای ایران صورت گرفته را مطرح کنند. شباهت این حملات به یکدیگر و نیز نزدیک بودن زمان وقوع آنها به یکدیگر نشانگر آن است که این حملات در سطوح بالا طرح ریزی و هماهنگ شده اند.

۲.۳. دوشنبه ۲۵ خرداد: میلیونها نفر به خیابانها می ریزند

در روز یکشنبه و روزهای پس از آن، موسوی، کروبی و دیگران درخواست صدور مجوز برای راهپیمایی نمودند که توسط وزارت کشور رد شد.^{۱۰۵} اگرچه کاندیداهای مخالف تظاهرات را تعطیل کردند، اما تظاهرکنندگان اغلب بدون داشتن اجازه، به برگزاری تظاهرات پرداختند.^{۱۰۶}

موسوی و کروبی درخواست صدور مجوز برای برگزاری یک راهپیمایی در میدان آزادی در روز دوشنبه ۲۵ خرداد ۱۳۸۸ کرده و مردم را دعوت به آرامش نمودند. درخواست آنها پذیرفته نشد و راهپیمایی رسماً تعطیل شد، اما طی آن روز، انبوه جمعیت تظاهرکنندگان خیابانهای تهران و دیگر شهرهای ایران را پر کردند. در تهران، تظاهرکنندگان در سکوت از میدان انقلاب به طرف میدان آزادی حرکت می کردند و در آنجا حدود صد هزار نفر و شاید میلیونها نفر از معترضین^{۱۰۷} خواستار ابطال انتخابات و شمارش مجدد آراء شدند.^{۱۰۸} یکی از شاهدان واقعه بازگو می کند که:

همه مردم در سکوت تظاهرات می کردند و خواسته های خود را مطرح می کردند. آنها یک دست روی بینی خود و یک دست در هوا داشتند که علامت صلح (وی) را نشان می داد. من به طرف خیابان بهبودی رفتم. آنجا جمعیت آنقدر زیاد بود که نتوانستم جلوتر بروم... چندبار خواستم برگردم اما نظرم عوض شد و تصمیم گرفتم جلوتر بروم. چندبار گروه های کوچکی را می دیدم که شعار می دادند اما خیل جمیت آنقدر نظم داشت که همه به آنها می گفتند «هیسس!!» و آنها ساکت می شدند. الان که درباره آن حرف می زنم احساساتی می شوم.^{۱۰۹}

موسوی و کروبی در میدان آزادی به تظاهرکنندگان پیوستند.^{۱۱۰} موسوی در نخستین حضور خود در میان مردم از زمان

۱۰۳. همان.

۱۰۴. «نمایندگان مردم در خانه ملت حوادث روزهای اخیر را بررسی کردند: پرونده ناآرامی های اخیر در مجلس»، روزنامه ابتکار، ۲۸ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.ebtekarnews.com/Ebtekar/News.aspx?NID=50689>

۱۰۵. «در ایران موسوی به دنبال گرفتن مجوز برای راهپیماییهاست»، پرس تی وی [In Iran, Mousavi Seeks Permission for Rallies, PRESS TV] ۱۴ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=98106&sectionid=351020101>

۱۰۶. «برای سوگواری قربانیان پس از انتخابات به موسوی مجوز داده نشد»، پرس تی وی [Mousavi Denied Permit for Post-Vote Victims Mourn-ing, PRESS TV] ۲۸ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=101842&sectionid=351020101>

۱۰۷. «موسوی: امیدوار به شورای نگهبان نیستم»، بی بی سی فارسی، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090615_ba-ir88-mousavi-gathering.shtml «تظاهرات میلیونی مردم در خیابان انقلاب و آزادی»، ادوار نیوز، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.us/politic/9146.aspx>

۱۰۸. مقاله صیام دوست، رک. زیرنویس ۷۵.

۱۰۹. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ح. س.»، (۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۱۱۰. «راهپیمایی حامیان موسوی برگزار شد»، خبرگزاری فارس، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8803250654>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

انتخابات، با انجام یک سخنرانی خواستار احترام به آراء مردم شد.^{۱۱۱}

طی بیشتر روز، واکنش نیروهای امنیتی به تعداد کثیر تظاهرکنندگان خیابانی عموماً ملایم به نظر می‌رسید.^{۱۱۲} علیرغم ممنوعیت رسمی تظاهرات^{۱۱۳} به نیروهای امنیتی دستور داده شده بود تا وقایع را زیر نظر داشته باشند و به تظاهرکنندگان حمله نکنند. در حالیکه سیل عظیم تظاهرکنندگان در حرکت بود، اکثراً دیده می‌شد که نیروها روی جدول خیابانها در کنار تجهیزات ضد شورش خود نشسته بودند. رسانه‌های گروهی داخل ایران پوشش خبری محدودی از جریان این اعتراضات خیابانی داشتند.^{۱۱۴}

در میان تظاهرکنندگان و مفسران، تعبیر مختلفی درباره سیاست عدم مقابله رژیم وجود داشت. برخی معتقد بودند که رژیم با مجاز نمودن تظاهرات، سخنرانیها، و یک پوشش مختصر خبری از وقایع سعی کرده است تا از درگیریهای خیابانی گسترده‌ای که در روزهای شنبه و یکشنبه اتفاق افتاد، پیشگیری نماید.^{۱۱۵} برخی دیگر با توجه به شمار معترضین حدس می‌زدند که طی آن روز هرگونه حمله توسط نیروهای امنیتی ممکن بود بیش از حد برایشان مخاطره‌آمیز باشد.^{۱۱۶}

در شهرهای دیگر ایران اعتراضات با مقاومت بیشتری مواجه شد. در اهواز، جمعیت دو هزار نفری تظاهرکنندگان توسط مأموران انتظامی باتوم به دست، مورد حمله قرار گرفتند.^{۱۱۷} در شیراز نیروهای امنیتی تیر هوایی شلیک می‌کردند و علی معیری، فرمانده نیروی انتظامی استان فارس به مأموران خود اجازه داد به تظاهرکنندگان شلیک کنند و اخطار کرد که: «از این به بعد شدیداً واکنش نشان خواهیم داد».^{۱۱۸}

در تهران نیز به تدریج با غروب خورشید، خشونت آغاز شد و جمعیت پراکنده شدند.^{۱۱۹} سپاه پاسداران و بسیج با جوانان تظاهرکننده که حاضر نبودند متفرق شوند، درگیر شدند. یکی از تظاهرکنندگان به یاد دارد که:

جوانها سنگ به سوی آنها و موتورهایشان پرتاب کردند. ترس نیروهای امنیتی از جوانها باعث تعجب من بود. مردم از پشت‌بامها با فریاد شعار جوانها را همراهی می‌کردند و نیروهای گارد به پشت‌بام گاز اشک‌آور فرستادند. تلاش کردند یکی از خانه‌ها که به جوانان پناه داده بود بشوند ... حضور نیروهای لباس شخصی و بسیج با

-
۱۱۱. «سخنان میرحسین در راهپیمایی ۲۵ خرداد»، خوابگرد، ۲۶ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.khabgard.com/?id=-1534175924>
۱۱۲. رابرت اف. ورث و نازیلا فتحی، «در حالیکه رهبر ایران دستور بازشماری آراء را می‌دهد، اعتراضات افزایش می‌یابد»، نیویورک تایمز [Robert F. Worth and Nazila Fathi, *Defiance Grows as Iran's Leader Sets Vote Review*, NEW YORK TIMES ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.nytimes.com/2009/06/16/world/middleeast/16iran.html?_r=1
۱۱۳. «راهپیمایی حامیان موسوی برگزار شد»، خبرگزاری فارس، ۲۵ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8803250654>
۱۱۴. مقاله صیام دوست، رک. زیرنویس ۷۵. «در منازعات انتخاباتی، مردم معترض برای موسوی راهپیمایی می‌کنند»، آسوشیتد پرس [Protestors Rally for Mousavi in Election Dispute, ASSOCIATE PRESS ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.msnbc.msn.com/id/31365097/>] از این به بعد: «راهپیمایی برای موسوی».
۱۱۵. راهپیمایی برای موسوی، رک. زیرنویس ۱۱۴.
۱۱۶. «گزارشهایی از تظاهرات دوشنبه، ۲۵ خرداد»، پیک ایران، ۲۷ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.peykeiran.com/Content.aspx?ID=2345>
۱۱۷. راهپیمایی برای موسوی، رک. زیرنویس ۱۱۴.
۱۱۸. «دامه اعتراضات در تهران و شهرهای دیگر»، دویچه وله، ۲۶ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4330212,00.html> «در منازعات انتخاباتی، مردم معترض برای موسوی راهپیمایی می‌کنند»، آسوشیتد پرس [Protestors Rally for Mousavi in Election Dispute, ASSOCIATE PRESS ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.msnbc.msn.com/id/31365097/>
۱۱۹. به نظر می‌رسد که در خرداد ۱۳۸۸ استفاده از زور در شب هنگام افزایش می‌یافت. در یکی از تظاهرات اخیر، یکی از شهود گزارش کرد که به وی درباره بیرون از خانه ماندن تا دیروقت شب اخطار شده بود، اگر چه که این اخطار مفیدی نبود: «خود نیروها می‌گفتند تا ساعت هشت نمی‌زنیم ولی ساعت هفت که از مسجد بیرون آمدیم نیروهای گارد در خیابان شریعتی شروع به کتک زدن مردم کردند». «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با م. م.»، (۲۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۲. تظاهرات

لباسهای پلنگی و بعضی هم بی لباس فرم بودند مشهود بود. از همه گروه‌ها خشن‌تر بودند و اکثراً جوان و حتی کودکان بین چهارده تا شانزده سال.^{۱۲۰}

شاهدان عینی گزارش می‌کنند که نیروهای بسیج سعی داشتند تظاهرکنندگان را به انجام اعمال خشونت‌آمیز تحریک کنند که گاهی اوقات موفق هم می‌شدند. یک شاهد دیگر می‌گوید:

[بعد از تظاهرات و در راه بازگشت] بسیجیها فحش می‌دادند و به پسرها فحشهای رکیک می‌دادند و دعوا راه می‌انداختند. می‌آمدند و بچه‌ها را تحریک می‌کردند. در خیابان آزادی به سمت انقلاب نزدیکهای میدان انقلاب یک عده از آنها آمده بودند وسط جمعیت ناگهان ما دیدیم دعوا شد و برگشتیم تا ببینیم چه شده است. بچه‌ها گفتند که به همسر آقای که آمده بود تظاهرات فحش خیلی زشت داده بودند و مرد نیز یقه شخص را گرفته بود و دعوا شده بود. اینها بسیجی بودند، لباس شخصی داشتند و باتوم به کمرشان بود.^{۱۲۱}

در یکی از جنجال‌برانگیزترین درگیریها، یک مأمور امنیتی به روی جمعیت تظاهرکنندگان بیرون یک پایگاه بسیج نزدیک میدان آزادی، آتش گشود.^{۱۲۲} خبرگزاری دولتی ایران گزارش کرد در حالیکه مردم تظاهرات غیرقانونی را ترک می‌کردند، تعدادی از اشرار به یک پایگاه نظامی حمله بردند:

در پایان تجمع بدون مجوز دیروز - دوشنبه - در خیابان آزادی و در حالیکه اجتماع‌کنندگان به آرامی در حال بازگشت بودند برخی افراد شرور با اقدامی سازماندهی شده و هماهنگ، ضمن ایجاد ناامنی، به ساختمانها و اماکن «دولتی و عمومی» و منازل مسکونی حمله کردند و خسارات فراوانی به این اماکن و اموال مردم وارد آوردند ... اغتشاشگران که در میان آنها برخی افراد مسلح نیز وجود داشتند با حمله به یک مرکز نظامی قصد تصرف این مرکز و خلع سلاح مأموران را داشتند که در تیراندازی متقابل متاسفانه ۷ نفر از هموطنانمان کشته و تعدادی نیز زخمی شدند.^{۱۲۳}

یک فیلم کوتاه ویدیویی نشان می‌دهد که چند مرد جوان از میان تظاهرکنندگان، چند سنگ و یک شیء آتشزا پرتاب می‌کنند.^{۱۲۴} اما هرج و مرج و وحشتی که تظاهرکنندگان را فرا گرفته است در چندین ویدیویی که از این حادثه در دست است به خوبی محسوس است. هیچ مدرکی وجود ندارد که دال بر این باشد که این حرکات به صورت برنامه‌ریزی شده و هماهنگ شده از جانب تظاهرکنندگان صورت گرفته است و اگرچه بعضی از تظاهرکنندگان سنگ در دست دارند، ولی هیچیک مسلح نیستند.^{۱۲۵} اینکه آیا این حادثه موجب برانگیخته شدن بقیه خشونت‌های آن شب شد و یا اینکه صرفاً یکی از اولین حوادثی بوده که به خوبی ضبط و مستند شده، هنوز مشخص نیست. اما این مسلم است که از آن دوشنبه شب به بعد، نیروهای امنیتی تیراندازی به سمت جمعیت را امری قابل قبول دانستند.

فیلمهای ویدیویی نشان می‌دهند که نیروهای بسیجی دوشنبه شب به طرف جمعیت تیراندازی می‌کنند.^{۱۲۶} کشته‌شدن ناصر

۱۲۰. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با م. م. م.»، (۲۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۱۲۱. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم صبری»، (۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۱۲۲. چندین فیلم ویدیویی درباره این حوادث بر اینترنت موجود است. برای مثال نگاه کنید به «فایل ویدیویی: شبه نظامیان با گلوله‌های واقعی به معترضان شلیک می‌کنند»، ۲۶ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=IFs0a6-0J5o>; «فایل ویدیویی: تیرانداز پایگاه بسیج خیابان آزادی»، ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=aviXWF1c0q0&feature=related>.

۱۲۳. «اغتشاش سازماندهی شده و ۷ کشته»، واحد مرکزی خبر، ۲۶ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.iribnews.ir/Default.aspx?Page=MainContent&news_num=193088.

۱۲۴. «فایل ویدیویی: شبه نظامیان با گلوله‌های واقعی به معترضان شلیک می‌کنند»، ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=IFs0a6-0J5o>; «فایل ویدیویی: تنها ویدیوی موجود از تیرانداز پایگاه بسیج خیابان آزادی»، ۱۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=aviXWF1c0q0&feature=related>.

۱۲۵. همان.

۱۲۶. «فایل ویدیویی: حمله بسیجیها به مردم پس از انتخابات در میدان آزادی»، ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/>.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

امیرنژاد در پایگاه بسیج، بر ویدیو ضبط شده است.^{۱۲۷} در همان نزدیکی، مهدی کریمی و مسعود خسروی هم به ضرب گلوله از پای در آمدند.^{۱۲۸} داوود صدری بیرون از پایگاه بسیج مقداد در نزدیکی میدان آزادی، مورد اصابت گلوله قرار گرفت. این تکنیسین ۲۵ ساله به بیمارستان رسول اکرم انتقال یافت، اما در اثر جراحات وارده به قلب و طحال خود همان روز درگذشت. مرگ وی برای هفته‌ها تأیید نشد و طی این مدت، مقامات به خانواده وی درباره چگونگی مرگ وی و فردی که مسئول مرگ وی بوده و محل نگهداری جسد وی، اطلاعات متناقضی می‌دادند.^{۱۲۹}

هنگامی که نیروهای امنیتی شروع به تیراندازی به داخل جمعیت نمودند، تظاهرکنندگان در حالت شوک و ناباوری بودند. یکی از شهود اینطور تعریف می‌کند:

میدان پر از اشخاصی بود که آب می‌خوردند، آواز می‌خواندند و می‌رقصیدند و فریاد می‌زدند ... ناگهان صدای شلیک شنیدم ... همه ما ترسیدیم ... دیدیم که عده‌ای از محل آمدن صدا به طرف ما می‌دویدند تا ما را به عقب برانند. آنها می‌گفتند «نه، اینجا نیایید. آنجا بروید. دارند می‌کشند. دارند می‌کشند». اما مردم می‌گفتند «نه، نه، آنها هیچوقت مردم را نمی‌کشند».^{۱۳۰}

به نظر می‌رسد که کیانوش آسا، دانشجوی دوره فوق لیسانس دانشگاه علم و صنعت ایران، در رشته شیمی نفت، روز دوشنبه مورد اصابت گلوله قرار گرفته است. وی در آن روز ناپدید شد و مکان نگهداری او نامعلوم ماند تا روز سوم تیرماه که خانواده او جسد وی را در سردخانه پزشکی قانونی پیدا کردند. برادر وی کامران آسا چند واقیعت درباره مرگ کیانوش را با هم مرتبط کرده است:

کیانوش روز ۲۵ خرداد ماه حوالی میدان آزادی با اصابت تیر به پهلویش زخمی شد. بر اساس گفته شاهدان او فقط یک گلوله خورده بود اما به راحتی دست و پا و گردنش را تکان می‌داد و حتی سرش را برمی‌گرداند. کیانوش را از محل دور می‌کنند و با آمبولانس به بیمارستان منتقل می‌کنند. ما روز سوم تیرماه جسدش را شناسایی کردیم. جسد او چهار روز بعد از زخمی شدنش به پزشکی قانونی منتقل شده بود، یعنی روز ۲۹ خرداد ماه. اما وقتی جسد او را در پزشکی قانونی شناسایی کردیم علاوه بر جای گلوله در کمرش، یک گلوله هم وارد گردنش شده بود. به احتمال ۹۰ درصد علت مرگش هم همین گلوله اصابت شده در گردنش بود نه گلوله کمرش.^{۱۳۱}

ماه‌ها بعد در روز دانشجو (۱۶ آذر) هنگامی که کامران آسا و دوستانش سعی داشتند عکسی از برادر متوفی او را همراه با یک حلقه گل به داخل دانشگاه محل تحصیل وی ببرند، دستگیر شدند.^{۱۳۲} در تظاهرات روز دوشنبه در تهران حداقل هشت نفر کشته شدند.^{۱۳۳} بعضی در خیابانهای نزدیک میدان آزادی مورد اصابت گلوله قرار گرفتند. برخی دیگر در اثر صدماتی

[watch?v=BeJLbn9Vs_Q](http://www.hra-news.org/news/2610)

۱۲۷. «فهرست جان‌باختگان شناسایی شده به ۷۸ نفر رسید»، اخبار هرانا، ۶ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hra-news.org/news/2610.aspx>

۱۲۸. همان.

۱۲۹. نادر کریمی، «تیرانداز بسیجی داوود صدری را کشت»، روز آنلاین، [Basiji Shooter Killed Davoud Sadri, ROOZ ONLINE] ۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/english/news/newsitem/article/2009/august/01/Basiji-shooter-killed-davoud-sa-dri.html>

۱۳۰. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م.»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۱۳۱. «مادرم هیچ وقت مرگ کیانوش را باور نمی‌کند»، رادیو فردا، ۲۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.radiofarda.com/articleprint-view/1802961.html>

۱۳۲. «یک پسر زیر خاک است و دیگری در زندان»، روز آنلاین، [My One Son is Burried and the Other is in Prison, ROOZ ONLINE] ۱۰ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/english/news/newsitem/article/2009/december/10/my-one-son-is-buried-and-the-other-is-in-prison.html>

۱۳۳. لیست نوروز، رک. زیرنویس ۸۵

۲. تظاهرات

که توسط ضرب و شتم نیروهای امنیتی باتوم به دست و سر آنها وارد شده بود، در گذشتند.^{۱۳۴}

گاه حتی باتومهای خود را پرتاب می‌کردند به سمت زنان و دختران. به گونه‌ای نفس‌گیر به دنبال مردم معترض می‌دویدند و سپس آنها را، هر کس، مرد یا زن، مسن یا بچه، به شدت کتک می‌زدند تا شاید دیگران بترسند و دیگر به خیابان نیایند.^{۱۳۵}

در شهرهای اصفهان، مشهد و کرمانشاه نیز کشتارهای تأیید شده‌ای گزارش شده است.^{۱۳۶} در نزدیکی دروازه شیراز در اصفهان، حسین اخترزند به طرز دلخراشی به دست مأموران امنیتی لباس شخصی که وی و دیگر تظاهرکنندگان را به داخل یک ساختمان مجتمع پزشکان تعقیب کرده بودند، کشته شد. اخترزند تا طبقه سوم این ساختمان بالا رفت اما در آنجا مورد ضرب و شتم قرار گرفت. شاهدان عینی گزارش کردند که او را از پشت بام طبقه سوم به پایین پرت کردند. بر اساس گزارشها هنگامی که نمایندگان وزارت اطلاعات جسد وی را به خانواده او تحویل می‌دادند، ادعا نمودند که وی پایش لغزیده و در حین دستگیری به پایین افتاده است.^{۱۳۷} عکسهای هولناکی که از دندانهای خورد شده و بدن مجروح او گرفته شده نشان می‌دهد که چه پای اخترزند لغزیده و به پایین پله‌ها سقوط کرده و چه از بالای ساختمان پرت شده باشد، مأموران امنیتی مسئول مرگ وی هستند.

۲،۴. سه‌شنبه ۲۶ تا جمعه ۲۹ خرداد: در سوگ کشته‌شدگان و نماز جمعه

در روز سه‌شنبه ۲۶ خرداد، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به خبرگزاریهای خارجی اخطار کرد که از شرکت در تظاهرات و راهپیماییها و پوشش دادن خبری آنها خودداری کنند. در ابتدا، دلیل رسمی برای این کار، امنیت خبرنگاران خارجی ذکر شد زیرا مقامات ادعا کردند که «علیه خبرنگاران خارجی تهدید ویژه دریافت کرده است».^{۱۳۸} تنها یک روز پس از آن، این ممنوعیت به داشتن کنفرانس خبری با موسوی، بسط داده شد، و وزارت امور خارجه اعلام داشت:

برخی کشورها در برخوردی نسنجیده، شتابزده و گستاخانه، از تجمعات غیرقانونی و هرج و مرج گرای عده‌ای فرصت‌طلب حمایت کرده ... خود را به سخنگوی جریان اغتشاشگر تبدیل و از این رهگذر تخریب سیمای تابناک جمهوری اسلامی را هدف قرار داده‌اند.^{۱۳۹}

به روزنامه نگاران خارجی گفته شد که ویزای آنها تمدید نخواهد شد و باید ایران را ترک کنند.^{۱۴۰}

شورای نگهبان اعلام داشت که بخشی از آراء مجدداً شمرده خواهد شد. موسوی شدیداً خواستار ایجاد محدودیت در مقابل تهدیدهای اسماعیل احمدی مقدم، فرمانده نیروی انتظامی کشور شد که قول داده بود «هر گونه ناآرامیهای سرکوب

۱۳۴. همان.

۱۳۵. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ف. آ.»، (۲۲ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۱۳۶. لیست نوروژ، رک. زیرنویس ۸۵

۱۳۷. «حسین اخترزند، قربانی دیگری از خشونت‌های پس از انتخابات»، صدای حقوق بشر ایران [Hossein Akhtarzand, Another Victim of the Post- Election Violence, IRAN HUMAN RIGHTS VOICE] ۲۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.ihrv.org/inf/?p=2642>

۱۳۸. نازیلا فتحی، «اعتراض کنندگان با تلاشهای حکومت ایران برای مخفی کردن ناآرامیها مبارزه می‌کنند»، نیویورک تایمز [Protestors Defy Ira-] ۱۷ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/06/18/world/middleeast/18iran.html>

۱۳۹. «بیانیه وزارت امور خارجه در واکنش به رسانه‌های غربی»، کیهان، ۱۳۸۸/۳/۲۸، قابل دسترسی در <http://kayhannews.ir/880328/3>. HTM#other300

۱۴۰. «ایران رسانه‌های خارجی را از تهیه گزارش از خیابانها منع می‌کند»، آسوشیتد پرس [Iran Bars Foreign Media from Reporting on Streets,] ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.guardian.co.uk/world/feedarticle/8560894> [ASSOCIATED PRESS]

می‌شوند».^{۱۴۱}

با وجود این، تظاهرات در سراسر هفته ادامه یافت. علیرغم تهدیدهای سردار سرتیپ مقدم، شاهدان عینی گزارش می‌کنند که مأموران انتظامی ملبس به یونیفورم کمتر از بسیجیها احتمال داشت با خشونت با تظاهرکنندگان برخورد کنند.

نکته جالب اینجاست که نیروهای پلیس همراه مردم بودند. به آنها کمک نمی‌کردند اما آنها را نمی‌زدند. مشکل لباس شخصیها بودند ... و اتوبوسهایی که مملو از اشخاص نظامی، کماندوها، شبه نظامیها و این بسیجیها بود ... مردم بیشتر از آنهایی می‌ترسیدند که از سر تا پا سیاه پوشیده بودند. به آنها می‌گفتند فداییان رهبر که فقط برای کشتن مردم هستند. حتی اگر ببینند که روی بالکن الله اکبر می‌گویی، آنقدر عصبانی می‌شوند که درب خانه را شکسته و بالا می‌آیند.^{۱۴۲}

سخنگوی موسوی از مردم تقاضا کرد از حضور در یک راهپیمایی در تهران که برای روز سه شنبه برنامه‌ریزی شده بود، خودداری کنند زیرا قرار بود راهپیمایی دیگری به طرفداری از احمدی‌نژاد در همان محل در مقابل ساختمان رادیو تلویزیون دولتی ایران برگزار شود.^{۱۴۳} اگرچه که تظاهرکنندگان باز هم بیرون آمدند، اما دو گروه مخالف تا حد زیادی آرامش خود را حفظ کردند. دوباره اکثر تظاهرکنندگان مخالف در سکوت به راه پیمایی خود ادامه دادند تا از اینکه به آنها برچسب اراذل و اوباش زده بشود، جلوگیری کنند.^{۱۴۴} باز هم مانند گذشته، خشونت‌های پراکنده‌ای روی داد و تظاهرکنندگان مصدوم شده یا جان خود را از دست دادند.^{۱۴۵}

در روز چهارشنبه ۲۷ خرداد، هزاران تظاهرکننده برای پنجمین روز متوالی خیابانهای تهران را مملو ساختند.^{۱۴۶} موسوی به همراه رئیس جمهور سابق خاتمی مشترکاً نامه‌ای نوشتند و در آن از دادگاه‌های ایران درخواست کردند تا از قدرت خود برای مقابله با خشونت‌های خیابانی استفاده کرده و تظاهرکنندگان دستگیر شده را آزاد کنند:

استفاده از خشونت نسبت به مردم عادی، حمله به خانه کسانی که لفظ مقدس الله اکبر را شعار می‌دادند، ضرب و شتم زنان و مردان، و خراب کردن ساختمانها اعمالی در خور جمهوری اسلامی نیستند.^{۱۴۷}

۱۴۱. «مخالفین ایران به اعمال فشار ادامه می‌دهند»، اخبار بی‌بی‌سی [Iran Opposition Keeps up Pressure, BBC NEWS] ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8103577.stm>

۱۴۲. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م.»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۱۴۳. «هزاران تن از حامیان موسوی به طرف ساختمان تلویزیون حرکت می‌کنند»، رویتر [Thousands of Mousavi Supporters Head for TV Building, REUTERS] ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/worldNews/idUSTRE55F54020090616>

۱۴۴. «مخالفین ایران به اعمال فشار ادامه می‌دهند»، بی‌بی‌سی [Iran Opposition Keeps up Pressure, BBC] ۱۶ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8103577.stm>

۱۴۵. لیست نروز، رک. زیر نویس ۸۵

۱۴۶. فرناز فصیحی، «در حالیکه تظاهرات عظیم ادامه دارد، حکومت ایران اصلاح‌طلبان را دستگیر می‌کند»، وال استریت ژورنال [Iran Arrests Re-formers as Huge Protests Continue, WALL STREET JOURNAL] ۱۸ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://online.wsj.com/article/SB124523854750623001.html>

۱۴۷. «معترضان ایرانی اکثرًا در برابر اخطارهای دولت روحیه خود را حفظ کرده‌اند»، سی.ان.ان [Iranian Protesters Mostly Unfazed by Government Warnings, CNN] ۱۷ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.cnn.com/2009/WORLD/meast/06/17/iran.elections.rallies/index.html>

۲. تظاهرات

اخطار محمد رضا حبیبی، دادستان کل اصفهان، اگرچه پاسخ مستقیمی به این نامه نبود، اما در برابر درخواست اصلاح طلبان از قوه قضاییه برای تعدیل افراط‌گرایی محافظه‌کاران، حکایت از پاسخی مساعد نمی‌کرد:

به معبود عوامل بیگانه که سعی در برهم زدن امنیت داخلی از طریق تحریک افراد به تخریب و تحریق دارند هشدار می‌دهم قانون مجازات اسلامی برای اینگونه افراد به عنوان محارب مجازات سنگین اعدام مقرر داشته است.^{۱۴۸}

در روز چهارشنبه، موسوی نامه دیگری به شورای عالی امنیت ملی نوشت و در آن استفاده از عوامل لباس شخصی را مورد انتقاد قرار داد و از اینکه آنها با باتوم، میله‌های آهنی و سلاح گرم «قبل از نیروی انتظامی به صفوف تظاهرکنندگان حمله می‌کنند» شکایت کرد.^{۱۴۹} وی سپس با صدور بیانی‌های از مردم خواست که در سوگ افرادی که در این اعتراضات مصدوم یا کشته شده‌اند برای یک روز عزای عمومی به وی بپیوندند.

طی روزهای گذشته و در نتیجه برخوردهای غیرقانونی و خشونت‌بار با منتقدان و معترضان نسبت به نتایج انتخابات ریاست جمهوری شماری از هموطنانمان مصدوم و تعدادی نیز به شهادت رسیده‌اند. اینجانب ... از همگان درخواست می‌کنم ... به هرصورت ممکن، اعم از اجتماع در مساجد و تکایا و یا برگزاری راهپیماییهای مسالمت‌آمیز با استفاده از نمادهای سوگواری همدردی خود را با بازماندگان اعلام کنند.^{۱۵۰}

در پاسخ، عصر روز بعد، تظاهرکنندگان در میدان امام خمینی تهران جمع شدند. تعداد آنها به صدها هزار می‌رسید و تمام میدان و خیابان‌های اطراف را پر کرده بودند.^{۱۵۱} تظاهرکنندگان که لباسهای سبز یا سیاه بر تن داشته و شمعهای سیاه و یا روبانهای سیاه حمل می‌کردند، اینگونه به دعوت موسوی برای سوگواری پاسخ مثبت دادند، اما درگیریهای بیشتری را با مأموران پیش‌بینی می‌کردند.^{۱۵۲}

مجمع روحانیون مبارز که در انتظار تأثیر نماز جمعه آتی و همچنین نشست فوق‌العاده شورای نگهبان در روز شنبه برای بررسی اتهامات تقلب در انتخابات بود، درخواست صدور مجوز برای برگزاری راهپیمایی به طرفداری از موسوی در روز شنبه را نمود.^{۱۵۳} حزب اعتماد ملی متعلق به مهدی کروبی نیز در همان روز درخواست مشابهی را ارائه داد علی‌رغم اینکه

۱۴۸. شون اوترمان و آلن کاول، «اعتراض کنندگان، با تلاشهای حکومت ایران برای مخفی کردن نا آرامی‌ها مبارزه می‌کنند»، نیویورک تایمز [Sharon Otterman and Alan Cowell, *Protestors Defy Iranian Efforts to Cloak Unrest*, NEW YORK TIMES ۱۷ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/06/18/world/middleeast/18iran.html>]

۱۴۹. «نامه سرگشاده مهندس میرحسین موسوی به شورای امنیت کشور در باره اقدامات غیرقانونی لباس شخصی‌ها»، کمیته گزارشگران حقوق بشر، ۲۷ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://chrr.us/print.php?articleid=4329>؛ پریسا حافظی و هاشم کلانتری، «پس از کشتار معترضان، یک روز عزای عمومی در ایران اعلام می‌شود»، رویتر [Iran Set for a Day of Mourning after Protest Deaths, REUTERS، ۱۷ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/idUSTRE55F54520090617>]

۱۵۰. «بیانیه جدید میرحسین موسوی: پنجشنبه با نماد سوگواری تجمع و تظاهرات کنید»، هم‌میهن، ۲۷ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://hammihan.news.com/news/4779>. نازیلا فتحی و مایکل اسلکمن، «در حالیکه رویاروییها شدیدتر می‌شود، مسیر ایران هنوز نامشخص است»، نیویورک تایمز [Nazila Fathi and Michael Slackman, *As Confrontation Deepens, Iran's Path Is Unclear*, NEW YORK TIMES ۱۸ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/06/19/world/middleeast/19iran.html>]

۱۵۱. نازیلا فتحی و مایکل اسلکمن، «در حالیکه رویاروییها شدیدتر می‌شود، مسیر ایران هنوز نامشخص است»، نیویورک تایمز [Michael Slackman, *As Confrontation Deepens, Iran's Path Is Unclear*, NEW YORK TIMES ۱۸ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در www.nytimes.com/2009/06/19/world/middleeast/19iran.html]

۱۵۲. همان.

۱۵۳. ایان بلک و سعید کمالی دهقان، «انتخابات ایران: شورای نگهبان قرار است به ادعاهای تقلب در انتخابات رسیدگی نماید»، گاردین [Ian Black and Saeed Kamali Dehqan, *Iran Elections: Guardian Council to Examine Vote-Rigging Claims*, GUARDIAN ۱۸ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jun/18/iran-protest-mourning>]. «روحانیون ایران برای راهپیمایی به طرفداری از موسوی برنامه‌ریزی می‌کنند»، پرس تی وی [Iran Clerics Schedule Pro-Mousavi Rally, PRESS TV، ۱۸ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail/98410.htm?sectionid=351020101>]

پیامد خشونت بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

محمد قوچانی، سردبیر روزنامه همنام حزب توسط عوامل وزارت اطلاعات دستگیر شده بود.^{۱۵۴}

روز جمعه، مرتضی تمدن، استاندار تهران، صراحتاً گفت که هیچگونه مجوزی برای راهپیماییهای مخالفان صادر نخواهد شد،^{۱۵۵} و شورای عالی امنیت ملی نیز در پاسخ به نامه موسوی، تهدید کرد که:

در صورت دعوت و تحریک به این اجتماعات غیرقانونی مسوولیت عواقب ناشی از آن بر عهده جنابعالی خواهد بود ... وظیفه و مسوولیت ملی جنابعالی اقتضاء می کند که به جای انتساب اتهام به نیروهای انتظامی و یا نظامی ... از تحریک و تلاش برای تشکیل چنین اجتماعات غیرقانونی پرهیز نموده و از این اجتماعات حمایت ننمایید ... به نظر ما این یک شبکه سازمان یافته است که به احتمال زیاد توسط گروهکهای وابسته به بیگانگان سازمان یافته اند و با اراده و تصمیم قبلی نظم و آرامش و امنیت عمومی را به هم می زند و به حقوق شهروندان تعرض می نماید که البته قبلاً دستور رسیدگی لازم توسط فرماندهی نیروی انتظامی به موضوع صادر شده است.^{۱۵۶}

هم موسوی و هم کروبی به نشانه بی اعتنایی نه در مراسم خطبه های نماز جمعه که توسط رهبر برگزار می شد شرکت کردند و نه نماینده ای به جلسه روز شنبه شورای نگهبان فرستادند.^{۱۵۷} نماز جمعه نمایش قدرتی است در برابر دشمنان و نمادی است از اتحاد مسلمانان. خطبه های نماز جمعه قسمتی از نماز محسوب شده و توسط امام جماعت که باید مردی شجاع، هشیار، توانا و سخنور باشد، اجرا می شود.^{۱۵۸}

خطبه نماز جمعه خامنه ای که خطاب به هزاران تن از طرفداران محافظه کاران برگزار شد، پیامی بیانگر سازش ناپذیری بود که مورد استقبال جمعیت قرار گرفت اما جمع عظیمی از ایرانیان را حیرت زده ساخت.^{۱۵۹} وی اخطار کرد:

اگر نخبگان سیاسی بخواهند قانون را زیر پا بگذارند یا برای اصلاح ابرو چشم را کور کنند چه بخواهند چه نخواهند مسئول خونها و خشونتها و هرج و مرجها آنها هستند ... برای نفوذی تروریست ... که می خواهد ضربه تروریستی بزند ... چه چیزی بهتر از پنهان شدن در میان همین مردمی که می خواهند راهپیمایی یا تجمع کنند. اگر پوششی برای او این تجمعات پیدا کند آنوقت مسوولیتش با کیست ... من از همه می خواهم به این روش خاتمه بدهند. این

۱۵۴. «تظاهرات مجدد مخالفین ایرانی در تهران»، آژانس فرانس پرس [Iran Opposition Rallies again in Tehran, AGENCE FRANCE-PRESSE] ۱۸ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://rawstory.com/news/afp/Iran_opposition_rallies_again_in_Te_06182009.html همچنین نگاه کنید به «تجمع عظیم مخالفان در تهران، لغو تظاهرات جمعه»، بی بی سی فارسی، ۲۸ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090618_si_ir88_friday_noprotest.shtml «در حالیکه ایران بزرگترین زندان روزنامه نگاران در جهان می شود سرکوب همچنان افزایش می یابد»، سازمان گزارشگران بدون مرز [Repression Stepped Up Yet Again as Iran Becomes the World's Biggest Prison for Journalists, REPORTERS WITHOUT BORDERS] ۲۱ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.rsf.org/spip.php?page=article&id_ar-...&id_article=33474

۱۵۵. «شورای ایران به موسوی درباره راهپیماییها اخطار می دهد»، پرس تی وی [Iran Council Warns Mousavi Against Rallies, PRESS TV] ۲۰ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail/98558.htm?sectionid=351020101>

۱۵۶. همان.

۱۵۷. «هشدار آیت الله خامنه ای در مورد ادامه تظاهرات خیابانی»، بی بی سی فارسی، ۳۰ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090619_he_ir88_khamenei.shtml؛ «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). نازیلا فتحی، «رهبر عالیرتبه ایران هر گونه امیدی را برای رسیدن به مصالحه از بین برد»، نیویوریک تایمز [Iran's Top Leader Dashes Hopes for a Compromise, NEW YORK TIME] ۱۹ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/06/20/world/middleeast/20iran.html> «دو کاندیدای معترض نماینده معرفی نکردند، شورای نگهبان رأساً بازشماری کرد»، خبرگزاری فارس، ۱۰ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8804100052>

۱۵۸. نگاه کنید به قرآن، سوره الجمعه، آیات ۹-۱۰؛ «اهمیت نماز جمعه»، حوزه نت، قابل دسترسی در <http://www.hawzah.net/Hawzah/Articles/Articles.aspx?LanguageID=1&id=60488&SubjectID=59952>؛ «جایگاه و ویژگیهای نماز جمعه»، رسالت، ۲۷ ژوئیه ۲۰۰۶، قابل دسترسی در <http://www.magiran.com/hpview.asp?ID=1153718>

۱۵۹. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). نازیلا فتحی، «رهبر عالیرتبه ایران هر گونه امیدی را برای رسیدن به یک مصالحه از بین برد»، نیویوریک تایمز [Iran's Top Leader Dashes Hopes for a Compromise, NEW YORK TIME] ۱۹ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/06/20/world/middleeast/20iran.html>

۲. تظاهرات

روش روش درستی نیست. اگر خاتمه ندهند آنوقت مسئولیت تبعات آن هرج و مرج برعهده آنهاست. این تصور هم غلط است که بعضی خیال کنند با حرکات خیابانی یک اهرم فشاری علیه نظام درست می کنند و مسئولین نظام را مجبور و وادار می کنند تا به عنوان مصلحت زیر بار تحمیلات آنها بروند.^{۱۶۰}

۲،۵. شنبه ۳۰ خرداد: تظاهرات سرکوب می شوند

با دریافت آنچه که چراغ سبزی از جانب رهبر در روز جمعه تعبیر می شد،^{۱۶۱} نیروهای امنیتی بی محابا حملاتی وحشیانه به مردم تظاهرکننده در روز شنبه، ۳۰ خرداد، وارد آوردند. سرتیپ پاسدار، احمد رضا رادان، جانشین فرمانده نیروی انتظامی با صدور اخطاریه ای جدی و بیرحمانه گفت:

تأکید می کنم تمامی اعتراضات هفته گذشته غیرقانونی بوده و از امروز هرگونه تجمعی که ایراد به انتخابات باشد غیرقانونی است و پلیس قاطعانه و با قوت برخورد خواهد کرد ... طراحان این اعتراضات که مردم را فریب می دهند تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت و با آنها برخورد قانونی خواهد شد.^{۱۶۲}

بازهم هزاران تظاهرکننده از ماندن در خانه امتناع ورزیدند و در تجمعات تهران و سراسر کشور حضور یافتند.^{۱۶۳} در تهران تظاهرکنندگان سعی کردند در میدان انقلاب و میدان آزادی تجمع کنند اما هزاران مأمور انتظامی، بسیجی، شبه

نظامی و مأموران لباس شخصی این میداين و خیابانهایی که به آنها منتهی می شد را مسدود کردند.^{۱۶۴} یک شاهد بازگو می کند که:

روز بعد از نماز جمعه من به تظاهرات رفتم. قرار بود که تظاهرات در خیابان انقلاب باشد ولی ما دیدیم که تمام خیابانها بسته بودند. دیدیم که تمام خیابانهایی که با میدان انقلاب ختم می شوند با اتوبوس مسدود شده بودند. اتوبوسها مملو از اشخاص نظامی، کماندوها، شبهه نظامیها و این بسیجیها بود ... کفر ما در آمده بود.^{۱۶۵}

۱۶۰. «بیانات مهم رهبر معظم انقلاب در خطبه های نماز جمعه پیرامون انتخابات»، جمهوری اسلامی، ۱۳۸۸/۳/۳۰، قابل دسترسی در <http://www.jomhou-riesslami.com/1388/13880330/>

۱۶۱. با توجه به معنی مطالب خطبه، سازمان عفو بین الملل اخطار کرد که رهبر ایران «جازه اعمال خشونت را برای سرکوب مردمی که نسبت به نتایج انتخابات کشور اعتراض می کنند، به پلیس داده است.» سازمان عفو بین الملل، «رهبر عالیرتبه ایران خشونت پلیس در سرکوب معترضان را مجاز می شمارد» [Amnesty International, Iran's Supreme Leader Condones Violent Police Crackdown on Protestors] ۱۹ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/news/iran-supreme-leader-condones-violent-police-crackdown-on-protestors-20090619>

۱۶۲. «تظاهرکنندگان به انجام راه پیمایی غیرقانونی در تهران دست می زنند»، پرس تی وی [Protestors Stage Illegal Rally in Tehran, PRESS TV] ۲۰ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail.aspx?id=98606&sectionid=351020101>

۱۶۳. «خرابکاران مسلح در تهران مردم غیرنظامی را کشتند»، پرس تی وی [Protestors Stage Illegal Rally in Tehran, PRESS TV] ۲۲ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail.aspx?id=98746&sectionid=351020101> [از این به بعد: «خرابکاران مسلح»]. نگاه کنید به «ده کشته و یکصد زخمی در درگیریهای دیروز تهران»، بی بی سی فارسی، ۳۱ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090621_ka_ir88_tehran_clashes.shtml

۱۶۴. «پلیس ایران با تظاهرکنندگان درگیر می شود»، بی بی سی [Iran Police Clash with Protestors, BBC]، ۲۰ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8110582.stm>

۱۶۵. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م.»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

با وجود این، بعضی از تظاهرکنندگان توانستند خود را به میدان انقلاب برسانند. حدود سه هزار تظاهرکننده داخل میدان تجمع کرده و شعارهای «مرگ بر دیکتاتور» و «مرگ بر استبداد» سر دادند.^{۱۶۶} خارج از میدان بسیجیها عمداً جریان ورود مردم را محدود نموده و مشاهده شد که دست به بی نظمی و آشوب زدند:

من اطراف میدان انقلاب بودم ... مردم فقط به عنوان اعتراض راه می‌رفتند و شلوغ نکرده بودند. تعداد زیادی بسیجی و نیروی لباس شخصی خیابانهای فرعی را مسدود کرده بودند و جهت حرکت مردم را هدایت می‌کردند. تظاهرکنندگان منظم راه می‌رفتند ... شعاری هم نمی‌دادند ... خود بسیجیها سوار بر موتور آمدند، تیرهوایی زدند، تظاهرکنندگان را ترسانده و تحریک کردند. در حقیقت خود آنها بودند که می‌خواستند شر به پا کنند. و هنگامی که مردم سعی در فرار به کوچه‌های فرعی داشتند راه آنها مسدود شد. چون هراسان و عصبانی شدند، به بسیجیها سنگ انداختند تا حمله متقابل کنند.^{۱۶۷}

پلیس مخفی و عوامل لباس شخصی با چاقو و تیغ بدن مردم را می‌بریدند.^{۱۶۸} بیش از بیست تن در تهران، از جمله افرادی که در کنار خیابان به تماشا ایستاده بودند، هدف تیراندازی نیروهای امنیتی که بر تظاهرکنندگان آتش گشودند قرار گرفتند و به سبب اصابت گلوله جان باختند.^{۱۶۹} فیلمهای ویدیویی نیروهای شبه نظامی را نشان می‌دهد که از فراز پشت‌بامها و میان پنجره‌ها به داخل جمعیت معترضین که شعار می‌دادند «الله اکبر» و «نترسید، نترسید، ما همه با هم هستیم» آتش گشودند.^{۱۷۰}

اشکان سهرابی بیست ساله در ناحیه قفسه سینه مورد اصابت گلوله قرار گرفت. مادر و خواهر وی سعی کردند وی را در خانه نگاه دارند، اما او خانه را ترک کرد و به آنها اطمینان داد که باز خواهد گشت. شرح ذیل از خواهر وی نقل قول شده است:

من هم تمام تلاشم را کردم که حواس اشکان را به مسایلی غیر از خیابان بکشانم اما شلوغیهای خیابان ما هر لحظه بیشتر می‌شد. مردم به کوچه‌ها و منازل پناه می‌بردند. صدای شعارهای مختلفی را می‌شنیدیم و صدای تیراندازی و بوی گاز اشک آور همه جا را گرفته بود. از اشکان خواستم که به خیابان نرود. اما او آخرین حرفش را به من زدو از خانه خارج شد: «نگران نباش، بر می‌گردم» ... پس از ۲ ساعت خبرشهادت او را برایمان آوردند ... سه گلوله به سینه اشکان ما زده بودند.^{۱۷۱}

کاوه علیپور هنگامی که پیاده از کلاس بازیگری به خانه باز می‌گشت کشته شد. وی که نوزده سال سن داشت در حالیکه در یک تقاطع در خیابانی در مرکز شهر تهران ایستاده بود، به ضرب گلوله‌ای که به سر وی اصابت کرد، از پای درآمد. بر طبق گزارشها او تنها بود و براساس آنچه خانواده و همسایگان از وی تصویر می‌کردند فردی غیرسیاسی بود که در تظاهرات شرکت نکرده بود. اگرچه آنها اطلاعات بسیار کمی درباره چگونگی وقوع مرگ وی دارند، اما معتقدند که او صرفاً در موقع نامناسبی در مکان نامناسب قرار داشته است.^{۱۷۲}

۱۶۶. «پلیس ایران با تظاهرکنندگان درگیر می‌شود»، بی‌بی‌سی [Iran Police Clash with Protestors, BBC] ۲۰ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8110582.stm>

۱۶۷. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با پ. ر. ق.»، (۲۱ ژوئیه ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۱۶۸. «پلیس ایران با تظاهرکنندگان درگیر می‌شود»، بی‌بی‌سی [Iran Police Clash with Protestors, BBC] ۲۰ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8110582.stm>

۱۶۹. لیست نروز، ر.ک. زیرنویس ۸۵

۱۷۰. «فایل ویدیویی: تیراندازی بسیج به غیرنظامیان»، ۲۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=srzMo4Zatcg&feature=PlayList&p=BBE591B85F04F82A&index=43>

۱۷۱. پرستو سپهری، «برادرم فقط هجده سال داشت»، روز آنلاین [My Brother Was Only 18, ROOZ ONLINE] ۱ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/english/interview/interview/article/2009/july/01/my-brother-was-only-18.html>

۱۷۲. فرناز فصیحی، «خانواده ایرانی درباره علت مرگ پسرشان می‌پرسند»، وال استریت ژورنال [Son's Death Has Iranian Family Asking Why, WALL STREET JOURNAL]، ۲۳ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://online.wsj.com/article/SB124571865270639351.html>

۲. تظاهرات

مسعود هاشم‌زاده برای دیدن دوستان خود در محله خود از خانه بیرون رفت. زمان بازگشت به خانه، برادر او میلاد نگران شد و به منزل دوستان او رفت تا او را به خانه بیاورد. هنگامی که میلاد به مقصد نزدیک می‌شد صدای شلیک چند گلوله را شنید.

دیدم صدای تیر می‌آید و یک سری تیر خورده‌اند. در مانگاهی ما بین چهاراهی که این اتفاق افتاده بود و چهارراهی که من بودم وجود داشت که مجروحان و زخمیها را به آن درمانگاه می‌بردند ... زمانی که به درمانگاه رسیدم از روی ساعت، انگشتر و لباس مسعود، او را شناختم ... تقریباً دو دقیقه از تیر خوردنش گذشته بود و دکتری می‌آید بالای سر او و او را معاینه می‌کند و همانجا اعلام می‌کند که مسعود تمام کرده است.^{۱۷۳}

مسعود در ناحیه قفسه سینه مورد اصابت گلوله قرار گرفته بود و گلوله قلب و ریه او را سوراخ کرده و سپس از پشتش خارج شده بود. وی دچار خونریزی شدید داخلی و عمومی شد و تقریباً بلافاصله جان داد.^{۱۷۴} میلاد جسد برادر خود را به زادگاه آنها در شمال ایران برد. مقامات از برگزاری مراسم تشییع جنازه تا زمان انجام کامل تحقیقات جلوگیری کردند.^{۱۷۵} شب قبل میلاد را برای بازجویی نگاه داشتند و در نتیجه وی امکان شرکت در مراسم تشییع جنازه برادر خود، که بدون حضور وی برگزار شد را از دست داد.^{۱۷۶}

برخی از دردناک‌ترین و غم‌انگیزترین فیلمهای کوتاه ویدیویی، مرگ ندا آقاسلطان را به تصویر می‌کشند که از ناحیه قفسه سینه مورد اصابت گلوله قرار گرفت و در راه بیمارستان درگذشت.^{۱۷۷} آقاسلطان که سابقاً دانشجوی رشته فلسفه اسلامی بود، هرگز به صورت سیاسی فعال نبود، اما او نیز مانند بسیاری دیگر می‌خواست به آنچه که وی بی‌اعتنایی به رأی خود می‌دانست، اعتراض نماید.^{۱۷۸} همراه با افراد دیگری که در پیاده‌رو جمع شده بودند، وی در حال نظاره تظاهرکنندگان در خیابان کارگر بود که ناگهان نیروهای امنیتی سوار بر موتور سیکلت و باتوم به دست به این خیابان یورش برده و نارنجکهای گاز اشک‌آور به طرف تظاهرکنندگان و تماشاچیان پرتاب کردند.^{۱۷۹}

جمعیت وحشت کرده و متفرق شدند. آقاسلطان و همراهان وی به دیگران که در حال فرار به سمت شرق بودند پیوسته و شروع به دویدن در خیابان خسروی به سمت خیابان صالحی را نمودند. سپس توقف نموده و در حالیکه در خیابان ایستاده بودند بررسی کردند که به کدام طرف می‌توانند بروند. دکتر آرش حجازی به یاد دارد که:

ما صدای شلیک یک گلوله را شنیدیم. ندا در یک متری من ایستاده بود. من او را نمی‌شناختم. او هم فقط یکی از افراد حاضر در این جمعیت بود. من صدا را شنیدم و از دوستم که پهلوی من ایستاده بود پرسیدم: «این چه بود؟ آیا صدای شلیک گلوله بود؟» و او گفت: «نه، می‌گویند که فقط از گلوله ساچمه‌ای استفاده می‌کنند.» ... ناگهان به پشت چرخیدم و دیدم که خون از قفسه سینه ندا فوران می‌کند و او در حالت شوک و بهت به سینه‌اش نگاه می‌کند.^{۱۸۰}

۱۷۳. مصاحبه بی‌بی‌سی با میلاد هاشم‌زاده درباره «اطلاعات تازه در مورد کشته شدن مسعود هاشم‌زاده»، بی‌بی‌سی فارسی، ۳۰ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090721_nm_iran_hashemzadeh.shtml

۱۷۴. همان.

۱۷۵. همان.

۱۷۶. همان.

۱۷۷. برزو درگاهی، «دوستان خانوادگی ندا، زن ایرانی که کشته شدنش در ویدیو دیده شد، در سوگ او می‌نشینند»، لس آنجلس تایمز [Borzou Da-] ragahi, Family, Friends Mourn 'Neda,' Iranian Woman who Died on Video, LOS ANGELES TIMES ۲۳ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.latimes.com/news/nationworld/world/la-fg-iran-neda23-2009jun23_0,366975.full_story

۱۷۸. همان.

۱۷۹. نگاه کنید به مصاحبه با آرش حجازی در «پزشک ایرانی از مرگ ندا تعریف می‌کند»، بی‌بی‌سی [Iran Doctor Tells of Neda's Death, BBC] ۲۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8119713.stm>

۱۸۰. همان.

ندا آقا سلطان

ندا آقا سلطان ۳۰ خردادماه پس از آنکه در تظاهرات از ناحیه قفسه سینه مورد اصابت گلوله قرار گرفت، درگذشت. او به علت شدت خونریزی در عرض چند دقیقه جان سپرد. مرگ او بر چند فیلم ویدیویی لرزان ضبط شده و بروی اینترنت گذاشته شد. در عرض چند ساعت او به شناخته شده‌ترین قربانی سرکوب خشونت‌بار مخالفان توسط رژیم، تبدیل گشت. در نتیجه خانواده وی، نامزد او کاسپین ماکان، و شاهدان قتل او از جمله دکتر آرش حجازی توسط رژیم هدف قرار گرفتند، در حالیکه رژیم سعی داشت مقصر این واقعه را سازمان مجاهدین خلق، ایالات متحده، دولت بریتانیا، شبکه بی‌بی‌سی، و حجازی معرفی نماید.

دیگر افراد حاضر در آنجا نیز همزمان متوجه جراحی شدند. ندا سینه خود را گرفت و به زمین افتاد و چند نفر با تلفنهای همراه خود شروع به گرفتن ویدیو کردند.^{۱۸۱} در حالیکه حمید پناهی، معلم موسیقی وی که یکی از همراهان او بود و دکتر آرش حجازی سعی داشتند با فشار بر زخم وی، به او کمک کنند، فرد دیگری اتومبیلی پیدا کرد تا وی را به بیمارستان انتقال دهند. فیلم کوتاه ویدیویی نشان می‌دهد که آقاسلطان به سرعت بیهوش می‌شود و از ناحیه دهان و بینی خونریزی می‌کند.^{۱۸۲} دکتر حجازی وضعیت وی را اینچنین شرح داد:

من در آن هنگام به روی وی خم شدم و زخم گلوله را دیدم، که درست بر روی سینه زیر گردن قرار داشت ... سرخرگ آئورت و ریه وی مورد اصابت گلوله قرار گرفته بود ... می‌توانم تأیید کنم که گلوله از روبرو به طرف وی شلیک شده بود ... و از پشت وی خارج نشده بود. من هرگز چنین چیزی ندیده‌ام. به نظر می‌رسید که گلوله داخل قفسه سینه وی منفجر شده بود. من در آن هنگام از مقدار زیاد خونریزی، و بعد هم ازخونی که از دهان و بینی وی خارج می‌شد، اینطور می‌فهمیدم که گلوله باید به ریه وی نیز اصابت کرده باشد.^{۱۸۳}

ابتدا او را در اتومبیلی گذاشتند که راه را گم کرده و در ترافیک گرفتار شد، و سپس وی را به اتومبیل دیگری منتقل کرده و به بیمارستان شریعتی رساندند که در آنجا به اتاق عمل منتقل شد. اما او مدتها قبل از رسیدن به بخش اورژانس جان سپرده بود.^{۱۸۴}

دکتر حجازی در خیابان خسروی باقی مانده و شاهد بود که یک بسیجی به نام عباس کارگر جاوید که لحظاتی قبل سوار بر موتورسیکلت بود، توسط جمعیت که فریاد می‌زدند قاتل را گرفته‌اند، دستگیر و خلع سلاح شد. جمعیت پیراهن وی را پاره کرده، کارتهای شناسایی وی که او را عضو بسیج معرفی می‌کرد از او گرفتند و پس از بحث در این باره که با او چه کنند، او را رها کردند.^{۱۸۵}

چند دقیقه بعد مردم شخصی را دستگیر کردند که فریاد می‌زد «من نمی‌خواستم بکشمش!» و این جمله به خصوص باعث شده بود همه تصور بکنند که این شخص ضارب است ... بعد از مدتی بحث مردم نمی‌دانستند که با این شخص چه بکنند. از یک طرف یک عده می‌گفتند که باید همانجا با او برخورد بشود و عده دیگری می‌گفتند که «ما مثل اینها نیستیم و نمی‌توانیم او را بکشیم». از یک طرف هم نمی‌توانستند او را به پلیس تحویل بدهند ... چون نمی‌خواستند خودشان را به پلیس نشان بدهند و فایده‌ای هم در این کار نمی‌دیدند. برای همین آن شخص را رها کردند. حتی پیراهن او را از تنش در آوردند و او را رها کردند ولی کارتهایش را گرفتند.^{۱۸۶}

۱۸۱. نگاه کنید به «ویدیوی جان باختن ندا آقا سلطان» در صفحه خشونت‌های انتخابات ۲۰۰۹ در وبسایت مرکز اسناد حقوق بشر ایران، قابل دسترسی در <http://www.iranhrdc.org/httpdocs/English/videos2.htm>

۱۸۲. همان.

۱۸۳. نگاه کنید به «مصاحبه با آرش حجازی» در «پزشک ایرانی از مرگ ندا تعریف می‌گوید»، بی بی سی [BBC] ۲۵ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8119713.stm>

۱۸۴. برزو درآگاهی، «دوستان و خانواده ندا، زن ایرانی که کشته شدند در ویدیو دیده شد، در سوگ او می‌نشینند»، لس آنجلس تایمز [Borzou Da-] [ragahi, Family, Friends Mourn 'Neda,' Iranian Woman who Died on Video, LOS ANGELES TIMES] ۲۳ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.latimes.com/news/nationworld/world/la-fg-iran-neda23-2009jun23_0_366975_full_story

۱۸۵. نگاه کنید به «فایل ویدیویی: مصاحبه صدای آمریکا با آرش حجازی»، ۲۷ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=hYJKVptLok>

۱۸۶. همان.

۲. تظاهرات

آقاسلطان به نماد اصلی خونخواری رژیم در برابر تظاهرکنندگان تبدیل شد و یک رویداد مهم بین‌المللی را رقم زد. ویدیوی مرگ وی توسط میلیونها نفر بروی اینترنت دیده شد. در نتیجه این وقایع، خانواده توسط مقاماتی که سعی داشتند صحت وقایع مربوط به مرگ آقاسلطان را انکار کنند، دچار مشکل شدند. نامزد وی، کاسپین ماکان در مصاحبه‌ای که با شبکه بی‌بی‌سی در اول تیرماه انجام داد، بازیهای فریبکارانه مقامات با این خانواده داغدار را چنین تشریح کرد:

خیلی سخت کوشیدیم تا مقامات را راضی کنیم جسد را به ما تحویل بدهند. وی را به سردخانه‌ای خارج از تهران برده بودند. مقامات آن سردخانه درخواست کردند که آیا می‌توانند اعضاء بدن وی را خارج ساخته و برای پیوند به بیماران دیگر مورد استفاده قرار دهند. اما آنها توضیح ندادند که دقیقاً چه قصدی داشتند. خانواده او موافقت کردند زیرا می‌خواستند هر چه زودتر جسد را دفن نمایند. ما وی را در گورستان بهشت زهرا در جنوب تهران دفن کردیم. آنها از ما خواستند که جسد را در قسمتی از گورستان دفن کنیم که به نظر می‌رسید مقامات برای دفن کشته‌شدگان در گریه‌های هفته پیش تهران کنار گذاشته بودند. ما در نظر داشتیم که بعد از ظهر دوشنبه مجلس ترحیمی برای او در مسجد برگزار کنیم. اما مقامات آنجا و بسیجیها اجازه ندادند زیرا نگران بودند که مجلس سبب جلب توجه نامطلوب برای آنها بشود و آنها نیز طالب در دسر بیشتر نبودند. مقامات آگاه هستند که مردم ایران و سراسر جهان داستان وی را می‌دانند برای همین نمی‌گذاشتند مجلس ترحیم برگزار شود.^{۱۸۷}

کسانی که درباره مرگ عزیزان خود سخن گفتند و یا به گزارش کشتاری که شاهد بودند پرداختند، هم ماکان و هم دکتر حجازی، توسط دستگاه امنیتی هدف قرار گرفتند. دکتر حجازی که متوجه موقعیت خطرناک خود بود، فوراً ایران را به قصد بریتانیا ترک کرد، اما ماکان در ایران ماند. چهار روز پس از مصاحبه ماکان با بی‌بی‌سی، خانه او محاصره شده و او دستگیر شد. وی را به زندان اوین بردند و مدت دو هفته را در سلول انفرادی گذراند و مکرراً مورد بازجویی قرار گرفت. بازجویی‌های وی مشابه بازجویی‌های دیگر بازداشت‌شدگان بود. به وی چشم بند زده و در حالیکه رو به دیوار قرار داشت بازجویان او و آقاسلطان را به انگیزه‌ها و وابستگی‌های متعدد متهم می‌کردند. وی مورد ضرب و شتم و آزارها و فشارهای روانی قرار گرفت. نهایتاً حدوداً دو ماه بعد، وی با قرار وثیقه آزاد شد و از ایران فرار کرد.^{۱۸۸}

اگرچه دکتر حجازی در بریتانیا در امنیت بود، اما هنوز هدف حمله‌های دستگاه امنیتی و رسانه‌های دولتی قرار داشت که شدیداً با آنچه او از این وقایع بازگو کرده بود، مخالفت می‌کردند. در روز دهم تیرماه، رسانه‌های دولتی ایران گزارش کردند که سرتیپ پاسدار احمدی مقدم، فرمانده نیروی انتظامی ایران، اعلام کرده است دکتر حجازی تحت تعقیب پلیس بین‌المللی (اینترپل) و نیز وزارت اطلاعات ایران است. سرتیپ احمدی مقدم دکتر حجازی را به کمک به رسانه‌های غربی برای به راه انداختن جنگ روانی علیه ایران متهم کرد.^{۱۸۹} پس از آنکه خبرگزاریها با اینترپل تماس گرفتند، احمدی مقدم اصرار ورزید که از وی به اشتباه نقل قول شده است.^{۱۹۰}

به هر حال، این حملات ادامه یافت و انتشارات دکتر حجازی در ایران با استفاده از قوانین سانسور مطبوعات و ایجاد محدودیتهای مالی مورد حمله قرار گرفت.^{۱۹۱} در اواسط آبان ماه اعضاء بسیج در مقابل سفارتخانه بریتانیا در تهران تجمع

۱۸۷. «زنی که در ویدیو کشته شد توسط شبه نظامیان هدف قرار گرفته بود»، بی‌بی‌سی [Death Video Woman 'Targeted by Militia', BBC] ۲۲ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8113552.stm>

۱۸۸. «کاسپین ماکان: هنوز نمی‌توانم باور کنم. هنوز هم فکر می‌کنم دوباره ندا را خواهم دید»، گاردین [Caspian Makan: 'I Cannot Believe it Yet.'], GUARDIAN [I Still Think I Will See Neda Again, ' ۱۵ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.guardian.co.uk/world/2009/nov/15/iran-neda-caspian-makan-interview>

۱۸۹. «اینترپل به دنبال دستگیری شاهد قتل نداست»، پرس تی‌وی [Interpol Hunting for Witness of Neda's Death, PRESS TV] ۱ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=99571&sectionid=351020101>

۱۹۰. «رئیس پلیس ایران می‌گوید گفته مرتبط با اینترپل اشتباه برداشت شده»، پرس تی‌وی [Iran Police Chief Says Interpol Remarks Distorted, PRESS TV] ۶ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=99938&sectionid=351020101>

۱۹۱. «پزشک ایرانی آرش حجازی که سعی کرد جان ندا سلطان را نجات دهد از زخمهایی می‌گویند که هرگز شفا نخواهد یافت»، تایمز آنلاین [Iranian Doctor Arash Hejazi who Tried to Rescue Neda Soltan Tells of Wounds that Never Heal, TIMES ONLINE] ۱۳ نوامبر ۲۰۰۹، قابل

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

کرده و خواستار استرداد وی شدند.^{۱۹۲} در همان روز سفارت ایران در لندن بورسیه تحصیلی دوره کارشناسی ارشد که توسط دانشگاه آکسفورد به نام ندا آقاسلطان درست شده بود را محکوم کرد.^{۱۹۳} در این نامه اعتراضی که منتشر شده است، دکتر حجازی به نوعی مسئول قتل آقاسلطان معرفی شده است.^{۱۹۴}

تا پایان شنبه، ۳۰ خرداد، خیابانهایی که به میدان انقلاب تهران منتهی می‌شدند از خون معترضان و سنگهایی که توسط آنان پرتاب می‌شد، پوشیده شده بود.^{۱۹۵} رسانه‌های دولتی ابتدا سعی داشتند بر خشونت‌های اعمال شده سرپوش بگذارند و گزارش می‌کردند که نیروی انتظامی برای متفرق ساختن تظاهرکنندگان از باتوم و ماشینهای آب پاش استفاده کرده است.^{۱۹۶} این رسانه‌ها بعداً اذعان کردند که تعدادی از مردم کشته شده‌اند، اما «عوامل تروریستی که به درون راهپیماییها نفوذ کرده بودند» را مقصر دانستند.^{۱۹۷} این اخبار با رسیدن گزارشی از انفجار توسط یک بمب‌گذار انتحاری در مرقد امام خمینی،^{۱۹۸} جلوه تازه‌ای گرفت اما مسلماً قادر نبود فیلمهای ویویی و شهادت شهود که نشان دهنده شلیک نیروهای امنیتی به روی جمعیت تظاهرکننده بود را توجیه کند.

۲.۶. از تابستان تا زمستان ۱۳۸۸: تظاهرات در روزهای یادبود

بسیاری از تظاهرکنندگان که شاهد سبیت و وحشیگری روز شنبه ۳۰ خرداد بودند، فکر می‌کردند که تظاهرات دیگر تمام شده و دیگر احیاء نخواهند شد.^{۱۹۹} در واقع خیابانها طی هفته بعد اکثراً آرام بودند.^{۲۰۰} حضور نیروهای امنیتی به حد خفقان آوری بود. یکی از شاهدان توضیح می‌دهد:

پس از ۳۰ خرداد تمامی نیروهای بسیج و بخش عمده‌ای از نیروی زمینی سپاه ... خیابان‌ها را قرق کرده بودند. استادیوم شهید شیرودی به محل اقامت نیروهای ضد شورش و پارک لاله به چادرگاه نیروهای بسیج بدل شده بود. هنوز هم در روزهای حساس حجم زیادی از نیروهای امنیتی و نظامی شهر را اشغال می‌کنند. نمی‌توان نظر قطعی داد که آیا آنها از شهرستان به تهران آورده شده‌اند یا خیر اما این حجم نیرو در یادگانهای تهران جای نمی‌گیرد.^{۲۰۱}

طی بقیه تابستان تا آمدن زمستان، تظاهرات پراکنده‌تر شدند. تظاهرات بیشتر در روزهای مذهبی عزاداری برای قربانیان این

دسترسی در <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article6913273.ece>

۱۹۲. «بسیج درخواست استرداد حجازی را می‌کند»، پرس تی‌وی [Basij Calls for Hejazi's Extradition, PRESS TV] ۱۱ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=110991&sectionid=351020101>

۱۹۳. «ایران بورسیه تحصیلی دانشگاه آکسفورد که زمینه سیاسی دارد را محکوم می‌نماید»، ایرنا [Iran Condemns Oxford University's politi-cally Motivated Scholarship, IRNA] ۱۰ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.irma.ir/En/View/FullStory/?NewsId=7831> [نامه سفارت جمهوری اسلامی ایران به پروفیسور پل مدن، رییس کالج کوپینز در دانشگاه آکسفورد]، تایم آنلین [Letter of the Embassy of Islamic Republic of Iran to Prof. Paul Madden, Provost of the Queens College at Oxford University, TIME ONLINE] قابل دسترسی در <http://extras.timesonline.co.uk/pdfs/letter1.jpg>

۱۹۴. نگاه کنید به «نامه سفارت جمهوری اسلامی ایران به پروفیسور پاول مدن، رییس کالج کوپینز در دانشگاه آکسفورد»، تایم آنلین [Letter of the Embassy of Islamic Republic of Iran to Prof. Paul Madden, Provost of the Queens College at Oxford University, TIME ONLINE]، قابل دسترسی در <http://extras.timesonline.co.uk/pdfs/letter1.jpg>

۱۹۵. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م.»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۱۹۶. «تظاهرکنندگان به انجام راه پیماییهای غیرقانونی در تهران دست می‌زنند»، پرس تی‌وی [Protestors Stage Illegal Rally in Tehran, PRESS TV] ۲۰ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail.aspx?id=98606&sectionid=351020101>

۱۹۷. خرابکاران مسلح، رک. زیرنویس ۱۶۳. پرس تی‌وی همچنین گزارش کرد که خرابکاران یک مسجد و چند ساختمان دیگر را نیز به آتش کشیدند.

۱۹۸. «جزئیات بمبگذاری در حرم امام»، خبرگزاری فارس، ۳۰ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8803301162>

۱۹۹. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م.»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۲۰۰. خرابکاران مسلح، رک. زیرنویس ۱۶۳.

۲۰۱. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ج. ب.»، (۱۸ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۲. تظاهرات

خشونتها یا در روزهای مهم رسمی و ملی انجام می‌شد. اما با این حال، روز ۶ دی یا روز عاشورا، این خشونتها بالا گرفت و بسیاری از مردم مجروح یا کشته شدند.

۱،۶،۲، ۱۸ تیرماه: سالروز حمله سال ۱۳۷۸ به کوی دانشگاه

پنجشنبه، ۱۸ تیر، دهمین سالگرد حمله سال ۱۳۷۸ شیبه نظامیان بسیجی به کوی دانشگاه تهران بود. اگرچه سردار سرتیپ احمدی مقدم اخطار داده بود که نیروی انتظامی شدیداً با هرگونه تجمع مقابله خواهد کرد اما چند صد نفر تصمیم به تجمع و اعتراض گرفتند.^{۲۰۲}

تظاهرکنندگان بار دیگر با دادن شعار و پرتاب سنگ در برابر تلاش مقامات برای متفرق ساختن آنها مقاومت کردند. دسترسی به بخشهای مهم دانشگاه قطع شده و تظاهرکنندگان با پلیس ضد شورش که سعی داشت از تجمع آنان جلوگیری کرده و تظاهرکنندگانی را که توانسته بودند اجتماع نمایند را متفرق سازد، درگیر شدند. یکی از تظاهرکنندگانی که دستگیر شد می‌گوید:

اصلاً کسی برای غیر از سنگ انداختن یا شعار دادن در آن محل نبود. دختران از خیابانهای فرعی سنگ می‌آوردند و به عنوان گروه‌های پشتیبانی عمل می‌کردند. خانواده‌های مستقر در محل هم شربت و آب درست می‌کردند و به معترضان می‌دادند ... من در یک حمله ناگهانی و غافلگیرانه به دام افتادم. درحالی که با نیروهای گارد ویژه درحال ستیز بودیم، از خیابان اسکندری جنوبی موتور سواران لباس شخصی به سرعت وارد خیابان انقلاب شدند و مسیر ما را از پشت مسدود کردند و ما را گرفتند. هیچ فرصتی هم برای اطلاع‌رسانی دیگران به ما نبود.^{۲۰۳}

مقامات پیش از دستگیری تظاهرکنندگان، با باتوم و باتوم برقی شدیداً به ضرب و شتم آنان پرداختند. بررسیهای نظامی انجام شده متعاقب با این جریانات آشکار ساخت که بیش از ۱۴۵ تن از این افراد و دیگر تظاهرکنندگان، در روز بعد به بازداشتگاه کهریزک منتقل شدند.^{۲۰۴} ضرب و شتمهای خیابانی و طرز رفتار در کهریزک به مرگ حداقل سه تن از تظاهرکنندگان دستگیر شده در روز ۱۸ تیر انجامید.^{۲۰۵} با وجود این روز ۱۹ تیر ماه سرتیپ احمدی مقدم در یکی از نخستین بیانیه‌های خود درباره قربانیان تظاهرات ۱۸ تیر، ادعا نمود که نیروی انتظامی جمهوری اسلامی کسی را در رابطه با تظاهرات خیابانی در بازداشت خود ندارد.^{۲۰۶}

۲،۶،۲، ۲۶ تیرماه: نماز جمعه هاشمی رفسنجانی

یک هفته بعد، در روز ۲۶ تیر، رئیس جمهور اسبق هاشمی رفسنجانی، که روحانی عالیرتبه و امام جمعه موقت تهران بود، تنها خطبه‌های پس از انتخابات خود را ذکر کرد. پس از انتخابات، اعضاء خانواده وی به دلیل شرکت در تظاهرات، زیر ذره بین قرار گرفته بودند و اتهامات درباره فساد شخصی وی نیز بخشی از شعارهای انتخاباتی احمدی‌نژاد بود.^{۲۰۷}

۲۰۲. «گزارش درگیری‌های روز ۱۸ تیر در تهران»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۸ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090709_ba-ir88-protests-tehran-uni.shtml؛ «پلیس ایران طرفداران اصلاحات را متفرق می‌سازد - از قول یک شاهد»، رویتر [Iran Police Disperse Pro-Reformists - Witness, REUTERS] ۹ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/idUSL9616401>

۲۰۳. «در کهریزک آب را می‌لیسیدیم»، روز آنلاین، ۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/persian/news/newsitem/article/2009/july/29/-7d123bfc2d.html>

۲۰۴. «قتل عمد حداقل سه نفر در کهریزک محرز شد»، پویداد، ۲۸ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rouyadadnews.com/pages/801.php>

۲۰۵. آنها عبارت بودند از محسن روح‌الامینی، امیر جوادفر، و محمد کامرانی. به بخش ۳،۱ این گزارش مراجعه کنید.

۲۰۶. «فرمانده ناجا: هیچ بازداشتی در اختیار ما نیست»، سهام نیوز، ۱۹ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.etemademelli.ir/pub-lished/0/00/50/5093/> (تاریخ دسترسی: ۲۳ مرداد ۱۳۸۸).

۲۰۷. «دختر رفسنجانی در ایران دستگیر شد»، ایندیا تایمز [Rafsanjani's Daughter Arrested in Iran, INDIA TIMES] ۲۱ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی

آیت‌الله اکبر هاشمی رفسنجانی، رئیس‌جمهور سابق و رئیس فعلی مجمع تشخیص مصلحت نظام و مجلس خبرگان، از زمان تشکیل رژیم جمهوری اسلامی یکی از قدرتمندترین اعضاء آن بوده است. پیش از انتخابات ۱۳۸۸ وی مرتباً خطیب نماز جمعه تهران بود، اما از

زمان انتخابات فقط یکبار به وی اجازه چنین کاری داده شده است. رفسنجانی طی خطبه‌های خود مکرراً همه را به اتحاد دعوت نمود اما از خشونت‌های خیابانی نیز انتقاد کرد. وی خواهان آزادی دستگیرشدگان اعم از معترضان، روزنامه‌نگاران، و اعضاء احزاب مخالف گردید. پس از انتخابات ۱۳۸۸ رفسنجانی هدف انتقاد تندروها قرار گرفت. دختر وی برای مدت کوتاهی به دلیل شرکت در تظاهرات دستگیر شد. در طول محاکمات گروهی فرمایشی، یکی از شهود گواهی داد که رفسنجانی یکی از عوامل توطئه انقلاب مخملی بوده و شاهد دیگری نیز پسر وی را به اختلاس متهم ساخت.

خطبه‌های نماز جمعه رفسنجانی صدها هزار تن شرکت‌کننده را دور هم جمع کرد.^{۲۰۸} وی در خطبه‌های خود نحوه اداره انتخابات توسط دولت و حمله به افرادی که وی آنها را قهرمانان انقلاب نامید را مورد انتقاد قرار داد. او اعلام داشت که مشروعیت دولت به رضایت مردم بستگی دارد و خاطر نشان ساخت که مردم اعتماد خود را به این نظام از دست داده‌اند. وی با تأکید بر اتحاد، از مقامات درخواست کرد تا از دستگیر و زندانی کردن شهروندان ایرانی و سانسور رسانه‌ها دست بردارند.^{۲۰۹} خطبه‌های وی آنچنان که همیشه درباره نماز جمعه تهران معمول بوده است، به طور زنده از تلویزیون ملی ایران پخش نشد.^{۲۱۰}

اگرچه که هر دو کاندیدای اصلاح‌طلب در خطبه‌های نماز جمعه رفسنجانی شرکت کردند، اما سالن نمازخانه دانشگاه تهران و محل اقامه خطبه‌های نماز جمعه مملو از طرفداران دولت بود. اما با این حال بیرون از محل، انبوهی از تظاهرکنندگان با استفاده از فرصت به تظاهرات خود ادامه دادند. پس از اقامه خطبه‌ها، درگیری به سرعت آغاز شد و نیروهای امنیتی برای پراکنده ساختن جمعیتی که در چندین منطقه تهران گرد آمده بودند، به ضرب و شتم افراد و شلیک گاز اشک‌آور پرداختند. بار دیگر مقامات هرگونه تجمعی به جز آنهایی که مورد حمایت دولت بود را غیرقانونی خواندند.^{۲۱۱} تظاهرکنندگان به دلیل برپایی «تظاهرات غیرقانونی» و به راه انداختن «شورش» دستگیر شدند.^{۲۱۲}

۲،۶،۳. ۸ مرداد: در سوگ جان باختگان

ظهور و بروز تظاهرات و خشونت‌ها در طول تیرماه ادامه یافت.^{۲۱۳} هشتم مرداد چهلم ندا آقا سلطان و دیگر افرادی بود که

در <http://timesofindia.indiatimes.com/world/middle-east/Rafsanjanis-daughter-arrested-in-Iran/articleshow/4683868.cms> «احمدی‌نژاد به دنبال به دادگاه کشیدن بعضی از افراد مقتدر می‌باشد»، پرس تی‌وی [PRESS TV] ۱۷ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/detail.aspx?id=103803>

۲۰۸. «رئیس پلیس تهران: تظاهرکنندگان بیشتری بازداشت شدند»، پرس تی‌وی [More Protestors Detained: Tehran Police Chief, PRESS TV] ۲۷ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=101036&sectionid=351020101>

۲۰۹. «فیلم و متن کامل نماز جمعه تیرماه به امامت آیت‌الله هاشمی رفسنجانی»، وبسایت آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، ۲۸ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hashemirafsanjani.ir/?type=dynamic&lang=1&id=1570>

۲۱۰. «پاسخ صدا و سیما به منتقدین درباره سانسور خطبه‌های هاشمی»، آفتاب، ۳۰ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.aftab.ir/news/2009/jul/21/c5c1248161189_art_culture_media_tv.php

۲۱۱. «در تهران به دنبال نماز جمعه تظاهرات به راه افتاد»، پرس تی‌وی [In Tehran, Protests Follow Friday Prayer, PRESS TV] ۱۷ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=100935&sectionid=351020101>

۲۱۲. «رئیس پلیس تهران: تظاهرکنندگان بیشتری بازداشت شدند»، پرس تی‌وی [More Protestors Detained: Tehran Police Chief, PRESS TV] ۱۸ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=101036&sectionid=351020101>

۲۱۳. «یک شاهد: پلیس ایران بسیاری از تظاهرکنندگان تهران را بازداشت کرده است»، رویتر [Iran Police Detain Many Tehran Protesters: Witness, REUTERS] ۲۱ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/idUSTRE56K3YH20090721>; رابرت اف. ورت و نازیلا فتحی، «احمدی‌نژاد پس از انتخابات مجدد به طور فزاینده‌ای آسیب‌پذیر به نظر می‌رسد»، نیویورک تایمز [Ahmadinejad Seen as Increasingly Vulnerable Since Re-election, NEW YORK TIME] ۲۶ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/07/27/world/middleeast/27iran.html>

۲. تظاهرات

روز شنبه ۳۰ خرداد جان خود را از دست داده بودند.^{۲۱۴} موسوی و کروبی خواستار صدور مجوز برای برگزاری مراسم یادبود در مسجد مصلی تهران شدند. آنها در نامه مشترک خود ذکر کرده بودند که هیچگونه سخنرانی انجام نخواهد شد و از شرکت کنندگان درخواست خواهد شد تا در سکوت عزاداری نمایند. وزارت کشور تقاضای آنها را رد کرد.^{۲۱۵}

بدین ترتیب، هزاران عزاداری که در مراسم حضور یافته بودند، به جرم شرکت در تظاهرات غیرقانونی گناهکار شمرده شده و مورد حمله نیروهای امنیتی قرار گرفتند.^{۲۱۶} این نیروها مزار آقاسلطان را محاصره و قرق کرده و ورود به گورستان را محدود ساختند. در حالیکه کروبی توانست وارد گورستان شود، هنگامی که موسوی برای ادای احترام به گورستان رسید، مانع خروج وی از اتومبیل شدند.^{۲۱۷} پلیس ضد شورش شروع به پرتاب گاز اشک آور، ضرب و شتم تظاهرکنندگان، شکستن شیشه جلوی خودروهای در حال عبور از آنجا و متفرق ساختن مردم کرد. برخی از مردم به دلیل افتادن در گورهایی که به تازگی حفر شده بودند مصدوم شدند. منابع رسمی تعداد کلی دستگیرشدگان را پنجاه تن اعلام کردند.^{۲۱۸}

۲۷،۶،۴ شهریور: روز قدس

از ترس آنکه مبدا تظاهرکنندگان وقایع ملی و سالگردها را برای راهپیمایی انتخاب کنند، طی چند هفته بعد، دولت چند مورد از این سالگردها را لغو کرد. برای مثال در اواسط شهریور، دولت اعلام کرد که مراسم احیاء در قبر امام خمینی برگزار نخواهد شد.^{۲۱۹} همچنین سالگرد مرگ آیت‌الله طالقانی نیز تعطیل شد.^{۲۲۰} و سپس نماز عید فطر در مسجد مصلی و سالگرد شهادت آیت‌الله اشرفی اصفهانی نیز لغو شد.^{۲۲۱}

برای چندین هفته در برگزاری تظاهرات بزرگ وقفه حاصل شد. اما به هر حال در روز ۲۷ شهریور دولت به برگزاری عمومی روز جهانی قدس مبادرت ورزید. این مراسم سالیانه مورد حمایت دولت، یک نوع ابراز همبستگی با مردم فلسطین و اعتراض علیه اشغال بیت‌المقدس توسط اسرائیل است که اولنی بار آیت‌الله خمینی دستور برگزاری آن را صادر کرد.^{۲۲۲}

از جانب احزاب یا کاندیداهای اصلاح‌طلب دیگر درخواست صدور هیچگونه مجوزی نشد. با این حال هزاران تن از تظاهرکنندگان معترض، از راهپیماییهای مورد حمایت دولت برای تجمع و ابراز نارضایتی خود از دولت، استفاده می‌کردند.

۲۱۴. درمذهب شیعه روزهای مهم عزاداری برای وفات عبارتند از روز وفات و روزهای سوم، هفتم و چهلم پس از وفات.

۲۱۵. «در ایران پلیس با عزاداران قربانیان پس از رأی‌گیری درگیر می‌شود»، پرس تی‌وی [In Iran, Police Clash with Mourners of Post-Vote]، ۳۰ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=102035>

۲۱۶. «محو برای برپایی تجمع یا برگزاری مراسم صادر نشده است»، شبکه خبری جمهوری اسلامی ایران، ۶ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.irinn.ir/Default.aspx?TabId=15&nid=147233> «در خیابانهای تهران خشونت در می‌گیرد»، واشنگتن پست [Violence Breaks Out]، ۳۰ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/07/30/AR2009073000291.html>

۲۱۷. «در روز سوگواری، پلیس ایران ۵۰ تظاهرکننده را دستگیر می‌کند»، پرس تی‌وی [On Mourning Day, Iranian Police Arrests 50 Protes-tors]، ۳۱ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=102105&sectionid=351020101>

۲۱۸. همان.

۲۱۹. «فشارهای سیاسی موجب لغو مراسم شبهای احیا در مرقد امام خمینی شد»، پارلمان نیوز، ۱۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.par-lemannews.ir/index.aspx?n=3223>

۲۲۰. «حامیان کودتا از برگزاری مراسم یادبود آیت‌الله طالقانی هم جلوگیری کردند»، موج سبز آزادی، ۱۶ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/27173> طالقانی از رهبران مخالفان شاه و از مؤسسين نهضت آزادی بود.

۲۲۱. «مراسم سالگرد شهید اشرفی اصفهانی لغو شد»، موج سبز آزادی، ۲۲ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/47681> «نماز عید فطر هم در مصلی لغو شد»، سلام نیوز، ۱۴ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.salaamnews.ir/ShowNews.php?8378> آیت‌الله اصفهانی یکی از دستیاران برجسته آیت‌الله خمینی بود که در سال ۱۳۶۱ توسط مجاهدین خلق ترور شد.

۲۲۲. در سال ۱۳۵۸ آیت‌الله خمینی مسلمانان سراسر جهان را دعوت کرد تا در آخرین جمعه ماه رمضان برای ابراز اتحاد با فلسطینیان در یک راهپیمایی شرکت کنند. نگاه کنید به «روز جهانی قدس»، اسلامیک دیجست [The universal Day of Quds, ISLAMIC DIGEST]، قابل دسترسی در <http://www.islamicdigest.net/v7core/editorial-the-universal-day-of-quds-14282007>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

اگرچه براساس گزارشها تعداد این افراد در مقایسه با صدها هزار تظاهر کننده‌ای که توسط دولت برای شرکت در راهپیماییهای سنتی آورده می‌شدند، در اقلیت بود، اما فریاد «مرگ بر دیکتاتور» شنیده می‌شد.^{۲۲۳}

پیش از برگزاری تظاهرات روز قدس، هم رهبر و هم سپاه پاسداران به گروه‌های مخالف اخطار دادند که با هر گونه انحراف از هدف رسمی این راهپیمایی، شدیداً مقابله خواهد شد.^{۲۲۴} نیروهای امنیتی مسلح به گاز اشک‌آور و باتوم با تظاهرکنندگان در تهران و دیگر شهرهای ایران از جمله شیراز و رشت برخورد کردند.^{۲۲۵} در تهران، تندروها به خودروی موسوی حمله برده و توانستند پیش از آنکه خاتمی توسط طرفداران خود احاطه شود، وی را تحت فشار قرار داده و به او توهین کنند.^{۲۲۶} با وجود این، روز بعد نیروی انتظامی اعلام کرد که فقط تظاهرکنندگانی را دستگیر کرده که قصد آسیب رساندن به اموال عمومی را داشتند و پلیس با تظاهرکنندگان مخالف درگیر نشده است.^{۲۲۷}

۲،۶،۵. سیزدهم آبان: سالگرد تسخیر سفارت آمریکا

تا اوایل مهرماه دانشجویان به دانشگاه‌ها بازگشتند، تظاهرات کوچکتر ادامه یافت. مقامات مجدداً با دستگیری رهبران دانشجویی دفتر تحکیم وحدت واکنش نشان دادند.^{۲۲۸} اما به هر حال مخالفان، روز ۱۳ آبان را به عنوان تظاهرات عظیم بعدی مشخص و برنامه ریزی کردند. روز ۱۳ آبان از سالها قبل توسط جمهوری اسلامی برای برگزاری سالگرد تسخیر سفارت آمریکا توسط دانشجویان و به عنوان روز دانش آموز استفاده شده بود.

روز ۲۴ مهر، تقریباً سه هفته قبل از تظاهرات، آیت‌الله احمد جنتی، دبیر شورای نگهبان، به مخالفان اخطار کرد که سعی نکنند دوباره از یک واقعه دیگر به نفع خود استفاده کنند. جنتی که از حامیان قدیمی احمدی‌نژاد است، اخطار خود را در خطب نماز جمعه که از صدا و سیما پخش می‌شد، اظهار داشت.^{۲۲۹} وی همچنین نیروهای امنیتی را تشویق کرد که به تظاهرکنندگان دستگیر شده رحم نکنند.^{۲۳۰}

۲۲۳. ناصر کریمی، «هزاران نفر در تظاهرات مخالفان ایران راهپیمایی می‌کنند»، ای.بی.سی. نیوز، [Thousands March in Iran Opposition Protests, ABC NEWS] ۱۸ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://abcnews.go.com/print?id=8608799>

۲۲۴. «اخلالگران در راهپیمایی روز قدس با برخورد فرزندان غیور ملت مواجه خواهند شد»، خبرگزاری فارس، ۲۶ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8806260664> [ALJAZEERA] ۱۸ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2009/09/200991875246806121.html>

۲۲۵. ناصر کریمی، «هزاران نفر در تظاهرات مخالفان ایران راهپیمایی می‌کنند»، ای.بی.سی. نیوز، [Thousands March in Iran Opposition Protests, ABC NEWS] ۱۸ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://abcnews.go.com/print?id=8608799>

۲۲۶. «در راهپیمایی عظیم ایران برخوردهایی در می‌گیرد»، بی‌بی‌سی [Clashes Erupt at Iran's Mass Rally, BBC] ۱۸ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8262273.stm>

۲۲۷. «پس از روز قدس پلیس ایران می‌گوید چندین نفر دستگیر شده‌اند»، پرس تی‌وی [After Quds Day, Iran Police Say 'Several' Arrested, PRESS TV] ۱۹ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=106618&sectionid=351020101>

۲۲۸. «دانشجویان ایرانی تظاهرات ضد دولتی برپا می‌کنند: به نقل از وبسایت»، رویتر [Iran Students Hold Anti-Government Protest: Web-REUTERS] ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://in.reuters.com/articlePrint?articleId=INTRE58R4DS20090928>؛ «مقامات در ایران ۱۸ دانشجو را دستگیر می‌کنند»، نیویورک تایمز [Authorities in Iran Arrest 18 Students, NEW YORK TIMES] ۱۳ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/10/03/world/asia/03iran.html>

۲۲۹. «آیت‌الله جنتی در خطبه‌های نماز جمعه تهران»، جمهوری اسلامی، ۱۳۸۸/۷/۲۵، قابل دسترسی در <http://www.jomhourieslami.com/1388/13880725/index.html>؛ «روحانیون ایران علیه راهپیماییهای برنامه‌ریزی شده مخالفان اخطار می‌دهند»، سیاتل تایمز [Iran Cleric Warns Against Planned Opposition Rally, SEATTLE TIMES] ۱۶ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://seattletimes.nwsour.com/html/nationworld/2010078320_apmliran.html؛ «احمدی‌نژاد به کدام حمایتها چشم دوخته»، روز آنلاین، ۲۱ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/persian/news/newsitem/article/2009/june/11/-e177fa1f4d.html>

۲۳۰. «روحانیون ایران علیه راهپیماییهای برنامه‌ریزی شده مخالفان اخطار می‌دهند»، سیاتل تایمز [Iran Cleric Warns Against Planned Opposition Rally, SEATTLE TIMES] ۱۶ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://seattletimes.nwsour.com/html/nationworld/2010078320_apm-iran.html

۲. تظاهرات

اخطارهای وی در اعمال نیروهای انتظامی، بسیج و قوه قضاییه انعکاس یافت. سرتیپ رادان تأکید کرد که این وظیفه نیروی انتظامی است تا «مانع هرگونه اخلاف در نظم عمومی» بشود.^{۳۳۱} نیروی انتظامی در اعلامیه خود برای تعیین مکان راهپیمایی ضد آمریکا، تأکید کرد که هرگونه تظاهرات دیگری غیرقانونی خواهد بود.^{۳۳۲} محمد رضا نقدی، فرمانده بسیج، نیز نقش حیاتی نیروهای خود را در حفظ انقلاب و ولایت فقیه مورد تأکید قرار داد. دادستان جدید کل تهران، عباس جعفری دولت آبادی، قول داد که «با افرادی که سعی کنند در راهپیمایی روز چهارشنبه علیه آمریکا اخلاف کنند، مقابله خواهد شد».^{۳۳۳}

در روز ۱۳ آبان هزاران تن از معترضان سعی کردند با تجمع در تهران به تظاهراتی که قرار بود توسط دولت در مقابل ساختمان قدیمی سفارت آمریکا برگزار شود بپیوندند^{۳۳۴} اما اجازه پیوستن به تظاهرات رسمی که در مقابل ساختمان قدیمی سفارت آمریکا برگزار شده بود را نیافتند. یکی از شهود می‌گوید:

گفته می‌شود در این روز ۳۰۰ هزار نیرو کنترل پایتخت را بر عهده داشتند. هدف آنها هم روشن بود. عدم اجازه برپایی هرگونه هسته تجمع معترضین و دور نگاه داشتن مردم از تجمع دولتی در برابر سفارت اشغال شده آمریکا. آنها با هر روش و خشونت ممکن این کار را انجام دادند. جمعیت اما بسیار زیاد بود و در زد و خوردهای گسترده و در پی آن حرکت جمعیت که در هر نقطه‌ای به حرکت درآمده بود، به سرعت دامنه درگیری التهاب و تجمع به دیگر میادین شهر کشیده شد ... اوضاع خیلی زود از کنترل نیروهای امنیتی خارج شد و آنها ناچار به نشان دادن خشونت بیشتری شدند ... از درگیر شدن و ضرب و شتم مردم هیچ ابایی نداشتند ... [حتی] به شرکتی در خیابان تخت طاووس که مردم در حیاط آن پناه گرفته بودند، حمله [کردند] و نیروهای نظامی مردم پناه گرفته را به شدت مضروب کردند.^{۳۳۵}

نیروهای امنیتی در هیچ نقطه‌ای از تهران مکانی برای تظاهرات مخالفان نگذاشتند. یکی از شاهدان تعریف می‌کند:

فرماندهی میدان ۱۳ آبان بی‌شک با سپاه بود که اختیار گارد ضد شورش را در دست دارد. با این وجود آنها از تمامی استعداد نیروی انسانی خود استفاده کرده بودند. به شکلی که حتی سربازان وظیفه کلاتریها را نیز در این روز به خیابان آورده بودند. بخش عمده نیروهای، یگانهای ضدشورشی بودند که تحت امر سپاه عمل می‌کنند. بخش دیگری نیروهای بسیج و نیروی زمینی سپاه پاسداران هستند و بخش کوچکتیری به کار اطلاعاتی و امنیتی برای سازمانهای اطلاعاتی جمهوری اسلامی مشغول بودند. نیروی انتظامی نیز تمامی پرسنل آموزش دیده خود را در این عملیات به کار گرفته بود.^{۳۳۶}

با این وجود صدها تن از معترضین در خیابانها و کوچه‌ها گرد آمده و شعارهای ضد دولتی سر می‌دادند. آنها توسط نیروهای امنیتی باتوم به دست که گاز اشک‌آور پرتاب می‌کردند متفرق شدند. برخی از تظاهرکنندگان داخل ساختمانها می‌دویدند تا

۳۳۱. «برخورد با هرگونه تجمع غیرقانونی در روز ۱۳ آبان»، خیرگزاری مهر، ۱۰ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mehrnews.com/fa/NewsDetail.aspx?pr=s&query=%D8%B1%D8%A7%D8%AF%D8%A7%D9%86&NewsID=975019>; «ایران اخطار می‌کند هرگونه تظاهرات مخالفان را سرکوب خواهد کرد»، آژانس فرانس پرس [FRANCE-PRESSE] ۱ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5iZtE16AUy-AOidK-YtcGCh5ESalw>.

۳۳۲. «پلیس محل راهپیمایی علیه آمریکا در تهران را تعیین می‌کند»، پرس تی‌وی [Police Set Location for Tehran Anti-US Rally, PRESS TV] ۳ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=110313&sectionid=351020101>.

۳۳۳. «همسر موسوی اصرار می‌ورزد: زنان زندانی ایران را آزاد کنید»، رویتر [Release Jailed Iranian Women, Mousavi's Wife Urges, RE-UTERS] ۳ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/idUSTRE5A20PN20091103>.

۳۳۴. «تظاهرات مخالفان در سالروز اشغال سفارت آمریکا»، پرس تی‌وی [Opposed Rallies on US Embassy Takeover Anniversary, PRESS TV] ۴ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=110449&sectionid=351020101>.

۳۳۵. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ج. ب.»، (۱۸ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

از حملات فرار کنند، اما نیروهای امنیتی اغلب به داخل ساختمانها حمله کرده و افراد پناهنده به این ساختمانها را می‌زدند.^{۳۳۷} نیروهای امنیتی بسیاری از مردم را دستگیر کردند. یکی از شهود تعریف می‌کند:

زیر پل کریمخان نیروهای نظامی و لباس شخصی حمله کردند. فرار کردیم و ناگهان دستی از پشت مرا هل داد و به زمین انداخت و تا به خودم بیایم زیر باتوم و لگد مرا گرفتند. فکر می‌کنم نزدیک به چند دقیقه مرا کتک زدند. ضربه‌ها بیشتر به کتف و کمرم وارد می‌شدند. سرم را که بلند کردم دیدم تعدادی زن چادری تلاش می‌کنند که مرا نجات دهند که لباس شخصیه با کتک زدن آنها مرا به نیروهای سپاه سپردند. آنها هم با مشت به سینه من می‌زدند و کشان کشان مرا به داخل کوچه‌ای برده و چشمبند و دستبند به من زدند. نزدیک به یک ساعت مرا به شکم روی زمین خوابانند و نگه داشتند تا سوار به موتور کرده و به داخل اتوبوس شرکت واحد که سایر بازداشتیها هم آنجا بودند، بردند.^{۳۳۸}

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، شعبه‌ای از ارتش ایران است که پس از انقلاب ۱۳۵۷ تأسیس شد. فرماندهی فعلی آن بر عهده سرتیپ پاسدار محمد علی جعفری است. اهداف سپاه بسیار فراتر از اهداف نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

که خود را مسئول تمامیت ارضی ایران می‌دانند، می‌باشد. سپاه دارای یک شاخه اطلاعات، نیروی دریایی و نیروی هوایی می‌باشد. شاخه‌ای از آن به نام سپاه قدس، مسئول صدور انقلاب اسلامی به دیگر کشورها است. بسیج، نیروی داوطلب شبه نظامی، به عنوان ابزار سپاه در مبارزه با تهدیدات داخلی، از جمله «انقلاب مخملی»، که رژیم شدیداً از آن وحشت دارد، عمل می‌کند.

یکی از شهود که استاد دانشگاه بازنشسته و مادر بزرگ است، آمده بود تا تظاهرات را تماشا کند اما هنگامی که مشاهده کرد نیروهای امنیتی سوار بر موتور سیکلت به پیاده روها ریخته، مردم را با لگد و باتوم می‌زدند و گاز اشک آور پرتاب کرده و تیر هوایی شلیک می‌کنند، تصمیم گرفت به خانه برگردد.

ما در پیاده‌رو ایستاده بودیم که با موتور داخل پیاده‌رو آمدند. فریاد می‌زدند «بروید به خانه‌هایتان!» پلیسی من را هل داد و گفت «برو خانه‌ات!» من برگشتم و گفتم «دارم می‌روم» که در همان حال چیزی در صورتم اسپری کرد. احساس کردم که چشمانم کور می‌شدند و همانجا نشستم. نمی‌دانم چه بود اما تصور می‌کنم اسپری فلفل بود ... خودمان را به یکی از خیابانهای فرعی رساندیم ... خانمی از یکی از خانه‌ها بیرون آمد و گفت که می‌توانم به داخل بروم و صورتم را بشورم. کس دیگری گفت که نباید بگذارم آب به چشمانم بخورد چون بدتر می‌شود و به جای آن باید کسی در چشمانم دود سیگار فوت کند. [دوستم] سیگاری روشن کرد و در چشمان من فوت کرد. حالم بهتر شد و دیگر تصمیم گرفتیم که تاکسی بگیریم و برگردیم به خانه.^{۳۳۹}

یکی از شرکت کنندگان در تظاهرات به ویژه وحشیگری بسیجی‌ها را مشاهده کرده بود:

به روشنی شدت عمل نیروهای عادی نیروی انتظامی کم بود اما نیروهای گارد ضد شورش که بخشی از نیروی انتظامی هستند اما زیر نظر فرماندهی سپاه تهران عمل می‌کنند، با شدت عمل بالایی از تجمع مردم جلوگیری می‌کردند. آنها از گاز اشک‌آورهای قوی، گلوله‌های پلاستیکی که به سمت آسمان شلیک می‌شد و هجوم با موتور به میان مردم استفاده می‌کردند ... البته باید گفت که برای این کار آموزش دیده بودند. در کنار این نیروها لباس شخصیها مرتکب فجایع بیشتری به ویژه در برخورد با زنان می‌شدند. این لباس شخصیها بیشتر مزدوران بسیجی هستند که از هیچ استانداردی پیروی نمی‌کنند. گاه ده نفر از آن‌ها مشغول ضرب و شتم شدید و بی‌ملاحظه یک نفر بودند.^{۳۴۰}

۳۳۷. همان.

۳۳۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با آ. د. د.»، (۲۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۳۳۹. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ن. آ.»، (۱۳ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۳۴۰. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ج. ب.»، (۱۸ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۲. تظاهرات

یک شاهد سوم به خاطر دارد که عملیات نیروهای امنیتی هماهنگ شده بود:

نیروهای لباس شخصی جلوی فرهنگستان هنر فحش و شعار می‌دادند و نیروهای انتظامی مردم را با باتوم و شوکر کتک می‌زدند. اما وقتی نیروهای لباس شخصی به آنها اضافه شدند بسیار وحشیانه‌تر و با فحشهای رکیک می‌زدند. زنهارا بیشتر می‌زدند و آنها را با لگد دور می‌کردند. این عصبانیت جوانها را بیشتر می‌کرد و باعث شد سنگی را که از زمین کردند به آنها پرتاب کنند. خشونت در این روز از همه روزها بیشتر بود.

توی صورت مردم به آنها فحش رکیک می‌دادند. بیشتر لباس شخصیها هم اسلحه داشتند! خشونت نیروی انتظامی یشمی پوش کمتر از نیروهای شبه نظامی بود. پلیس زن هم بود. با چوب و باتوم مردم را کتک می‌زدند. فراوان هم اشک‌آور زدند. خیلی زیاد. یکی دو جا هم مردم ترقه‌ای که در چهارشنبه سوری استفاده می‌کنند به سمت لباس شخصیها پرت کردند که چون صدای تیراندازی داشت خیلی ترسیدند! ولی رحم نمی‌کردند به مردم. یک کارگر لبنیاتی که با موبایل عکس می‌گرفت را کتک زدند و دستبند پلاستیکی به دستش زدند و سوارون کردند. پسرها و دخترها را روی زمین می‌کشیدند و لگد می‌زدند به پسرها و سوارون می‌کردند. پلیسهای زن من ندیدم کسی را کتک بزنند فقط فحش می‌دادند و متفرق می‌کردند. حتی بچه‌های مدرسه‌ای (دانش آموزهای بسیجی) با چوب پرچمها مردم را می‌زدند! بچه های ۱۳-۱۴ ساله!^{۲۴۱}

بر اساس گزارشها، پس از آنکه کروی به علت راهبندانی که ایجاد شده بود اتومبیل خود را ترک کرد، مورد حمله نیروهای دولتی قرار گرفت. همراهان وی مورد حمله ناگهانی لباس شخصیها و مأموران نیروی انتظامی قرار گرفتند و یکی از محافظین وی مورد اصابت نارنجک گاز اشک‌آور قرار گرفت که سرش را شکافت و وی را راهی بیمارستان ساخت. اتومبیل کروی هنگامیکه در حال ترک محل بود مورد حمله و آسیب این نیروها قرار گرفت.^{۲۴۲} موسوی حتی اجازه نیافت از دفتر خود در فرهنگستان هنر خارج بشود. این ساختمان توسط مأموران لباس شخصی احاطه شده بود که وی بر اساس گزارشها با آنها درگیر شد.^{۲۴۳}

روزنامه نگاران نیز هدف قرار گرفتند. فرهاد پولادی، خبرنگار آژانس فرانس پرس و نفیسه زارع کهن، یک گزارشگر روزنامه‌های اصلاح طلب طی این تظاهرات بازداشت شدند.^{۲۴۴} فارس نیوز دستگیری یک خبرنگار ژاپنی و دو خبرنگار کانادایی را که به تهیه گزارش از تظاهرات بدون داشتن مجوز متهم بودند را گزارش داد.^{۲۴۵}

نیروهای امنیتی بسیاری از تظاهرکنندگان و فعالان را دستگیر کردند. روز بعد خانواده‌های این افراد برای کسب اطلاع از وضعیت بازداشت‌شدگان بیرون بازداشتگاه وزرا جمع شدند. آنها نیز مورد ضرب و شتم قرار گرفته و متفرق شدند.^{۲۴۶} شنبه

۲۴۱. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با س. گ.»، (۲۵ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۲۴۲. «جزییاتی از ممانعت گارد یگان ویژه از تداوم حضور کروی در میان مردم»، راه سبز، ۱۳ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/3560/>

۲۴۳. «لباس شخصیها مانع خروج میرحسین از فرهنگستان شدند»، پارلمان نیوز، ۱۳ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.parlemannews.ir/?n=5123>

۲۴۴. «از زمان اختلافات مربوط به انتخابات خرداد تاکنون، تعداد روزنامه‌نگاران دستگیر شده به بیش از صد نفر رسیده است»، گزارشگران بدون مرز [Arrests of Journalists Since Disputed June Election Now Top 100, REPORTERS WITHOUT BORDER] ۵ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.rsf.org/spip.php?page=article&id_article=34918

۲۴۵. «سه خبرنگار رسانه‌های خارجی بازداشت شدند»، خبرگزاری فارس، ۱۵ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8808150392> «دادستان تهران، سه تبعه خارجی بازداشت شده در روز ۱۳ آبان آزاد شدند»، ایرنا، ۱۵ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در www.irna.ir/View/FullStory/?NewsId=775365

۲۴۶. «پلیس تهران با خانواده‌های بازداشت‌شدگان درگیر می‌شود»، رادیو زمانه [Teheran Police Clashes with Families of Detainees, RADIO] ۵ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.zamaaneh.com/enzam/2009/11/tehran-police-clashes-wit.html>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

بعد، عزیزالله رجب‌زاده، رئیس پلیس تهران اعلام داشت که در روز ۱۳ آبان، ۱۰۹ تن بازداشت شده‌اند.^{۲۴۷}

۱۶ آذر: روز دانشجو

۱۶ آذر، روز دانشجو در ایران، برای تظاهرکنندگان معترض فرصتی دیگر برای برپایی تظاهرات بود. در هفته‌های پیش از این روز، دولت تلاش‌های خود را برای دستگیری رهبران دانشجویی شدت بخشید. تحکیم وحدت ضمن صدور اعلامیه‌هایی به دستگیری اکثر رهبران خود اعتراض کرد و خاطر نشان ساخت که گروه‌های جامعه مدنی حتی مجاز به برگزاری کوچکترین اجتماع نیستند.^{۲۴۸} مقامات چند تن از اعضای شورای مرکزی تحکیم وحدت از جمله میلاد اسدی، بهاره هدایت، مهدی عربشاهی، و فرید هاشمی را درست یک هفته قبل از روز دانشجو دستگیر یا احضار کردند.^{۲۴۹} روز ۱۴ آذر در یک حمله پیشگیرانه، نیروهای امنیتی ده تن از اعضای گروه «مادران عزادار» را دستگیر و آنها را متفرق ساختند. «مادران عزادار» گروهی است که پس از مرگ ندا آقاسلطان شکل گرفت و روزهای شنبه در پارک لاله در مرکز تهران تجمعی اعتراضی برپا می‌کرد.^{۲۵۰}

در روز دانشجو، دانشگاه‌های تهران، کرمان، مشهد، اصفهان، همدان و سنج صحنه تظاهرات بزرگی بودند. نیروهای امنیتی، که عموماً از ورود به محوطه دانشگاه‌ها منع شده بودند، اطراف دانشگاه‌ها را قرق کرده بودند تا از گسترش تظاهرات به داخل خیابانها جلوگیری نمایند. با این حال در چندین میدان در اطراف تهران و در خیابانهای شیراز، نتوانستند معترضان را محدود کنند و درگیری با نیروهای امنیتی با همان درجه از خشونت روزهای پس از انتخابات، روی داد.^{۲۵۱}

دانشجویان وابسته به بسیج دانشگاه با دیگر دانشجویان در محوطه دانشگاه درگیر شده و آنها را دستگیر کردند. طبق گزارشها آنها در همدان دو تن از اعضای دانشجویان معترض را از بالکنی به پایین پرتاب کردند.^{۲۵۲} در تهران، آنها فعال دانشجویی، مجید توکلی را پس از آنکه در دانشگاه پلی تکنیک تهران سخنرانی کرد، دستگیر کردند.^{۲۵۳} در خارج از دانشگاه علم و صنعت ایران در تهران، کامران آسا که برادرش کیانوش در در تابستان کشته شده بود، در حالیکه سعی می‌کرد داخل دانشگاه بشود، دستگیر شد. وی برای برگزاری مراسم یادبود دعوت شده بود. مادر او توضیح داد «وی یک تاج گل و و یک عکس از برادرش را به همراه داشت و می‌خواست آنها را با خود به دانشگاه ببرد، اما پیش از آنکه بتواند وارد محوطه دانشگاه بشود همراه با دوستانش دستگیر شد».^{۲۵۴} نیروی انتظامی اعلام کرد که بیش از ۲۰۰ معترض، از جمله ۳۹ زن به دلیل

۲۴۷. «ایران می‌گوید بیش از یکصد نفر در تظاهرات ضدآمریکایی دستگیر شدند»، کمیسری عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان [Iran Says Over 100 People Detained at Anti-U.S. Rally, UNHCR ۷ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.unhcr.org/refworld/country...IRN_4af82edb8_0.html

۲۴۸. «آذر ماه، یادآور مبارزات جنبش دانشجویی ایران»، موج سبز آزادی، ۲ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/66615> (تاریخ دسترسی: ۹ آذر ۱۳۸۸).

۲۴۹. «ایران: رهبر اصلی دانشجویان دستگیر شد»، پیوند [Iran: Top Student Leader Arrested, PAYVAND ۱۲ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.payvand.com/news/09/dec/1025.html>

۲۵۰. «بازداشت بیش از ده نفر از مادران عزادار»، تغییر برای برابری، ۱۴ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.signforchange.info/spip.php?article5110>

۲۵۱. «خشونت تمام عیار در مقابل اعتراضات مسالمت آمیز ۱۶ آذر»، خبرگزاری مجموعه فعالان حقوق بشر، ۱۶ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://hira-news.org/news/10162.aspx>؛ رابرت اف. ورت و نازیلا فتحی، «دانشجویان ایرانی با پلیس درگیر می‌شوند»، نیویورک تایمز [Robert F. Worth and Nazila Fathi, Iranian Students Clash With Police, NEW YORK TIME ۸ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/12/08/world/middleeast/08iran.html>

۲۵۲. «درگیری در دانشگاه بوعلی همدان»، فرارو، ۱۶ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://fararu.com/vdcepz8x_jh8poi9bbj.html؛ همچنین نگاه کنید به «فایل ویدیویی: یک دانشجو در دانشگاه همدان توسط یک شبه نظامی بسیجی از طبقه دوم به پایین پرت می‌شود»، ۷ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.youtube.com/watch?v=K1lwctLeh_M

۲۵۳. «مجید توکلی عضو انجمن اسلامی پلی تکنیک بازداشت شد»، خبرگزاری دانشگاه امیرکبیر، ۱۶ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.autnews.es/node/4809> (تاریخ دسترسی: ۱۶ آذر ۱۳۸۸).

۲۵۴. «یک پسرم زیر خاک است و دیگری در زندان»، روز آنلاین، [My One Son is Buried and the Other is in Prison, ROOZ ONLINE]

۲. تظاهرات

مقاومت در برابر نیروهای امنیتی و دادن شعار بازداشت شده‌اند.^{۲۵۵}

تلویزیون سراسری تصاویری از چند فرد ناشناس را نشان داد که عکس آیت‌الله خمینی را پاره می‌کردند.^{۲۵۶} این موضوع موسوی و کروبی که هر دو ادعا می‌کردند نماینده آرمانهای واقعی انقلاب و خمینی هستند را بر آن داشت تا برای اولین بار پس از ماه‌ها درخواست صدور مجوز برای برگزاری راهپیمایی کنند.^{۲۵۷} هدف از این راهپیماییها اعتراض علیه اعمال کسانی بود که عکس بنیانگذار جمهوری اسلامی را پاره کرده بودند. با درخواست آنها مخالفت شد.^{۲۵۸}

۲،۶،۷. ۲۹ آذر: وفات آیت‌الله منتظری

روز ۲۹ آذر آیت‌الله العظمی حسینعلی منتظری هنگام خواب در منزل خود در شهر مقدس قم فوت کرد. آیت‌الله العظمی منتظری، که در حلقه روحانیون شیعه محترم شمرده می‌شد،^{۲۵۹} یکی از پایه‌گذاران جمهوری اسلامی بوده و بعداً از بی‌پرواترین روحانیون منتقد این سیستم شد.^{۲۶۰} وی که زمانی به عنوان قائم مقام خمینی تعیین شده بود، در سال ۱۳۶۷ اقدام به ابراز مخالفت با کشتار دسته جمعی زندانیان سیاسی که به دنبال فتوای صادره از طرف خمینی صورت می‌گرفت کرد. وی راهنمای روحانی جنبش مخالفین در ایران محسوب می‌شد. وفات و تشییع جنازه وی مسبب راهپیماییهای عظیم در قم و تظاهرات در تهران، اصفهان، و شهر زادگاه وی نجف آباد شد.^{۲۶۱}

منتظری روز پس از فوت خود به خاک سپرده شد و هزاران تن برای راهپیمایی و تشییع جنازه او به قم سفر کردند. برخی را در راه متوقف ساخته و دستگیر کردند.^{۲۶۲} با وجود این تصاویر نشانگر آن است که ده‌ها هزار سوگوار به شهر مذهبی

۱۰ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/english/news/newsitem/article/2009/december/10/my-one-son-is-buried-and-the-other-is-in-prison.html>

۲۵۵. «در جریان آشوبهای ۱۶ آذر ۲۰۰۹ نفر بازداشت شدند»، ایرنا، ۱۷ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.ima.ir/View/FullStory/?NewsId=831304>

۲۵۶. «انتقاد از پخش فیلم تلویزیونی اهانت به عکس آیت‌الله خمینی»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۰ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/12/091211_he_ir88_khomeini_pix.shtml

۲۵۷. «تصمیم مشترک مهدی کروبی و میرحسین موسوی: درخواست مجوز راهپیمایی»، کلمه، ۲۳ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.kaleme.org/1388/09/23/klm-5615>

۲۵۸. «سبزه‌ها همچنان در انتظار مجوز راهپیمایی»، راه سبز، ۲۶ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahasabz.net/story/5581/>

۲۵۹. آیت‌الله علی سیستانی در نامه تسلیتی که به پسر منتظری و دیگر علاقمندان وی نوشت، از او به عنوان «فقیه عالیقدر» یاد نمود. «بیانیه معظم له به مناسبت ارتحال حضرت آیت‌الله منتظری، قدس سره»، وبسایت رسمی آیت‌الله العظمی سیستانی، ۲۹ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.sistani.org/local.php?modules=extra&eid=2&sid=144> در روز وفات وی، آیات عظام گلپایگانی، اردبیلی و صانعی به علاوه چند آیت‌الله میانه‌رو دیگر برای ادای احترام به منزل منتظری رفتند. «تسلیت مراجع و علماء به بیت مرحوم آیت‌الله منتظری»، خبرگزاری مهر، ۲۹ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mehrnews.com/fa/NewsDetail.aspx?NewsID=1003848>؛ حتی رهبر ایران در نامه تسلیتی که تا حدی حالت بی‌اعتنائی داشت از او به عنوان «فقیه بزرگوار و متبحر و استادی برجسته» نام برد. «به مناسبت درگذشت آیت‌الله منتظری رهبر ایران پیام تسلیت ارسال می‌دارد»، پرس تی وی [Leader Offers Condolences over Ayatollah Montazeri's Death, PRESS TV]، ۲۰ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.prsstv.ir/detail.aspx?id=114219&sectionid=351020101>

۲۶۰. نگاه کنید به مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «فتوای مرگبار: قتل عام زندانیان ۱۳۶۷ ایران»، صص. ۶۰-۶۱ (۱۳۸۸)، قابل دسترسی در <http://www.iranhrdc.org/httpdocs/Persian/Reports.htm>

۲۶۱. «از مراسم تشییع روحانی دگراندیش ایرانی، درگیریهایی گزارش شده است»، بی‌بی‌سی [Clashes Reported at Funeral of Iranian Dissident]، ۲۱ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8423794.stm>؛ برای دیدن فیلمهای ویدیویی از شهرهای مختلف و در وبسایت‌های گوناگون، نگاه کنید به «آخرین اخبار ایران، تظاهرات به یاد منتظری»، ایندورینگ آمریکا [Latest Iran News, Demonstration]، ۲۰ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://enduringamerica.com/2009/12/20/latest-in-memory-of-montazeri>، [in Memory of Montazeri, ENDURING AMERICA]، ۲۰ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.iran-video-demonstrations-in-memory-of-montazeri-20-december/>

۲۶۲. «بازداشت جمعی از فعالان سیاسی در راه عزیمت به قم»، رویداد، ۳۰ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rouydadnews.com/pages/829.php>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

و محافظه‌کاری که اکثر روحانیون شیعه در آن تحصیل کرده‌اند، سرازیر شدند.^{۲۶۳} بسیج خانه منتظری را محاصره کرده و مرتکب اعمالی شدند که توسط بسیاری از سوگواران توهین محسوب می‌شد. این تحریکات سبب برخاستن شعارهای مخالفین و درگیری با نیروهای بسیجی شد که بر اساس گزارشها توسط نیروی انتظامی قم طراحی شده بود.^{۲۶۴}

در روز ۲ دی در اصفهان، امام جمعه سابق شهر، آیت‌الله سید جلال الدین طاهری،^{۲۶۵} مراسم ختمی در مسجد سید برای بزرگداشت سومین روز درگذشت آیت‌الله منتظری ترتیب داد. مراسم در ساعت ۹ آغاز شد، اما پس از چند دقیقه از شروع مراسم هنگامیکه حاضران مشغول تلاوت قرآن بودند، نیروهای لباس شخصی درهای مسجد را بستند. آنها شروع به پرتاب گاز اشک آور و پاشیدن اسپری فلفل کرده و با وحشیگری به ضرب و شتم حاضران پرداختند. روحانی سخنران، چند تن از خبرنگاران، و پنجاه تن دیگر مورد ضرب و شتم قرار گرفته و دستگیر شدند.^{۲۶۶} از حضور آیت‌الله طاهری در این مراسم ممانعت به عمل آمد.^{۲۶۷} طرفداران او از ورود چند تن از لباس شخصیها که منزل وی را به محاصره درآورده بودند، جلوگیری کردند، اما پسر وی، محمد طاهری، پنج روز بعد دستگیر شد.^{۲۶۸}

۸،۶،۲. ۶ دیماه: روز عاشورا

روز هفتم آیت‌الله منتظری، که از روزهای مهم در دوره چهل روزه سوگواری است، مصادف با ششم دیماه شد که شاید مهم ترین روز مذهبی برای شیعیان ایران یعنی روز عاشورا است. عاشورا، روز دهم ماه محرم و سالروز کشته شدن امام حسین است که در مبارزه با ستمکاری خلیفه یزید، کشته شد.^{۲۶۹} مردم هر سال در ایران در دسته‌های خیابانی با سینه و زنجیرزنی و اجرای تعزیه که در آن امام حسین ملبس به لباس سبز شهید می‌شود، شهادت وی را گرامی می‌دارند.

همگرایی این دو واقعه نمادین و نیز ادامه یافتن سرکوب مخالفان موجب بروز وضعیتی شد که از خردادماه تا آن زمان، چشمگیرترین و در عین حال خونین‌ترین تظاهرات بود. اگرچه به طور سنتی منازعه‌کنندگان در طول ماه محرم و به ویژه در روز عاشورا، خصومت‌های خود را کنار می‌گذارند، رژیم به رویارویی خشونت‌آمیز با تظاهرکنندگان در خیابانها و استفاده از ابزار کشنده برای مقابله با جمعیت عظیم مردم، ادامه داد.^{۲۷۰}

در روز پیش از عاشورا یعنی تاسوعا، حدود پنجاه تن از اعضاء بسیج و یا گروه خودسر دیگری به مسجد جماران در تهران وارد شدند و سخنرانی محمد خاتمی درباره عاشورا را قطع کردند.^{۲۷۱} در حالیکه صدها هزار تن از مردم در شهرهای سراسر

۲۶۳. «از مراسم تشییع روحانی دگراندیش ایرانی، درگیری‌هایی گزارش گردیده است»، بی‌بی‌سی [Clashes Reported at Funeral of Iranian Dissident Cleric, BBC] ۲۱ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8423794.stm>

۲۶۴. «تعرض به بیت آیت‌الله منتظری»، هم میهن، ۳۰ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hammihannews.com/news/8097>

۲۶۵. آیت‌الله طاهری، یکی از دستیاران سابق و نزدیک به آیت‌الله خمینی است که در اعتراض به سیاست‌های رژیم در سال ۱۳۸۱ از سمت امامت جمعه اصفهان استعفاء داد. «نامه سرگشاده و استعفاءی آیت‌الله طاهری از شهر اصفهان»، دانشجو، [The Public Letter and Resignation of Ayatollah Taheri of Esfahan City, DANESHJOO] ۱۰ اوت ۲۰۰۲، قابل دسترسی در http://www.daneshjoo.org/article/publish/printer_20.shtml

۲۶۶. «حمله لباس شخصیها به مقلدان و علاقمندان آیت‌الله منتظری در اصفهان»، پارلمان نیوز، ۲ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.par-lemannews.ir/index.aspx?n=6554>؛ «حمله گسترده نیروهای امنیتی به مراسم ختم آیت‌الله منتظری در اصفهان»، نوروز نیوز، ۲ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://norooznews.info/news/15792.php>

۲۶۷. «حمله لباس شخصیها به مقلدان و علاقمندان آیت‌الله منتظری در اصفهان»، پارلمان نیوز، ۲ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.par-lemannews.ir/index.aspx?n=6554>

۲۶۸. «محاصره بیت آیت‌الله طاهری توسط نیروهای امنیتی»، راه سبز، ۲ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/6082/>؛ «فرزند آیت‌الله طاهری بازداشت شد»، خبرگزاری مجموعه فعالان حقوق بشر، ۷ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hranews.info/news/PNews.aspx?request=11195>؛ محمد طاهری با نوه آیت‌الله خمینی ازدواج کرده است.

۲۶۹. «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا»، عاشورا، قابل دسترسی در <http://www.ashura.com/>

۲۷۰. «معتزضان: کشتن مسلمانان در روز عاشورا مانند به صلیب کشیدن مسیحیان در کریسمس است»، اخبار بین المللی ای.بی.سی. [Protestors: 'Kill- ing Muslims on Ashura is like Crucifying Christians on Christmas', ABC WORLD NEWS] ۲۸ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://abcnews.go.com/WN/iranian-government-arrests-hundreds-tensions-mount/story?id=9436148>

۲۷۱. «فایل ویدیویی: تاسوعای ۱۳۸۸، حمله بسیجیان وسط سخنرانی خاتمی، جماران»، ۲۶ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/>

۲. تظاهرات

ایران در روز عاشورا به خیابانها ریخته بودند، خشونت ادامه یافت. اعتراضات و درگیریها در شهرهای مشهد، تبریز، اراک، بابل، نجف آباد، اصفهان، شیراز، اردبیل، و ارومیه روی داد.^{۲۷۲} فیلمهای ویدیویی کوتاه از تهران و دیگر شهرها نشان دهنده درگیریهای خشونت بار تظاهرکنندگان با نیروهای امنیتی است. آنها صحنههایی را نشان می دهند که در آن تظاهرکنندگان در برابر دستگیری مقاومت می کنند، توسط نیروهای بسیجی و پلیس ضد شورش مورد ضرب و شتم قرار می گیرند، و هدف اصابت گلوله آنها واقع شده و سپس نیروهای امنیتی با اتومبیل از روی آنها رد می شوند.^{۲۷۳}

صدها تن در سراسر کشور دستگیر شدند. در اصفهان در طی یک درگیری در خیابان حسین آباد، بیش از ۴۰۰ تن از تظاهرکنندگان دستگیر و به زندان اصفهان منتقل شدند.^{۲۷۴} در تهران طبق گزارشها ۱۱۰۰ نفر دستگیر و با اتوبوس به زندان اوین و دیگر بازداشتگاهها منتقل شدند.^{۲۷۵} گزارشها می گویند که در نجف آباد، حکومت نظامی اعلام شد.^{۲۷۶}

علی حبیبی موسوی، خواهر زاده میرحسین موسوی هدف یک گلوله کالیبر ۴۵ قرار گرفت که به قفسه سینه او اصابت کرد و از پشتش خارج شد.^{۲۷۷} گزارشها حاکی از آن است که وی هدف گرفته شده بود چرا که این مرد ۴۳ ساله که پدر دو فرزند است، در حال شرکت در تظاهرات نبود. جسد وی و چهار تن دیگر که در روز عاشورا کشته شدند به منظور کالبد شکافی توسط نیروهای امنیتی برده شد و رسانه های دولتی انواع تئوریهها را درباره این مرگ «اسرار آمیز» مطرح کردند. حسین شریعتمداری، مدیرمسئول روزنامه و انتشارات کیهان، موسوی را به ترور خواهرزاده خود متهم کرد.^{۲۷۸}

آیت الله العظمی
حسینعلی منتظری،
یکی از مؤسسان
جمهوری اسلامی و
یک روحانی عالیرتبه
در جهان شیعه بود. با
این حال پس از ارتقاء
علی خامنه ای به مقام

رهبری، منتظری یکی از بی پرواترین منتقدان رژیم شد. وی نتایج انتخابات ۱۳۸۸ را غیرقانونی اعلام کرده و پس از مرگ ندا آقاسلطان و دیگران در روز ۳۰ خرداد، سه روز عزای عمومی اعلام کرد و تا آنجا پیش رفت که گفت جمهوری اسلامی دیگر نه اسلامی است و نه جمهوری. پس از درگذشت وی در ۲۸ آذر، مراسم تشییع جنازه و تظاهرات عظیمی در شهرهای قم، اصفهان، نجف آباد و تهران بر پا گردید.

<http://www.rouyadnews.com/pages/952> قابل دسترسی در دی ۱۳۸۸،
<http://www.rouyadnews.com/pages/948> php: «درگیری شدید شبه نظامیان با عزاداران در بابل»، رویداد، ۶ دی ۱۳۸۹، قابل دسترسی در
<http://www.rouyadnews.com/> php: «حمله وحشیانه نیروهای انتظامی به عزاداران حسینی در اراک»، رویداد، ۶ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در
<http://www.youtube.com/watch?v=ITySVDg54BM> pages/956.php: «فایل ویدیویی: ایران، اصفهان، نجف آباد، اعتراضات عاشورا»، رویداد، ۶ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در

۲۷۳. «مشخصات قاتل خواهرزاده میرحسین موسوی و شهدای روز عاشورا»، راه سبز، ۹ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/6703>؛ همچنین نگاه کنید به ویدیوهای اعتراضات عاشورا در صفحه خشونت های انتخابات ۱۳۸۸ مرکز اسناد حقوق بشر ایران، قابل دسترسی در <http://www.iranhrdc.org/httpdocs/English/videos2.htm>

۲۷۴. «بازداشت بیش از ۴۰۰ نفر در اصفهان»، راه سبز، ۷ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/6558/>

۲۷۵. «بیش از هزار نفر در تهران بازداشت شدند»، خبرگزاری مجموعه فعالان حقوق بشر، ۷ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hra-news.org/news/PNews.aspx?request=11183>

۲۷۶. «اعلام حکومت نظامی در نجف آباد»، گویا نیوز، ۷ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/12/098216>؛ رابرت اف. ورث و نازیلا فتیحی، «گفته می شود پلیس ۱۰ نفر را در تظاهرات ایران کشته است»، نیویورک تایمز [Robert F. Worth and Nazila Fathi], <http://www.nytimes.com/2009/12/28/world/middleeast/28iran.html> [Fathi, Police Are Said to Have Killed 10 in Iran Protests, NEW YORK TIME]

۲۷۷. برزو درگاهی و رامین مستقیم، «به گفته دوستان خواهرزاده موسوی، وی تهدیدهایی دریافت کرده بود»، لس آنجلس تایمز [Mousavi's Nephew Had Received Threats, Friends Say, LOS ANGELES TIMES] ۱ ژانویه ۲۰۱۰، قابل دسترسی در http://www.latimes.com/news/nation-and-world/la-fg-iran-nephew1-2010jan01_0,2943497.story?page=1

سید علی موسوی حبیبی
حبیبی، خواهرزاده ۴۵ ساله
میرحسین موسوی بود که در
روز عاشورا، به ضرب گلوله
از پای درآمد. وی به کرات
تهدید به مرگ شده بود و در
آنچه به نظر می‌رسد تروری
هدفگیری شده بود مورد
اصابت گلوله قرار گرفت. رژیم
تعداد زیادی رامتهم به قتل وی
ساخته، از جمله میرحسین
موسوی که متهم به نقشه
کشیدن برای ترور خواهرزاده
خود شده است.

را زیر می‌گیرد.^{۲۷۹} به هر حال تشخیص تعداد دقیق قربانیان مشکل است. خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران اعلام کرد که ۳۷ تن در روز عاشورا کشته شده‌اند.^{۲۸۰} معترضین چهار مورد مرگ در تبریز^{۲۸۱} و تا پایان روز پنج مورد مرگ در تهران از جمله ترور خواهرزاده موسوی را تأیید کردند. جانشین فرمانده نیروهای انتظامی، رادان اعلام کرد که نیروهای امنیتی و انتظامی در روز عاشورا از ابزار کشتار استفاده نکردند.^{۲۸۲} اما تلویزیون سراسری در ابتدا ادعا کرد که ده تن از اعضاء گروهکهای تروریستی ضدانقلاب کشته شدند و اینکه این گروه‌ها خود پنج تن دیگر را کشتند.^{۲۸۳} سپس پلیس تهران ادعا کرد که هشت تن در تهران کشته شدند و پس از آن با دریافتن اینکه یکی از قربانیان ظاهراً یک معتاد به مواد مخدر بوده است که با تظاهرات هیچ ارتباطی نداشته، این عدد را به هفت تغییر داد. دادستان تهران، عباس جعفری دولت آبادی، این هفت مورد مرگ را تأیید نمود و ادعا کرد که تحقیقاتی در این مورد آغاز شده است.^{۲۸۴}

اجساد کشته‌شدگان را برای دفن به خانواده‌هایشان باز گرداندند با این شرط که آنان درباره کشته شدن این افراد و علت مرگ آنها علناً چیزی اعلام نکنند.^{۲۸۵} براساس گزارشها اعضاء خانواده قربانیان را تحت فشار گذاشتند تا اعلام کنند که علت مرگ عزیزان آنها حوادث مختلف بوده است.^{۲۸۶} افرادی که شاهد بودند کامیونهای نیروهای انتظامی از روی تظاهرکنندگان رد شده بودند، براساس گزارشها دستگیر شده‌اند. فرمانده نیروی انتظامی، احمدی مقدم ادعا کرده بود کامیونی که از روی مردم غیرنظامی عبور کرده بود، از نیروی انتظامی دزدیده شده بود و فرد سارق که مجرم اصلی است، تحت تعقیب است.^{۲۸۷} به هر حال خانواده‌های افراد دستگیر شده را تحت فشار گذاشتند تا درباره دلایل دستگیریها سخنی نگویند.^{۲۸۸}

همانطور که درباره تظاهرات پیشین نیز اتفاق افتاده بود، مقامات اصرار می‌ورزیدند که بیگانگان و تروریستها مقصر هستند. حیدر مصلحی، وزیر اطلاعات، کشورهای خارجی را برای دامن زدن

۲۷۹. «فایل ویدیویی: خودروی پلیس از روی مردم رد می‌شود»، ۲۹ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=16vXWXdlS0U&skipconrinter=1>

۲۸۰. «بولتن ویژه ایرنا: سی و هفت کشته در روز عاشورا در سراسر کشور»، راه سبز، ۸ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/6669/>

۲۸۱. «درگیری در تبریز، احتمال کشته شدن حداقل چهار نفر»، رویداد، ۶ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rouydadnews.com/pages/952.php>

۲۸۲. «دادستان تهران: هفت کشته در روز عاشورا»، پرس تی‌وی [Killed on Ashura Day: Tehran Prosecutor, PRESS TV] ۲۹ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=114882&sectionid=351020101>

۲۸۳. «پرس تی‌وی: هشت کشته در درگیریهای روز عاشورا»، مردمک، ۷ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.mardomak.me/news/press_tv_says_eight_killed_in_ashoora_clashes/ دولت اعلام کرد که ۱۵ تن کشته شده‌اند که پنج نفر آنها به وسیله تروریستها کشته شدند و ده تن دیگر متعلق به گروه‌های ضد انقلاب و ترور بودند. «در حالیکه رژیم ایران اقدام به تلافی می‌کند، تندروها جسد موسوی را توقیف کرده‌اند»، تایمز آنلاین [Hardliners Seize Mousavi Corpse as Iran Regime Hits Back, TIMES ONLINE] ۲۸ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article6969523.ece

۲۸۴. «دادستان تهران: هفت کشته در روز عاشورا»، پرس تی‌وی [Killed on Ashura Day: Tehran Prosecutor, PRESS TV] ۲۹ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=114882&sectionid=351020101>

۲۸۵. «هویت یکی دیگر از شهیدان عاشورای تهران مشخص شد»، راه سبز، ۱۰ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/6810> «تشیع پیکر خواهرزاده موسوی برگزار شد»، کلمه، ۹ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.kalame.org/1388/10/09/klm-6999>

۲۸۶. «فشار دستگاه امنیتی بر مجری صدا و سیما»، راه سبز، ۱۳ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/mahin>

۲۸۷. «فرمانده نیروی انتظامی: خودرویی که روز عاشورا مردم را زیر کرد دزدیده شده بود!»، گویا نیوز، ۹ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/12/098375.php>

۲۸۸. «بازداشت شاهدان عینی جنایت خودروی نیروی انتظامی در عاشورای تهران»، راه سبز، ۱۸ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/khodro>

۲. تظاهرات

به ناآرامیها در روز عاشورا مقصر دانسته و ادعا کرد که برخی از این عوامل خارجی را دستگیر کرده‌اند.^{۲۸۹} دو شهروند اروپایی دستگیر شدند—کاردار سفارت سوئد و یک توریست آلمانی—که هر دوی آنها بعداً آزاد شدند.^{۲۹۰} غلامحسین محسنی اژه‌ای، دادستان کل ایران، اعلام داشت که سه تن از افراد دستگیر شده در روز عاشورا به جرم محاربه محاکمه شده و اعدام خواهند شد.^{۲۹۱} ارباب برانگیزتر از آن، محمد نجار، وزیر کشور بود که اعلام نمود پس از عاشورا، تمام اغتشاشگران محارب محسوب شده و مطابق قانون با آنها رفتار خواهد شد.^{۲۹۲}

۲،۷. نقض قوانین ایران و حقوق بین‌الملل

امتناع رژیم از صدور مجوز برای تظاهرات مخالفین، استفاده آنها از زور و فشار بیش از اندازه برای سرکوب تظاهرکنندگان، و نیز قتل تظاهرکنندگان، مطابق با قوانین ایران و حقوق بین‌الملل، نقض حقوق تظاهرکنندگان برای برخورداری از آزادی تجمع، محافظت در برابر استفاده از زور و فشار مفرط توسط قوه مجریه، و همچنین نقض حق حیات این افراد به شمار می‌رود. کشتار تظاهرکنندگان، قتل عمد می‌باشد.

۲،۷،۱. نقض حق تجمع

مقدمه قانون اساسی ایران به این نکته توجه دارد که برخورداری از حق اساسی تجمع آزاد مردم ایران را قادر ساخت تا رژیم سرکوبگر شاه را براندازند:

در ادامه و استمرار حرکت مردمی تمامی سازمانهای کشور با اعتصاب یکپارچه خود و شرکت در تظاهرات خیابانی در سقوط رژیم استبدادی مشارکت فعالانه جستند، همبستگی گسترده مردان و زنان از همه اقشار و جناحهای مذهبی و سیاسی در این مبارزه به طرز چشمگیری تعیین کننده بود.^{۲۹۳}

این مقدمه تعیین سرنوشت مردم را به خود آنان واگذار می‌کند و شهروندان ایرانی را تشویق می‌نماید تا در امور جامعه به طور گسترده و فعال شرکت کنند. بنابراین قانون اساسی با یک چنین شیوه‌ای در جهت تضمین پیشگیری از «استبداد» و «انحصار اقتصادی» گام برمی‌دارد.^{۲۹۴}

اصل ۲۷ تصریح می‌کند که «تشکیل اجتماعات و راه پیماییها، بدون حمل سلاح، به شرط آنکه مخل به مبانی اسلام نباشد، آزاد است».^{۲۹۵} اجتماعات می‌توانند شکل بگیرند و افراد می‌توانند حق خویش را اعمال کنند به شرط آنکه وسیله اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی نباشد.^{۲۹۶} اصل ۹ عنوان می‌کند که «هیچ فرد یا گروه یا مقامی حق ندارد به نام استفاده از آزادی، به استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و تمامیت ارضی ایران کمترین خدش‌های وارد کند». این اصل همچنین تصریح می‌دارد که:

۲۸۹. «وزیر اطلاعات بازداشت اتباع خارجی در روز عاشورا را تأیید کرد»، راه سبز، ۱۴ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/iran9>

۲۹۰. «کاردار سفارت سوئد بعد از احراز هویت آزاد شد»، خبرگزاری فارس، ۲۰ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8810201288>

۲۹۱. «اژه‌ای از اعدام سه نفر از دستگیرشدگان عاشورا خبر داد»، راه سبز، ۱۱ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/ezheie>

۲۹۲. «وزیر کشور: بعد از روز عاشورا اغتشاشگران حکم محارب را دارند»، ایرنا، ۱۵ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.ima.ir/View/FullStory/?NewsId=878674>

۲۹۳. «قانون اساسی ایران»، رک. زیرنویس ۲، مقدمه.

۲۹۴. همان.

۲۹۵. همان، ماده ۲۷.

۲۹۶. همان، ماده ۴۰.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

هیچ مقامی حق ندارد به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور آزادیهای مشروع را، هر چند با وضع قوانین و مقررات، سلب کند.^{۲۹۷}

مطابق آیین نامه کمیسیون ماده ۱۰ قانون احزاب،^{۲۹۸} وزارت کشور که متشکل از نمایندگان منصوب شده توسط رئیس جمهور می‌باشد، مسئول تأیید یا رد درخواستهای برگزاری تظاهرات و اجتماعات عمومی است. ماده ۳۰ این قانون می‌گوید:

تقاضای برگزاری راهپیمایی و اجتماعات باید یک هفته قبل از انجام راهپیمایی کتبا و حضوراً توسط نماینده رسمی و معرفی شده گروه به وزارت کشور تسلیم شود.

تبصره - رعایت مهلت مقرر در این ماده نسبت به راهپیمایی‌ها و اجتماعاتی که به مناسبت‌های غیر قابل پیش‌بینی تقاضا می‌شود ضروری نیست و تشخیص موضوع با وزارت کشور است.^{۲۹۹}

مطابق این آیین نامه، وزارت کشور برای صدور و یا عدم صدور مجوز از اختیارات وسیعی برخوردار است.^{۳۰۰} برای مثال این وزارتخانه برای تعیین اینکه آیا تجمعی مخجل مبانی اسلام است یا خیر، آزاد است.^{۳۰۱} این مفهوم به حدی مبهم است که کمیته حقوق کودکان سازمان ملل متحد صراحتاً ذکر نمود چنین محدودیتهایی می‌تواند منجر به انکار حق تجمع شود و جمهوری اسلامی ایران باید برای ارزیابی اینکه چه اموری ممکن است مخجل به مبانی اسلامی باشد، معیارهای واضحی تعریف کند.^{۳۰۲} حق تجدید نظر در این امر وجود ندارد.

حق بنیادین آزادی تجمعات در حقوق بین‌الملل نیز محافظت شده است. ماده ۲۱ میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی^{۳۰۳} اینطور تصریح می‌کند:

حق تشکیل تجمعات مسالمت‌آمیز باید به رسمیت شناخته شود. اعمال این حق تابع هیچگونه محدودیتی نمی‌تواند باشد جز آنچه مطابق قانون مقرر شده و در یک جامعه دموکراتیک در جهت حفظ مصالح امنیت ملی یا ایمنی عمومی یا نظم عمومی یا به منظور حمایت از سلامت و اخلاق عمومی و یا حفاظت از حقوق و آزادیهای دیگران ضروری است.^{۳۰۴}

۲۹۷. همان، ماده ۹.

۲۹۸. ماده ۱۰ قانون فعالیت احزاب سیاسی، بازرگانی و انجمنهای اسلامی یا دیگر اقلیتهای مذهبی رسمی، نحوه عضویت و مسئولیتهای کمیسیونی را تعیین می‌کند که فعالیتهای این گروه‌ها را زیر نظر داشته باشد. کمیسیون ماده ۱۰ مزبور قانونی دارد که به موجب آن مراحل قانونی کردن گروه‌هایی را که مسئول آنها است را تعریف می‌کند. این کمیته به وسیله وزارت اطلاعات و با حضور نمایندگان از جانب دادستان کل ایران، شورای عالی قضایی، وزارت کشور، و دو تن از اعضای مجلس تشکیل شد.

۲۹۹. «آیین نامه اجرایی کمیسیون اصل ۱۰ قانون فعالیت احزاب»، ۱۳۶۰، ماده ۳۰ (ایران)، قابل دسترسی در <http://iscanews.ir/fa/PrintableNews-Item.aspx?NewsItemID=312601> (تاریخ دسترسی: ۳۰ دسامبر ۲۰۰۹) [از این به بعد: «آیین نامه اجرایی کمیسیون اصل ۱۰»].

۳۰۰. همان، مواد ۲۶-۲۸. آیین نامه اجرایی کمیسیون اصل ۱۰ دارای مرحله تجدیدنظر نمی‌باشد.

۳۰۱. همان، ماده ۳۱.

۳۰۲. کمیته حقوق کودک، «مشاهدات نهایی کمیته حقوق کودک: جمهوری اسلامی ایران» [CRC, Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Islamic Republic of Iran], پاراگراف ۳۳، سند سازمان ملل متحد (CRC/C/15/Add.123، ۲۸ ژوئن ۲۰۰۰)، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/aadel.htm>

۳۰۳. ایران میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی را در ۴ آوریل ۱۹۶۸ امضاء نمود و موافقت نامه مربوط به آن را بدون هیچگونه شرطی در ۲۴ ژوئن ۱۹۷۵ تصویب نمود.

۳۰۴. «میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی» [International Covenant on Civil and Political Rights]، ماده ۲۱، ۲۳ مارس ۱۹۷۶، معاهدات سازمان ملل متحد، سری ۹۹۹، بخش ۱۷۱ [U.N.T.S. 171 999] [از این به بعد: «میثاق حقوق مدنی»]. همچنین نگاه کنید به «اعلامیه جهانی حقوق بشر» [Universal Declaration on Human Rights]، قطعنامه مجمع عمومی ۲۱۷(۳)، سوابق رسمی مجمع عمومی سازمان ملل متحد، نشست سوم، سند سازمان ملل متحد (A/810 (1948)، ماده ۱:۲۰ [از این به بعد: «اعلامیه جهانی حقوق بشر»] («همه افراد از حق تجمع و انجمن مسالمت‌آمیز برخوردارند»); سازمان ایالت‌های آمریکایی، «اعلامیه حقوق و وظائف انسانی» [Declaration of the Rights and Duties of Man]، بوگوتا، کلمبیا [1948 Bogotá, Colombia]. ماده ۲۱ («همه افراد حق دارند با دیگران در یک اجتماع عمومی رسمی یا یک گردهمایی غیررسمی مسالمت‌آمیز،

۲. تظاهرات

کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد، یعنی ارگانی که مسئول تفسیر میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است، متوجه این نکته بوده است که ممکن است دولتها نیاز به اطلاع قبلی داشته باشند، حتی اگر چنین نیازی حق تجمع را محدود کند. دلیلی که در این تفسیر مطرح می‌شود این است که دولتها ممکن است احتیاج به وقت کافی داشته باشند که در طی آن برای انجام تظاهرات آماده شوند.^{۳۰۵} اما به هر حال کمیسیون حقوق بشر درباره اینکه دولت از سه روز قبل باید در مورد اجرای تظاهرات مطلع شود، اظهار نگرانی کرده و آن را بیش از حد محدود کننده دانسته است.^{۳۰۶} این کمیسیون توضیح داده است که هر یک از مراحل صدور مجوز باید قابل فرجام خواهی باشد.^{۳۰۷}

کمیسیون حقوق بشر در مشاهدات نهایی خود در مورد پرونده‌های مربوط به کشور توگو، محدودیتهایی که به طور حیرت‌آوری مشابه وضعیت ایران است را اینگونه مورد انتقاد قرار می‌دهد:

این کمیته از دریافت گزارشهایی که حاکی از آن هستند که تظاهرات مسالمت‌آمیزی که توسط جامعه مدنی سازماندهی می‌شود مرتباً توسط مقامات آن کشور ممنوع شده و با به کارگیری زور متفرق می‌شوند، در حالیکه آن مقامات مرتباً راهپیماییهایی را در حمایت از رئیس جمهور کشور ترتیب می‌دهند، نگرانی خود را اظهار می‌کند.^{۳۰۸}

حکومت ایران با مجاز شمردن برگزاری راهپیماییهایی که در حمایت از احمدی‌نژاد برگزار شد و در عین حال عدم صدور مجوز برای تظاهرکنندگان معترض، قوانین ایران و حقوق بین‌الملل را نقض کرده است. روز ۱۳ آبان نیز هنگامی که تظاهراتی رسمی که با حمایت دولت در مقابل ساختمان سابق سفارت آمریکا برگزار می‌شد، دولت به تظاهرکنندگان مخالف اجازه نداد که در همان محل به تظاهرات بپردازند. همچنین آنها اجازه نیافتند در هیچ نقطه دیگری از تهران تظاهرات مخالفت‌آمیز خود را برپا دارند و مقامات از سیاست یک بام و دو هوا استفاده کردند.

۲،۷،۲. استفاده مفرط از زور

صرف نظر از اینکه تظاهرات براساس قوانین ایران، قانونی بودند یا خیر، چون ماهیت آنها تظاهرات عموماً مسالمت‌آمیز

در ارتباط با هرگونه موضوعی که مورد علاقه مشترک آنهاست، اجتماع نمایند»؛ کنوانسیون اروپایی محافظت از حقوق بشر و آزادیهای بنیادین، ماده ۱۱(۱) «هر فردی حق دارد آزادانه با دیگران در تجمعات و انجمنهای مسالمت‌آمیز شرکت نماید، از جمله حق تشکیل و یا پیوستن به اتحادیه‌های صنفی برای محافظت از منافع شخصی»؛ سازمان ایالت‌های آمریکایی، کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر، ماده ۱۵ «حق تجمع: حق تجمع مسالمت‌آمیز بدون حمل سلاح، به رسمیت شناخته می‌شود. در ارتباط با این حق هیچگونه محدودیتی نباید اعمال گردد مگر آنهایی که بر طبق قانون مقرر شده و در یک جامعه دموکراتیک برای حفظ امنیت ملی، امنیت مردم یا نظم عمومی، یا برای محافظت از سلامت یا اخلاق عمومی یا حقوق یا آزادی دیگران ضروری می‌باشند».

۳۰۵. «کیونما علیه فنلاند» [Kivenma v. Finland]، پیام شماره ۱۹۹۰/۴۱۲، سند سازمان ملل متحد CCPR/C/50/D/412/1990، پاراگراف ۹،۲ (۲۱ مارس ۱۹۹۴)، قابل دسترسی در http://www.bayefsky.com/pdf/119_finlandvws412.pdf (این نکته را می‌پذیرد که نیاز به مطلع ساختن پلیس درباره تصمیم به برگزاری تظاهرات در یک مکان عمومی شش ساعت پیش از شروع آن، می‌تواند مطابق با محدودیتهای مجازی باشد که در ماده ۲۱ این میثاق تعیین گردیده‌اند).

۳۰۶. «مشاهدات نهایی کمیته حقوق بشر: کنیا» [Concluding observations of the Human Rights Committee: Kenya]، سند سازمان ملل CCPR/CO/83/KEN، پاراگراف ۲۳، (۲۹ آوریل ۲۰۰۵)، قابل دسترسی در <http://www.universalhumanrightsindex.org/documents/825/725/document/en/pdf/text.pdf>.

۳۰۷. نگاه کنید به «مشاهدات نهایی کمیته حقوق بشر: جمهوری قرقیزستان» [Concluding observations of the Human Rights Committee: The Kyrgyz Republic]، سند سازمان ملل متحد CCPR/CO/69/KGZ، پاراگراف ۲۲، (۲۴ ژوئیه ۲۰۰۰)، قابل دسترسی در <http://www.uni-versalhumanrightsindex.org/documents/825/431/document/en/pdf/text.pdf> همچنین نگاه کنید به «مشاهدات نهایی کمیته حقوق بشر: کنیا» [Concluding observations of the Human Rights Committee: Kenya]، سند سازمان ملل متحد CCPR/CO/83/KEN، پاراگراف ۲۳، (۲۹ آوریل ۲۰۰۵)، قابل دسترسی در <http://www.universalhumanrightsindex.org/documents/825/725/document/en/pdf/text.pdf>.

۳۰۸. «مشاهدات نهایی کمیته حقوق بشر: توگو» [Concluding observations of the Human Rights Committee: Togo]، سند سازمان ملل متحد CCPR/CO/76/TGO، پاراگراف ۱۸، (۲۸ نوامبر ۲۰۰۲)، قابل دسترسی در <http://www.universalhumanrightsindex.org/documents/825/583/document/en/pdf/text.pdf>.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

بودند، مقامات متعهد به خودداری از به کار گرفتن مفرط زور و فشار می‌باشند. قانون ایران تصریح می‌کند که قوه مجریه فقط هنگامی می‌تواند در تظاهرات غیرقانونی از اسلحه استفاده کند که به کارگیری آن «به دستور فرمانده عملیات» باشد، و

الف - قبلاً از وسایل دیگری مطابق مقررات استفاده شده و مؤثر واقع نشده باشند.

ب- قبل از بکارگیری سلاح با اخلاک‌گران و شورشیان نسبت به بکارگیری سلاح اتمام حجت شده باشد.^{۳۰۹}

مطابق با حقوق بین‌الملل در پراکنده ساختن «تجمعاتی که غیرقانونی هستند اما خشونت‌آمیز نیستند، مأموران قوه مجریه باید از استفاده از زور خودداری کنند یا در شرایطی که چنین کاری عملی نباشد، استفاده از زور باید به حداقل لازم محدود شود». ^{۳۱۰} قوه مجریه «فقط هنگامیکه حقیقتاً ضروری است و صرفاً تا آن اندازه که برای انجام وظیفه آنها لازم است می‌تواند از زور استفاده کند». ^{۳۱۱} سلاح گرم نباید مورد استفاده قرار گیرد مگر هنگامی که شخص مظنون به تخلف مقاومت مسلحانه نشان دهد یا زندگی دیگران را به خطر اندازد.^{۳۱۲}

ویدیوها، شهود و منابع خبری بی‌طرف تأیید می‌کنند که اکثریت گسترده تظاهرکنندگان، اعضاء غیرمسلح جامعه بودند که به طور مسالمت‌آمیز تجمع کرده بودند و گاهی شعار داده و گاهی در سکوت، در خیابانها راهپیمایی می‌کردند.^{۳۱۳} با وجود این شواهد فراوانی وجود دارند که نیروهای غیرقانونی از زور بیش از حد استفاده کردند. آنها به جمعیت شلیک کردند و تظاهرکنندگان و عابران از جمله زنان و کودکان غیرمسلح را مورد ضرب و شتم و ضربات چاقو قرار دادند.^{۳۱۴} همچنین آنها در مناطق پرجمعیت شهر، آزادانه از گاز اشک‌آور استفاده کردند.^{۳۱۵}

شاهدان گزارش می‌کنند که اگر چه تظاهرکنندگان گاهی متوسل به خشونت می‌شدند—نیروهای امنیتی را کتک می‌زدند، به طرف آنها سنگ پرتاب می‌کردند و اشیایی را به آتش می‌کشیدند—آنها این اعمال را مستقیماً در پاسخ به حملاتی انجام می‌دادند که از طرف این نیروها نسبت به آنها انجام می‌گرفت.^{۳۱۶} بعضی از تظاهرکنندگان به نیروهای حمله می‌کردند که سعی داشتند با خشونت آنها را متفرق سازند.^{۳۱۷} برخی با پرتاب سنگ سعی می‌کردند از پیشروی این نیروها به طرف خود جلوگیری کنند و اشیایی را به آتش می‌کشیدند تا در مقابل خود سدی درست کنند که آنها را از دسترسی موتورسواران سپاه یا بسیج در امان نگاه دارد، و نیز به این دلیل بود که دود حاصله از آتش اثرات التهاب‌گاز اشک‌آور را تسکین می‌داد.^{۳۱۸}

۳۰۹. «قانون بکارگیری سلاح توسط مأمورین نیروی مسلح در موارد ضروری» (۱۳۷۳)، ماده ۴.

۳۱۰. «اصول اولیه استفاده از زور و سلاح گرم توسط مأموران اجرایی»، ماده ۱۳، «هشتمین کنگره سازمان ملل متحد برای پیشگیری از جنایت و طرز برخورد با متخلفان»، هاوانا، کوبا، ۲۷ اوت تا ۷ سپتامبر ۱۹۹۰، «گزارش تهیه شده توسط دبیر کل»، (انتشارات سازمان ملل متحد، شماره فروش E.91. IV.2)، فصل اول، بخش ب.۲، پیوست، قابل دسترسی در <http://www2.ohchr.org/english/law/firearms.htm>

۳۱۱. «آیین‌نامه مأموران اجرای قانون»، قطعنامه مجمع عمومی شماره ۱۶۹/۳۴، پیوست، سند سازمان ملل متحد A/Res/34/169/Annex، پیوست، ماده ۳ (۱۷ دسامبر ۱۹۷۹)، قابل دسترسی در http://www.un.org/documents/instruments/docs_en.asp?year=1970

۳۱۲. همان.

۳۱۳. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م.»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). صدها فیلم ویدیویی از تظاهرات موجود و بروی اینترنت قابل دسترسی هستند که مسالمت‌آمیز بودن این تجمعات را نشان می‌دهند. برای مثال نگاه کنید به <http://www.youtube.com/watch?v=GVBZQCsqjdo>

۳۱۴. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ابراهیم علی مهتری»، (۴-۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با شاهد م.»، (۱۷ اوت ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). علاوه بر آن تعدادی از افراد در ناآرامیهای پس از انتخابات بر اثر خوردن ضربات چاقو کشته شدند.

۳۱۵. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ج. م.»، (۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ه. س.»، (۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۳۱۶. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم آموزگار»، (۱۰ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۳۱۷. همان.

۳۱۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ج. ب.»، (۱۸ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ن. آ.»، (۱۳ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). «ایران نسبت به پوشش خبری رسانه‌ها از روزهای تظاهرات اعتراض می‌کند»، تایم [Iran Disputes Press Coverage of Day of Protests, TIME] ۵ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.time.com/>

۲. تظاهرات

شواهد نشان می‌دهد که هدف اصلی نیروهای امنیتی متفرق ساختن و برانگیختن حس دشمنی در معترضین و ایجاد اغتشاش با توسل به خشونت بود.^{۳۱۹} اعضاء بسیج، نیروی غیرمعمولی که در ابتدا برای پاسخگویی در برابر تعرضات خارجی تشکیل شد، و گروه‌های خودسری مانند انصار حزب‌الله، علیه تظاهرکنندگان به کار گرفته شدند. آنها برخلاف قانون، مرتکب خشونت شده و حتی پس از اعتراضات و هنگامی که تظاهرکنندگان متفرق می‌شدند، اموال شخصی افراد را دزدیده و به آنها آسیب رساندند. برخی نیز براساس گزارشها با تجاوز به زندانیان، به خود پاداش دادند.^{۳۲۰}

مقامات ایران با استفاده از نیروهای غیرقانونی برای به کارگیری مفرط از زور، مانند ارتکاب به خشونت و مصدوم و مقتول ساختن تظاهرکنندگان آرام، قوانین ایران و حقوق بین‌الملل را نقض کردند.

۲،۷،۳. عدم محافظت از حق حیات و ارتکاب قتل عمد

استفاده مفرط مقامات از زور، منجر به نقض حق حیات قربانیان شد که این ارتکاب به قتل عمد است. تمامی افراد طبق قانون ایران و حقوق بین‌الملل از حق حیات برخوردار هستند.^{۳۲۱} مسلم است که قتل عمد در قانون ایران جنایت محسوب می‌شود.^{۳۲۲} ماده ۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی تصریح می‌کند که طبق قانون حقوق بشر بین‌المللی:

هر انسانی از حق ذاتی حیات برخوردار است. این حق باید به موجب قانون حمایت شود. هیچ فردی را نمی‌توان خودسرانه از زندگی محروم ساخت.^{۳۲۳}

کمیسیون حقوق بشر اعلام نموده است که این قانون شامل قتل توسط نیروهای امنیتی نیز می‌شود:

این کمیته در نظر دارد که کشورهای عضو این قرارداد باید اقداماتی را به انجام برسانند که نه تنها محرومیت از حق حیات از طریق اعمال جنایی پیشگیری و مجازات گردد، بلکه از کشتارهای خودسرانه توسط نیروهای امنیتی خودی نیز جلوگیری نماید. محرومیت از حق حیات بوسیله مقامات کشوری از سنگین‌ترین جرمها است.^{۳۲۴}

نامعلوم ماندن شمار کلی کشته‌شدگان بعد از انتخابات تا حدی به این دلیل است که مقامات حکومتی مرتباً خانواده‌ها و عموم مردم را از اطلاع یافتن از محل نگهداری و سرنوشت بسیاری از قربانیان، باز می‌دارند. در ماه شهریور دولت ایران اعلام کرد که مجموعاً ۳۶ نفر از جمله نیروهای امنیتی کشته شده‌اند.^{۳۲۵} تعدادی از سازمانها سعی کرده‌اند فهرست اسامی کشته‌شدگان را

^{۳۱۹} time/world/article/0,8599,1934907,00.html «برخی از تظاهرکنندگان که دیگر در رویارویی با پلیس تبحر پیدا کرده‌اند توضیح دادند که به جای شستن چشم با آب، فوت کردن دود سیگار به چشمها، احساس سوزش را کاهش می‌دهد. به همین دلیل صحنه‌هایی از فوت کردن دود سیگار توسط پسران جوان در چشم خانمهای مسن یا بلعکس دیده می‌شود». همان.

^{۳۱۹} «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم صبری»، (۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

^{۳۲۰} مصاحبه بسیج، رک. زیرنویس ۳۸.

^{۳۲۱} قانون اساسی ایران، رک. زیرنویس ۲، ماده ۲۲. اعلامیه جهانی حقوق بشر، رک. زیرنویس ۳۰۴، ماده ۳. میثاق حقوق مدنی، رک. زیرنویس ۳۰۴، ماده ۶.

^{۳۲۲} «قانون مجازات اسلامی» (۱۳۷۹)، ماده ۲۰۵ (ایران) [از این به بعد: «قانون مجازات اسلامی ایران»]، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/http-docs/English/iraniancodes.htm>

^{۳۲۳} میثاق حقوق مدنی، رک. زیرنویس ۳۰۴، ماده ۶.

^{۳۲۴} کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد، تفسیر کلی شماره ۶، ماده ۶: حق حیات، سند سازمان ملل HRI/GEN/Rev.1، ص. ۶، پاراگراف ۱، (۲۹ ژوئیه ۱۹۹۴)، قابل دسترسی در <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=HRI/GEN/1/Rev.1>

^{۳۲۵} «انتخابات و حوادث بعد از آن به روایت فرمانده سپاه محمد رسول الله تهران»، پارلمان نیوز، ۱۸ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.parlemanews.ir/index.aspx?n=3400> «آمار تازه و متفاوت یک مقام نظامی ایران از قربانیان خشونتها»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۰ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/09/090910_si_violence_victims.shtml

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

جمع‌آوری و منتشر کنند.^{۳۲۶} کمیسیونی که به وسیله موسوی و به رهبری علیرضا بهشتی، پسر یکی از برجسته‌ترین رهبران انقلاب ۱۳۵۷ تشکیل شد، فهرستی تهیه کرد که تعداد کشته‌شدگان خشونت‌های انتخابات تا قبل از تظاهرات عاشورا را هفتاد و دو تن اعلام کرده است. گزارش این کمیسیون به کمیسیون سیاست خارجی و امنیت ملی مجلس ارسال شد که مورد قبول قرار نگرفت، زیرا فاقد «اطلاعات اصلی» مانند شماره شناسنامه قربانیان بود.^{۳۲۷} برای برخی از ناظران، اعتبار این فهرست با دستگیر شدن بهشتی چند روز پس از تکمیل این فهرست، دوچندان شد.^{۳۲۸}

کشتار مردم توسط نیروهای امنیتی که به دنبال انتخابات ۲۲ خرداد صورت گرفت، ناقض حق حیات این قربانیان بوده و با زیر پا گذاشتن قوانین حقوق بشر ایران و جهان، قتل عمد محسوب می‌شود. اگر ثابت شود این کشتارها گسترده، سیستماتیک و با اطلاع و آگاهی مرتکبین صورت گرفته است، جنایت علیه بشریت نیز محسوب خواهد شد.^{۳۲۹}

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

حجت الاسلام حسین طائب، تا ۷ آبان ۱۳۸۸ که به ریاست بخش اطلاعات سپاه برگزیده شد، فرماندهی نیروی شبه نظامی بسیج را بر عهده داشت. علیرغم شهادت شهود و فیلمهای ویدیویی گرفته شده از صحنه تظاهرات که عکس اظهارات طائب را نشان می‌دهند، وی به عنوان فرمانده بسیج اصرار می‌ورزید

که بسیجیها مجاز به حمل اسلحه در طول این تظاهرات نبوده‌اند. طائب ادعا کرد که پلیس ارادل و اوایش مسلحی را دستگیر کرده که یونیفورم بسیج به تن داشته‌اند. با وجود این هیچ یک از کیفرخواستهای متهمان که طی محاکمات گروهی فرمایشی قرائت شد چنین جرمی را شامل نمی‌شد.

در حال حاضر، تعداد تظاهرکنندگان دستگیر شده در تظاهرات پس از انتخابات نامعلوم است. در مرداد ماه دولت ایران اعلام کرد که در سراسر کشور ۴۰۰۰ تن دستگیر شده‌اند، اما ۳۰۰ تن در بازداشت مانده‌اند.^{۳۳۰} دستگیریها حتی قبل از پایان روز انتخابات آغاز شد، اما اطلاعات راجع به افراد دستگیر شده کماکان کمیاب و تحریف شده است. بسیاری از تظاهرکنندگانی که دستگیر شدند یا به بیمارستان منتقل شدند، ارتباطشان با دنیای خارج قطع شد. اگرچه که خانواده‌های آنها سراسیمه در جستجوی آنها بودند، اما اغلب روزها و چه بسا هفته‌ها طول کشید تا از سرنوشت عزیزان خود مطلع شوند.^{۳۳۱}

بسیاری از بازداشت شدگان از فقدان مراقبتهای پزشکی رنج می‌بردند و وضعیت آنها در اثر ضرب و شتم، تعارض جنسی و تجاوز که از ابتدای دستگیری و طی بازداشت موقت، حضور در دادگاه تا آزاد شدن آنها ادامه داشت، وخیم‌تر می‌شد. تعداد نامعلومی جان خود را از دست دادند. حمید مداح شورچه از فعالان ستاد موسوی در مشهد بود. وی هنگام شرکت در تحصن در مسجد گوهرشاد مشهد در ۲۵ خرداد دستگیر شد. فقط

۳۲۶. نگاه کنید به «لیست نوروز»، رک. زیرنویس ۸۵ «شهادت و مقتولین» تهران بورو [Martyred and Murdered, TEHRAN BUREAU] ۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/08/martyred-and-murdered.html>

۳۲۷. «در ایران، لیست ۷۲ تن که گفته می‌شود قربانیان پس از انتخابات هستند رد شد»، پرس تی‌وی [In Iran, List of 72 Alleged Post-Vote Victims] ۶ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=105430&sectionid=351020101> بسیاری معتقدند که لیست بهشتی همان لیستی است که توسط نوروز در روز جمعه ۱۳ شهریور ۱۳۸۸ منتشر شد. نگاه کنید به «لیست نوروز»، رک. زیرنویس ۸۵

۳۲۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با روزبه میر ابراهیمی»، (۲۵ اکتبر ۲۰۰۹).

۳۲۹. اساسنامه رم درباره دادگاه‌های جنایی بین‌المللی ملزم می‌دارد که یک کشتار در صورتی جنایت علیه بشریت محسوب می‌شود که (۱) طی یک حمله گسترده یا سیستماتیک انجام گرفته باشد، (۲) علیه یک جمعیت غیرنظامی صورت گرفته باشد، (۳) مرتکب از ماهیت این حمله آگاه بوده باشد. اساسنامه رم، رک. زیرنویس ۶۱، ماده ۷؛ همچنین نگاه کنید به مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «فتوای مرگبار: قتل عام زندانیان ۱۳۶۷ ایران»، صص. ۶۰-۶۱ (۲۰۰۹)، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/reports.htm>

۳۳۰. «ایران به بازداشت ۴۰۰۰ تن طی ماه خرداد اعتراف می‌کند»، بی‌بی‌سی [Iran Admits 4,000 June Detentions, BBC] ۱۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8195586.stm

۳۳۱. «بیانیه مشترک بر علیه موج جدید سرکوب و اختناق»، عصر نو، ۲۳ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://asre-nou.net/php/view.php?objnr=4617>

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

چند روز پس از آزاد شدن، شورچه از خونریزی مغزی ناشی از صدمات وارده طی بازداشت درگذشت.^{۳۳۲}

محمد رضا نقدی، در آبان ۱۳۸۸ به فرماندهی بسیج منصوب گردید. نقدی در زمان ریاست جمهوری خاتمی، رئیس اداره اطلاعات ناجا بود و متهم است که در بسیاری از عملیاتها از قبیل یورش به خوابگاههای دانشگاهها در سال ۱۳۷۸ و ضرب و شتم عبدالله نوری و عطاءالله مهاجرانی، شخصاً دست داشته است. وی آشکارا از شرکت بسیج در سیاست دفاع نموده و با محکوم کردن تظاهرات پس از انتخابات، آن را اعمالی نسنجیده و بی احترامی به تقدس ولایت فقیه نامیده است.

امیرحسین طوفانپور، که فرزند هفت ساله‌ای داشت، در روز ۲۵ خرداد در میدان آزادی از برادر خود جدا شد. خانواده وی فوراً شروع به جستجوی کردند اما هرگز نتوانستند دیگر وی را زنده ببینند. دیر وقت آن شب، شخصی به آنها تلفن کرده و توضیح داد که طوفانپور از ناحیه دست مورد اصابت گلوله قرار گرفته و در بیمارستان حضرت رسول بستری است، اما هنگامیکه خانواده او به بیمارستان رسیدند، وی دیگر آنجا نبود. آنها تمام بیمارستانهای شهر را جستجو کردند اما اثری از وی نیافتند. بالاخره چهار روز بعد که به دفتر پزشکی قانونی مراجعه کردند، تصویر وی را در کتابچه متوفیان پیدا کردند. وی یک زخم گلوله نزدیک دست خود داشت اما علاوه بر آن وی از ناحیه پهلو و کمر مورد اصابت گلوله قرار گرفته، از قسمت بالاتنه و گردن مورد ضرب و جرح قرار گرفته، بازو و بینی وی شکسته و شکاف عمیقی در پشت سر او بود که احتمالاً برای جلوگیری از خونریزی، با پنبه پر شده بود.^{۳۳۳} خانواده او برای اینکه بتوانند جسد وی را بدون پرداخت پول گلوله—که رژیم از قربانیانی که تیر خورده‌اند دریافت می‌کند—تحویل بگیرند، مجبور شدند مقامات را قانع کنند که طوفانپور عضو هیچ گروه مخالفی نبوده و تعهد بدهند که از برگزاری مراسم ترحیم برای وی خودداری می‌کنند.^{۳۳۴}

امیر جوادی فر و سید علی اکبر خردنژاد در روز ۱۸ تیر در تظاهرات شرکت کردند. خردنژاد حدود ساعت ۴:۳۰ عصر توسط مأموران لباس شخصی در میدان ولیعصر دستگیر شد. وی هنگام دستگیری و طی مدت بازداشت مورد ضرب و شتم قرار گرفت.

دستهای من را از پشت بستند و مرا داخل ون بردند. از پشت سر به من حمله می‌کردند و مرا می‌زدند. فحاشی و تهدید به همه چیز حتی تجاوز. به کلانتری ۱۴۸ سر خیابان فلسطین برده شدم. ۳ نفر دستگیر شده دیگر هم همراه ما بودند که آنها عقب ون نشسته بودند. وقتی رسیدیم بازرسی شدیم و باز هم ما را در حیاط کلانتری زدند. اول ما را داخل یک قفس کردند و زشت‌ترین الفاظ را خطاب به ما گفتند. پلیس و نیروی انتظامی آنجا هیچ کاره بود. از پشت میله‌ها با باتوم به شکم ما می‌زدند و می‌خندیدند.^{۳۳۵}

۳۳۲. «حمید مداح شورچه، از اعضای ستاد موسوی در مشهد کشته شد»، گویا نیوز، ۱۵ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/07/090434.php> علی شیخ الاسلامی، «ایران اخطار می‌کند که مداخله غرب اثرات منفی خواهد داشت»، بلومبرگ [Iran Warns] <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601110&sid=aPGkuF4XOzJ8> [Western Meddling Will Have Negative Impact, BLOOMBERG] ۶ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در

۳۳۳. «افشای هویت یکی دیگر از جانب‌باختگان جنبش سبز: امیرحسین طوفانپور»، خبرگزاری مجموعه فعالان حقوق بشر، ۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hra-news.org/news/PNews.aspx?request=2679> «شهید شده و مقتول»، تهران بورو [Martyred and Murdered, TE -] [RAN BUREAU] ۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/08/martyred-and-mur-dered.html>

۳۳۴. «افشای هویت یکی دیگر از جانب‌باختگان جنبش سبز: امیرحسین طوفانپور»، خبرگزاری مجموعه فعالان حقوق بشر، ۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hra-news.org/news/PNews.aspx?request=2679>

۳۳۵. نگاه کنید به مصاحبه مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران با سید علی اکبر خردنژاد در «تظاهرات شاهد عینی از شرایط در اوین و چگونگی مرگ امیر جوادی فر»، مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران [Eyewitness Account of the Conditions in Evin and How Amir Javadifar Died, HUMAN] [RIGHTS ACTIVISTS IN IRAN] ۹ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://hra-iran.net/index.php?option=com_content&view=article&catid=66:304&id=1716:54657&Itemid=293 [از این به بعد: «مصاحبه خردنژاد»].

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

خردنژاد مدت زیادی در کلانتری حوزه ۱۴۸ باقی نماند، اما او به یاد می‌آورد که طی مدت اقامت در آنجا، جوادی فر نیز آنجا بود:

یک دکتر بالاخره پیدایش شد. دکتر می‌خواست امیر و یک نفر دیگر را به بیمارستان ببرد اما لباس شخصیها نمی‌گذاشتند. دکتر حتا با آنها درگیری لفظی پیدا کرد و گفت بنویسید که نگذاشتید من ببرمش. چون من مسئول جان اینها هستم.^{۳۳۶}

جوادی فر را عاقبت از کلانتری حوزه ۱۴۸ به یک بازداشتگاه کوچک به نام کهریزک منتقل کردند.^{۳۳۷} خردنژاد را هم به همان سرنوشت تهدید کردند، اما پس از دریافت برگه اتهامات که شامل جرم «اقدام علیه امنیت ملی» بود، وی به بند ۲۴۰ زندان اوین منتقل شد. این بازداشت‌شدگان آسیب دیده را بدون داشتن امکان تماس با جهان خارج، تا روز یکشنبه آنجا نگاه داشتند و سپس آنها امکان یافتند که مکالمه کوتاه تلفنی با خانواده خود داشته باشند. پس از آن، بازداشت‌شدگان را به سلولهای تاریکی منتقل کردند، از آنها بازجویی کرده و اطلاعات کاذبی راجع به موضوعاتی از قبیل مرگ اعضای خانواده به آنها دادند.^{۳۳۸}

پس از آنکه خانواده خردنژاد وثیقه گذاشتند، وی از زندان آزاد شد. در بیرون از زندان اوین خانواده‌های مستأصل عکس عزیزان خود را به وی نشان داده و از او درباره آنها می‌پرسیدند. اما او که از آنچه تجربه کرده بود، هراسان بود از تماس با هر یک از افرادی که با آنها دستگیر شده بود، اجتناب کرده و اندکی بعد ایران را به قصد بریتانیا ترک کرد.^{۳۳۹}

فردی که گفته می‌شود قبلاً عضو بسیج بوده و درخواست پناهندگی از بریتانیا را کرده، گزارش داد که تجاوز به بازداشت‌شدگان، امتیازی بود که برای تقدیر از کارهای امنیتی اعضای بسیج و سپاه به آنها اعطاء می‌شد:

ما پرسیدیم که این سروصداها برای چیست. گفتند: «چیزی نیست، فتح‌المُعین (پیروزی یاری‌دهندگان) است...» ما گفتیم: «منظورتان چیست، دارید چه کار می‌کنید؟ چه کسی آنجاست؟» این بسیجیها از استانهای دیگر آمده بودند و ما آنها را نمی‌شناختیم. ما پرسیدیم: «چه خبر است؟ چرا فریاد می‌کشند؟» موضوع را پیگیری کردیم، مجادله شدت یافت و گفتند: «شما اجازه ندارید داخل شوید».

فامیل من گفت: «منظورتان چیست؟ من یکی از رؤسای اینجا هستم. شما نمی‌توانید به من بگویید که حق ندارم». و واقعاً هم همینطور بود اما به ما اجازه ورود داده نشد. ما همه مسئول بودیم و با آنها درگیر شدیم. بعد از چند دقیقه خودرویی وارد محوطه شد. حتماً فردی به دیگران اطلاع داده بود که ما سعی داشتیم از آنچه که قصد انجام آنرا داشتند، یعنی فتح‌المُعین، جلوگیری کنیم. آنها آمده بودند تا نگذارند ما برنامه آنها را خراب کنیم. به ما گفتند که رئیس ما را احضار کرده است.

فامیل من خیلی عصبانی بود. هنگامی که به آنجا رسیدیم، گفت: «این چه کاری است؟ سوءاستفاده جنسی جنایت بزرگی است. چه کسی این دستور را داده؟ چه کسی انجام این کار را مجاز کرده؟» حاجی^{۳۴۰} با لبخندی آرام پاسخ داد: «این فتح‌المُعین است. یک عمل صواب است. این کار هیچ عیبی ندارد. چرا شما شاکی هستید؟» وقتی که حاجی این را گفت، فکر کرد که فامیل من با شنیدن آن آرام خواهد شد. اما برعکس شد و او بیش از پیش خشمگین شد. صدای خود را بلند کرد و گفت: «منظورتان چیست که این جنایت نیست؟ منظورتان چیست که

۳۳۶. همان.

۳۳۷. نگاه کنید به زیرنویس ۳۱.

۳۳۸. مصاحبه خردنژاد، رک. زیرنویس ۳۳۵.

۳۳۹. همان.

۳۴۰. حاجی اصطلاحی است که برای افرادی استفاده می‌شود که به حج (زیارت مکه) رفته‌اند و در گفتار عامیانه به یک فرد قابل احترام یا دارای مقام ارشد گفته می‌شود.

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

این یک جنایت شناخته شده نیست؟ که یک عمل صواب است؟» حاجی دید که او کنترل خود را از دست داده، گفت: «حالا مگر چه خبر شده؟ اتفاقی نیافتاده است. مشکل چیست؟»^{۳۴۱}

مریم صبری، کارمند بیست و یک ساله یک شرکت قایقرانی، یکی از قربانیان آنها بود. وی در روز ۸ مرداد طی تظاهرات چهل و نه قربانیان ۳۰ خرداد و به ویژه ندا آقاسلطان، دستگیر شد.

روز پنجشنبه، چهل و نه ساعت ۵ تا ۵:۱۵ بود، در بهشت زهرا در حال شعار دادن در قطعه‌ها بودیم که بچه‌ها گفتند بدوید و هنگامی که برگشتم دیدم پشت سر ما پر از نیروی بسیج و سپاهی است. حدوداً صد نفر بودند. شروع کردیم به دویدن داخل قطعه‌ها و بعد از کلی کتک خوردن و دویدن من در یکی از قطعه‌ها خوردم زمین و تا آدم بلند شوم دیدم که دور تا دور من لباس شخصی هستند. شروع کردند به زدن با باتوم و لگد و بعد من را برداشتند و بردند. ۵ نفر بودند و همه مرد بودند.^{۳۴۲}

صبری دستگیر شد و با چشم بند و دستبند به همراه پنج یا شش تن دیگر در واتنی گذاشته شده و به بازداشتگاه نامعلومی برده شد. در آنجا وی را تنها، در سلولی تاریک و کم‌دما مانند انداختند که ابعاد آن آنقدر کوچک بود که او فقط که می‌توانست بنشیند و پاهای خود را دراز کند. صدا کتک زدن، فریادها، ضجه‌ها فحاشی و نفرین فضای سلول او را پر کرده بود و خود او نیز متناوباً توسط مأمورانی که ماسک اسکی به چهره زده بودند، بازجویی شده و مورد ضرب و شتم قرار گرفت.^{۳۴۳}

سه بار اولی که او مورد بازجویی قرار گرفت، فقط مورد فحاشی و ضرب و شتم قرار گرفت، اما از همکاری کامل با بازجویان امتناع ورزید. بار چهارم به او تجاوز شد.

شروع بازجویی چهارم مثل بقیه بازجوییها بود. همان سؤاها را از من پرسید. بعد گفتش «مثل اینکه تو نمی‌خواهی حرف بزنی، نه؟» دید که من هیچ نمی‌گویم و گفت «تو نمی‌خواهی راه بیایی نه؟» هیچ نگفتم. گفت «خیلی خوب باشه، رأیت را می‌خواستی؟ من آدم رأیت را پس بدهم. الان بهت رأیت را پس می‌دم بین خوب است یا نه». احساس کردم که شانه‌های من را گرفت. هنگام کتک زدن یا کتک خوردن هیچوقت اینقدر سفت من را نمی‌گرفت در دستش. از روی صندلی بلندم کرد و به زور لباسهای من را در آورد. من هم یا جیغ می‌زدم یا گریه می‌کردم. یا التماس می‌کردم. هر چه قسمش می‌دادم به هر کسی که می‌شناخت، می‌خندید و می‌گفت «من خدا و پیغمبر ندارم. بیخود خودت را اذیت نکن». باز گریه می‌کردم و می‌گفتم «تو را به خدا، هر چه بخواهید. هر کاری بگوئید من می‌کنم». می‌گفت «نه دیگر، اولش راه نیامدی، حالا می‌خواهم رأیت را بدهم. چرا ناراحتی. چرا گریه می‌کنی؟ گریه ندارد. پررو بودی رأیت را می‌خواستی من هم دارم با پرویی رأیت را بهت می‌دهم. گریه نکن.»^{۳۴۴}

در نوبت بعد، باز هم به او تجاوز شد، اما این بار توسط بازجوی دیگری. بار سوم که به او تجاوز شد، او از جیغ کشیدن یا التماس کردن خودداری کرد. چهارمین باری که مورد تجاوز قرار گرفت، بازجو چشم بند او را برداشت و او توانست صورت بازجو را ببیند.

دفعه بعد که دوباره من را از سلول آوردند بیرون بعد از اینکه در آن اتاق بودم و کمی سوالها را پرسید و تجاوز اتفاق افتاد، چشم بند من را باز کرد. قیافه او را دیدم. نشست روبروی من و شروع کرد به حرف زدن که «می‌خواهی بروی بیرون؟ می‌خواهی زنده بمانی؟ می‌خواهی دوباره بیرون اینجا را ببینی؟» من هم گریه می‌کردم و می‌گفتم «آره! باشه، بگو که چه بکنم؟ هر چه شما بگوئید. فقط بگذارید بروم. یا من را بکشید یا بگذارید بروم.

۳۴۱. مصاحبه با بسیجی، رک. زیرنویس ۳۸.

۳۴۲. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم صبری»، (۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۳۴۳. همان.

۳۴۴. همان.

پیامد خشونت بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

مریم صبری
پس از انتخابات ۲۲ خرداد،
مریم صبری در تمام
راهپیماییهای تهران شرکت
می کرد تا اینکه در ۸ مرداد
هنگامی که در نزدیکی مزار
ندا آقاسلطان در تظاهرات
شرکت کرده بود، دستگیر
شد. وی را برای دو هفته در
محل نامعلومی در حبس نگاه
داشتند که طی آن وی مکرراً
مورد بازجویی و تعرض جنسی
قرار گرفت. وی هنگامی آزاد
شد که پذیرفت اسامی دیگر
تظاهرکنندگان را در اختیار
بازجوها قرار دهد. او سپس از
ایران فرار کرده و در ترکیه
درخواست پناهندگی نمود.

اینجور دیگر اذیتم نکنید». می خندید و می گفت «نه، فعلا تو را نمی کشیم». گفت «ما تو را آزاد می کنیم ولی شرط دارد و شرط این است که باید هر جایی که ما می گوییم بروی و بیایی و هر کاری که ما می خواهیم انجام بدهی. در مورد قضایای اینجا هم با هیچ کس بیرون از زندان نباید حرف بزنی. اگر بزنی ما سر تو را زیر آب می کنیم و نمی گذاریم زنده بمانی. ما مدام دنبال تو هستیم و تو را تعقیب می کنیم و نمی گذاریم قسر در بروی. دست از پا خطا کنی زنده نمی مانی. مثل خیلیهای دیگر که مردند و هیچ کس نفهمید تو هم می میری».^{۳۴۵}

شرط اینکه من را ول کردند این بود که گفتم همکاری می کنم. گفتم «باشد هر چه شما بگویند ولی به من فرصت بدهید من خوب بشوم». خندید و گفت «تو خوب هستی فقط کمی بدن درد داری و کوفتگی و استخوان درد و شاید هم در رفتگی استخوان. اینها چیز مهمی نیستند. هنوز زنده ای». گفتم «باشد». یعنی قرار این بود که من با آنها همکاری کنم. بروم در تظاهرات عکس بگیرم و فیلم بگیرم. با بچه ها آشنا بشوم و تلفن آنها را بگیرم. تلفن به آنها بدهم. چنین قراری شد ولی من بعد از آن دیگر تظاهرات نرفتم.^{۳۴۶}

در روز ۲۳ مرداد، دستگیر کنندگان صبری به هنگام غروب، وی را در پارکی رها کردند. به وی دستور داده شده بود که درون تظاهرکنندگان نفوذ کرده و درباره آنها اطلاعات تهیه کند. وی سپس مکالمات تلفنی تهدیدآمیزی دریافت کرد که جداً از وی می خواست با مأموران همکاری کند. او به ترکیه گریخت و از سازمان ملل در آنکارا تقاضای پناهندگی کرد.^{۳۴۷}

ابراهیم علی مهتری، دانشجوی ۲۷ ساله علوم کامپیوتر و کارشناس فناوری اطلاعات نیز پس از دستگیر شدن در وقایع پس از انتخابات، در ترکیه درخواست پناهندگی کرد. مهتری ۲۸ مرداد در نزدیکی میدان انقلاب در تهران دستگیر شد. به وی چشم بند زده و دستهای او را نیز دستبند زدند. سپس او را در یک خودروی فاقد علامت، به بازداشتگاه نامعلومی بردند.^{۳۴۸}

در بازداشتگاهی که من بازداشت شدم به دلیل حجم لباسها و بوی تعفنی که از آن می آمد، به جرأت می توانم بگویم که اینجا مدتها بود که یک مرده نگهداری شده بود. بوی تعفن را به راحتی می توانستی احساس کنی. آنجا خون، قی، مدفوع ادرار و استفراغ آدمها بود. پتویی که دست من بود گزارش احوال ۷۰ تا آدم بود به خاطر آن که این پتو مثل لواشک از خون مردم سفت شده بود.^{۳۴۹}

مهتری به یاد دارد که برای چهار یا پنج روز در بازداشت به سر برد. در طی این مدت او بدون وقفه در حال بازجویی بود که توسط مأموران ضبط نیز می شد. او می گوید مادامیکه به صحبت کردن ادامه می داد در امان بود. اگر مطلبی برای گفتن نداشت یا هنگامیکه در برابر پاسخهایی که بازجویان به وی پیشنهاد می کردند، مقاومت می ورزید، او را مورد ضرب و شتم و شکنجه قرار می دادند.

می توانم به جرأت بگویم که مدت اقامت من در سلول ۴ ساعت و مدت خوابیدن من در آن بازداشتگاه صفر بود. تقریباً تمام مدتی که آنجا بودم بازجویی دادم ... وقتی که شروع به شکنجه می کردند فیلمبرداری را قطع می کردند. من به آن می گفتم چراغ سبز مرگ چون وقتی که چراغ سبز روی دوربین روشن می شد و چراغ قرمز ضبط

۳۴۵. همان.

۳۴۶. همان.

۳۴۷. همان.

۳۴۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ابراهیم علی مهتری»، (۳-۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۳۴۹. همان. لواشک از تنقالات است که اغلب با آلو تهیه می شود. آن را به صورت ورقه می فروشند و کلفتی و ضخامت چرم سفت را دارد.

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

خاموش می‌شد قطعاً یا کتک می‌خوردم یا سیگاری روی تن من خاموش می‌شد ... من در حین بازجویی مورد شکنجه قرار گرفتم و در میان این شکنجه‌ها توسط بازجوها مورد تجاوز قرار گرفتم و این اتفاق خیلی هم زیاد بود. من از شدت درد بیهوش شدم.^{۳۵۰}

در پایان این دوره زجر، آثار سوختگی سیگار بر روی سر، گردن، هر دو دست، شانه‌ها و مچ دستهای وی دیده می‌شد. وی مورد ضرب و شتم و آزارهای جنسی قرار گرفت و پس از آنکه آسیبهای شدیدی به سر او وارد آورده شد، او را در یکی از خیابانهای تهران به قصد مرگ رها کردند.^{۳۵۱}

از گوش و بینی من خون می‌آمد و تمام بدنم غرق خون بود و پزشک آنها تشخیص داد که من ضربه مغزی شدم. چند تا تصمیم بالای سر من گرفتند و من چیز زیادی یادم نیست ولی آخرین آنها این بود که من را منتقل کنند به اوین.

سیستم اوین اینگونه است که وقتی می‌خواهد کسی را تحویل بگیرد اتفاقاتی که برای آن شخص افتاده را ثبت می‌کند. یعنی اگر یک زخم ساده هم روی بدن شخص باشد اوین ثبت می‌کند که این زخم بوده برای اینکه به شدت از اتهام شکنجه فرار می‌کنند ... حالا اگر قرار باشد شخص را از یک ارگان تحویل بگیرند و آن ارگان باید امضا بکند که با بدن این آدم چه‌ها کرده چندان به سلاح آن ارگان نیست.

شبانه من با دستبند و چشم بند و پابند منتقل شدم به مثلاً اوین. یک طی مسیر کردیم. ۳ نفر در ماشین بودند، ۲ نفر جلو و کسی کنار من. رسیدیم به یک جایی و من را پیاده کردند. نمی‌توانستم راه بروم چون شکنجه‌هایم زیاد بودند و خون زیادی از من رفته بود. من را نشانند و به خاطر آسیبهایی که به باسن و پشت پایم رسیده بود نمی‌توانستم بنشینم. گفت بنشین و دایم تحکم بر نشستن می‌کرد. من نمی‌توانستم بنشینم و به این دلیل چند تا لگد به من زد و به من تأکید داشت که حرف نزنم و صدایم در نیاید. بعد در آخر یک ضربه نهایی به کمر من زد که من گیج و مبهوت شدم ... متوجه شدم که در یکی از خیابانهای تهران هستم. جایی که از خیابان دید نداشت. من را بین درختها و بوته‌ها رها کرده بودند ... آن خانواده‌ای که من را پیدا کردند می‌گفتند من در حال ناله کردن و صدا کردن بودم.^{۳۵۲}

در آذر ماه ۱۳۸۸، کمیته ویژه مجلس برای پیگیری حوادث پس از انتخابات که مسئول رسیدگی به کهریزک و اتهامات تجاوز به تظاهرکنندگان در زندان نیز بود، طی صدور گزارشی وجود هرگونه مدرکی دال بر تجاوز را انکار کرد:

اعضای کمیته بررسیهای دیگری داشته و هیات دبیرخانه شورای عالی نیز در این خصوص به تفصیل بررسی کرده و نتایج هر سه کمیته مجلس، قوه قضاییه و دبیرخانه شورای عالی دقیقاً منطبق بر هم بوده و آن اینکه اعلام می‌شود ضمن بررسیهای همه‌جانبه انجام شده به هیچ موردی از آزار جنسی نرسیده و آن را قویاً تکذیب می‌نماییم.^{۳۵۳}

۳.۱. بازداشتگاه کهریزک

بسیاری از تظاهرکنندگانی که در طول تابستان دستگیر شدند به بازداشتگاه کهریزک منتقل شدند. کهریزک که در جنوب شرقی تهران واقع شده، در اصل به منظور نگهداری «اراذل و اوباش»^{۳۵۴} ساخته شده بود. بازرسانی که در سال ۱۳۸۶ از این

۳۵۰. همان.

۳۵۱. همان.

۳۵۲. همان.

۳۵۳. «متن کامل گزارش کمیته ویژه مجلس، نقش قاضی مرتضوی در حوادث کهریزک رسماً تأیید شد»، امروز، ۲۰ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.emruznews.com/ShowItem.aspx?ID=27307&p=1>، [از این به بعد: «گزارش ویژه مجلس»].

۳۵۴. «رئیس پلیس اعلام کرد: بازداشتگاه کهریزک بازسازی خواهد شد»، روز آنلاین [Police Chief Announced: "Kahrizak" Detention]، ۶ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/english/news/newsitem/> [Facility Will Be Renovated,] ROOZ ONLINE

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

محسن روح‌الامینی
در تابستان ۱۳۸۸، محسن روح‌الامینی، پسر یکی از محافظه‌کاران برجسته، هنگام انتقال از بازداشتگاه کهریزک به زندان اوین در اتوبوس درگذشت. وی در میان تقریباً ۲۰۰ تن از تظاهرکنندگانی بود که روز ۱۸ تیر به مناسبت شرکت در سالگرد حمله ۱۳۷۸ نیروی بسیج به کوی دانشگاه تهران، دستگیر شده بودند. روح‌الامینی که دانشجوی دوره فوق‌لیسانس کامپیوتر بود، در نهایت شقاوت مورد ضرب و شتم قرار گرفت و نهایتاً به کهریزک منتقل شد، محلی که در آن مورد ضرب و شتم بیشتر قرار گرفته و از محیط آلوده و فقدان مراقبتهای پزشکی رنج برد. پدر وی مقامات را تحت فشار گذاشت تا در مورد بازداشتگاه کهریزک تحقیق نمایند.

مجموعه دیدن کردند وضعیت آنجا را فاقد استانداردهای لازم تشخیص دادند. اما این مرکز زمانی تعطیل شد که تعدادی از دستگیر شدگان تظاهرات ۱۸ تیر ۱۳۸۸ در آن جان سپردند.^{۳۵۵}

در نامه‌ای که بارها به آن استناد شده و شرایط کهریزک را توصیف می‌کند، یکی از بازماندگان کهریزک با نام مستعار رضا یآوری، خونخواری کارکنان امنیتی آنجا و محیط بسیار متعفن و کثیف سلولها را شرح می‌دهد:

نگهبانای لباس شخصی او مدن تو و لامپها را شکاندند و در تاریکی مطلق شروع کردند به زدن. هر کس جلو دستشان بود را میزدند. نیم ساعت حسایی کتک زدند. چند نفر از شدت کتک خوردن به کما رفتند شاید هم مردند. بعد چند تا چراغ قوه روشن کردند و انداختند توی صورت ماها و گفتند «اگر صدایتان دربیاید این باتومها را می‌کنیم ...» تو اتاق ما تا صبح حداقل ۴ نفر کشته شدند. صادق نعره کشید و گفت «این جا از توالت فرنگی و مسواک و اینها خبری نیست. همین جا کارهایتان را می‌کنید!!! شیرفهم شدید؟» هیچ آدم سالمی بین ما نبود و همه خون یا روی صورتشان لخته زده بود مثل من، یا چشمشان باد کرده بود مثل من، یا مثل خیلها دست و پایشان شکسته بود. به دلیل تاریکی مطلق من خیلها را نتوانستم ببینم. وقتی که در را باز می‌کردند با دیدن نور چشمان شدیداً احساس ناراحتی عجیبی می‌کرد.^{۳۵۶}

مورد دیگری از اظهارات گزارش شده، روشهای ارباب، از جمله شکنجه و تعرض جنسی را شرح می‌دهد:

بسیاری را برای ساعات طولانی آویزان کرده بودند. خیلها را فقط کتک می‌زدند و این بهترین قسمت بود. عده‌ای را در انفرادیها نگه می‌داشتند. دست و پای خیلی‌ها را در قیر داغ می‌سوزاندند. دندان خیلی‌ها در این مدت شکسته شد. بیشتر کسانی که به کهریزک رفته‌اند دندان سالم ندارند. کم سن و سالها را برای اعدام به پای چوبه دار می‌بردند، طناب را دور گردن آنها می‌انداختند و دوباره پایین می‌آوردند. بچه‌ها می‌مردند و زنده می‌شدند اما آنها در همان حال هم کتک می‌زدند و فحشهای ناموسی بسیار زشتی می‌دادند. زندانیانی که قوی‌تر بودند از همان اندک غذا هم محروم بودند و بیشتر وقت در کانتینر می‌ماندند آن هم در حالیکه موشهای زیادی را درسوله‌ها رها کرده بودند و ... کسانی را که آرام‌تر و جوان‌تر بودند مورد تجاوز قرار می‌دادند. ما مرتب فریادهای این بچه‌ها را می‌شنیدیم.^{۳۵۷}

امیر جوادی‌فر در کهریزک زخمهای مهلکی برداشت. آنطور که گفته شده، گزارشهای پزشکی نشان می‌دهند که چندین استخوان در بدن وی شکسته و تعدادی از انگشتان پاهای او فاقد ناخن

<http://www.sidewalk.com/lyrics.com/?p=1127> [More on Kahrizak, PEDESTRIAN] پدسترین «خبرهای بیشتری راجع به کهریزک»

۳۵۵. «خبرهای بیشتری راجع به کهریزک» پدسترین [More on Kahrizak, PEDESTRIAN] ۶ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.sidewalk.com/lyrics.com/?p=1127>

۳۵۶. رضا یآوری، «در اعماق کهریزک، وحشتناک ترین زندان ایران»، کانترپانچ [The Bowels of Kahrizak, Inside Iran's Most Infamous Prison, COUNTERPUNCH] ۱۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.counterpunch.org/yavari08112009.html>; همچنین نگاه کنید به «نامهای ۱۴۰ زندانی کهریزک: به نقل از زندانیان گوانتاناموی ایران»، روز آنلاین [Names of 140 Detainees at Kahrizak, Narratives of Prisoners from Iran's Guantanamo, ROOZ ONLINE] ۲ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/english/news/newsitem/article/2009/august/02/narratives-of-prisoners-from-irans-guantanamo.html>

۳۵۷. «یکی از نجات یافتگان در مصاحبه با روز، در کهریزک آب را می‌لیسیدیم»، روز آنلاین، ۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/persian/news/newsitem/article/2009/july/29/-7d123bfc2d.html>

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

هستند.^{۳۵۸} کمیته مجلس که برای انجام تحقیقات درباره بدرفتاریهای پس از انتخابات، تعیین شده بود، در بررسی نهایی خود اظهار داشت که وی به هنگام دستگیری مورد ضرب و شتم قرار گرفته و نیز وی «توان مقاومت در برابر صدمات جسمی و روحی» طی چهار روز اقامت خود در این مرکز را نداشته است. شرایط وی در طی انتقال به زندان اوین بحرانی شده و وی «بیرون از اتوبوس» جان سپرده است.^{۳۵۹} خانواده وی اولین بار هنگامی خبر مرگ فرزند خود را شنیدند که در روز ۴ مرداد به آنها گفته شد برای تحویل گرفتن جسد وی مراجعه کنند.^{۳۶۰}

محمد کامرانی نیز در اثر جراحات و آسیبهای وارده و نیز فقدان مراقبتهای پزشکی در کهریزک جان سپرد. خانواده وی اصرار ورزیدند که کامرانی صرفاً در حال عبور از محل تظاهرات بوده و در تظاهرات شرکت نداشته است. در هر حال این پسر هجده ساله را دستگیر و نهایتاً به کهریزک بردند و مدتی در آنجا بود تا به اوین انتقال یافت. عاقبت به خانواده وی گفته شد که او در روز ۲۴ تیر از اوین آزاد خواهد شد. در آن روز خانواده او برای دریافت وی مراجعه کردند اما به آنها گفته شد که وی را به بیمارستان لقمان برده‌اند. کمیته تحقیقات مجلس به این نتیجه رسید که وی مراقبتهای لازم پزشکی را دریافت نکرده بود و وضعیت بحرانی وی تا ۳۰ ساعت پس از انتقال وی، به خانواده او اطلاع داده نشده بود.^{۳۶۱} در بیمارستان خانواده او وی را در حال مرگ در تخت بیمارستان و تحت نظر نگهبانان یافتند. آنها موفق شدند وی را به بیمارستان مهر برای دریافت مراقبتهای پزشکی بهتر انتقال دهند اما وی در روز ۲۵ تیر، چند ساعت پس از رسیدن به آنجا درگذشت.^{۳۶۲}

محسن روح‌الامینی در تظاهرات ۱۸ تیر دستگیر شد و ابتدا به اداره نیروهای انتظامی (ناجا) تهران بزرگ در خیابان کارگر، نزدیک میدان انقلاب برده شد. روز پس از دستگیری، نیروهای امنیتی، روح‌الامینی را در اتوبوسی گذاشته و به کهریزک بردند. کمیته مجلس گزارش کرد که وی را بعداً با اتوبوس به اوین انتقال داده‌اند:

مرحوم روح‌الامینی در مسیر انتقال از کهریزک به اوین وضعیت وخیمی داشته که هر چه بازداشت‌شدگان به ماموران محافظ در این خصوص متذکر شده‌اند آنان بدون توجه از این مساله گذشتند. انتقال از کهریزک به اوین با اتوبوسهای نامناسب و با ازدحام بسیار زندانیان آن هم در اوج گرما در ساعت ۱۰ صبح تا دو بعدازظهر انجام شد و در اوین نیز علی‌رغم وخیم بودن وضعیت مرحوم روح‌الامینی از ساعت ۱۴ الی ۱۷ در نوبت قرنطینه بوده و در ساعت ۱۷ پزشک وی را جهت مداوا به بیمارستان اعزام نمود.^{۳۶۳}

پدر وی، عبدالحسین روح‌الامینی، مشاور کاندیدای محافظه کار ریاست جمهوری، محسن رضایی، دو هفته در جستجوی وی بود اما نتوانست اثری از وی بیابد، تا روز دوشنبه ۲۹ تیر که با وزیر اطلاعات تماس گرفت.^{۳۶۴} دو روز بعد، یکی از مقامات رسمی به وی تلفن کرده و از اینکه روح‌الامینی با توجه به موقعیت و مقام خود قادر به یافتن پسرش نبود، ابراز تعجب و

۳۵۸. مارتین فلچر و خبرنگار ویژه، «بسج احمدی‌نژاد رژیم تجاوز جنسی و قتل به منظور سرکوب منتقدان را می‌گردانند»، استرلین [Martin Fletcher] سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.theaustralian.com.au/news/world/ahmadinejads-Basiji-run-a-regime-of-rape-murder-to-suppress-critics/story-e6fg6so-1225776888607>

۳۵۹. گزارش ویژه مجلس، رک. زیرنویس ۳۵۳.

۳۶۰. رابرت اف. ورث و نازیلا فتحی، «احمدی‌نژاد پس از انتخابات مجدد به طور فزاینده‌ای آسیب‌پذیر می‌نماید»، نیویورک تایمز [Robert F. Worth] [and Nazila Fathi, *Ahmadinejad Seen as Increasingly Vulnerable Since Re-election*, NEW YORK TIME] ۲۶ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/07/27/world/middleeast/27iran.html>

۳۶۱. گزارش ویژه مجلس، رک. زیرنویس ۳۵۳.

۳۶۲. «محمد کامرانی یکی دیگر از کشته‌شدگان درگیریهای تهران»، بی‌بی‌سی فارسی، ۰۳ خرداد ۸۸۳۱، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090720_bd_ir88_kamrani_18tir.shtml

۳۶۳. گزارش ویژه مجلس، رک. زیرنویس ۳۵۳.

۳۶۴. «محسن روح‌الامینی به علت بیماری و مننژیت نمرده است»، بی‌بی‌سی فارسی، ۹ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/per-sian/business/2009/08/090831_ir88_roholamini.shtml؛ «شهید مظلوم، یادداشتی از سردار دکتر حسین علائی»، روزنوشته (از سراج‌الدین میردامادی)، ۲ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.roozneveshtha.com/2009/07/post_252.shtml؛ «نیروهای سه گانه سپاه به روایت فرمانده زمان جنگ نیروی دریائی سپاه»، تابناک، ۲۶ شهریور ۱۳۸۷، قابل دسترسی در <http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=18468>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

حیرت کرد. آن زمان بود که این مقام ضمن اظهار تسلیت به روح‌الامینی، آدرسی را در اختیار وی گذاشت تا به آنجا رفته و جسد پسر خود را تحویل بگیرد. این مکالمه تلفنی آنچنان دور از واقعیت به نظر می‌رسید که روح‌الامینی را درباره صحت ادعاهای تلفن‌کننده به شک انداخت. او در حالیکه با خود می‌اندیشید این نیز یکی دیگر از تاکتیکهای ارباب است، به پزشکی قانونی در آدرسی که به وی داده شده بود رفت و در آنجا جسد پسر خود را یافت.

جنازه‌اش را که دیدم متوجه شدم که دهانش را خرد کرده‌اند. فرزندم انسان صادقی بود. دروغ نمی‌گفت. مطمئنم هرچه از او سؤال کرده‌اند، درست پاسخ داده است. آنها احتمالاً نتوانسته‌اند، صداقت او را تحمل کنند و وی را به شدت، کتک زده و زیر شکنجه کشته‌اند.

با عنایت مسئولین، پرونده پزشکی او را مطالعه کردم، محل فوت او را لاک گرفته بودند. مشخص شد که بعد از مجروح شدن، به او نرسیده‌اند تا خون او عفونی شده و دچار تب شدید بالای ۴۰ درجه گردیده و از شدت تب، دچار بیماری مننژیت شده است. او را ساعت سه و نیم بعد از ظهر چهارشنبه به عنوان فرد مجهول‌الهویه به بیمارستان شهدای تجریش منتقل و صبح روز پنج‌شنبه جسد او را به سردخانه تحویل می‌دهند. آنها، پس از یک هفته، ما را در جریان قتل فرزندم، قرار دادند.^{۳۶۵}

مانند دیگر اعضای خانواده‌های قربانیان، روح‌الامینی را نیز وادار به امضاء مدارکی کردند که مقامات را در حادثه مرگ پسر او بی‌تقصیر دانسته و از برگزاری مراسم تشیع جنازه خودداری کند.^{۳۶۶} یکی از شاهدان برگزاری مراسم ترحیم محسن روح‌الامینی گزارش می‌کند که:

یگان ویژه به مردم با موتور حمله می‌کردند تا آنها را متفرق سازند و با باتوم بزنند. بعضی از تظاهرکنندگان را از جمعیت بیرون می‌کشیدند و با ماشینهای نمره شخصی می‌بردند. شیشه ماشینهایی که به نشانه اعتراض بوق می‌زدند را می‌شکستند. شاید ۲۰۰۰ نفر آنجا بودند. اگر کسی را تنها پیدا می‌کردند او را با باتوم و لگد می‌زدند. دختری را که از یکی از طبقات برج سایه از جمعیت با تلفن دستی فیلم می‌گرفت را دستگیر کردند. به مردم معترض حمله می‌کردند.^{۳۶۷}

در روز ۵ مرداد، رهبر دستور داد تا کهریزک تعطیل بشود و زندانیان به بازداشتگاه‌های دیگر منتقل بشوند. مقامات زندان اوین که یکی از وحشتناک‌ترین زندانهای خاورمیانه است، شرایط زندانیان را هولناک یافتند. آنها از قبول مسئولیت زندانیان کهریزک امتناع کرده و آنها را به بیمارستانهای حوالی آنجا فرستادند که حداقل سه تن از آنها در بیمارستان درگذشتند.^{۳۶۸}

رئیس نیروی انتظامی، احمدی مقدم مجبور شد اعتراف کند که شرایط در کهریزک «بسیار بد» بوده است. اما با این حال وی اصرار ورزید که مشکل، تعداد بیش از حد بازداشت‌شدگان بوده و اینکه فقط دو تن از مأموران، سه زندانی که از کشته‌شدگان نبودند را مورد ضرب و شتم قرار داده‌اند.^{۳۶۹} در عوض وی اصرار داشت که «شواهد غیر قابل انکاری وجود

۳۶۵. «شهید مظلوم، یادداشتی از سردار دکتر حسین علانی»، روزنوشتها (از سراج‌الدین میردامادی)، ۲ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.roozneveshtha.com/2009/07/post_252.shtml

۳۶۶. همان.

۳۶۷. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با م. ی.»، (۲۵ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۳۶۸. «بازداشتگاه کهریزک تعطیل شده است»، بی‌بی‌سی فارسی، ۶ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090728_he_ir88_karizak.shtml «زندانیان کهریزک به زندانهای کرج، اوین، و قزل حصار منتقل شدند»، ایسنا، ۲۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1388879>؛ «تلاش مرتضوی برای دور شدن از جایگاه متهم اصلی»، موج سبز آزادی، ۱۳ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.ws/article/id/43341>؛ «دستچینی از اهم اخبار» تهران بورو [Selected Headlines, TEHRAN BUREAU] ۶ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/10/selected-headlines-38.html>

۳۶۹. «احمدی مقدم: در اتفاقات بازداشتگاه کهریزک من هم مقصرم»، آفتاب، ۱۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.aftabnews.ir/vdcdoj0n> «خبرهای بیشتری راجع به کهریزک»، پدسترین [More on Kahrizak, PEDESTRIAN] ۶ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.sidewalklyrics.com/?p=1127>

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

دارد که ثابت می‌کند زندانیان فوت شده در اثر ابتلا به یک عفونت ویروسی بد در گذشته‌اند.^{۳۷۰}

آیت‌الله منتظری که رهبر را مستقیماً مورد خطاب قرار داد، بر این نکته تأکید نمود که صرفاً بستن این بازداشتگاه تلاشی برای «اغفال» مردم است و نمی‌توان به همین سادگی فقط یک ساختمان را مقصر دانست.^{۳۷۱} علی مطهری، یکی از اعضای محافظه کار مجلس، اینگونه اظهار عقیده کرد که «اگر صرفاً به تعطیلی یک بازداشتگاه بسنده شود، مجدداً افراد مزبور به کار خودشان در جاهای دیگر ادامه می‌دهند و چیزی عوض نمی‌شود».^{۳۷۲}

تحقیقاتی هم از جانب مجلس و هم از جانب نیروهای مسلح در این زمینه آغاز شد. علاوه بر آن اعلام شد که ده تن از کارکنان مورد بازجویی قرار گرفته و هشت تن آنها، از جمله رئیس کهریزک دستگیر شده‌اند.^{۳۷۳} سه تن از مأموران قضائی نیز بر اساس گزارشها به علت دست داشتن در وقایع کهریزک، از خدمت معلق شدند.^{۳۷۴} در حال حاضر و پس از آنکه اعضای حکومت به وحشتناک بودن شرایط و بازجویی خشونت‌بار بازداشت‌شدگان در کهریزک اعتراف کردند،^{۳۷۵} سرتیپ رادان، جانشین فرمانده نیروهای انتظامی کماکان سعی دارد این جریانات را صرفاً یک اشتباه کوچک عنوان کند.

ابتدا باید از تلاش پرسنل زحمتکش نیروی انتظامی در حوادث اخیر تشکر کنیم. چون احساس می‌کنم که در این موضوع تلاش این افراد یک مقداری فراموش شد. پرسنل بسیج و نیروی انتظامی در راستای تنها یک شعار مبنی بر اینکه در اصل ولایت پذیری شکی نیست، گام بر می‌دارند. البته در قسمت کوچکی از مأموریت ما اشتباهاتی رخ داد که البته این اشتباهات نیز باید بر طرف شود. موضوع کهریزک هم یکی از همان اشتباهاتی بود که بعضی از کارکنان نیروی انتظامی انجام دادند که باید به این موضوع رسیدگی شود.^{۳۷۶}

به تدریج که تحقیقات، دست داشتن سعید مرتضوی دادستان کل وقت تهران در مسایل کهریزک را آشکار ساخت، وی شروع به دفاع از این بازداشتگاه پرداخت. وی ادعا نمود که در کهریزک هیچگونه آزار و اذیتی نسبت به زندانیان صورت نگرفته و هیچگونه مشکل عدم امکانات بهداشتی در آنجا وجود نداشته است.^{۳۷۷} مرتضوی مرگ محسن روح‌الامینی، امیر جواد فر و محمد کامرانی را انکار نکرد، اما ادعا نمود که در نتیجه انتقال ناگهانی تعداد زیادی زندانیان به کهریزک بوده است.

۳۷۰. «رئیس زندان کهریزک عزل و دستگیر شد»، پرس تی‌وی، [Kahrizak Prison Chief Dismissed, Arrested, PRESS TV] ۱۰ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=103006&sectionid=351020101> [از این به بعد: «رئیس زندان عزل شد»]؛ «خبرهای بیشتری راجع به کهریزک»، پدسترین [More on Kahrizak, PEDESTRIAN] ۶ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.sidewalklyrics.com/?p=1127>.

۳۷۱. «آیت‌الله منتظری: با تعطیلی یک بازداشتگاه مردم را اغفال نکنید»، راه سبز، ۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/story/103/>.

۳۷۲. «علی مطهری با اشاره به ناکافی بودن تعطیلی کهریزک: مقصرین در مرگها را مجازات کنید»، سرمایه، ۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.sarmayeh.net/ShowNews.php?52526> «گزارشهای آزار و قتل در زندانها خشم ایرانیان را برانگیخته است»، نیویورک تایمز [Reports of Prison Abuse and Deaths Anger Iranians, NEW YORK TIME] ۲۹ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.nytimes.com/2009/07/29/world/middleeast/29iran.html?ref=t>.

۳۷۳. رئیس زندان عزل شد، رک. زیرنویس ۳۷۰؛ شیرین کریمی، «زندان کهریزک یک اشتباه کوچک بود»، روز آنلاین [Police Deputy: Kahrizak] <http://www.roozonline.com/english/news/newsitem/article/2009/october/07/kahrizak-prison-was-a-minor-mistake.html> [Prison was a Minor Mistake, ROOZ ONLINE] ۱۷ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/english/news/newsitem/article/2009/october/07/kahrizak-prison-was-a-minor-mistake.html>.

۳۷۴. «جزئیات حکم تعلیق سه مقام قضایی»، پارلمان نیوز، ۱۷ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.parlemannews.ir/?n=5224>.

۳۷۵. رئیس زندان عزل شد، رک. زیرنویس ۳۷۰.

۳۷۶. «کهریزک یک اشتباه کوچک بود»، روز آنلاین، ۱۳ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/persian/news/newsitem/article/2009/october/05/-c1721ec71b.html>.

۳۷۷. «تلاش مرتضوی برای دور شدن از جایگاه متهم اصلی»، موج سبز آزادی، ۱۳ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.ws/article/id/43341> «دستیابی از اهم اخبار» تهران بورو [Selected Headlines, TEHRAN BUREAU] ۶ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/10/selected-headlines-38.html>.

پیامد خشونت بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

بسیاری از حوادثی که در کهریزک اتفاق افتاد نتیجه انتقال ناگهانی و بیش از حد زندانیان به آنجا بوده است ... حتی سه تن زندانیانی که در کهریزک مردند هنگامی که به بازداشتگاه مزبور انتقال یافتند، در خلال شورشها آسیب دیده بودند ... دو تن از آنها به بیمارستان منتقل شدند و نفر سوم در راه بیمارستان جان سپرد.^{۳۷۸}

مرتضوی، معروف به «قصاب مطبوعات»، از ۱۳۸۲ تا ۷ شهریور ۱۳۸۸ دادستان کل تهران بود و سپس به سمت معاون دادستان کل کشور منصوب شد. عباس جعفری دولت آبادی به عنوان دادستان کل تهران جانشین وی شد.^{۳۷۹}

احمد رضا رادان،
جانشین فرمانده نیروی
انتظامی ایران است.
بازداشت شدگان، رادان را
به نظارت و نیز شرکت
در ضرب و شتم زندانیان
بازداشتگاه کهریزک

منتهم نمودند. همچنین وی شخصاً بازداشت شدگان را تهدید به مرگ می کرد. رادان جریانات کهریزک را «یک اشتباه کوچک» نامیده که ناجا مرتکب شده است. وی در اوایل آذر با کمیته ویژه مجلس برای پیگیری وضعیت بازداشت شدگان حوادث پس از انتخابات ملاقات نمود. پس از تظاهرات روز عاشورا، ۶ دی، وی اخطار نمود که ناجا دیگر بیش از این با معترضان مدارا نخواهد کرد.

در روز ۹ شهریور ۱۳۸۸ گزارشی پزشکی منتشر شد که بیماری مننژیت را به عنوان عامل مرگ روح الامینی رد می کرد. در عوض، این گزارش علت فوت را فشار شدید فیزیکی، شرایط فوق العاده بد بازداشتگاه، و وارد آمدن ضربات متعدد به سر و بدن وی با یک شیء حجیم ذکر می کند.^{۳۸۰} پزشک وی، دکتر رامین پوراندرجانی به کمیته تحقیق گفت:^{۳۸۱}

[روح الامینی] را با وضعیت اسفباری بعد از شکنجه های جسمی شدید دو روز قبل از مرگش نزد من آورده بودند. حال جسمی او بسیار وخیم بود و امکانات پزشکی من هم بسیار محدود، ولی آنچه توانستم برای نجات وی کردم. در همان زمان بود که از سوی مسئولان کهریزک تهدید شدم که در صورت توضیح علت جراحتهای وارده بر مجروحان کهریزک از ادامه زندگی باز خواهم ماند.^{۳۸۲}

دکتر پوراندرجانی پس از دادن شهادت، تحت شرایط مرموزی در روز ۱۹ آبان درگذشت. وی که فقط بیست و شش سال داشت، به عنوان پزشک در حال طی کردن دوره سربازی خود در این بازداشتگاه بود. در ابتدا مقامات رسمی علت مرگ او را حمله قلبی در حین خواب ذکر کردند.^{۳۸۳} یک هفته بعد، احمدی مقدم، رئیس نیروی انتظامی اعلام کرد که دکتر پوراندرجانی پس از آنکه به دادگاه احضار و به پنج سال حبس تهدید شده، اقدام به خودکشی کرده است.^{۳۸۴} نهایتاً دادستان جدید کل تهران، عباس جعفری دولت آبادی اعلام کرد که دکتر پوراندرجانی به علت خوردن انواع داروهای قلب و فشار

۳۷۸. «دستیابی از اهم اخبار» تهران بورو [Selected Headlines, TEHRAN BUREAU] ۶ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/10/selected-headlines-38.html>

۳۷۹. نگاه کنید به «سعید مرتضوی معاون دادستان کل کشور شد»، بی بی سی فارسی، ۸ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/per-sian/iran/2009/08/090830_mortazavi_appointment.shtml

۳۸۰. «علت مرگ روح الامینی بیماری و مننژیت نبود، جزئیات نظریه پزشکی قانونی»، خبرگزاری مهر، ۹ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در www.mehrnews.com/fa/newsdetail.aspx?NewsID=939256؛ «دستیابی از اهم اخبار» تهران بورو [Selected Headlines, TEHRAN BUREAU] ۶ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/10/selected-headlines-38.html>

۳۸۱. «علت مرگ: شهادت در دادگاه علیه مجرمان اصلی کهریزک»، موج سبز آزادی، ۲۶ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/65382> (تاریخ دسترسی: ۲۶ آبان ۱۳۸۸).

۳۸۲. «علت مرگ: شهادت در دادگاه علیه مجرمان اصلی کهریزک»، موج سبز آزادی، ۲۶ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/65382> (تاریخ دسترسی: ۲۶ آبان ۱۳۸۸)؛ «شکهای درباره مرگ ناشی از حمله قلبی دکتر که درباره کهریزک زیاد می دانست»، تایمز آنلاین [Suspicions Over 'Heart Attack' Death of Iranian Doctor Who Knew Too Much, THE TIMES ONLINE] ۱۸ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article6920788.ece

۳۸۳. همان.

۳۸۴. «پزشک یک بازداشتگاه در ایران، خودکشی کرد: ایرنا»، رویتر [Iran Detention Centre Doctor Commits Suicide: IRNA, REUTERS] ۱۸ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/idUSTR5AH28X20091118>

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

خون به همراه سالاد خود در گذشته است.^{۳۸۵} دادستان کل این سؤال را بی‌پاسخ گذاشت که آیا مرگ وی خودکشی بوده یا قتل. اما پدر پوراندراجانی و دیگران گزارش کردند که وی با اطرافیان خود در ارتباط بوده و شب قبل از مرگ از روحیه خوبی برخوردار بود. این موضوع هنوز تحت بررسی می‌باشد.^{۳۸۶}

دادگاه نظامی در روز ۲۹ آذر تحقیقات خود را به اتمام رساند و یافته‌های خود را به شرح زیر منتشر نمود:

به دلیل جان باختن ۳ نفر از بازداشت‌شدگان، به نام‌های مرحوم محسن روح‌الامینی، مرحوم امیر جوادی‌فر و مرحوم محمد کامرانی و شکایت اولیاء دم، تحقیقات جامعی در این خصوص از متهمان، شهود و مطلعین صورت گرفت و از پزشکی قانونی خواسته شد که با توجه به معاینه اجساد، ضمن اخذ نظر هیات تخصصی پزشکی قانونی، نظر خود را درباره علت تامه فوت آنان اعلام نماید. پزشکی قانونی در نظریه خود ضمن رد فوت نامبردگان به لحاظ ابتلاء به بیماری مننژیت، با تایید وجود آثار متعدد ضرب و جرح بر روی اجساد، علت درگذشت متوفیان را مجموع صدمات وارده اعلام می‌نماید.^{۳۸۷}

اسمعیل احمدی مقدم، رئیس پلیس ایران می‌باشد. او مرتباً به تظاهرکنندگان درباره «عواقب شدید» اعمال آنها اخطار داده، از اعمال نیروهای امنیتی دفاع نموده و «اغتشاشگران، اشرار و تروریستها» را مسئول این خشونت‌ها می‌داند. وی علناً دکتر آرش حجازی که یکی از شاهدان مرگ ندا آقاسلطان بود

را به همکاری با رسانه‌های غربی و اقدام در راه‌اندازی جنگ روانی علیه ایران متهم نمود. اگرچه که وی بخشی از مسئولیت اتفاقات کهریزک را بر عهده گرفت، اما هرگونه مشکل دیگری به جز تعداد بیش از حد بازداشت‌شدگان و ضرب و شتم آنها را انکار نمود. بعداً هنگامیکه درباره فیلم کوتاه ویدیویی که نشان می‌داد خودروهایی پلیس از روی تظاهرکنندگان رد می‌شوند از وی پرسیدند، او ادعا نمود که این خودروها توسط معترضان دزدیده شده بودند.

کمیته منتصب مجلس برای تحقیق درباره کهریزک، گزارش خود را در روز ۲۰ دیماه ۱۳۸۸ منتشر کرد. این کمیته گزارش کرد که مرتضوی در مصاحبه خود در ۶ مرداد ادعا کرده است که در آن زمان ۳۹۰ تن در تظاهرات دستگیر و بازداشت شدند و نیز ۵۰ تن دیگر، بازداشت‌شدگان «غیرمیدانی» بودند. وی ادعا کرد که نیروهای اجرایی دستگیرشدگان را به کهریزک بردند زیرا در زندان اوین برای آنها جا نبود. اما با این حال کمیته مزبور به این نتیجه رسید که در زندان اوین جای کافی وجود داشت و کهریزک پیش از ورود بازداشت‌شدگان پر شده بود. این کمیته متوجه شد که حتی اگر اوین ظرفیت کافی نداشت، اسکان دادن دستگیرشدگان در این بازداشتگاه، امری نامعقول بوده است. این کمیته همچنین ذکر کرد که:

کهریزک یک بازداشتگاه رسمی بوده و همه مسئولان قضایی از بالاترین رده از آن مطلع و حتی بازدیدهایی نیز داشته‌اند. لذا اینکه برخی مسوولان قضایی طی مصاحبه‌هایی از خود سلب مسئولیت نموده‌اند به هیچوجه قابل پذیرش نیست و امروز بیش از همه دستگاه قضایی باید پاسخگوی ضعفها و خللهای این بازداشتگاه باشد.^{۳۸۸}

این کمیته همچنین دریافت که «اساساً! طرح مساله‌ای با عنوان مننژیت رد شده است» و اینکه علت مرگ سه تن بازداشت‌شدگان فوق‌الذکر «کمبود مکان، ضعف امور بهداشتی، تغذیه نامناسب، گرما، فقدان کولر و ... و در نتیجه ضرب

۳۸۵. «دادستان: پزشک کهریزک در اثر مسمومیت درگذشت»، پرس تی‌وی [Kahrizak Doctor Died of Poisoning: Prosecutor, PRESS TV] ۱ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=112582&sectionid=351020101>

۳۸۶. «پزشک کهریزک مسموم شد، افشای وقایع بازداشتگاه خوفناک»، روز آنلاین [Kahrizak Doctor Poisoned, New Revelations of Horrific Detention Facility, ROOZ ONLINE] ۳ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/english/news/newsitem/article/2009/december/03/new-revelations-of-horrific-detention-facility.html>

۳۸۷. «قتل عمد حداقل سه نفر در زندان کهریزک محرز شد»، رویداد، ۲۸ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rouyadnews.com/pages/801.php>

۳۸۸. گزارش ویژه مجلس، رک. زیرنویس ۳۵۳.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

و ششم و بی‌توجهی ماموران و مسوولان بازداشتگاه به وضعیت جسمی آنان» بوده است.^{۳۸۹}

اما به هر حال این کمیته مقصر اصلی برای کهریزک را موسوی و کروب‌بی ذکر کرد:

اگر همگان براساس چارچوبهای قانونی مسیر خود را طی می‌نمودند و اگر دو کاندیدای ریاست جمهوری دست به قانون‌شکنی، تحریک احساسات و عواطف مردم نمی‌پرداختند امروز شاهد این گونه حوادث تلخ نبودیم که سبب هتک حرمت نظام مقدس جمهوری اسلامی و تضییع فرصت گران‌سنگ حضور ۴۰ میلیونی مردم در پای صندوقهای رأی شود. بی‌تردید آنان باید پاسخگو باشند و دستگاه قضایی در خصوص این گونه رفتارهای مجرمانه نباید بی‌اعتنا باشد.^{۳۹۰}

۳.۲. نقض قوانین ایران و حقوق بین‌الملل

مقامات ایران با زیر پا گذاردن قوانین ایران و حقوق بین‌الملل، تظاهرکنندگان را خودسرانه دستگیر و زندانی کردند. تظاهرکنندگان بدون هیچ نوع اتهامی زندانی شدند و از تشریفات حقوقی لازم از قبیل تماس با وکیل و خانواده خود، برخوردار نشدند. زندانیان مورد بدرفتاری قرار گرفتند، از مراقبتهای پزشکی محروم بودند، مورد ضرب و شتم قرار گرفتند، به آنها تجاوز شد، شکنجه شدند و به قتل رسیدند. رژیم با خودداری از مطلع ساختن خانواده‌ها درباره محل نگهداری عزیزان آنها، با نقض حقوق بین‌الملل، مرتکب ناپدید کردنهای اجباری شد.

۳.۲.۱. دستگیریهای خودسرانه و محرومیت از برخورداری از حق تشریفات حقوقی

قانون اساسی و دیگر قوانین ایران^{۳۹۱} حجت قابل ملاحظه‌ای از لزوم رعایت تشریفات حقوقی برای محافظت افرادی که دستگیر و بازداشت می‌شوند، را ارائه می‌دهند. این قوانین عبارتند از:

- محافظت در برابر دستگیریهای خودسرانه؛^{۳۹۲}
- لزوم ابلاغ و تفهیم فوری اتهامات به شخص متهم و فراهم آوردن نظارت قضایی بر پرونده؛^{۳۹۳}
- فرض بر بیگناهی افراد (اصل برائت)؛^{۳۹۴}
- لزوم اطلاع خانواده‌ها از محل نگهداری و موقعیت بازداشت‌شدگان، و امکان ملاقات و تماس با آنها، و دادن

۳۸۹. همان.

۳۹۰. همان.

۳۹۱. در ایران چند قانون برای حمایت از حقوق شهروندی که دستگیر می‌شوند وجود دارد. در ۱۶ اردیبهشت ۱۳۸۳، دستورالعملی توسط رئیس سابق قوه قضاییه، آیت‌الله شاهرودی صادر شد که به تصویب مجلس و تأیید شورای نگهبان رسید. قانون حقوق شهروندی یک سلسله تضمینهایی را که قبلاً در قانون اساسی ایران، آئین دادرسی کیفری، و قانون سازمان زندانهای کشور تدوین شده را بر می‌شمارد. نگاه کنید به «قانون اساسی ایران»، رک. زیرنویس ۲؛ «قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری» (۱۳۷۹)، ماده ۱۰۴، قابل دسترسی در http://hoghogh.online/fr/?article.php3?id_article=67 [از این به بعد: «آئین دادرسی کیفری»]. «آئین نامه اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور»، ۱۳۸۴ [تصویب ۱۳۶۴، اصلاح ۱۳۸۴]، ماده ۱، قابل دسترسی در <http://www.prisons.ir/fa/PrisonsOrganNewFormualPartI.php> [از این به بعد: «قانون سازمان زندانهای کشور»]. «قانون احترام به آزادیهای مشروع و حفظ حقوق شهروندی» (۱۳۸۳)، قابل دسترسی در <http://dadkhahi.blogspot.com/?PostId=218> [از این به بعد: «قانون حقوق شهروندی»].

۳۹۲. اصل ۳۲ قانون اساسی تأکید می‌کند که «هیچکس را نمی‌توان دستگیر کرد مگر به حکم و ترتیبی که قانون معین می‌کند.» «قانون اساسی ایران»، رک. زیرنویس ۲.

۳۹۳. اصل ۳۲ قانون اساسی ایران بیان می‌کند که «در صورت بازداشت، موضوع اتهام باید با ذکر دلایل بلافاصله کتباً به متهم ابلاغ و تفهیم شود و حداکثر ظرف مدت بیست و چهار ساعت پرونده مقدماتی به مراجع صالحه قضایی ارسال و مقدمات محاکمه، در اسرع وقت فراهم گردد». این اصل همچنین مشخص می‌سازد که متخلف از این اصل «طبق قانون مجازات می‌شود». همان. علاوه بر آن، اصول ۲۴، ۱۲۹ و ۱۹۲ آئین دادرسی کیفری مقامات را متعهد می‌سازند که موضوع اتهام با ذکر دلایل به متهم ابلاغ شود. آئین دادرسی کیفری، رک. زیرنویس ۳۹۱.

۳۹۴. اصل ۳۷ قانون اساسی ایران تصریح می‌کند که هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود مگر اینکه جرم او در دادگاه صالح ثابت گردد. قانون اساسی ایران، رک. زیرنویس ۲.

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

مرخصی به زندانی در مواقع ضرورت‌های خانوادگی.^{۳۹۵}

بر اساس آئین دادرسی کیفری، تمام تحقیقات مقدماتی که منجر به دستگیری موقت و بازداشت اشخاص مظنون به ارتکاب جرایم امنیت ملی می‌شود، باید پس از صدور حکم توسط دادرسان و نیز نظارت قوه قضاییه صورت بگیرد.^{۳۹۶} چنین احکامی باید با معیارهای تشریفات حقوقی تطابق داشته باشد.^{۳۹۷} قرارهای بازداشت موقت، قابل استیناف بوده و تنها برای مدت یک ماه معتبر هستند مگر آنکه توسط قاضی مربوطه تمدید شوند.^{۳۹۸} اگر قاضی قادر به تمدید قرار بازداشت موقت نباشد، متهم می‌تواند با قرار وثیقه آزاد بشود.^{۳۹۹} برای مأموران قضایی و دیگر نهادهای دولتی که مردم را به طور غیرقانونی توقیف کرده یا تحت تعقیب جزایی قرار می‌دهند، باید مجازات‌هایی در نظر گرفته بشود.^{۴۰۰}

حقوق بین‌الملل همچنین حق برخورداری متهم از تشریفات حقوقی لازم را مورد محافظت قرار می‌دهد. ماده ۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی طرحی کلی از تعهد ایران در رابطه با فراهم نمودن تشریفات حقوقی لازم برای افراد، پیش از آنکه حق آزادی آنها محدود شده یا در آن مداخله شود یا بکلی مختل شود را ذکر می‌کند. ماده ۹(۲) ارگانه‌های دولتی را ملزم می‌دارد که هنگام دستگیری افراد، آنها را فوراً از علل دستگیری مطلع سازند،^{۴۰۱} و ماده ۹(۳) دولت را متعهد می‌سازد که در اسرع وقت متهم را در برابر قاضی حاضر نماید به طوری که مراحل دادرسی وی در «مدت زمان معقول» صورت گیرد. ماده ۹(۳) همچنین تصریح می‌کند که «بازداشت اشخاصی که در انتظار دادرسی هستند نباید قاعده کلی باشد».^{۴۰۲}

ماده ۹(۴) قید می‌کند که هر کس که بازداشت می‌شود «حق دارد به دادگاه تظلم نماید» تا «قانونی بودن بازداشت وی مشخص شود و در صورت غیرقانونی بودن، حکم آزادی او صادر شود».^{۴۰۳} ماده ۱۴(ب) دستور می‌دهد که دولت‌ها باید «وقت و تسهیلات کافی برای تهیه ... دفاع و ارتباط با وکیل منتخب [متهم]» را فراهم نمایند.^{۴۰۴} علاوه بر این حقوق، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی حق برخورداری از مشاوره حقوقی (هم در هنگام محاکمه و هم در مراحل پیش از محاکمه)

۳۹۵. قانون حقوق شهروندی، رک. زیرنویس ۳۹۱، ماده ۵؛ قانون سازمان زندانهای کشور، رک. زیرنویس ۳۹۱، مواد ۱۸۰-۹۷، ۲۱۲-۱۹۸ و ۲۲۹-۲۱۳.

۳۹۶. آئین دادرسی کیفری، رک. زیرنویس ۳۹۱، مواد ۳۸ و ۴۲.

۳۹۷. لزوم بیان ماهیت و علت اتهام صرفاً بیان اتهام نیست. نگاه کنید به همان، مواد ۳۹-۳۷ (که از دادرسان می‌خواهد براساس شواهد و مستندات قانونی عمل کنند و در طول تحقیقات بی‌طرف باشند)؛ همچنین نگاه کنید به همان، ماده ۳۲ («فقط هنگامی که قرائن و امارات موجود دلالت بر وقوع جرم نماید و شرایط خاصی برقرار باشد، صدور قرار بازداشت موقت جایز است»).

۳۹۸. آئین دادرسی کیفری، رک. زیرنویس ۳۹۱، ماده ۳۳.

۳۹۹. همان، ماده ۳۷.

۴۰۰. ماده ۵۷۵ آئین دادرسی کیفری تصریح می‌نماید که «هرگاه مقامات قضایی یا دیگر مأمورین ذیصلاح برخلاف قانون توقیف یا دستور بازداشت یا تعقیب جزایی یا قرار مجرمیت کسی را صادر نمایند به انفسال دایم از سمت قضایی و محرومیت از مشاغل دولتی به مدت پنج سال محکوم خواهند شد». قانون مجازات اسلامی ایران، رک. زیرنویس ۳۲۲.

۴۰۱. میثاق حقوق مدنی، رک. زیرنویس ۳۰۴، تبصره ۲، ماده ۹. این تبصره بیان می‌دارد که «هر کس دستگیر می‌شود باید در موقع دستگیر شدن از علل آن مطلع شود و در اسرع وقت اختاریه‌ای دایر به هر گونه اتهامی که به او نسبت داده می‌شود دریافت دارد». لزوم بیان ماهیت و علت اتهام صرفاً بیان اتهام نیست، بلکه ملزم می‌دارد که دادستان نه تنها شرح حقوقی دقیقی از تخلف مزبور را ارایه نماید بلکه حقایقی که باعث بروز این اتهام شده را نیز ذکر نماید.

۴۰۲. همان، ماده ۹(۴). ماده ۹(۳) بیان می‌کند «هر کس به اتهام جرمی دستگیر یا بازداشت می‌شود باید او را در اسرع وقت در محضر دادرس یا هر مقام دیگری که به موجب قانون مجاز به اعمال اختیارات قضایی باشد حاضر نمود و باید در مدت معقولی دادرسی یا آزاد شود».

۴۰۳. همان، ماده ۹(۴) هر کس که به طور غیرقانونی دستگیر یا بازداشت شده باشد حق جبران خسارت خواهد داشت. نگاه کنید به همان، ماده ۹(۵).

۴۰۴. همان، ماده ۱۴(ب).

پیامد خشونت بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

و پزشک،^{۴۰۵} حق رفتار انسانی،^{۴۰۶} و حق برائت را تضمین می‌کند.^{۴۰۷}

در تابستان ۱۳۸۸، جامعه بین‌المللی به سرعت متوجه شد که اکثریت غریب به اتفاق افراد دستگیر شده محروم از هرگونه تماس با خانواده خود بوده و به آنها امکان کافی برای برخورداری از مشاوره حقوقی داده نشد.^{۴۰۸} فقط یک هفته پس از انتخابات، کمیسر عالی سازمان ملل متحد در امور حقوق بشر، ناوانتم پیلا، در مورد عدم شفافیت، نگرانی خود را اعلام نمود:

اساس حقوقی دستگیری‌هایی که صورت گرفته، به ویژه دستگیری مدافعان حقوق بشر و فعالان سیاسی، واضح نیست ... علت دستگیری چیست؟ آیا قرار بازداشت مناسب مطابق با قوانین ایران، صادر شده است؟ چرا برخی از افراد دستگیر شده از تماس با وکلا و افراد خانواده خود محروم شده‌اند؟ و چرا محل نگهداری دیگران نامعلوم است؟ اینها سؤالاتی نگران کننده است و من مصرانه از مقامات ایرانی می‌خواهم که تشریفات حقوقی را جداً دنبال کنند زیرا که در غیر این صورت احساس بی‌عدالتی تشدید خواهد شد.^{۴۰۹}

مقامات با زیرپا گذاشتن قوانین ایران و حقوق بین‌الملل، خودسرانه به دستگیری و زندانی کردن تظاهرکنندگان بدون هیچگونه اتهامی پرداختند. اکثر آنها از تماس با خانواده و وکلای خود محروم بودند. بسیاری از آنها حتی پس از آنکه معلوم شد از شرایط لازم برای گذاردن وثیقه برخوردار هستند، اجازه نیافتند از چنین امکانی بهره‌مند شوند.^{۴۱۰}

۳،۲،۲. محرومیت از مراقبتهای پزشکی، بدرفتاری، شکنجه، اعترافات اجباری و مرگ

محروم ساختن بازداشت‌شدگان مصدوم از برخورداری از مراقبتهای پزشکی و بدرفتاری، شکنجه و قتل بازداشت‌شدگان توسط جمهوری اسلامی، به ویژه به منظور وادار ساختن آنها به اعتراف، قوانین ایران و حقوق بین‌الملل را نقض می‌کند. قوانین ایران مملو از مقرراتی است که چنین اعمالی را منع می‌کنند. مأموران حق هتک حرمت فرد بازداشت شده در هنگام دستگیری، بازداشت، حبس یا تبعید، به هر صورت که باشد را ندارند.^{۴۱۱} قانون حقوق شهروندی تصریح می‌نماید که «در جریان دستگیری و بازجویی یا استطلاع و تحقیق، از ایدای افراد نظیر بستن چشم و سایر اعضا، تحقیر و استخفاف به آنان، اجتناب گردد».^{۴۱۲} بازداشت‌شدگان حق دارند که از مراقبتهای پزشکی کافی که باید توسط دولت برای آنها فراهم

۴۰۵. علاوه بر برخورداری از حق مشاوره حقوقی در هنگام محاکمه، بر اساس ماده ۱۴(۳)(ب) هر کس حق دارد که در مراحل پیش از محاکمه نیز از مشاوره حقوقی برخوردار گردد. کمیته حقوق بشر صراحتاً اظهار داشته است «تمام افرادی که دستگیر می‌شوند باید فوراً به مشاوره حقوقی دسترسی داشته باشند، بدون هیچگونه تأخیری توسط یک پزشک مورد معاینه قرار گیرند و باید از امکان ارسال فوری درخواست به یک قاضی برای تأیید قانونی بودن بازداشت خود، برخوردار باشند». مشاهدات نهایی مربوط به گرجستان، سند سازمان ملل A/52/40، پاراگراف ۲۵۴ (۱۹۹۷). حضور و کیل برای حصول اطمینان از حفظ حقوق متهمان، عدم بدرفتاری با بازداشت‌شدگان، و جلوگیری از بدست آوردن اعترافات با استفاده از روشهای غیرمجاز، لازم است.

۴۰۶. ماده ۱۱۰(۱) میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی از دولتها می‌خواهد که با متهمان «با انسانیت و احترام به حیثیت ذاتی شخص انسان» رفتار کنند. میثاق حقوق مدنی، رک. زیرنویس ۳۰۴.

۴۰۷. همان، ماده ۱۴(۲)؛ کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد، تفسیر عمومی شماره ۱۳، ماده ۱۴؛ مدیریت امور قضایی، سند سازمان ملل HRI/GEN/Rev.1 ص. ۱۴، پاراگراف ۷ (۲۹ ژوئیه ۱۹۹۴)، قابل دسترسی در <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=HRI/GEN/1/Rev.1> (استانداردهای اثبات «گناهکار، بدون وجود هیچگونه شک معقول» را تعیین می‌کند).

۴۰۸. دبیر کل، گزارش دبیر کل درباره وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران، پاراگراف ۲۲، ارائه شده مطابق با قطعنامه ۶۳/۱۹۱ مجمع عمومی، سند سازمان ملل A/64/357 (۲۳ سپتامبر ۲۰۰۹)، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/aadel.htm> [از این به بعد: «گزارش دبیر کل»]؛ مازیار بهاری، «۱۱۸ روز، ۱۲ ساعت، ۵۴ دقیقه»، نیوزویک [118 Days, 12 Hours, 54 Minutes, NEWSWEEK] ۲۱ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.newsweek.com/id/223862> [از این به بعد: «۱۱۸ روز»].

۴۰۹. اطلاعات مطبوعاتی، کمیسریای عالی سازمان ملل متحد در امور حقوق بشر، «رئیس امور حقوق بشر سازمان ملل متحد درباره نحوه دستگیریها و امکان استفاده از زور بیش از حد در ایران ابراز نگرانی کرد» (۱۹ ژوئن ۲۰۰۹)، قابل دسترسی در <http://www.unhcr.ch/hurricane/hurricane.nsf/0/B4FA7547DF8F001DC12575DA0031AFC6?opendocument>

۴۱۰. «چرا زیدآبادی آزاد نشد»، ادوار نیوز، ۱۸ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.biz/organization/10050.aspx>

۴۱۱. قانون اساسی ایران، رک. زیرنویس ۲، ماده ۳۹.

۴۱۲. قانون حقوق شهروندی، رک. زیرنویس ۳۹۱، ماده ۶.

۳. دستگیری و بازداشت تظاهرکنندگان

شود، بهره‌مند بشوند.^{۴۱۳} بازداشت‌شدگان را نباید برای مدت طولانی در حبس انفرادی نگاه داشت؛ حداکثر مدت برای حبس انفرادی، ۲۰ روز است.^{۴۱۴}

بر طبق ماده ۱۶۹ قانون سازمان زندانهای کشور بدرفتاری با زندانیان ممنوع شده است و ماده ۹ قانون حقوق شهروندی نیز ممنوعیت اعتراف‌گیری اجباری را به کرات ذکر کرده است.

شکنجه، به خصوص به منظور گرفتن اعترافات اجباری، بر طبق قوانین ایران ممنوع است. ماده ۳۸ قانون اساسی تصریح می‌دارد که «هرگونه شکنجه برای گرفتن اقرار و یا کسب اطلاع» ممنوع است، همانطور که «اجبار شخص به شهادت، اقرار یا سوگند، مجاز نیست».^{۴۱۵} بر طبق ماده ۵۷۸ قانون مجازات اسلامی هر یک از مأمورین که شخص بازداشت شده را اذیت و آزار بدنی نماید باید قصاص شود یا به پرداخت دیه و حبس از شش ماه تا سه سال محکوم شود.^{۴۱۶} علاوه بر آن، ماده مزبور مسئولیت اینگونه صدمات را متوجه مقامات ارشدی که دستورچنین اعمالی را داده‌اند، می‌داند، مگر در صورت کشته شدن شخص بازداشت شده، که در آن صورت، هم مأمور امنیتی که مباشر به این امر بوده و هم مأمور ارشدی که امر آن بوده است، مجازات قتل را خواهند داشت.^{۴۱۷} بر طبق حقوق بین‌الملل، شکنجه مطلقاً ممنوع است. این ممنوعیت مطلقه در کنوانسیون منع شکنجه تدوین شده است،^{۴۱۸} اما در دیگر اسناد بین‌المللی از جمله اعلامیه جهانی حقوق بشر، مجموعه اصول سازمان ملل متحد برای حمایت همه افراد در هرگونه بازداشت یا زندان، و قانون حداقل استاندارد سازمان ملل متحد برای رفتار با زندانیان نیز مطرح شده است.^{۴۱۹} ماده ۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی اظهار می‌دارد که «هیچکس را نباید در معرض شکنجه یا رفتار یا مجازاتهای ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیر آمیز قرار داد».^{۴۲۰} ماده ۱۰ اظهار می‌دارد که «درباره کلیه افرادی که از آزادی خود محروم شده‌اند باید با انسانیت و احترام به حیثیت ذاتی انسان رفتار کرد».^{۴۲۱}

استفاده حکومت ایران از حبس انفرادی به عنوان یکی از موضوعات نگران‌کننده توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد^{۴۲۲} و نیز توسط گروه کاری بازداشت‌های خودسرانه در طی بازدید از جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۲ مورد توجه قرار

۴۱۳. نگاه کنید به «قانون سازمان زندانهای کشور»، ر.ک. زیرنویس ۳۹۱، مواد ۱۱۰-۱۱۹.

۴۱۴. همان، ماده ۱۷۵(۴).

۴۱۵. قانون اساسی ایران، ر.ک. زیرنویس ۲، ماده ۳۸. قانون مجازات اسلامی ایران، ر.ک. زیرنویس ۳۲۲، ماده ۵۷۸.

۴۱۶. همان.

۴۱۷. همان.

۴۱۸. «کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازاتهای ظالمانه، غیر انسانی و تحقیر آمیز»، قطعنامه ۴۶/۳۹ مجمع عمومی، پیوست، سوابق رسمی مجمع عمومی شماره ۳۹، سند ۵۱ [39 UN GAOR Supp. (No. 51)]، ص. ۱۹۷، سند سازمان ملل (۱۹۸۴) Doc. A/39/51، معاهدات سازمان ملل متحد، سری ۱۴۶۵، بخش ۸۵ [UNTS 85 1465]، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/aadel.htm> [از این به بعد: «کنوانسیون منع شکنجه»].

۴۱۹. برای مثال نگاه کنید به «اعلامیه جهانی حقوق بشر»، ر.ک. زیرنویس ۳۰۴؛ مجموعه اصول سازمان ملل متحد برای حمایت همه افراد در هرگونه بازداشت یا زندان، اصول ۶، ۳۳، قطعنامه/مصوب مجمع عمومی در ۹ دسامبر ۱۹۸۸، A/RES/43/173، قابل دسترسی در <http://www.unhcr.org/ref-world/docid/3b00f219c.html>؛ سازمان ملل متحد، «اصول حداقل استاندارد رفتار با زندانیان» [UNITED NATIONS, Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners]، ماده ۴۴(۳)، ۳۰ اوت ۱۹۸۵، مصوب شورای اقتصادی و اجتماعی، قطعنامه ۶۶۳ سی (۲۴) [336 C (XXIV)] ۳۱ ژوئیه ۱۹۵۷ و شماره ۲۰۷۶ [۶۲] [2076 (LXII)] ۱۳ مه ۱۹۷۷ [از این به بعد: «اصول حداقل استاندارد»].

۴۲۰. میثاق حقوق مدنی، ر.ک. زیرنویس ۳۰۴، ماده ۷.

۴۲۱. همان، ماده ۱۰.

۴۲۲. قطعنامه مجمع عمومی ۶۲/۱۶۸، پاراگراف (اچ) ۲، سند سازمان ملل متحد A/RES/62/168 (۲۰ مارس ۲۰۰۸)، قابل دسترسی در <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/473/85/PDF/N0747385.pdf?OpenElement>

پیامد خشونت بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

گرفت.^{۴۲۳} این موضوع در تشخیص پایه و اساس قانونی دستگیری و بازداشت شخص یک معضل اساسی بود.^{۴۲۴}

بسیاری از تظاهرکنندگان بازداشت شده پس از انتخابات، که قربانی ضرب و شتم، گاز اشک آور، گلوله‌های ساچمه‌ای

سعید مرتضوی، تا اواخر مرداد ماه ۱۳۸۸ دادستان کل تهران بود و در آن زمان به سمت معاونت دادستان کل ایران منصوب گردید. هنگامیکه مرگ سه دانشجوی جوان که در بازداشتگاه کهریزک نگهداری می‌شدند علنی گردید، وی ادعا کرد که این سه تن به علت ابتلا به مننژیت درگذشته‌اند.

با این وجود، مقامات زندان و پزشکان ادعای وی را رد کردند. کمیته ویژه مجلس برای پیگیری حوادث پس از انتخابات نیز به این نتیجه رسید که این دانشجویان در اثر نحوه رفتار با آنها و نه در اثر مننژیت درگذشته‌اند. این کمیته نتیجه‌گیری نمود که مرتضوی دستور داده بود دانشجویان دستگیر شده در روز ۱۸ تیر به کهریزک انتقال یابند با وجود آنکه این بازداشتگاه فاقد ظرفیت کافی برای نگهداری آنها بود.

و تفنگهای بادی بودند، احتیاج مبرمی به مراقبتهای پزشکی داشتند. در حالیکه گزارشهایی در دست است که بازگو می‌کند برخی از بازداشت‌شدگان مورد معاینات پزشکی قرار گرفتند، نگهبانها به پزشکان اجازه ندادند تا درمانهای لازم را در مورد تظاهرکنندگان که گاهی اوقات جراحات مهلکی برداشته بودند، به کار برند.^{۴۲۵} اگر چه تعداد مرگ و میر ناشی از فقدان مراقبتهای پزشکی نامعلوم است، اما مستقیماً در مرگ حداقل سه تن از تظاهرکنندگان زندانی در کهریزک دخیل بوده است.^{۴۲۶}

به نظر می‌رسد که شکنجه بازداشت‌شدگان، مانند حبس انفرادی،

محرومیت از مراقبتهای پزشکی، ضرب و شتم و تجاوز، امری معمول و عادی بوده است.^{۴۲۷} بازداشت‌شدگان به عنوان بخشی از مراحل بازجویی که هدف آن گرفتن اقراریه و اطلاعات بود، مورد ضرب و شتم و شکنجه قرار می‌گرفتند.^{۴۲۸} این جلسات بازجویی توسط بازجوهای ناشناسی اداره می‌شد که ماسک به صورت داشتند و از نامهای مستعار استفاده می‌کردند در حالیکه بازداشت‌شدگان نیز ممکن بود چشم‌بند داشته باشند. یکی از شهود تعریف می‌کند که باید انتخاب می‌کرد که یا مداوماً توسط افرادی که نمی‌دید مورد ضرب و شتم و تجاوز قرار گیرد یا قبول کند که به عنوان خبرچین برای آنها کار کند.^{۴۲۹}

بسیاری تمام مدت بازداشت خود را در حبس انفرادی گذراندند و در اثر تحمل جلسات بازجویی طولانی، خرد شده بودند. برای مثال یک شاهد می‌گوید:

۴۲۳. «زندان انفرادی به طور کلی هر گونه حبس بدون داشتن تماس با افراد دیگر را شامل می‌شود. برای اولین بار از زمان تأسیس، گروه کاری طی بازدید مختصر خود از بخش ۲۰۹ زندان اوین با یک خط مشی گسترده استفاده از زندان انفرادی صرفاً برای عدم ارتباط و نه به منظور مقاصد تنبیهی مرسوم روبرو گردیده است. مسئله برخورداری از تعداد اندکی سلول تنبیهی که در همه زندانها موجودند نبود، بلکه آنچه «زندان درون زندان» نامیده می‌شود در اینجا مصداق داشت که استفاده گسترده و سیستماتیک از زندان انفرادی مطلق، غالباً برای مدتهای بسیار طولانی می‌باشد». شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد، بخش حقوق بشر، گروه کاری بازداشت‌های خودسرانه، ضمیمه: بازدید از جمهوری اسلامی ایران، پاراگراف ۵۴، سند سازمان ملل متحد E/CN.4/2004/3/Add.2 (۲۷ ژوئن ۲۰۰۳)، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/aadel.htm>

۴۲۴. گزارش دبیر کل، رک. زیرنویس ۴۰۸، پاراگراف ۵۳.

۴۲۵. مصاحبه با خردنژاد، رک. زیرنویس ۳۳۵.

۴۲۶. گزارش ویژه مجلس، رک. زیرنویس ۳۵۳.

۴۲۷. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم صبری»، (۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ابراهیم علی مهتری»، (۳-۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). همچنین نگاه کنید به اسفندیار پورگیو، «دستگیر شده، کتک خورده، و مورد تجاوز قرار گرفته: داستان یک معترض ایرانی»، گاردین [Arrested, Beaten and Raped: an Iran Protes-] [tor's Tale, THE GUARDIAN] ۱ ژوئیه ۲۰۰۹؛ و نامه مهدی کروی به آیت‌الله هاشمی رفسنجانی، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام (۳۱ ژوئیه ۲۰۰۹) قابل دسترسی در <http://enduringamerica.com/2009/08/10/iran-the-karroubi-letter-to-rafsanjani-on-abuse-of-detainees>

۴۲۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم صبری»، (۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ابراهیم علی مهتری»، (۳-۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴۲۹. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم صبری»، (۳ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۳. دستگیری و بازداشت تظاهر کنندگان

در تمام مدت بازداشت فقط یکبار با کسی به جز بازجو برخورد کردم که یک شب در سلولهای مجاور آقای کردی شروع کرد به خواندن با لهجه کردی که با برخورد وحشتناکی روبرو شد چون صدای پای کسانی که آمدند و ریختند در آن سلول و این آدم را کتک زدند و با خودشان بردند هنوز در گوش من هست.^{۴۳۰}

سلولها قادر به فراهم کردن ضرورت‌های اولیه مانند فضای کافی، رختخواب، و لوازم بهداشتی اولیه نیز نبودند.^{۴۳۱} شهود تعریف می‌کنند که کف و دیوار سلولهای انفرادی از استفراغ، ادرار، خون و مدفوع پوشیده شده بود.^{۴۳۲} در سلولهای گروهی در کهریزک، بسیاری از تظاهر کنندگان آسیب دیده مجبور بودند کف اتاق ادرار و مدفوع کنند.^{۴۳۳}

هر یک از موارد محرومیت از مراقبت‌های پزشکی، شکنجه، بدرفتاری، حبس انفرادی و مرگ، ناقض حقوقی است که طبق قوانین حقوق بشر ایران و جهان به این قربانیان تعلق داشت. اگر اثبات بشود که شکنجه یا کشتار بازداشت‌شدگان گسترده و سیستماتیک بوده است و مرتکبین نیز از آن مطلع بوده‌اند،^{۴۳۴} این اعمال، جنایت علیه بشریت نیز محسوب می‌شوند.^{۴۳۵}

مرتکبین این اعمال و افراد مافوق آنها، مطابق قانون ایران، مسئول هستند، به ویژه افرادی که مسئول قتل زندانیان کهریزک هستند شامل فرماندهان نیروهای نظامی و شبه نظامی می‌شوند، از جمله حجت‌الاسلام حسین طائب فرمانده بسیج تا تاریخ ۱۲ مهر ۱۳۸۸،^{۴۳۶} سرتیپ محمدرضا نقدی فرمانده بسیج از آن تاریخ به بعد، سرلشکر محمد علی جعفری فرمانده سپاه پاسداران، اسماعیل احمدی مقدم رئیس نیروهای انتظامی، سرتیپ پاسدار احمد رضا رادان معاون وی، و سعید مرتضوی برای نقشی که آنها در تأسیس و اداره کهریزک داشته‌اند. البته این مسوولیت محدود به این افراد نیست.

۳,۲,۳. ناپدید شدن‌های اجباری

قصور مقامات در مطلع نمودن خانواده‌ها در مورد محل نگهداری عزیزان آنها و یا بقایای ایشان، نقض تعهدات ایران نسبت به حقوق بین‌الملل در مورد محافظت مردم از ناپدید شدن اجباری محسوب می‌شود. کنوانسیون بین‌المللی برای محافظت تمامی افراد از ناپدید شدن‌های اجباری، موضوع محافظت تمامی افراد در برابر ناپدید شدن‌های اجباری که در اعلامیه سازمان ملل متحد ذکر شده است را به صورت قانون تدوین نموده و مقررات دیگری را نیز به آن الحاق کرده که هدف آنها پیشگیری از ناپدید شدن اجباری و مبارزه با مصونیت مرتکبین در برابر قانون است.^{۴۳۷}

۴۳۰. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ابراهیم علی مهتری»، (۳-۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴۳۱. برای مثال نگاه کنید به قانون سازمان زندانهای کشور، رک. زیرنویس ۳۹۱ ماده ۷۱ (حداقل لوازم آسایشگاه، شامل تختخواب، تشک، بالش و پتوها باید فراهم باشد)، ماده ۹۳ (لزوم داشتن سه وعده غذایی روزانه)، ۹۵ (که حداقل استاندارد غذایی که به زندانیان و بازداشتیها داده می‌شود را معین می‌کند)، ماده ۹۶ (درباره تهیه لوازم غذاخوری مورد نیاز زندانیان و بازداشتیها سخن می‌گوید)، ماده ۱۰۴ (درباره لزوم گندزدایی و ضدعفونی کردن مرتب زندانها و بازداشتگاهها)، ماده ۱۰۶ (لزوم دسترسی به نور و هوای تازه)، ماده ۱۰۸ (لزوم دسترسی داشتن به آب گرم، دستشویی و حمام را شرح می‌دهد).

۴۳۲. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ابراهیم علی مهتری»، (۳-۴ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴۳۳. رضا یآوری، «داخل وحشتناک‌ترین زندان ایران»، کانترپانچ [Inside Iran's Most Infamous Prison, COUNTERPUNCH] ۱۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.counterpunch.org/yavari08112009.html>

۴۳۴. حتی اگر این افراد مستقیماً دستور ارتکاب این جنایات را نداده و در انجام آن یاری نرسانده باشند در صورت عدم توانایی نظارت مؤثر بر زیردستان خود و مجازات یا پیشگیری از وقوع تخلفات آنها می‌توان مطابق اصل مسوولیت مقام ارشد، آنها را به تخلف کیفری محکوم کرد. برای مثال دادگاه بین‌المللی جنایی یوگسلاوی سابق اثبات نمود که فرمانده یکی از اردوگاه‌های زندانیان، برای اعمالی که توسط زیردستان خود انجام شده، یعنی قتل، شکنجه، زجر و صدمات شدید و اعمال غیرانسانی، گناهکار شناخته شد. او تقریباً برای مدت شش ماه فرمانده یکی از اردوگاه‌های زندانیان بود، با وجود این از آزار و اذیت زندانیان جلوگیری نکرد، اگر چه که «وی از این حقیقت که نگهداران اردوگاه زندان سلیبسی قوانین بشردوستانه بین‌المللی را نقض می‌کنند آگاهی کامل داشت». «دادستان علیه دلایلیج و دیگران» [Prosecutor v. Delalic, et. al]، پرونده سلیبسی، شماره ICTY-96-21-T، حکم دادگاه، پاراگراف ۷۷۰ (۱۶ نوامبر ۱۹۹۸).

۴۳۵. نگاه کنید به «اساسنامه رم»، رک. زیرنویس ۶۱.

۴۳۶. طائب به ریاست واحد اطلاعات سپاه برگزیده شد.

۴۳۷. نگاه کنید به «کنوانسیون بین‌المللی محافظت تمامی افراد از ناپدید شدن‌های اجباری»، قطعنامه مجمع عمومی شماره ۶۱/۱۷۷، سند سازمان ملل متحد

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

این کنوانسیون، «ناپدید شدن اجباری افراد» را به عنوان محروم نمودن شخص از آزادی توسط حکومت یا به وسیله افرادی که با برخورداری از اختیارات، حمایت یا رضایت حکومت، اقدام به این عمل می‌کنند تعریف کرده و فقدان اطلاعات درباره سرنوشت یا محل فرد یا افراد مفقودالاثر، یا عدم اعتراف به محروم ساختن فرد از آزادی، به طوریکه شخص مورد نظر را از برخورداری از حمایت قانون محروم سازد را از این موارد دانسته است.^{۴۳۸} «قربانی» می‌تواند فرد مفقودالاثر باشد یا «هر فرد دیگری که مستقیماً در نتیجه این ناپدید شدن اجباری، آسیب دیده باشد».^{۴۳۹} لازم است در مورد شرایط و سرنوشت فرد ناپدید شده، حقیقت به هر یک از قربانیان گفته شود.^{۴۴۰} در صورت کشته شدن فرد ناپدید شده، لازم است که حکومت «بقایای اجساد آنها را محترم شمرده و باز گرداند».^{۴۴۱}

رژیم ایران وظیفه اساسی خود که همانا پیشگیری از ناپدید شدنهای اجباری تظاهرکنندگانی بود که به دنبال انتخابات ۲۲ خرداد کشته شدند را نقض کرده و کماکان نقض می‌کند. مقامات ایران به کرات اجساد را برای روزها و گاهی هفته‌ها نگاهداشته و به خانواده آنها ندادند، از با خبر شدن آنها از علت مرگ جلوگیری کردند و برگزاری مراسم تشییع برای کشته‌شدگان را قلعین ساختند. گزارشهای مربوط به کشته‌شدن تظاهرکنندگان، برای اولین بار در روز شنبه ۲۳ خرداد علنی شد.^{۴۴۲} به نظر می‌رسد میثم عبادی، جوان هفده‌ساله‌ای که در روز شنبه در بیمارستان تجریش درگذشت از اولین قربانیان تیراندازی بوده است. پنج روز پس از فوت وی، برادرش هنوز در تلاش برای تحویل گرفتن جسد وی بود.^{۴۴۳}

سهراب اعرابی، که او نیز از زخمهای ناشی از اصابت گلوله از پای درآمد، در روز دوشنبه ۲۵ خرداد ناپدید شد، اما اعضاء خانواده وی گزارش می‌کنند که دریافت جسد او در اداره آگاهی در تاریخ ۲۹ خرداد به ثبت رسیده است. آنها نتوانستند تا ۲۰ تیرماه به جسد وی دسترسی پیدا کنند و هنوز هم نمی‌دانند که آیا این جوان نوزده ساله در خیابان به قتل رسیده، در بیمارستان در گذشته و یا در بازداشت جان سپرده است.^{۴۴۴}

مادر اعرابی، پروین فهیمی، یکی از اعضاء برجسته «مادران عزادار» شد، گروهی متشکل از مادرانی که خواستار آزاد شدن تمام بازداشت‌شدگان و نیز دستگیری و پیگرد قانونی افرادی هستند که معترضین را کشته‌اند.^{۴۴۵} بر اساس گزارشها، این

A/RES/61/177 (۲۰ دسامبر ۲۰۰۶)، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/aadel.htm> [از این به بعد: «کنوانسیون ناپدید شدنهای اجباری»]؛ همچنین نگاه کنید به شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد، کمیسیون حقوق بشر، گزارش گروه کاری ناپدید شدنهای اجباری یا غیراختیاری، پاراگرافهای ۴۰-۴۲، سند سازمان ملل متحد E/CN.4/2005/65، ص. ۱۴ (۲۳ دسامبر ۲۰۰۴)، قابل دسترسی در <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=search&docid=42d66e400&skip=0&query=%22E/CN.4/2005/65%20%22> در حالیکه فقط سیزده کشور (که ایران در میان آنها نیست) از بیست کشور مورد نیاز، این کنوانسیون را تصویب کردند، این کنوانسیون فقط از ۲ فوریه ۲۰۰۷ برای اعضاء باز شده است. مجموعه معاهدات سازمان ملل متحد، کنوانسیون ناپدید شدنهای اجباری، وضعیت، قابل دسترسی در http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-16&chapter=4&lang=en

۴۳۸. کنوانسیون ناپدید شدنهای اجباری، رک. زیرنویس ۴۳۷، ماده ۲.

۴۳۹. همان، ماده ۲۴(۱).

۴۴۰. همان، ماده ۲۴(۲).

۴۴۱. همان، ماده ۲۴(۳). ماده ۲۴ نگرانیهای مطرح شده توسط یکی از متخصصین گروه کاری ناپدید شدنهای اجباری را عنوان می‌کند. این متخصص اظهار داشت لازم است «دقیقاً مفهوم و نتایج قانونی حقوق اعضاء خانواده شخص مفقودالاثر درباره کشف حقیقت، تعریف گردد». شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد، کمیسیون حقوق بشر، حقوق مدنی و سیاسی، شامل پرسشهایی درباره: ناپدید شدنها و اعدامهای شتابزده، پاراگراف ۸۰، سند سازمان ملل متحد شماره E/CN.4/2002/71، ص. ۳۴ (۸ ژانویه ۲۰۰۲) (تهیه شده توسط مانفرد نوآک) قابل دسترسی در <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=search&docid=3d6ce3c50&skip=0&query=E/CN.4/2002/71>

۴۴۲. اعتراضات شدت می‌گیرند، رک. زیرنویس ۳۴.

۴۴۳. پرویز شارما، «بازداشتی از خیابانهای تهران»، دلیلی بیست [Parvez Sharma, Memo from the Streets of Tehran, THE DAILY BEAST] ۱۸ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.thedailybeast.com/blogs-and-stories/2009-06-18/memo-from-the-streets-of-tehran>

۴۴۴. «سهراب اعرابی: دانشجوی نوزده ساله‌ای که کشته شد»، ایرانیان دات کام [Sohrab Arabi: 19-Year-Old Student Killed, IRANIAN.COM] ۱۸ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.iranian.com/main/2009/jul/sohrab-arabi>

۴۴۵. ان هریسون، «مادران عزادار برای قربانیان استفاده از زور بیش از حد، اشک می‌ریزند»، سازمان عفو بین‌الملل، ۲۰ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.livewire.amnesty.org/2009/07/20/mourning-mothers-weep-for-victims-of-excessive-force-in-iran/>

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

گروه در تجمعات خود مورد آزار و اذیت قرار گرفته‌اند و نیز منزل خانم فهیمی مورد تهاجم نیروهای امنیتی قرار گرفت که ضمن آن تصاویر پسر متوفی وی متوسط مهاجمین پاره پاره شد.^{۴۴۶}

در روز ۲۶ خرداد، استاندار تهران، مرتضی تمدن، کشته شدن تنها هفت تن که روز قبل حوالی میدان آزادی جان باخته بودند را تأیید کرد.^{۴۴۷} تا روز چهارشنبه دفتر تحکیم وحدت توانست کشته شدن هفت نفر را در حمله به دانشگاه‌های تهران و شیراز تأیید کند.^{۴۴۸} در پایان هفته، سازمان عفو بین‌الملل مجموع حداقل تعداد کشته‌شدگان را ده تن اعلام کرد در حالیکه هنوز چهار تن از دانشجویان مفقودالثر بودند.^{۴۴۹} بالاخره در روز ۷ مرداد سازمان گزارشگران بدون مرز توانست مرگ علیرضا افتخاری در روز دوشنبه ۲۵ خرداد را تأیید کند. افتخاری گزارشگر سابق روزنامه ابرار اقتصادی و نیز نخستین گزارشگری بود که در خشونت‌های پس از انتخابات کشته شد. وی را آنقدر با ضربات چماق زده بودند که او جان داد.^{۴۵۰}

سهراب عربی

سهراب عربی در روز ۲۵ خرداد ناپدید شد. خانواده وی طی چند هفته بعد در بیمارستانها، زندان اوین و دادگاه انقلاب در جستجوی وی بودند. مأموران گاهی اوقات به آنها اطمینان می‌بخشیدند و گاهی هم به آنها توهین می‌کردند. جسد وی نهایتاً روز ۲۰ تیر به خانواده او تحویل داده شد.

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

مقامات ایران علاوه بر دستگیری تظاهرکنندگان، شروع به دستگیری افراد غیرتظاهرکننده از منازل و ادارات و خیابانها نیز کردند که این وضعیت کماکان ادامه دارد. گستره این دستگیریها بسیار فراتر از افرادی است که با جنبش اصلاح طلب در ارتباط بودند. به نظر می‌رسد که رژیم هر کسی را که ممکن است مخالف با سیاستهای دولت بوده و ظرفیت و امکان رهبری جنبش را داشته هدف قرار داده است. فهرست این افراد شامل رهبران و اعضای گروه‌های سیاسی مخالف و گروه‌های دانشجویی،

۴۴۶. «نیروهای امنیتی به خانه سهراب اعرابی حمله کرده و عکسهای سهراب را پاره می‌کنند»، گویا نیوز [Security Forces Attack Sohrab] <http://persian2english.wordpress.com>. قابل دسترسی در ۲۴ دسامبر ۲۰۰۹، <http://www.gooya.com/2009/12/24/security-forces-attack-sohrab-arabi-residence-family-and-tore-down-sohrabs-pictures/>

۴۴۷. «هشت نفر در تهران کشته شدند»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۶ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090616_he_ir88_killing_rally.shtml

۴۴۸. «دفتر تحکیم وحدت: هفت دانشجو کشته شدند»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۷ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090616_si_ir88_tahkim_students.shtml

۴۴۹. «رهبر ایران سرکوب خشونت‌بار معترضان توسط پلیس را نادیده می‌گیرد»، سازمان عفو بین‌الملل [Amnesty, Iran's Supreme Leader Con-] <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/dones-violent-police-crackdown-on-protesters>, ۱۹ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/dones-violent-police-crackdown-on-protesters-20090619>

۴۵۰. «علیرضا افتخاری روزنامه نگار سابق ابرار در ۲۰ خرداد کشته شده است»، سازمان گزارشگران بدون مرز، ۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rsf-persan.org/article16780.html>

۴۵۱. در اساسنامه رم، ناپدید شدن اجباری افراد با توسل به زور جنایت علیه بشریت شناخته شده است. اساسنامه رم، رک. زیرنویس ۶۱، ماده (آی)(۱)۷. تعریف اساسنامه رم از «ناپدید شدن اجباری افراد» مشابه تعریفی است که در کنوانسیون جدیدتر ناپدید شدنهای اجباری نیز ذکر گردیده است. این همچنین مستلزم محروم ساختن فرد از آزادی توسط حکومت یا افرادی است که تحت اختیار، حمایت یا با اطلاع حکومت عمل می‌کنند، و نیز فقدان اطلاعات درباره سرنوشت یا محل این افراد، و امتناع از اعتراف به محروم ساختن آنان از آزادی، که در نتیجه این افراد را خارج از حمایت قانون قرار می‌دهد. مقایسه کنید اساسنامه رم، رک. زیرنویس ۶۱، ماده (آی)(۲)۷ را با کنوانسیون ناپدید شدنهای اجباری، رک. زیرنویس ۴۳۷، ماده ۲. اساسنامه رم این شرط را قید می‌کند که قصد مرتکبین، محروم ساختن فرد «از حمایت قانون برای مدتی طولانی است».

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

فعالان حقوق زنان، اساتید، و کلا، و روزنامه‌نگاران می‌شود. این فهرست همچنین شامل مقامات رسمی عالیرتبه سابق در جمهوری اسلامی، چهره‌های انقلاب ۱۳۵۷، و اعضای خانواده‌های ایشان نیز می‌شود. چندین تن از افراد دولتی و اتباع خارجی نیز دستگیر شده‌اند که بسیاری از آنها در زندان هستند.

علاوه بر تعداد و دامنه این دستگیریه‌ها، فوریتی که نیروهای امنیتی در هدف ساختن گروه‌ها و افراد به کار بردند، نشان می‌دهد که این دستگیریه‌ها با برنامه‌ریزی قبلی بوده و صرفاً عکس‌العملی نسبت به تظاهرات پس از انتخابات نبوده است. بازداشت‌شدگان سرشناس بعداً اعترافات علنی کردند که بدون شک تحت فشار گرفته شده بود و بازتاب نگرانی درباره یک «انقلاب مخملی» بود که در طی چند سال گذشته توسط گردانندگان دستگاه امنیتی ابراز شده بود.

۴.۱. غیرتظاهرکنندگان دستگیر می‌شوند

مقامات در روز انتخابات، شروع به حمله و یورش به مراکز عملیاتی و دفاتر روزنامه‌های مخالفان، و دستگیری رهبران و داوطلبان فعالیت در این مراکز کردند.^{۴۵۲} در هنگام دستگیری به ندرت قرار بازداشت ارایه شد، اما برخی از بازداشت‌شدگان موفق شدند قرار بازداشت خود را طی مراحل دستگیری ببینند. حداقل بعضی از احکام بازداشت پیش از تاریخ انتخابات صادر شده بود. یکی از شهود به یاد دارد که:

در لحظه دستگیری به من اتهامی اعلام نشد ولی بعدها فهمیدم به حکم صادره در روز ۲۰/۳/۸۸ به دستور قاضی مرتضوی به اتهام مخدوش نمودن ارای ملت که حکمی عمومی بود دستگیر شدم (بله! احکام بازداشت فعالان سیاسی دو روز قبل از انتخابات صادر شده بود).^{۴۵۳}

وی به مدت ۵۰ روز در زندان انفرادی نگاهداشته شد بدون اینکه به خانواده یا وکیل خود دسترسی داشته باشد.^{۴۵۴} او هر روز مورد بازجوییهای طولیل‌مدت قرار می‌گرفت و طی آن بازجوها مرتباً وی را مورد ضرب و شتم قرار می‌دادند.^{۴۵۵} بازجوییها همانطور که تقریباً تمامی قربانیان توصیف کرده‌اند با چشم‌بند و رو به دیوار انجام می‌شد. بازجوها از او سؤال می‌کردند و می‌خواستند تا پاسخ این سؤالات را بنویسد. هر بار که او چیزی را انکار می‌کرد، با کتک و تهدید به دستگیری اعضای خانواده خود روبرو می‌شد. این فشارها و شدت فرسودگی، او را مجبور به نوشتن پاسخهایی کرد که مطابق با گفته‌های بازجوها بود.^{۴۵۶}

مریم آموزگار، هنرمند و عکاس و روزنامه‌نگار که برای ستاد موسوی کار کرده بود، در روز انتخابات دو بار نزدیک بود دستگیر شود. او در مراسمی شرکت کرد که توسط یکی از سازمانهای هنری ترتیب داده شده بود و سپس به یک برنامه عمومی‌تر برای هنرمندانی پیوست که در حمایت از ستاد موسوی در مرکز هنری قیطره برگزار شده بود.

در فرهنگستان قیطره ... که مکانی برای همه هنرمندان است، خیلیها پیروزی قریب‌الوقوع را جشن گرفته بودند. آنها وبسایتها را نگاه می‌کردند، گفت و گو می‌کردند و عکسها و ویدئوهای زیادی هم گرفتیم. شانس که من آوردم این بود که در ساعت ۲ مرکز را ترک کردم چون که حدود ساعت دو و ربع، گروهی ناشناس که شاید ۳۰ نفر بودند، لباس شخصی و بسیجی، به آن مکان ریخته و از بالا تا پایین شروع به شکستن همه چیز کردند. کامپیوترها را شکستند، مردم را زدند، یا ۶ نفر از خانمها را گروگان گرفتند و رفتند. یکی از آن خانمها پگاه

۴۵۲. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با ی. د.»، (۱۷ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم آموزگار»، (۱۰ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴۵۳. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با خ. ه. س.»، (۱۹ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴۵۴. همان.

۴۵۵. همان.

۴۵۶. همان. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با خ. ج. ب.»، (۱۷ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

آهنگرانی بود.^{۴۵۷}

آموزگار برای چند ساعتی به دفتر کارش بازگشت و سپس دفتر را برای تحویل یک سری عکسهایی که طی همان روز گرفته بود، ترک کرد. باز هم او فقط چند دقیقه پیش از آنکه به دفتر یورش برده شود، آن را ترک کرد.

در فرهنگستان قیطریه ... که مکانی برای همه هنرمندان است، خیلی ها پیروزی قریب الوقوع را جشن گرفته بودند. آنها وبسایتها را نگاه می کردند، گفت و گو می کردند و عکسها و ویدئوهای زیادی گرفتیم. شانس که من آوردم این بود که در ساعت ۲ مرکز را ترک کردم چونکه حدود ساعت دو و ربع، گروهی ناشناس که شاید ۳۰ نفر بودند، لباس شخصی و بسیجی، به آن مکان ریخته و از بالا تا پایین شروع به شکستن همه چیز کردند. کامپیوترها را شکستند، مردم را زدند ۵ با ۶ نفر از خانمها را گروگان گرفتند و رفتند. یکی از آن خانمها پگاه آهنگرانی بود.^{۴۵۸}

به دفاتر اصلی ستاد موسوی نیز در روز انتخابات یورش بردند.^{۴۵۹} ستاد البته تا حدی انتظار ایجاد اختلال در فعالیتهای خود را داشت، اما با وجود این هنگامی که سعی کرد با داوطلبان منطقه‌ای خود تماس بگیرد، از شدت اشکالات به وجود آمده، متحیر شده بود.

قبل از آن پیش‌بینی کردیم اس‌ام‌اس‌ها را قطع کنند و با آنکه وزارت ارتباطات به ما اطمینان داده بود مبنی بر قطع نشدن سیستم پیامکها، برای اطمینان بیشتر خطوط تلفنی نیز برای ستاد در نظر گرفته شد. شب انتخابات با قطع شدن سیستم پیامکها قرار بود از خطوط تلفن استفاده کنیم که در روز انتخابات بیش از ۳۰۰ خط تلفن ستاد صیانت از آرا را نیز قطع کردند.^{۴۶۰}

ستاد درباره علت حمله به دفاتر مرکزی خود از چند تن از وزرا و سازمانهای دولتی استفسار کرد، اما پاسخی دریافت نکرد. در هیچیک از این یورشها مجوز قانونی ارایه نشد.^{۴۶۱} طی محاکمات گروهی فرمایشی، معاون دادستان تهران، مهدی سپهری، دفتر انتخاباتی شمال تهران را متهم نمود که برای «فعالتهای غیرقانونی مختلف مانند تهیه کردن پایگاه برای تلویزیون فارسی بی‌بی‌سی» مورد استفاده قرار گرفته بوده است.^{۴۶۲}

در طول شب و ساعات اولیه صبح یکشنبه، روزنامه‌نگاران و فعالان از منازل خود ربوده شدند. برای مثال ساعت ۳ صبح سمیه توحیدلو را در خانه پدر و مادر او دستگیر کردند. این وبلاگ‌نویس، فعال سیاسی و حامی موسوی بدون ارایه هیچ نوع حکم جلب یا توضیحی دستگیر شد.^{۴۶۳} دو ماه بعد، قاضی حسن حداد اذعان نمود که توحیدلو باید قبلاً آزاد می‌شد اما وی توضیح داد که دادستان مرتضوی شخصاً در این امر دخالت کرده تا آزاد شدن او را به تعویق اندازد. دو روز پس از این

۴۵۷. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم آموزگار»، (۱۰ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران). «بازداشت پگاه آهنگرانی، بازیگر سینما»، گویا نیوز، ۵ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/07/091343.php>

۴۵۸. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با مریم آموزگار»، (۱۰ نوامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴۵۹. «در دادگاه ایران فروپاشی جبهه اصلاح‌طلبان خواسته شد»، پرس تی‌وی [In Iran Court, Dissolution of Reform Fronts Is Sought, PRESS] ۲۵ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=104441&sectionid=351020101>

۴۶۰. نگاه کنید به مصاحبه روزنامه اعتماد با علیرضا بهشتی در «پس از انتخابات در گفتگو با علیرضا بهشتی»، اعتماد، ۱۳۸۸/۵/۳۱، قابل دسترسی در <http://www.etaamad.ir/Released/88-05-31/166.htm>

۴۶۱. همان.

۴۶۲. «در دادگاه ایران فروپاشی جبهه اصلاح‌طلبان خواسته شد»، پرس تی‌وی [In Iran Court, Dissolution of Reform Fronts Is Sought, PRESS] ۲۵ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.ir/detail.aspx?id=104441&sectionid=351020101>

۴۶۳. «سمیه توحیدلو و مهسا امرآبادی آزاد شدند»، رادیو فردا، ۲ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.radiofarda.com/content/f10_To-hidlou_Amrabadi_Released/1806462.html [از این به بعد: «توحیدلو و امرآبادی آزاد شدند»].

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

اعتراف علنی، توحیدلو بالاخره با گذاشتن وثیقه آزاد شد.^{۴۶۴}

ساعت ۱ صبح روز یکشنبه ۲۴ خرداد به محل اقامت شیوا نظر آهاری، وبلاگ‌نویس و فعال حقوق بشر، یورش برده و دارایی او را ضبط کردند اما وی در خانه نبود. مقامات، او را روز بعد در دفتر کار خود دستگیر کردند.^{۴۶۵} مادر نظر آهاری در نامه‌ای سرگشاده به دختر خود که یک ماه بعد نوشته است توضیح می‌دهد که تنها دلخوشی وی این بود که تنها نبوده و به همراه مادران دیگری بود که در زندانها و دادگاه‌های انقلاب در جستجوی فرزندان خود بودند.^{۴۶۶} آهاری در روز اول مهرماه با قرار وثیقه ۲۰۰ میلیون تومانی از زندان اوین آزاد شد.^{۴۶۷}

یکی دیگر از افرادی که شبی که مأموران برای دستگیری به منزل او رفتند در خانه نبود، مسعود باستانی بود. نیروهای امنیتی همسر و دو تن از مهمانان وی را در خانه او دستگیر کردند.^{۴۶۸} اولین آنها بهزاد باشو، کارتون‌نویست است که در روز ۱۷ تیر ماه آزاد شد و دومی خلیل میراشرفی نام دارد که تهیه‌کننده برنامه‌های تلویزیونی و روزنامه‌نگار است.^{۴۶۹} چندی پس از این دستگیری‌ها، باستانی سعی کرد خود را تحویل دهد تا همسر باردار او مهسا امرآبادی آزاد شود. مقامات با درخواست وی مخالفت کردند و همسر او را که یکی از روزنامه‌نگارهای نشریه اعتماد ملی بود، برای دو ماه نگاه داشتند تا بالاخره او روز اول شهریور آزاد شد.^{۴۷۰}

آن شب نیروهای امنیتی تعداد زیادی از فعالان از جمله رهبران رسانه‌ها و جنبشهای دانشجویی را نیز دستگیر نمودند. کیوان صمیمی بهبهانی، مدیرمسئول ماهنامه «نامه»، و عضو کمیته مرکزی انجمن دفاع از آزادی مطبوعات نیز دستگیر شد.^{۴۷۱} نیروهای امنیتی به منزل صمیمی هجوم آورده و او را در نیمه‌های شب دستگیر کردند. آنها درب را شکسته و کامپیوتر و دیگر داراییهای شخصی او را ضبط کردند.^{۴۷۲}

در زندان اوین نیروهای امنیتی به اصلاح جابجاری مو و ریش وی پرداخته و وی را در دستشویی حبس کردند. بنا بر گزارشها، او را با چنان شدتی مورد ضرب و شتم قرار دادند که مجبور به انتقال وی به بهداری اوین شدند.^{۴۷۳} او مجبور شد تا ۱۸ شهریور منتظر بماند تا مقامات اجازه ملاقات با وکیل او، نسرين ستوده را بدهند. اگرچه این ملاقات تحت نظارت بازجو صورت می‌گرفت، اما صمیمی در حصبت با ستوده از ضرب و شتم و بدرفتاری شکایت کرد و ستوده نیز تلاش کرد تا از جانب وی شکایتی رسمی اقامه کند.^{۴۷۴}

۴۶۴. همان.

۴۶۵. «شیوا نظر آهاری بازداشت شد»، کمیته گزارشگران حقوق بشر، ۲۴ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://chrr.us/spip.php?article4306>

۴۶۶. «نامه مادر شیوا نظر آهاری: تنها دلخوشی من در این مدت این بود که تنها نبودم»، تغییر برای برابری، ۲۵ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.sign4change.info/spip.php?article4339>

۴۶۷. «شیوا نظر آهاری آزاد شد»، کمیته گزارشگران حقوق بشر، ۱ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://chrr.us/spip.php?article5876>

۴۶۸. «مسعود باستانی به شش سال حبس تعزیری محکوم شد»، کرمان نما، ۲۷ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.kermannama.org/module-pagesetter-viewpub-tid-1-pid-2257.html> توحیدلو و امرآبادی آزاد شدند، رک. زیرنویس ۴۶۳؛ و «بهزاد باشو و خلیل میراشرفی بازداشت شدند»، هم‌میهن، ۲۷ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hammihannews.com/news/4782>

۴۶۹. «باشو آزاد شد»، نو اندیش، ۲۰ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://noandish.com/com.php?id=29375>

۴۷۰. توحیدلو و امرآبادی آزاد شدند، رک. زیرنویس ۴۶۳.

۴۷۱. «کیوان صمیمی، دو ماه بازداشت بدون مرجع پاسخگو»، رادیو فردا، ۲۵ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.radiofarda.com/content_f2_postelection_detainees_Keivan_Samimi_lawyer_Evin/1823897.html

۴۷۲. «کیوان صمیمی همچنان تحت فشارهای فیزیکی و روانی قرار دارد»، کمیته گزارشگران حقوق بشر، ۲۹ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://chrr.us/spip.php?article5150>

۴۷۳. «خبرهایی از اوین، آزار و اذیت کیوان صمیمی در بند ۲۰۹»، موج سبز آزادی، ۲۲ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/29086> (تاریخ دسترسی ۱۲ نوامبر ۲۰۰۹). «خبرهایی از اوین، کیوان صمیمی بعد از ضرب و شتم شدید به بهداری اوین منتقل شده است»، موج سبز آزادی، ۸ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/23969>

۴۷۴. «کیوان صمیمی، دو ماه بازداشت بدون مرجع پاسخگو»، رادیو فردا، ۲۵ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.radiofarda.com/content/>

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

تا مهرماه، صمیمی حتی بیش از پیش منزوی شده و از انجام هرگونه مکالمه تلفنی و داشتن ملاقات ممنوع بود. و کیل وی موفق شد به پرونده وی دسترسی یابد و اظهار نمود که پس از پنج ماه پرونده وی هنوز فاقد حکم رسمی بازداشت بود. او توضیح داد که در پرونده چند اتهام علیه موکل او بدون اینکه هیچگونه جزئیات، مدارک و یا توضیحاتی برای اثبات آنها ارائه شده باشد ذکر شده است. این اتهامات شامل «تشویش اذهان عمومی» و «تبانی و اجتماع به قصد برهم زدن امنیت کشور» بود.^{۴۷۵}

احمد زیدآبادی، روزنامه‌نگار معروف و دبیرکل ادوار تحکیم وحدت، سازمان دانشجویان و فارغ التحصیلان که اعضاء آن مرتباً هدف دستگیری و بازداشت قرار می‌گرفتند، نیز دستگیر شد. پس از انتخابات، تقریباً تمام اعضاء و رهبران فعلی و سابق این سازمان محبوس شدند.^{۴۷۶} عباس حکیم‌زاده، دبیر سیاسی دفتر تحکیم وحدت، در زمستان ۱۳۸۷ دستگیر و در ۱۷ تیر ۱۳۸۸ آزاد شده بود. در ساعات اولیه صبح ۲۸ آبان نیروهای امنیتی به خانه وی هجوم برده، کامپیوتر او را ضبط کرده و خود او را مجدداً دستگیر کردند.^{۴۷۷}

زیدآبادی به یک محل نامعلوم برده شد. در راه، زیدآبادی به نحوه غیرقانونی دستگیری خود اعتراض کرده و قسم خورد که دست به اعتصاب غذا خواهد زد. وی هفده روز اول را در یک سلول انفرادی و بدون داشتن هیچگونه تماس با مأموران سپری کرد. پس از دیدن یک پزشک که سعی کرد او را قانع کند به اعتصاب غذای خود خاتمه دهد، دوباره برای هجده روز دیگر در تنهایی و در سکوت مطلق رها شد، تا اینکه تعادل روانی خود را از دست داده و بی‌وقفه شروع به جیغ کشیدن کرد. در آن هنگام او را به سلول دیگری انتقال داده و بازجویی وی را آغاز کردند.^{۴۷۸}

یک ماه پس از دستگیری وی، همسر او مهدیه محمدی، نامه‌ای به محمود هاشمی شاهرودی، رئیس وقت قوه قضاییه نوشته و از اینکه هنوز هیچ اطلاعی از وضعیت شوهر خود ندارد، ابراز ناامیدی و نگرانی کرد.

نزدیک به یک ماه از زمانیکه عده‌ای ناشناس که خود را پیک موتوری نامیدند همسر اینجناب آقای احمد زیدآبادی را شبانه و بدون ارایه هرگونه برگ جلب، در مقابل چشم فرزندان خردسالش ربوده‌اند می‌گذرد و هنوز هیچیک از نهادهای مسئول زحمت پاسخگویی درباره وضعیت ایشان را به خود نداده‌اند.^{۴۷۹}

f2_postelection_detainees_Keivan_Samimi_lawyer_Evin/1823897.html

۴۷۵. «استمرار بازداشت کیوان صمیمی غیرقانونی است»، خبرگزاری مجموعه فعالان حقوق بشر، ۶ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hra-news.org/news/7974.aspx>

۴۷۶. اعضاء گروه‌های دانشجویی زیر مجموعه دفتر تحکیم وحدت دائماً دستگیر و آزاد می‌شوند. اما اعضاء کادر مرکزی ماه‌هاست که در زندان به سر می‌برند و خانواده‌های آنها اطلاعات کمی از آنها در دست دارند. بسیاری از اعضاء انجمن دانش‌آموختگان ادوار تحکیم وحدت، از جمله عبدالله مومنی و احمد زیدآبادی نیز ماه‌ها و تقریباً از زمان انتخابات در زندان به سر می‌برند. نگاه کنید به «بازداشت ۲۱۰ تن دانشجوی سبز دانشگاه آزادی مشهد»، راه سبز، ۱۱ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/print/6876>؛ «اطلاعیه دفتر تحکیم وحدت، بازداشت ۱۷ تن از فعالان دانشجویی»، گویا نیوز، ۱۰ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/10/094456.php>؛ «۱۵ تن از دانشجویان بازداشت شده آزاد شدند»، ایرانی‌ان انگلستان، ۱۱ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.iranianuk.com/article.php?id=42301>؛ «آخرین وضعیت اعضاء شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت در زندان»، ادوار نیوز، ۱۷ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.us/university/10242.aspx>؛ «بیانیه ادوار تحکیم وحدت در اعتراض به بازداشت اعضاء خود»، دویچه وله، ۲۱ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4914365,00.html>

۴۷۷. «فعالان دانشجویی تحت فشار در ایران»، رادیو زمانه [Student Activists Under Pressure in Iran, RADIO ZAMAANEH] ۱۹ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.zamaaneh.com/enzam/2009/11/iran-student-activists-un.html>

۴۷۸. «زیدآبادی دچار جنون شده بود»، روز آنلاین، ۲۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/persian/interview/inter-view-item/article/2009/august/19/-8c4e67e213.html> (چاپ مجدد توسط ادوار نیوز در «افشاگری همسر زیدآبادی: احمد به حد جنون رسیده و قصد خودکشی در زندان را داشته است»، ادوار نیوز، ۲۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.us/organization/9389.aspx>).

۴۷۹. «نامه سرگشاده همسر زیدآبادی خطاب به شاهرودی»، گویا نیوز، ۲۱ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/07/090690.php>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

به زیدآبادی اجازه داده شد یکبار همسر خود را در ۷ مرداد، برای مدت ۱۰ دقیقه ببیند و بعد در ۲۶ مرداد با تمام خانواده خود ملاقات داشته باشد. ۶ آبانماه، عباس جعفری دولت‌آبادی، دادستان تهران، تأیید کرد که زیدآبادی از جهت سلامت در وضعیت خوبی به سر می‌برد و پرونده وی در مراحل اولیه تحقیق قرار دارد. در پاسخ به اعلامیه دادستان، همسر وی پرسید چرا وی نتوانسته است برای چهل و چهار روز شوهر خود را ببیند و یا با او صحبت کند و چگونه است که پس از گذشت چهار ماه از بازداشت زیدآبادی، پرونده او هنوز در مراحل اولیه قرار دارد.^{۴۸۰}

دکتر محمد شریف و کیل زیدآبادی، پس از آنکه اجازه یافت طی جلسه تحقیقی در مهرماه، به پرونده موکل خود دسترسی پیدا کند، دریافت که او می‌تواند با گذاشتن وثیقه آزاد بشود. هنگامیکه وی دادگاه را از این امر مطلع ساخت، قاضی به او دستور داد تا به خانواده زیدآبادی اطلاع دهد وثیقه مناسب را فراهم کنند. دادسرا وثیقه زیدآبادی را ابتدا به ۳۵۰ میلیون تومان و سپس به ۵۰۰ میلیون تومان افزایش داد. خانواده وی برای آزادی وی، هر یک از این مبالغ هنگفت را جمع‌آوری کردند. با وجود این، دادستانی در آزاد نمودن وی تأخیر کرده و هر بار به دادگاه اطلاع نداد که وثیقه گذاشته شده است.^{۴۸۱} طی این مدت بر اساس گزارشها زیدآبادی را شکنجه داده و تحت فشار گذاشته بودند تا برای ارتکاب جرایمی که آنها ادعا می‌کردند، از قبیل نوشتن مقاله‌ای که در آن از رهبر انتقاد کرده بود و در توصیف وی از کلمه «عالیقدر» استفاده نکرده بود، علناً عذرخواهی کند.^{۴۸۲}

در اوایل آذر ماه، شریف متوجه شد که موکل او را به طور غیرقانونی برای دو ماه در حبس نگاه داشته‌اند. او گزارش کرد که

درحالی که ۱۲ مهرماه گذشته برای آقای زیدآبادی قرار وثیقه ۲۵۰ میلیون تومانی صادر شده بود، اما در حالی که خانواده‌اش وثیقه را تأمین و به دادگاه تودیع کرده بودند، به دستور دادستان از آزادی ایشان ممانعت به عمل آمد و در واقع در تمام این مدت بازداشت زیدآبادی غیرقانونی بوده است.^{۴۸۳}

حمله به دفاتر روزنامه‌ها تا پاییز ادامه یافت. برای مثال در شهریور دفاتر خبرگزاریهای دیگر نیز مورد تهاجم قرار گرفتند:

ماموران دادستانی با حضور در دفتر روزنامه از سردبیر تا مسئولان فنی و خبرنگاران و آبدرچی روزنامه را بازداشت کردند. تقریباً نزدیک به ۲۷ نفر. ماموران با ارایه حکم دادستانی وارد روزنامه شدند و پس از ضبط سی دی ها (هر چه که بود) کیسهای کامپیوتر را هم با خود بردند. بچه ها را هم سوار کردند و بردند.^{۴۸۴}

۴.۲. مقامات سابق دستگیر می‌شوند

نیروهای امنیتی همچنین به دستگیری نخبگان سیاسی و چهره‌های برجسته انقلاب ۱۳۵۷ که از نظر سیاسی با نفوذ و سرشناس بودند نیز پرداختند. گاهی اوقات این دستگیری‌ها برای مدت کوتاهی به طول می‌انجامید مانند دستگیری محمد رضا خاتمی، برادر رئیس‌جمهور سابق ایران. بنا بر گزارشها وی در روز یکشنبه ۲۴ خرداد دستگیر و روز بعد آزاد شد، اگرچه که مقامات سعی داشتند حتی دستگیری وی را انکار کنند.^{۴۸۵} اما دیگر دستگیر شدگان هنوز در زندان هستند.

۴۸۰. «واکنش همسر زیدآبادی به اظهارات دادستان: تا احمد را ملاقات نکنم نمی‌توانم به این حرفها اعتماد کنم»، ادوار نیوز، ۵ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.us/organization/9738.aspx>; همچنین نگاه کنید به «گزارش آخرین وضعیت بازداشت‌شدگان حوادث بعد از انتخابات»، بی‌بی‌سی فارسی، ۵ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/10/091027_m_arrested_reports.shtml

۴۸۱. «چرا زیدآبادی آزاد نشد»، ادوار نیوز، ۱۸ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.advarnews.biz/organization/10050.aspx>

۴۸۲. «محکومیت زیدآبادی به شش سال حبس و تبعید در گناباد»، رادیو فردا، ۲ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.radiofarda.com/content/F11_Iran_Postelection_Zeydabadi/1885960.html

۴۸۳. «احمد زیدآبادی به ۵ سال زندان در تبعید محکوم شد»، خبرگزاری مجموعه فعالان حقوق بشر، ۲ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.hra-news.org/news/9452.aspx>

۴۸۴. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با آ. ی.»، (۱۹ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۴۸۵. «دستگیری گسترده فعالان سیاسی در تهران»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۴ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.bbc.co.uk/persian/>

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

محسن میردامادی، دبیر کل بزرگترین حزب طرفدار اصلاحات در ایران، جبهه مشارکت ایران اسلامی، در روز ۲۳ خرداد دستگیر شد.^{۴۸۶} میردامادی از رهبران دانشجویی بود که در سال ۱۳۵۸ سفارت آمریکا را تسخیر کردند برده و رژیم اسلامی او را به عنوان یکی از قهرمانان انقلاب می‌شناسد.^{۴۸۷} وی که سابقاً یکی از اعضای مجلس بود، در بهمن ۱۳۸۷ توسط شورای نگهبان از شرکت مجدد در انتخابات مجلس منع شد.^{۴۸۸} وی ۲۴ ساعت پس از دستگیری روز ۲۳ خرداد آزاد شد؛ اما بر خلاف خاتمی مجدداً در ۳۰ خرداد دستگیر شد.^{۴۸۹} به دنبال دستگیری مجدد، وی در زندان اوین محبوس شده و به مدت یک ماه از تماس با خانواده خود ممنوع شد.^{۴۹۰}

میردامادی توانست وکیل خود، حسین آبادی را انتخاب کند، اما دادستان برای وی کیفرخواست خصوصی صادر نکرد. در عوض، دادگاه او را همراه با یکصد تن دیگر در محاکمه‌ای گروهی در ۱۰ مردادها محاکمه کرد.^{۴۹۱} شش هفته بعد در ۲۶ شهریور، نیروهای امنیتی پسر وی، مهدی میردامادی را نیز بازداشت کردند که بعداً در ۱۲ مهر آزاد شد.^{۴۹۲} میردامادی که پنجاه و چهار ساله است در روز ۱۸ مهر به دلیل ابتلا به آریتمی قلبی در بیمارستان بستری شد و کماکان در زندان به سر می‌برد.^{۴۹۳}

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان، یکی از مشاوران ریاست جمهوری که در اثر سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جانش شده بود معلول شده، در ۲۵ خرداد دستگیر شد. حجاریان که در مقام از عضو عالی‌رتبه وزارت اطلاعات خدمت کرده بود، مرکز مطالعات استراتژیک را در دفتر ریاست جمهوری تأسیس کرده و در شورای شهر تهران نیز مشغول به کار بوده است.^{۴۹۴} سوء قصد سال ۱۳۷۹ که

سعید حجاریان

سعید حجاریان، یکی از اعضای برجسته جبهه مشارکت، در روز ۲۵ خرداد دستگیر و در زندان اوین محبوس گردید. به دلیل سوءقصدی که در سال ۱۳۷۹ به جان وی شده بود، بخشی از بدن او فلج می‌باشد. وی را مجبور ساختند تا علناً دیدگاه‌های سیاسی خود درباره اصلاح‌طلبان را محکوم نماید و در مورد عقاید اشتباه خود درخواست بخشش نماید. وی پس از استعفا از جبهه مشارکت، در شهریور ماه به قید ضمانت آزاد گردید و اکنون در انتظار اعلام رسمی حکم خود می‌باشد.

۴۹۴. محمد سهیمی، «استراتژیست اصلاح‌طلب: سعید حجاریان»، خط مقدم، [Reformist Strategist: Saeed Hajarian, FRONTLINE] ۸ ژوئیه ۲۰۰۹.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

طی آن تروریستها به صورت وی تیراندازی کردند، وی را دچار آسیب شدید مغزی و نخاعی کرد.^{۴۹۵} حتی پس از گذشت نه سال، حجاریان هنوز برای راه رفتن احتیاج به کمک داشته و از اختلالات گفتاری رنج می‌برد. وی به مراقبتهای مداوم پزشکی و درمانهای چندگانه نیاز دارد.^{۴۹۶}

حجاریان در زندان اوین محبوس شد. در روز دستگیری او، همسر وی که پزشک است اجازه یافت او را به مدت یک دقیقه ملاقات کند.^{۴۹۷} پس از یک ماه مجبور شدند وی را به علت بیماری به بیمارستان انتقال دهند اما باز دوباره وی را به زندان بازگرداندند. در آنجا همسر او اجازه یافت تا وی را مجدداً ملاقات کند. او شرایط حجاریان را برای سازمان دیده بان حقوق بشر اینطور توصیف کرد:

پس از آسیب ناشی از سوءقصد نافرجام به جان وی، همیشه فشار خون او کمتر از میزان نرمال بود ... اما در حال حاضر به علت شرایط پر اضطراب زندان، فشار خون او به حد خطرناکی بالا رفته است. علاوه بر آن، شرایط عمومی وی در نتیجه وضعیت تغذیه بد زندان، وخیم‌تر شده است و این ممکن است وی را دچار حمله قلبی بکند ... هنگامی که ما او را ملاقات کردیم او مدام گریه می‌کرد.^{۴۹۸}

در اواخر تیر ماه همسر حجاریان بروز آثار یرقان و آریتمی قلبی را در او مشاهده کرد. او شکایت نمود که مقامات داروهای لازم را در اختیار او نگذاشته‌اند و نیز مشکوک شده بود که به شوهر او برای بازجویی داروهای توهم‌زا داده‌اند. دختر او نیز گزارش کرد که این بازجوییها گاهی اوقات زیر حرارت مستقیم آفتاب انجام می‌شد. بازجوها صبر می‌کردند تا دمای بدن حجاریان بالا برود و بعد ناگهان آب بسیار سرد بر وی می‌پاشیدند تا او دچار حالت شوک و طپش قلب بشود.^{۴۹۹}

تا مرداد ماه مقامات سعی می‌کردند وخامت وضعیت وی را از آنچه که اعضاء خانواده او گزارش کرده بودند، بهتر نشان دهند. کاظم جلالی^{۵۰۰} سخنگوی کمیته مجلس اعلام کرد که حجاریان به یک مجموعه مسکونی سازمانی منتقل شده که دادستان مرتضوی ادعا کرد دارای تجهیزات پزشکی لازم برای مراقبت از وی است.^{۵۰۱} او در ۱۷ مرداد در دادگاه حضور یافت و روز بعد یک کمیته ویژه قضایی توصیه کرد که حجاریان تحت بازداشت خانگی قرار بگیرد.^{۵۰۲}

دادستانی به این پیشنهاد توجهی نکرد تا روز ۸ مهر ماه که حجاریان پس از گذراندن ۱۰۹ روز در زندان آزاد شد.^{۵۰۳} حجاریان

- قابل دسترسی در <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2009/07/reformist-strategist-saeed-hajarian.html>
۴۹۵. «ایران: اصلاح طلب معلول را آزاد کنید»، دیده‌بان حقوق بشر [Iran: Release Disabled Reformist, HUMAN RIGHTS WATCH] ۱ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.hrw.org/en/news/2009/07/01/iran-release-disabled-reformist>
۴۹۶. همان.
۴۹۷. «زندگی مهسا ام‌آبادی، خبرنگار باردار، و سعید حجاریان در خطر جدی است»، گویا نیوز، ۱۶ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/07/090458.php>
۴۹۸. «ایران: اصلاح طلب معلول را آزاد کنید»، دیده‌بان حقوق بشر [Iran: Release Disabled Reformist, HUMAN RIGHTS WATCH] ۱ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.hrw.org/en/news/2009/07/01/iran-release-disabled-reformist>
۴۹۹. «زندگی مهسا ام‌آبادی، خبرنگار باردار، و سعید حجاریان در خطر جدی است»، گویا نیوز، ۱۶ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/07/090458.php>
۵۰۰. برای مصاحبه کاظم جلالی، نگاه کنید به «فایل ویدیویی: مجموعه آثار کمیسیون امنیت ملی، مصاحبه کاظم جلالی»، ۳۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=4yFL4o2Azkk>
۵۰۱. «انتقال حجاریان از زندان به خانه سازمانی»، بی‌بی‌سی فارسی، ۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090730_ra_hajarian_housearrest.shtml
۵۰۲. «دری نجف آبادی: توصیه ما آزادی حجاریان است»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/08/090808_ka_dori_hajarian.shtml
۵۰۳. نگاه کنید به «سعید حجاریان پس از ۱۰۹ روز بازداشت آزاد شد»، رادیو فردا، ۸ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.radiofarda.com/con-tent/F8_HAJARIAN_FREED_postelection_Ahmadinejad_Moosavi/1840150.html
- رئیس جمهور اصلاحات، اعتماد، ۱۳۸۸/۷/۱۵، قابل دسترسی در <http://www.etaamad.ir/Released/88-07-15/150.htm>

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

پیش از آزاد شدن مجبور شد نامه‌ای بنویسد که بیست روز اول پس از دستگیری او را توصیف می‌کند و توسط چندین منبع خبری نیمه رسمی منتشر شد:

[من] در اوین محبوس بودم اما سلول انفرادی من به اندازه‌ای بود که بتوانم با واکر چند قدمی در آن بزنم ... غذای زندان مناسب بود و من علیحده میوه را هم داشتم ... به محلی منتقل شدم که به استخر آب درمانی نزدیک بود و فضای مفرحی داشت ... یک روز در میان استخر را به مدت یک سانس برای من خلوت (قرق) می‌کردند و همراه مربی دلسوزی به تمرینات آب‌درمانی می‌پرداختم .. پزشک هم دو روز در میان به من سر می‌زد و فشار خون و نبض؛ درجه حرارت و گوش و حلق و بینی و ریه‌ها را معاینه می‌کردند ... فضای جدید طوری بود که می‌توانستم با واکر مسافتهای طولانی بروم و عضلات پاهایم را تقویت کنم.^{۵۴}

خانواده وی در پاسخ به این نامه اظهار کردند که در طی این مدت حجاجیان نتوانست با خانواده و وکیل خود یا حتی نمایندگان کمیته مجلس دیداری داشته باشد.^{۵۵} مرتضوی در گذشته هم با تهدید به بازداشت‌های بیشتر و نیز تهدید علیه اعضای خانواده زندانیان، آنها را مجبور به نوشتن توضیحات دروغین درباره شرایط راحت زندان کرده بود.^{۵۶}

خشم عمومی و بینالمللی ممکن است در جهت آزاد ساختن ابراهیم یزدی، رهبر نهضت آزادی ایران، مؤثر بوده باشد. وی در روز ۲۷ خرداد دستگیر شد. این رهبر قدیمی مخالفان که هفتاد و هشت سال دارد، قبلاً هم توسط شاه و هم توسط جمهوری اسلامی زندانی شده بود. این بار او در بیمارستان پارس، یعنی محلی که وی تحت معالجه برای اختلالات معده بود، دستگیر شد.^{۵۷} او دو روز بعد آزاد شد.

محمد عطریانفر، روزنامه‌نگار و سردبیر معروف نشریاتی چون «شرق» و «شهروند امروز» در ۲۶ خرداد دستگیر شد. وی روز ۲۱ مرداد با کمیته مجلس ملاقات کرد و بر اساس گزارشها از سلامت خوبی برخوردار بود. وی در صحبت با نمایندگان کمیته، اصرار می‌ورزید که با او خوشرفتاری شده و بازجوهای وی خشن یا بی‌ادب نبوده‌اند.^{۵۸}

ابراهیم یزدی
ابراهیم یزدی رهبر حزب
ممنوعه نهضت آزادی، در
روز ۲۷ خرداد هنگامیکه به
علت بیماری در بیمارستان
بستری بود، دستگیر شد.
این سیاستمدار مخالف و
کهنه کار که ۷۸ ساله است،
۲ روز بعد آزاد شد. اما
مجدداً در روز ۷ دی، روز
پس از تظاهرات عاشورا،
در ساعت ۳ صبح دستگیر
شد. وی هنوز در بازداشت
به سر می‌برد.

۵۴. «ادعاهای کروی در مورد وضعیت بازداشتگاهها صدای حجاجیان را هم درآورد»، خبرگزاری فارس، ۱۲ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8806120733>

۵۵. «زینب حجاجیان: اگر نامه صحت دارد چرا از پدرم بی‌خبرم؟»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/09/090903_wmj-hajjarian-letter.shtml

۵۶. نگاه کنید به مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «CTRL+ALT+DELETE: پاسخ ایران به اینترنت» (۱۳۸۸) و مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «اعترافات اجباری: هدف قرار دادن فعالان اینترنتی ایران» (۱۳۸۸)، قابل دسترسی در <http://www.iranhrdc.org/httpdocs/Persian/pressreleases.htm>

۵۷. جنی بوت، مارتین فلچر، و ال افلی، «رژیم ایران ابراهیم یزدی، اصلاح طلب بیمار را در بستر بیمارستان دستگیر می‌کند»، تایمز آنلاین [Jenny Booth, Martin Fletcher and Ella Flaye, *Iran Regime Arrests Ailing Reformer Ebrahim Yazdi in Hospital Bed*, TIMES ONLINE ۱۸ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article6527580.ece

۵۸. «اعترافات جالب عطریانفر در دادگاه»، تابناک، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=57808> همچنین نگاه کنید به «گزارش کامل اظهارات ابطحی و عطریانفر در کنفرانس مطبوعاتی و جلسه دادگاه»، ایسنا، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1379312> «اظهارات عطریانفر و چهار نفر از بازداشت‌شدگان حوادث بعد از انتخابات در دادگاه»، ایسنا، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1379336> «ابراز رضایت ابطحی، تاجزاده و عطریانفر از وضعیت خود»، ایسنا، ۲۳ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1385706> «توضیحات تجری درباره دیدار با ابطحی، تاجزاده و عطریانفر»، ایسنا، ۲۲ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1385519> «بروجردی در جمع خبرنگاران: مصاحبه مطبوعاتی عطریانفر و ابطحی ویژگی مثبت دادگاه بود»، ایسنا، ۱۱ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1379659> «بروجردی پس از دیدار با ابطحی، تاجزاده و عطریانفر: آنها از برخورد بازجوها اظهار رضایت می‌کردند»، ایسنا، ۲۲ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1385524>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

در همان روز نظرات مشابهی هم توسط محمد علی ابطحی ابراز شد. ابطحی، رئیس سابق رادیو ایران (در یکی از استانها)، که سپس معاون رئیس جمهور ایران شد، یکی از مشاوران نزدیک مهدی کروبی، کاندیدای ریاست جمهوری بود. وی در ساعت ۶ صبح روز ۲۶ خرداد توسط سه تن از مأموران لباس شخصی دستگیر شد که بسیار مؤدبانه از ابطحی خواسته بودند به همراه آنها برود. آنها هیچگونه کارت شناسایی، حکم بازداشت، دلیلی برای دستگیری، یا توضیحی درباره محلی که او می‌برند، ارایه ندادند. آنها ادعا کردند که به زودی با خانواده وی تماس خواهند گرفت.^{۵۰۹}

نخستین بار روز ۸ مرداد یعنی چهل و سه روز پس از دستگیری وی، همسر و سه دختر وی اجازه یافتند با او ملاقات کنند. در آن زمان وی هنوز با وکیل خود ملاقات نکرده بود و مقامات قضایی اظهار می‌کردند که او ممکن است تا قبل از ۱۶ مرداد آزاد بشود.^{۵۱۰} در روز ۲۱ مرداد، مانند عطریانفر، او هم با کمیته مجلس در اوین ملاقات کرده و به آنها اطمینان داد که او نیز از سلامت جسمانی خوبی برخوردار بوده و با وی بد رفتاری نشده است. وی همچنین اجازه داشت تا از زندان وبلاگ پر طرفدار خود را با پیامهایی به روز کند که در آنها مکرراً اظهار می‌کرد گناهکار است و در زندان از شرایط راحتی برخوردار است.^{۵۱۱}

اما به هر حال اعترافات و گواهیهای وی طی محاکمه او از تلویزیون سراسری پخش شد. بینندگان از دیدن وی، روحانی‌ای همواره شاداب و با اعتماد به نفس که اکنون خلع لباس شده و مانند دیگر زندانیان، ملبس به یک پیژامه خاکستری زندان بوده و تکیده و مضطرب به نظر می‌رسید، متحیر شدند.^{۵۱۲} او که همیشه در برابر دوربینها و مطبوعات، راحت به نظر می‌رسید، اکنون یک حالت عصبی آشکار و آشفتگی از خود نشان می‌داد که سبب شد بسیاری از مردم مقامات را متهم به دادن داروهای مخدر به ابطحی کنند. بر اساس گزارشها، همسر وی ادعا نمود هنگامی که موفق به ملاقات وی شده است «بعد از ۴۳ روز که همسر را دیدم ۱۸ کیلو وزن کم کرده بود و آقای ابطحی می‌گفت که چند روزی است که قرصی را به من می‌دهند که من را از جار و جنجال و هیاهوی این دنیا فارغ کرده است».^{۵۱۳}

پس از واکنش اعضاء خانواده وی، مخالفان و عموم مردم ایران و جامعه بین‌المللی نسبت به پخش این اعترافات، دیگر ابطحی را دوباره در تلویزیون نشان ندادند و وبلاگ وی نیز بسته شد.

۴.۳. شهروندان دو ملیتی، اتباع خارجی و کارکنان سفارات دستگیر می‌شوند

مقامات رژیم همچنین اتباع یونان، کانادا، فرانسه و ایالات متحده آمریکا را دستگیر کرده و ایرانیان شاغل در سفارت بریتانیا در تهران را هدف قرار دادند. این دستگیرشدگان عموماً به برپایی «انقلاب مخملی» تحت حمایت دولتهای خارجی متهم شدند.

دو روز پس از آنکه در ۲۶ خرداد به روزنامه‌نگاران خارجی گفته شد ویزای آنها تمدید نخواهد شد، یاسون آتاناسیادیس (معروف به فاودن)، یک روزنامه‌نگار آزاد، در حالیکه قصد خروج از ایران را داشت در فرودگاه تهران دستگیر شد. در

۵۰۹. «ابطحی، حجابیان و امین‌زاده بازداشت شدند»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۶ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090616_he_ir88_abtahi-arrest.shtml

۵۱۰. «آخرین وضعیت ابطحی، تاجزاده و زیدآبادی در گفتگو با همسران آنان»، ایسنا، ۹ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.isna.ir/ISNA/NewsView.aspx?ID=News-1378604>

۵۱۱. «وبلاگ‌نویسی از درون زندان»، وینوشته‌ها، ۴ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.webneveshteha.com/WEBLOG/?id=2146310142>

۵۱۲. «ویدیوی کنفرانس خبری و دفاع محمد علی ابطحی و عطریانفر در دادگاه»، خواندنیها، ۱۱ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.khandaniha.eu/items.php?id=810>؛ «مصاحبه مضحک ۲۰:۳۰ با ابطحی و عطریانفر»، گویا نیوز، ۱۱ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://news.gooya.com/politics/archives/2009/08/091621.php>

۵۱۳. «تابش: نمی‌توانیم نگرانی خود را از این نحوه محاکمه اعلام نکنیم»، پارلمان نیوز، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.parlemannews.ir/index.aspx?n=2337>

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

ابتدا یک مأمور لباس شخصی به وی نزدیک شده و نام او را پرسید و به او گفت که وی قادر نخواهد بود در آن روز کشور را ترک کند. پس از آنکه فاودن در برابر وی مقاومت نشان داد، به سرعت توسط چند تن دیگر محاصره شد.^{۵۱۴}

در حالیکه او را بر روی زمین می کشیدند و به او مشت و لگد می زدند، فریاد فاودن توجه زنی را جلب کرد و فاودن نام خود را به او گفته از او خواست که سفارت یونان را مطلع کند. بعداً وی این واقعه را در آزادشدن نسبتاً سریع خود مؤثر دانست، زیرا فقط چند روز پس از دستگیری، وزارت امور خارجه یونان اقداماتی را برای آزادی وی آغاز کرد.^{۵۱۵}

پس از آنکه در کلانتری به دلیل اینکه سعی کرده بود از تلفن استفاده کند، با باتوم مورد ضرب و شتم قرار گرفته و اسپری فلفل به او پاشیدند، فاودن به اوین انتقال یافت. برای بیش از دو هفته، بازجویی که فاودن قادر به دیدن او نبود، در یک اتاق پوشیده از عایق صوتی، او را متهم به جاسوسی می کرد. دولت و سازمانهای غیردولتی یونان به شدت برای آزادی وی فعالیت کردند. اما ناامیدکننده ترین لحظه برای فاودن هنگامی بود که به نظر می رسید تمام این تلاشها موفقیت آمیز بوده است:

آنها مرا به فرودگاه بردند؛ سفیر یونان با آوردن یک بلیط به دیدار من آمد. ما شروع به حرکت به طرف درهای خروجی کردیم، اما ناگهان به طرف پله برقی منحرف شدیم ... من را به سرعت دستگیر کردند و من آن شب بسیار عجیب و غریب را در اتاق بدون پنجره ای گذراندم که در آنجا صدای بسته ها و چمدانهایی می آمد که از درون یک سرسره به پایین می افتادند و به صدای اعلام پروازها گوش می کردم ... این از هر زمان دیگری ترسناک تر بود.^{۵۱۶}

یک روز دیگر طول کشید تا فشارهای بیشتر و درخواستهای سفیر یونان به نتیجه رسیده و فاودن آزاد شود.

دو روز پس از ۳۱ خرداد، مقامات رژیم یک روزنامه نگار کانادایی - ایرانی به نام مازیار بهاری را نیز دستگیر کردند. بهاری، روزنامه نگار مجله نیوزویک و فیلمساز مستند، در منزل خانوادگی خود در تهران دستگیر شد. در طی بیش از ۱۱۸ روز اسارت، وی مکرراً مورد ضرب و شتم و بازجویی قرار گرفته و در پایان مجبور به اعتراف به جرایم ناکرده شد. مقامات وی را به ارسال اخبار کاذب، شرکت در راهپیماییهای ضد دولتی، و داشتن اسناد محرمانه متهم کردند.^{۵۱۷} در روز ۹ تیر بهاری نیز مانند دیگر زندانیان سیاسی در یک کنفرانس مطبوعاتی به ارتکاب یک سری جرایم علیه خود اعتراف کرد. بهاری در این اعترافات اظهار داشت که انگیزه های مالی سبب گمراهی وی شده و توضیح داد که چگونه رسانه های خارجی فعالانه رنگ خاص یا «انقلاب مخملی» را در ایران تبلیغ می کنند.^{۵۱۸}

اگرچه بهاری را تهدید کرده بودند در صورتیکه وقایع زمان بازداشت خود را اعلام کند، ترور خواهد شد، اما او بعداً شرایط زمان دستگیری، بازداشت، اعترافات و مصاحبه های مطبوعاتی خود را توصیف کرد:

فکر مقاومت به ذهن من هم خطور کرد. اما چرا؟ من یک روزنامه نگار بودم نه مبارز راه آزادی. همیشه در ایران زندانیان سیاسی مجبور می شدند اعترافات دروغین بکنند. من همیشه می دانستم که آنها را مجبور کرده اند، و با این قربانیان همدردی می کردم. مطمئناً دیگران هم نسبت به من احساسات مشابهی داشتند. اما حتی اکنون، پس از گذشت ماه ها، این ماجرا برای من تجربه گزنده ای است. پدرم در زمان شاه چهار ماه را در زندان گذراند بدون

۵۱۴. ایوان واتسون، «خبرنگار به مدت ۲۱ روز در زندانهای ایران نگاه داشته شد»، سی ان ان، ۹ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.cnn.com/2009/WORLD/meast/07/09/iran.detained.journalist>

۵۱۵. همان.

۵۱۶. همان.

۵۱۷. ۱۱۸ روز، رک. زیرنویس ۴۰۸.

۵۱۸. «مازیار بهاری: تجمعات غیرقانونی ستون انقلابهای رنگین است»، مرکز اسناد جمهوری اسلامی، ۹ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.irdc.ir/fa/content/7350/default.aspx>؛ «دور تازه اعترافات در جمهوری اسلامی»، بی بی سی فارسی، ۹ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090630_alia_confessions.shtml

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

اینکه هرگز درخواست بخشش نکند. حال او راجع به پرسش که فقط پس از هشت روز از رهبر ایران عذرخواهی کرد، چه فکر می‌کند؟^{۵۱۹}

روز پیش از نخستین کنفرانس خبری برای اظهار اعترافات، بهاری توسط بازجوی همیشگی چشم بسته برای ملاقات شخصی برده شد که وی را به بازجویی‌های طولی‌المدت همراه با زندان و شکنجه و پس از آن احتمالاً اعدام تهدید کرد. سپس از بهاری پرسیدند آیا مایل است در عوض، توضیح دهد که «انقلابی مخملی» توسط خارجیها و نخبگان فاسد مملکت و با بهره‌گیری از رسانه‌های غربی برنامه‌ریزی شده بود که در نتیجه هشیاری مقامات جمهوری اسلامی خنثی شده است.^{۵۲۰}

کلوتید ریس

کلوتید ریس، دانشجوی ۲۴ ساله و شهروند فرانسوی روز ۱۰ تیر ۱۳۸۸ به دلیل گزارش اعتراضات و نشان دادن عکسهای این تظاهرات دستگیر گردید. وی را وادار کردند که علناً اعتراف به جاسوسی نماید. او هم اکنون در سفارت فرانسه در تهران باقی مانده است. وی تا زمانی که قوه قضاییه پرونده او را به اتمام نرساند، قادر به خروج از ایران نخواهد بود.

او همانطور که از وی خواسته شده بود عمل کرد اما سعی کرد تا اظهارات او مبهم باقی ماند و به گونه‌ای عجیب خود را از این واقعه جدا نشان دهد. بنابراین جلسه بازجویی بعدی با ضرب و شتم وی آغاز شد. این کتک‌زدنها تا سه ماه بعد، یعنی تا ۱۰ مرداد که دادستان اولین کیفرخواست خود را به دادگاه ارایه داد، ادامه یافت. در آن روز، بازجوی بهاری، بدون اینکه به وی توضیح خاصی بدهد یا بگوید به کجا می‌رود، او را برای دومین جلسه اعترافات عمومی به دادگاه برد.^{۵۲۱} به وی گفته شد که این بار دقیق‌تر سخن بگوید، نام اشخاص را ذکر کند، پای اصلاح‌طلبان را به میان بکشد و آنها را با رسانه‌های خارجی مرتبط کند. بهاری نتوانست اعترافاتی را اظهار نماید که رضایت آنها را جلب کند.

هنگامیکه [جلسه دادگاه را] تمام کردیم، می‌دانستم در اوین چه در انتظارم هست. در اطاق بازجویی [وی] بدون اینکه کلمه‌ای بگوید من را می‌زد. احتیاج نبود توضیح بدهد.^{۵۲۲}

بهاری طی دوران حبس، از زندان به مادرش ملوک بهاری تلفن کرد تا به وی اطمینان خاطر دهد. این خانم هشتاد و سه ساله از سال ۱۳۸۶ دو تن از فرزندان خود را از دست داده بود و دیگر تحمل فشار را نداشت.^{۵۲۳} طی مدت بازداشت، همسر او از لندن تقاضا کرد او را آزاد کنند. بهاری در ۲۵ مهرماه پس از گذاشتن وثیقه ۳۰۰ میلیون تومانی از زندان آزاد شد. چند روز بعد وی اجازه یافت ایران را ترک کرده و به همسر خود که برای زایمان در بیمارستانی در لندن بود پیوندد.^{۵۲۴}

در همان روز که بهاری دستگیر شد، منوچهر متکی، وزیر امور خارجه ایران، سناریویی را اریه داد که نه تنها روزنامه‌نگاران خارجی را مقصر می‌دانست بلکه بریتانیا را به عنوان منشاء جنبشهای مخالفان هدف قرار می‌داد:

نخستین خطی که آنها درپیش گرفتند تحریم انتخابات و القای آن در داخل ایران بود تا کسی مشارکت نکند ... اقدام دوم انگلیسی‌ها اعزام مسافرانی بود که با اهداف خاص اطلاعاتی و امنیتی به ایران می‌آمدند؛ تعداد این مسافران به حدی افزایش یافت که پرواز معمولی و کوچک خط تهران - لندن به یک هواپیمای جمبوجت پوئینگ

۵۱۹. ۱۱۸ روز، رک. زیرنویس ۴۰۸.

۵۲۰. همان.

۵۲۱. همان.

۵۲۲. همان.

۵۲۳. کریستوفر دیک، «ناله‌های یک مادر»، نیوزویک [Christopher Dickey, *A Mother's Lament*, NEWSWEEK] ۱۴ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.newsweek.com/id/205288>

۵۲۴. علی اکبر دارینی، «مازیار بهاری آزاد شد: ایران گزارشگر نیوزویک را با گذاشتن وثیقه آزاد می‌کند»، هافینگتن پست [Maziar Bahari Re-leased: Iran Frees Newsweek Reporter On Bail, HUFFINGTON POST] ۱۷ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.huffingtonpost.com/2009/10/17/maziar-bahari-released-ir_n_324859.html

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

۷۴۷ تبدیل شد ... [انگلیسیها] دیگر باید این جمله را فراموش کنید که خورشید نمی تابد مگر برای امپراتوری و غروب نمی کند مگر برای امپراتوری انگلیس.^{۵۲۵}

نیروهای امنیتی حسین رسام و هشت تن دیگر از همکاران او را در سفارت بریتانیا در تهران دستگیر کردند. آنها روز ۶ تیر ماه بازداشت شدند و متهم شدند که در ناآرامیهای پس از انتخابات نقش مهمی داشته‌اند.^{۵۲۶} دو روز بعد حسن قشقاوی، سخنگوی وقت وزارت امور خارجه اعلام کرد که پنج تن از این نفر آزاد شده‌اند و بقیه تحت بازجویی قرار دارند. غلامحسین محسنی اژه‌ای، وزیر اطلاعات، مدام اصرار می‌ورزید که سفارت بریتانیا «تحت پوشش نیروهای محلی، افرادی را در بین اغتشاشگران می فرستاد و مطالب مورد نظر خود را هم به آنها و هم به جامعه القا می کرد».^{۵۲۷} گواه این سخن هم این بود که کارکنان سفارت در میان تظاهرکنندگان معترض در تهران دیده شده‌اند.^{۵۲۸}

پس از گذشت دو روز، تعداد این «عوامل داخلی» در بند به دو تن تقلیل یافت.^{۵۲۹} فقط یک تن به جرایمی متهم شد که در لیست وزارت‌های خارجه و اطلاعات ذکر شده بود.^{۵۳۰} اما این واقعیت آیت‌الله احمد جنتی را از ادعاهای خود در خطبه‌های نماز جمعه بر حذر نداشت که گفت چندین تن از کارکنان ایرانی سفارت بریتانیا در تهران برای اعمال خود تحت پیگرد قرار خواهند گرفت. جنتی پرسید:

در سایتی که در وزارت خارجه انگلیس کشف شد، از اسفند ماه اعلام کرده بودند که در انتخابات ایران ممکن است اغتشاشاتی شود و ما باید به تبعه‌های خود اعلام کنیم که مراقب باشند. این پیش‌بینی‌ها یعنی چه؟^{۵۳۱}

تا ۱۳ تیر ماه، حسین رسام، تحلیلگر سیاسی ارشد سفارت بریتانیا و تنها کارمندی که در حبس باقی مانده بود، رسماً به «اقدام علیه امنیت ملی»^{۵۳۲} متهم شد. وزارت امور خارجه بریتانیا فعالانه در این جریان درگیر ماند و مقامات ایرانی در روز یکشنبه ۲۸ تیر به حسین رسام اجازه دادند به قید وثیقه آزاد شود.^{۵۳۳} محاکمه وی دو هفته بعد آغاز شد. در اواخر مهر ماه، دادگاه وی را مجرم شناخته و به چهار سال حبس محکوم کرد.^{۵۳۴}

۵۲۵. «متکی افشا کرد: نقش انگلیس در اغتشاشات اخیر»، جام جم آنلاین، ۳۱ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.jamejamonline.ir/new-text.aspx?newsnum=100910031269>

۵۲۶. «دستگیری کارکنان ایرانی سفارت بریتانیا در تهران»، بی‌بی‌سی فارسی، ۷ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090628_sz_ir88_iran_britain_arrests.shtml؛ این بازگویی طولانی‌تری از عبارت معروفی است که می‌گوید: «خورشید هرگز در امپراطوری بریتانیا غروب نمی‌کند».

۵۲۷. «پنج کارمند بریتانیایی سفارت بریتانیا آزاد شدند»، بی‌بی‌سی فارسی، ۸ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/06/090629_he_ir88_british_embassy.shtml

۵۲۸. همان.

۵۲۹. اگرچه چندین منبع خبری ایرانی آزادی سه تن از کارمندان سفارت را گزارش کردند، آن سه نفر تا ۶ ژوئیه که دولت بریتانیا آزادی همه به استثنای حسین رسام را تأیید نمود، رسماً آزاد نشدند. نگاه کنید به «ایران یک کارمند دیگر سفارت بریتانیا را آزاد کرد»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۵ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090706_aa_british_iran_arrest.shtml

۵۳۰. «آزادی سه کارمند دیگر سفارت بریتانیا»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۰ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090701_wmj-ir88-after-election.shtml

۵۳۱. «آیت‌الله جنتی: کارمندان بازداشتی سفارت بریتانیا در تهران محاکمه می‌شوند»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۲ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090703_rs_ir88_jannati_uk.shtml

۵۳۲. «بریتانیا درباره اتهام‌های ایران تحقیق می‌کند»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۴ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090704_wmj-ir88-after-election-uk-iran.shtml

۵۳۳. «کارمند سفارت بریتانیا آزاد می‌شود»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۵ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090716_ba-ir88-rassam-release.shtml؛ «کارمند سفارت بریتانیا در تهران آزاد شد»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۸ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090719_pm_ir88_rassam_released.shtml

۵۳۴. «اعتراض اتحادیه اروپا به محاکمات تحلیلگر سفارت بریتانیا در تهران»، بی‌بی‌سی فارسی، ۷ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/10/091029_op_rassam_eu_reax.shtml

پیامد خشونت بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

رسام به همراه یکی از کارکنان سفارت فرانسه و کلوتید ریس محاکمه شد.^{۵۳۵} ریس در روز ۱۰ تیر در حالیکه ایران را ترک می کرد، در فرودگاه امام خمینی دستگیر شد. وی به عنوان استادیار در دانشگاه اصفهان مشغول تدریس ادبیات فرانسه بود. مقامات رژیم این خانم بیست و سه ساله را متهم کردند که با تلفن موبایل از تظاهرات عکس گرفته و این عکسها را با ایمیل

به دوست خود ارسال کرده است. نیروهای امنیتی اطمینان داشتند که این کار، جمع آوری اطلاعات و کمک به جریان اعتراضات است.^{۵۳۶} اما واکنش وزیر امور خارجه فرانسه به این اتهامات تا حدی با سردرگمی همراه بود:

حجت الاسلام غلامحسین محسنی اژه‌ای، تا ۱ مرداد ۱۳۸۸ سمت وزیر اطلاعات ایران را بر عهده داشت و پس از آن احمدی‌نژاد وی را از این سمت خلع نمود. یک ماه بعد رئیس جدید قوه قضاییه، اژه‌ای را به سمت دادستان کل کشور

برگزید. وی در این سمت مکرراً اخطار داده که با تظاهرات غیرقانونی «شدیدا برخورد خواهد شد» و «اقدامات شدید» صورت خواهد گرفت. وی همچنین عضو هیئت قضایی رسیدگی به ادعای کربوبی درباره تجاوز جنسی به بازداشت‌شدگان نیز بود. پس از گذشت اندکی بیش از یک روز تحقیقات، این هیئت اتهامات کربوبی را بی پایه و اساس دانسته و آنها را رد کرد

چنین عملی جاسوسی نیست و نمی‌تواند اینچنین باشد. چنین اتهامی بی‌معناست ... او صرفاً یک دانشجوی جوان بود که کار خود را انجام می داد، و مانند میلیون‌ها ایرانی دیگر شاهد این اعتراضات بود ... من فکر نمی‌کنم که مقامات ایرانی حتی یک ثانیه هم چنین فکری به خاطرشان برسد که آنچه در خیابانهای ایران اتفاق می‌افتد — یعنی مخالفت با دولت — می‌تواند با دستگیری افراد بیگناه آرام شود. چه برسد به یک فرانسوی بی‌گناه.^{۵۳۷}

ریس در ۲۶ آبان در یک دادگاه غیرعلنی و براساس شرایطی که با دولت فرانسه مذاکره شده بود، محاکمه شد و در حال حاضر در سفارت فرانسه از او نگهداری می‌شود تا مجازات او تعیین بشود.^{۵۳۸}

کیان تاجبخش، یک ایرانی - آمریکایی محقق، جامعه‌شناس و طراح شهرسازی، در سال ۱۳۸۶ به جاسوسی متهم شده و بیش از چهار ماه در زندان اوین محبوس بود. وی دوباره در ۱۸ تیر ماه در منزل خود در تهران دستگیر شد.^{۵۳۹} تاجبخش تقریباً به مدت یک ماه در حبس انفرادی ماند و اولین بار خانواده وی هنگامی او را دیدند که تصاویر محاکمه گروهی ۱۰ مرداد توسط خبرگزاری فارس منتشر شد. وضعیت وی نشانگر میزان فشاری بود که بر وی وارد آمده بود. در کنفرانس مطبوعاتی اظهار اعتراضات، تاجبخش اظهار می‌داشت که اعتراضات عظیم پس از انتخابات نتیجه نقشه‌های ایالات متحده و بریتانیا است. عجیب آنکه وی همچنین پای هاله اسفندیاری، محقق ایرانی - آمریکایی را نیز به میان کشید، که او هم توسط مقامات رژیم در ۱۳۸۶ دستگیر شده بود اما پس از آزادی به ایالات متحده بازگشته بود. فقط چند هفته پیش از اظهارات تاجبخش، محمود احمدی‌نژاد وزارت اطلاعات را ملامت کرده بود که چرا اسفندیاری را دستگیر کرده بودند، در حالیکه عوامل واقعی براندازی در جای دیگر هستند.^{۵۴۰}

۵۳۵. «هشدار اتحادیه اروپا به ایران در مورد محاکمه کارمندان سفارتخانه‌ها و شهروندان اروپایی»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/08/090808_wkf-eu-iran-trial.shtml

۵۳۶. «نیکلاس سارکوزی خواستار آزادی کلوتید ریس شد»، موج سبز آزادی، ۱۸ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.org/article/id/11588>

۵۳۷. چارلز برمر، «فرانسه خواهان آزادی دانشجوی کلوتید ریس توسط تهران شد»، تایمز [France Demands Release of Student Clotilde Reiss by Tehran, TIMES] ۷ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/europe/article6656429.ece>

۵۳۸. «استاد فرانسوی دوباره در دادگاه ایران»، الجزیره [French Teacher Back in Iran Court, AL-JAZEERA] ۱۷ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2009/11/2009111716267279653.html>

۵۳۹. «کیان تاجبخش بازداشت شد»، رادیو زمانه، ۱۹ تیر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://zamaaneh.com/news/2009/07/post_9669.html

۵۴۰. «دکتر کیان تاجبخش زیر فشارهای جسمی و روانی»، دویچه وله، ۸ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.dw-world.de/dw/arti->

۴. دستگیری فعالان مدنی، روزنامه نگاران، و مخالفان

علیرغم اعترافات اجباری و همکاری او، تاجبخش در روز ۲۸ مهر برای جرایمی از قبیل اقدام علیه امنیت ملی، به پانزده سال حبس محکوم شد.^{۵۴۱} این اقدام شامل کارهای مشاوره برای بنیاد سوروس و عضویت در پروژه گلف/۲۰۰۰ می‌شد که وبسایت و گروه ایمیلی است که درباره اطلاعات و تحلیل موضوعات خلیج فارس با همدیگر گفتگو می‌کنند.^{۵۴۲}

وکیل وی متوجه است که دروغ پردازی محض بخشی از کیفرخواست شخصی تاجبخش را تشکیل داده است. برای مثال این کیفرخواست تاجبخش را متهم به شرکت در یکی از تظاهرات می‌کند در حالیکه تاجبخش در خانه خود دستگیر شد. به وکیل تاجبخش فقط پس از اعلام حکم وی، اجازه دادند پرونده او را ببیند و وکیل قادر نبود هیچ گونه مدرکی در پرونده ببیند که با این جرایم مرتبط باشد. چند هفته پس از اعلام حکم تاجبخش، هنوز به وکیل او اجازه نمی‌دادند او را ملاقات کند تا بتواند کارهای لازم برای فرجام خواهی را انجام دهد.^{۵۴۳}

۴.۴. نقض قوانین ایران و حقوق بین‌الملل

دستگیری، بازجویی و شکنجه غیرتظاهرکنندگان، قوانین ایران و حقوق بین‌الملل را درست به همان دلایلی که این اعمال حقوق تظاهرکنندگان را نقض می‌کند، نقض کرد. زندانیان سیاسی برای مدتهای طولی، و اغلب به صورت انفرادی محبوس بودند و حداقل دسترسی به خانواده یا وکیل مورد نظر خود را داشتند.^{۵۴۴} آنهايي هم که امکان برخورداری از وکیل را یافتند، فقط اجازه داشتند تماس کمی با وکیل مورد نظر خود داشته باشند.^{۵۴۵}

بازجویی فعالان سیاسی و روزنامه نگاران طوری طراحی شده بود تا به زور از آنها اعتراف گرفته و اغلب از طریق رسانه‌های ملی پخش شود.^{۵۴۶} همانطور که در بالا و در دیگر گزارشهای قبلی مرکز اسناد حقوق بشر ایران ذکر شده است،^{۵۴۷} جمهوری اسلامی ایران روشهای پیشرفته شکنجه و ارباب را به کار می‌بندد تا از زندانیان سیاسی به زور اعتراف بگیرد. مقامات با دستگیری افراد به شکلی که بیشتر به آدم ربایی می‌ماند، در بی‌اطلاعی محض نگاه داشتن آنها درباره جرایمی که بدان متهم

cle/0_4547758.00.html

۵۴۱. تاجبخش همچنین محکوم به جاسوسی شد. «وکیل کیان تاجبخش: در پرونده هیچ مستند جاسوسی وجود ندارد»، کمپین بین‌المللی حقوق بشر در ایران، ۱۱ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://persian.iranhumanrights.org/1388/09/tajbakhsh-charges/>

۵۴۲. «خبرهایی از اوین: حق تجدید نظر خواهی از کیان تاجبخش سلب شد»، موج سبز آزادی، ۷ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/53572>; این گروه توسط پروفیسور کلمبیا، گری سیک اداره می‌شود. سیک روابط و تماسش با تاجبخش را پس از اعلان حکم دادگاه وی، اینطور توضیح داد: «من در طی سه سال گذشته چهار بار با رئیس جمهور محمود احمدی‌نژاد ملاقات داشته‌ام. حداقل نه ساعت را با وی گذرانده‌ام، بسیار بیش از آنچه با کیان بوده‌ام. در آخرین ملاقاتم با آقای احمدی‌نژاد، من به ایشان گفتم که اگر او فقط یک دانشگاهی معمولی بود و نه رئیس جمهور ایران، پس از بازگشت به ایران، به دلیل ملاقات با تعدادی از دانشگاهیان آمریکایی و نمایندگان دانشگاه‌ها که او در هتل دور خود جمع کرده بود، دستگیر می‌شد. او به من ریشخند زد. اکنون یکی از همکاران من، یک پروفیسور معمولی ایرانی - آمریکایی، که قرار بود در دانشگاه من سمتی به وی داده شود، به پانزده سال حبس محکوم می‌شود، زیرا که یکی از جرمهای او تماس با من بوده است». گری سیک، «درون کمپین ارباب ایران»، دلی بیست [Gary Sick, Inside Iran's Intimidation Campaign, THE DAILY BEAST] ۲۵ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.cfr.org/publication/20525/daily_beast.html

۵۴۳. «وکیلش می‌گوید در پرونده تاجبخش هیچ مستند جاسوسی وجود ندارد»، کمپین بین‌المللی حقوق بشر در ایران [No Evidence of Espionage in Tajbakhsh's File, Lawyer Says, INTERNATIONAL CAMPAIGN FOR HUMAN RIGHTS IN IRAN] ۱۴ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.iranhumanrights.org/2009/12/tajbakhsh-evidence/>

۵۴۴. «مصاحبه مرکز اسناد حقوق بشر ایران با خ. ه. س.» (۱۷ دسامبر ۲۰۰۹) (موجود در آرشیو مرکز اسناد حقوق بشر ایران).

۵۴۵. «برادران مردی که در محاکمات انتخابات به اعدام محکوم شد، می‌گویند بازجوها وی را فریب دادند»، مدارای ایران [The Brothers of a Man Sentenced to Death in Election Trials Say he Was Deceived by Interrogators, MADYAR IRAN] ۱۳ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.madyariran.net/?p=2620>

۵۴۶. نگاه کنید به مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «اعترافات اجباری: هدف قرار دادن فعالان اینترنتی ایران» (۱۳۸۸) و مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «فتوای مرگبار: قتل عام زندانیان ۱۳۶۷ ایران» (۱۳۸۸)، قابل دسترسی در <http://www.iranhrdc.org/httpdocs/Persian/pressreleases.htm>

۵۴۷. نگاه کنید به مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «CRIT+ALT+DELETE: پاسخ ایران به اینترنت» (۱۳۸۸)، و مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «ارباب پنهانی: نهادهای اطلاعاتی موازی ایران» (۱۳۸۸)، قابل دسترسی در <http://www.iranhrdc.org/httpdocs/Persian/pressreleases.htm>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

هستند، به حداقل رساندن تماس آنها با خانواده و وکیل آنها، و استفاده از شکنجه روانی، ضرب و شتم و زندان انفرادی، امیدوارند بتوانند از آنها اعتراف گرفته و مجبور به عذرخواهی علنی کنند.^{۵۴۸} اگر ثابت شود که این شکنجه‌ها گسترده و سیستماتیک بوده، و با اطلاع مرتکبین صورت گرفته، این اعمال همچنین جنایت علیه بشریت نیز محسوب خواهند شد.^{۵۴۹}

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

در اواخر تیر ماه، رئیس سابق قوه قضاییه، آیت‌الله سید محمد هاشمی شاهرودی، به کمیته‌ای دستور داد تا آن طور که گزارشها می‌گویند با ۳۰۰ زندانی ملاقات کرده و مشخص کنند که چگونه با آنها رفتار شده است.^{۵۵۰} وی مقرر کرد که تکلیف زندانیان باید تا ۱۲ مرداد معلوم شود و به دادستان کل وقت، مرتضوی دستور داد تا برای زندانیانی که جرم سنگینی ندارند، وثیقه مناسب تعیین شود.^{۵۵۱}

روز بعد، دولت اعلام کرد که نزدیک به نیمی از زندانیان آزاد شده‌اند. هنگام اعلام این مطلب، سعید جلیلی، دبیر شورای عالی امنیت ملی ایران، اعلام نمود آنهایی که در زندان باقی مانده‌اند، دارای اتهام حمل «مواد منفجره و سلاح، از جمله سلاح گرم و نیز وارد آوردن خسارات جدی به اموال عمومی است».^{۵۵۲} چهار روز بعد، در ۱۰ مرداد، اولین محاکمه گروهی فرمایشی اجرا شد.^{۵۵۳} به دنبال آن طی ماه مرداد سه محاکمه گروهی فرمایشی دیگر نیز تحت نظارت مرتضوی انجام شد. به دنبال انتصاب عباس جعفری دولت‌آبادی به عنوان دادستان کل تهران در ماه مرداد، پنجمین جلسه این محاکمات نیز در روز ۲۳ شهریور برگزار شد.^{۵۵۴}

اگرچه به این جلسات، نام «محاکمه» اطلاق می‌شد، اما آنها کوچکترین شباهتی به آنچه که در قانون ایران یا حقوق بین‌المللی محاکمه کیفری شناخته می‌شود نداشتند. این جلسات شامل بخشی بود که در آن دادستان سندی را قرائت می‌کرد که کیفرخواست عمومی نامیده می‌شد، و به دنبال آن اعترافات توسط متهمینی که دستچین شده بودند، اغلب بدون کمکی از جانب وکلای برگزیده آنها، بیان می‌شد. تعداد نامعلومی از متهمان بعداً به طور فردی محاکمه شدند، اما بسیاری از آنها، و شاید تمام آنها، بر اساس اعترافات اجباری خود محکوم شدند.

کیفرخواستهای عمومی نیز مانند کیفرخواستهایی که به طور معمول در قانون جزا شناخته شده است، نبودند. بلکه از آنها به عنوان یک تریبون سیاسی برای پیاده کردن اهداف حکومت با استفاده از نظرات و فرضیات متهم و اعترافات اجباری آنها درباره بر ملا ساختن و توصیف کردن آنچه که حکومت برپایی یک «کودتای مخملی» در ایران می‌نامید، استفاده می‌شد. جمهوری اسلامی حداقل از اواسط دهه ۱۳۷۰ شدیداً نگران توطئه‌های کودتای مخملی است.^{۵۵۵} همانطور که در اولین کیفرخواست شرح داده شد، «کودتای مخملی» تلاشی است با حمایت جهان غرب برای دمکراتیک کردن (دمکراسی برای

۵۴۸. همان.

۵۴۹. نگاه کنید به اسانامه رم، رک. زیرنویس ۶۱.

۵۵۰. «رئیس قوه قضاییه خواستار تعیین تکلیف زندانیان تا ۱۲ مرداد شد»، خبرگزاری مهر [Judiciary Chief Calls for Rulings on Detainees by Au-] <http://www.mehrnews.com/en/NewsDetail.aspx?NewsID=919450> در ۲۷ ژوئیه ۱۳۸۸، قابل دسترسی در *gust 3*, MEHR NEWS AGENCY

۵۵۱. همان.

۵۵۲. رابرت اف. ورث، «گزارش‌های آزار و قتل زندانیان خشم ایرانیان را برانگیخته است»، نیویورک تایمز [Robert F. Worth, *Reports of Prison Abuse and Deaths Anger Iranians*, NEW YORK TIME] ۲۹ ژوئیه ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.nytimes.com/2009/07/29/world/middleeast/29iran.html?_r=1&ref=t

۵۵۳. کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱.

۵۵۴. دادستان مرتضوی توسط رئیس جدید قوه قضاییه، آیت‌الله صادق لاریجانی از سمت خود عزل شد. اما بعد به عنوان معاون دادستان کل ایران منصوب شد.

۵۵۵. نگاه کنید به «انقلاب مخملی را در نطفه خفه می‌کنیم»، العربیه، ۱۰ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.alarabiya.net/views/2009/06/10/75552.html> که از قول یدالله جوانی، رئیس دفتر سیاسی سپاه نقل می‌کند که اظهار داشته بود پروژه انقلاب مخملی «ابتدا در ایران در سال ۱۳۶۷ آغاز گردید و از آن پس تلاشهایی برای اجرای نقشه‌ها با استفاده از نمونه‌های [گرجستان] صورت گرفته است که تاکنون ناموفق مانده».

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

اهداف و منافع غرب) و سکولار کردن جمهوری اسلامی.^{۵۵۶} این اقدام به عنوان یک جنگ روانی توصیف می‌شود که از جامعه مدنی، دانشگاهی و رسانه‌ها به عنوان وسیله‌هایی برای نیل به این اهداف استفاده می‌کند.^{۵۵۷} مقصود از واژه «مخملی»، اشاره به ماهیت غیرنظامی این حرکت است.^{۵۵۸} بازجوی مازیار بهاری پس از آنکه تصمیم گرفت که بهاری بخشی از این توطئه باشد، به وی گفت که انقلاب‌های مخملی بدتر از انقلاب‌های خشونت‌بار هستند: «شما از هر اغتشاشگر یا قاتلی بدترید. آن جنایتکاران فقط یک شیء یا یک شخص را نابود می‌کنند. شما افکار را نابود می‌کنید و مردم را علیه رهبر می‌شورانید».^{۵۵۹}

عباس جعفری دولت
آبادی، در اواخر مرداد
۱۳۸۸ به عنوان دادستان
کل تهران، جانشین سعید
مرتضوی شد. دولت
آبادی بلافاصله شروع به
صدور احکام جلب برای
چهره‌های سیاسی از قبیل

هدف از اجرای محاکمه‌های گروهی نمایشی، ارباب مردم بود. در ۲ تیر ماه ۱۳۸۸، بسیار پیش از آنکه محاکمه‌ای صورت بگیرد، معاون آینده رئیس قوه قضاییه، ابراهیم رئیسی اخطار داد «با افرادی که در وقایع اخیر دستگیر شده‌اند، به گونه‌ای برخورد خواهد شد که برای آنها درس عبرتی باشد ... با اغتشاشگران طوری رفتار خواهد شد که نمونه‌ای باشد برای دیگران و این کار را قوه قضاییه انجام خواهد داد».^{۵۶۰} چند روز بعد آیت‌الله احمد خاتمی، عضو تندرو مجلس خبرگان، در خطبه نماز جمعه به رئیس قوه قضاییه متذکر شد که با دستگیرشدگان بدون ترحم و با بکارگیری حداکثر مجازات ممکن

علیرضا بهشتی، مشاور اصلی موسوی نمود و دستور داد دفتر کربوی و دفتر انجمن دفاع از زندانیان سیاسی تعطیل گردد. در اواخر مهر ماه وی اعلام نمود که پرونده‌ای در دادگاه ویژه روحانیت گشوده شده تا به اتهاماتی که کربوی در مورد تجاوز در کهریزک مطرح کرده رسیدگی کند. در آذر ماه وی ادعا کرد که در روز عاشورا ناجا فرمان تیراندازی به تظاهرکنندگان را صادر نکرده بوده و اینکه نیروهای ناجا سلاح ساچمه‌ای با خود حمل نمی‌کنند. روز بعد ادعاهای او توسط فرمانده ناجا، رئیس پلیس احمدی مقدم رد شد که اظهار داشت مأموران او از سلاح ساچمه‌ای به عنوان تجهیزات ضدشورش استفاده می‌کنند.

برخورد شود.

هر کس که اسلحه بدست می‌گیرد تا با مردم مبارزه کند باید اعدام بشود. ما از قوه قضاییه می‌خواهیم تا با سران اعتراضات و رهبران تخلفات و آنهایی که از طرف آمریکا و اسرائیل قویاً حمایت می‌شوند محکم و بدون ترحم برخورد کند تا درسی برای همه بشود.^{۵۶۱}

۵.۱. نخستین محاکمه گروهی فرمایشی

۱۰ مرداد ۱۳۸۸، تلویزیون دولتی ایران نخستین محاکمه گروهی فرمایشی یکصد تن از متهمین را پخش کرد. دادگاه انقلاب تهران مملو از متهمان بود. برخی لباس زندانیان را به تن داشتند و برخی دیگر لباس شخصی پوشیده و دستبند به دست داشتند.^{۵۶۲} مانند جلسات بعدی، این جلسه هم ابتدا با قرائت آیاتی از قرآن و سپس نطق قاضی صلواتی شروع شد که

۵۵۶. کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱، ص. ۱۰.

۵۵۷. به طور کلی نگاه کنید به کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱.

۵۵۸. همان.

۵۵۹. ۱۱۸ روز، رک. زیرنویس ۴۰۸.

۵۶۰. توماس اردبرینک و ویلیام برنیگین، «ایران قول می‌دهد که از دستگیرشدگان درس عبرتی بسازد»، واشنگتن پست [Thomas Erdbrink and William Branigin, Iran Vows To Make Example of Arrestees, WASHINGTON POST ۲۴ ژوئن ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/06/23/AR2009062300155.html>]

۵۶۱. «حجت الاسلام سید احمد خاتمی در خطبه‌های نماز جمعه تهران: همه باید به قانون تمکین کنند»، جمهوری اسلامی، ۱۳۸۸/۴/۶، قابل دسترسی در <http://www.jomhourieslami.com/1388/13880406>

۵۶۲. «حاشیه‌هایی از دادگاه متهمین پرونده اغتشاشات پس از انتخابات ریاست جمهوری»، ایرنا، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.irna.ir/View/FullStory/?NewsId=613700>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

سید محمد خاتمی، رئیس جمهور پیشین و یک اصلاح‌طلب محبوب است که هنگامیکه میرحسین موسوی کاندیداتوری خود را اعلام کرد، از مبارزات انتخاباتی کنار گرفت. خاتمی به نفع موسوی فعالیت کرده و در ارتباط با چگونگی برخورد حکومت با ناراضیان پس از انتخابات، یکی از منتقدان بی‌پروای رژیم باقی مانده است. دفتر و حزب اصلاح‌طلب او طی محاکمات گروهی فرمایشی هدف اصلی دادستان قرار گرفته‌اند. کیان تاجبخش طی اعترافات اجباری خود در جلسه چهارم محاکمات نمایشی، خاتمی را متهم به ملاقات با بنیاد سوروس و امکان فعالیت‌های آمریکا در ایران را مهیا کردن نمود. روز پیش از عاشورا خاتمی هنگام سخنرانی هرساله خود در مسجد جماران با حمله بسیجیها به داخل مسجد آنجا را بالاجبار ترک کرد.

به دنبال آن دادستان کیفرخواست عمومی را خواند.^{۵۶۳} بسیاری از متهمین گیج و مبهوت به نظر می‌رسیدند. چهره برخی نیز قابل تشخیص نبود.^{۵۶۴}

هدف از اولین کیفرخواست، ارایه اسنادی بود که «وقوع این حوادث کاملاً از پیش طراحی شده و طبق جدول زمانبندی و مراحل کودتای مخملی پیش رفته است».^{۵۶۵} این کیفرخواست ادعا می‌کرد که از ۱۹۸ مرحله پیشنهاد شده در کتاب راهنمای جین شارپ، ۱۰۰ مرحله آن اجرا شده است.^{۵۶۶} جین شارپ یکی از دانشگاهیان سابق دانشگاه هاروارد بود که برای مطالعه در زمینه پیشبرد اعمال غیرخشونت‌آمیز معروف است. بیشتر شواهد موجود در کیفرخواست از اعترافات می‌گفته می‌شد متهمان در هنگام بازداشت اظهار داشته‌اند، بدست آمده بود.

کیفرخواست با اظهار این نظر آغاز می‌شود که سازمانهای غیردولتی خارجی بر برپایی یک «انقلاب مخملی» در ایران تکیه کرده‌اند.^{۵۶۷} سپس گزارش می‌کند که «پروژه‌های انقلاب مخملی» در گرجستان، لهستان، جمهوری چک، کرواسی،

صربستان، اوکراین، و قرقیزستان موفق بودند. هدف ساختن سازمانهای غیردولتی بر اساس اعترافات یک «یک جاسوس [گمنام] که هم اکنون در بازداشت به سر می‌برد و با هدف ایفای نقش در انتخابات دهمین دوره ریاست جمهوری به ایران بازگشته بود»^{۵۶۸} بنا شده است. این فرد متهم به جاسوسی که به آسانی قابل شناسایی است، حسین درخشان، وبلاگ نویس ایرانی - کانادایی است که از آبان ماه ۱۳۸۶ تاکنون بدون هیچگونه اتهامی در زندان به سر می‌برد.^{۵۶۹}

اعترافات می‌شود. به درخشانی نسبت داده می‌شود، همچنین برای توصیف «بازوهای» این به اصطلاح «کودتای مخملی» نیز استفاده می‌شود.^{۵۷۰}

۵۶۳. «دادگاه متهمان سیاسی دستگیریهایی بعد از انتخابات برگزار شد، اتهام: انقلاب مخملی»، ابتکار، ۱۳۸۸/۱۱/۵، قابل دسترسی در http://www.ebtek.com/vdcccpoqi_2bq4o8laa2.html؛ «تهام: کودتای مخملی»، فرارو، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.fararu.com/vdcccpoqi_2bq4o8laa2.html

۵۶۴. برای تصاویر و ویدیوهای محاکمات، لطفاً به وبسایت مرکز اسناد حقوق بشر ایران، قسمت «برنامه‌های جدید»، «انتخابات ۱۳۸۸» مراجعه نمایند. قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/videos3.htm>

۵۶۵. کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱.

۵۶۶. همان. کتاب راهنمای جین شارپ که جزئیات ۱۹۸ راه اعمال غیرخشونت‌آمیز را شرح می‌دهد، در وبسایت http://aeinstein.org/organizations/org/198_methods-1.pdf قابل دسترسی است.

۵۶۷. همان، صص. ۳-۵.

۵۶۸. همان، ص. ۴.

۵۶۹. حسین درخشان از ۱۱ آبان ۱۳۸۷ دستگیر شده است. نگاه کنید به مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «CTRL+ALT+DELETE: پاسخ ایران به اینترنت» (۱۳۸۸)، قابل دسترسی در <http://www.iranhrdc.org/httpdocs/Persian/pressreleases.htm> و «قوه قضاییه ایران بازداشت حسین درخشان را تأیید کرد»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۰ دی ۱۳۸۷، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2008/12/081230_ag_jb_derakhshan.shtml. اخیراً خانواده وی تصمیم گرفتند در باره دستگیری وی بی‌پروا عمل کنند و پدر وی نامه‌ای به رئیس جدید قوه قضاییه، آیت الله صادق لاریجانی نوشت. نگاه کنید به «نامه پدر حسین درخشان به رئیس قوه قضاییه»، ایران امروز، ۲۱ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.news-iran-emrooz.net/index.php/news/1/19702>

۵۷۰. دادستان و رسانه‌های دولتی از اصطلاحات مختلفی برای توصیف این تهدید غیرخشونت‌آمیز استفاده می‌کنند: براندازی نرم، کودتای مخملی، انقلاب مخملی، جنگ روانی، و غیره.

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

جاسوس مذکور در مورد بازوهای کودتای مخملی در ایران می‌گوید: «مدلی که در ایران طراحی شده مانند دیگر کشورها دارای سه بازوی فکری، اجرایی و رسانه‌ای است هر کدام از این بازوها دارای زیرمجموعه‌های فعالی می‌باشند که به طور مثال بازوی فکری دارای زیرمجموعه‌های روشنفکری مذهبی، روشنفکری سکولار، سرمایه‌داری، سیاست خارجی، ادبیات و ... می‌باشد که در هر کدام از این موارد موسساتی در خارج و داخل ایران هستند که به صورت فعال نقش دارند».^{۵۷۱}

کیفرخواست از اعترافات که به ابطیحی نسبت داده می‌شود استفاده می‌کند تا این تئوری حکومت را تقویت کند که اصلاح‌طلبان از ابتدا نقشه کشیده بودند تا ادعا کنند که در انتخابات تقلب صورت گرفته است:

وی در ادامه می‌گوید: «بعد از اعلام کاندیداتوری مهندس موسوی در ستاد ایشان آقای محتشمی‌پور طرح تقلب را مطرح کرد، هم آقای موسوی و هم محتشمی‌پور زمینه بسیار تندی در اینباره داشتند و کمیته صیانت از آراء را تشکیل دادند، نکته مهم در این زمینه عقیده داشتن تمام اصلاح‌طلبان است بر اینکه بیش از ۲ یا ۳ میلیون تقلب نمی‌شود انجام داد. در جلسه بعد آقای موسوی خوئی‌ها اعلام کرد: ما نباید فیتیله بحث تقلب در انتخابات را پایین

بکشیم چون موقع جرزدن لازم می‌شود».^{۵۷۲}

همچنین کیفرخواست ادعا می‌کند که «بازوی اجرایی» در ایران دارای شش زیرمجموعه هستند: زیرمجموعه زنان، زیرمجموعه نژادی - قومی، زیرمجموعه حقوق بشر، زیرمجموعه کارگران، زیرمجموعه سازمانهای غیردولتی، و زیرمجموعه دانشجویی.^{۵۷۳} چندین تن، از جمله شادی صدر و کیل و فعال حقوق زنان و شیرین عبادی برنده جایزه نوبل، به عنوان بخشی از «بازوی اجرایی» این انقلاب نام برده شدند.^{۵۷۴} صدر در روز ۲۶ تیر ۱۳۸۸ دستگیر شد و بیش از یک هفته در بازداشت به سر برد و پس از آن کشور را ترک کرد.^{۵۷۵} عبادی که قبلاً در اوین زندانی شده بود و در این اواخر تهدیدهای جدی فزاینده‌ای نسبت به جان او می‌شد نیز در خارج از ایران به سر می‌برد.^{۵۷۶} در آذر ۱۳۸۸، مقامات حسابهای بانکی وی و شوهر او را مسدود کردند و مدال جایزه صلح نوبل او را به بهانه نپرداختن مالیات، مصادره کردند.^{۵۷۷}

همچنین دیگر افرادی که در کیفرخواست از آنها نام برده شد، منصور اسانلو، فعال کارگری که اکنون در حال گذراندن دوره پنج ساله حبسی است که در ۱۳۸۶ حکم آن را دریافت کرده^{۵۷۸} و علی افشاری فعال دانشجویی که پس از تحمل حبس،

۵۷۱. کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱.

۵۷۲. همان، ص. ۱۲.

۵۷۳. همان، صص. ۷-۸.

۵۷۴. همان، ص. ۸.

۵۷۵. «شادی صدر آزاد شد»، بی‌بی‌سی فارسی، ۶ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/07/090726_m_shadi_sadr_released.shtml. «شادی صدر برنده لاله حقوق بشر هلند»، رادیو زمانه، ۱۹ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://zamaaneh.com/special/2009/11/print_post_949.html.

۵۷۶. «شیرین عبادی: دستگیری خواهرم برای متوقف کردن من است»، روز آنلاین، ۱۰ دی ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.roozonline.com/persian/news/newsitem/article/2009/december/30/-1a1bd83186.html>.

۵۷۷. «عبادی از توقیف جایزه نوبل خود می‌گوید»، رادیو فردا، ۶ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.radiofarda.com/content/F8_Ebadi_in-terview_nobel_prize_confiscated_byIran/1889453.html.

۵۷۸. «منصور اسانلو به ۵ سال حبس تعزیری محکوم شد»، نوروز نیوز، ۸ خرداد ۱۳۸۶، قابل دسترسی در <http://norooznews.info/news/349.php>.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

ضرب و شتم و شکنجه در یکی از بازداشتگاه‌های مخفی تحت کنترل قوه قضاییه در دوره اصلاحات، در ۱۳۸۲ ایران را ترک کرد.^{۵۷۹} افشاری در حال حاضر مقیم ایالات متحده آمریکا است و در آنجا آشکارا به حمایت از حقوق بشر و انجام اصلاحات بدون خشونت در ایران ادامه می‌دهد. فعالیت‌های وی در کیفرخواست به عنوان «بهترین سند برای وجود پیوند میان این زیرمجموعه‌ها و پروژۀ کودتای مخملی در ایران» ذکر شد.^{۵۸۰}

«بازوی فکری» وظیفه آماده ساختن «زمینه برای غربی شدن و آمریکایی شدن»^{۵۸۱} را دارا است. کیفرخواست چندین گروه و تعدادی از افراد را متهم می‌کند که در مورد اعتبار این انتخابات تشکیک کرده‌اند، از جمله جبهه مشارکت و اعضاء مجمع روحانیون مبارز.^{۵۸۲} در میان رهبران روشنفکر نام برده شده، عباس میلانی و اکبر گنجی، که هر دو هم در زمان رژیم شاه و هم در جمهوری اسلامی دستگیر شدند به چشم می‌خورد. از آن زمان هر دوی این افراد ایران را ترک کرده‌اند.^{۵۸۳}

کیفرخواست به وجود سه شباهت میان «انقلاب‌های مخملی» در دیگر نقاط جهان اشاره کرده است: ادعاهای کاذب تقلب در انتخابات، «تجمعات غیرقانونی گسترده» و «فرهنگ سازی، نهاد سازی و شبکه سازی». به عنوان شاهدی بر این مدعا که این اتهامات کاذب، نقشه‌ای از پیش طراحی شده است که بخشی از «انقلاب مخملی» را نشان می‌دهد، کیفرخواست مزبور به اعترافات مصطفی تاجزاده، یک مقام رسمی سابق در دولت خاتمی، بهزاد نبوی، عضو مجاهدین و مشاور سابق خاتمی، و محسن صفایی فراهانی، رهبر جبهه مشارکت تکیه می‌کند.^{۵۸۴} سپس برای اثبات این اتهام از اعترافات مازیار بهاری نقل می‌کند که رسانه‌های غربی نقشه کشیده بودند در صورتیکه کاندیدای آنها ببازد، اعلام کنند کودتا شده است.^{۵۸۵} همچنین اصلاح‌طلبان را متهم می‌سازد که برای تداوم بخشیدن به ادعاهای دروغین خود درباره تقلب در انتخابات، نامه‌ای ساختگی از وزارت کشور و دیگر اسناد را جعل کرده‌اند. کیفرخواست ادعا می‌کند که «اسنادی دال بر جعل سند با هدف تشویش اذهان عمومی» در خانه بهزاد نبوی پیدا شد.^{۵۸۶} نه این اسناد و نه هیچ مدرک دیگری دال بر جعل، به مردم نشان داده نشده است.^{۵۸۷} این کیفرخواست سپس به امتناع نبوی از اعتراف یا عذرخواهی علنی اشاره می‌کند و می‌گوید که امتناع وی، خیانت به مردم و تاریخ ایران است.^{۵۸۸}

در اثبات شباهت دوم، «تجمعات غیرقانونی گسترده»، به اعترافات رستم فرد تهرانی، کیان تاجبخش، و محمد علی ابطحی استناد می‌شود.^{۵۸۹} برای شباهت سوم، «فرهنگ سازی، نهاد سازی و شبکه سازی»، دادستان با تکیه بر اعترافات ابطحی و تاجبخش نتیجه می‌گیرد که سازمان‌های غیردولتی و دیگر گروه‌های غیرقانونی برای سازمان دادن و هدایت اجتماعات غیرقانونی قبل و بعد از انقلاب، مسئول هستند.^{۵۹۰}

کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱، ص. ۸.

۵۷۹. مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «ارعاب پنهانی: نهادهای اطلاعاتی موازی ایران»، (۱۳۸۸)، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/Eng-lish/reports.htm>

۵۸۰. کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱، ص. ۸.

۵۸۱. همان، ص. ۹.

۵۸۲. همان، ص. ۱۰.

۵۸۳. همان.

۵۸۴. همان، ص. ۱۲.

۵۸۵. همان، صص. ۱۳-۱۴.

۵۸۶. همان، ص. ۱۱.

۵۸۷. این مدرک ممکن است در جلسات علنی دادگاه ارایه شده باشد، اما مرکز اسناد حقوق بشر ایران قادر نبوده است هیچ سند منتشر شده‌ای در این زمینه پیدا کند.

۵۸۸. کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱، ص. ۱۳.

۵۸۹. همان، صص. ۱۴-۱۵.

۵۹۰. همان، صص. ۱۵-۱۶.

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

محمد علی ابطحی یکی دیگر از متهمین نیز در تایید سخنان تاج‌بخش می‌گوید: «در دوره اصلاحات، ۲ وزارتخانه یعنی وزارت کشور و وزارت ارشاد و سازمان ملی جوانان موظف شده بودند در سطح وسیعی مجوز تأسیس «NGO» صادر نمایند».

بنابراین طی سالهای گذشته دهها هزار «NGO» تأسیس و از سوی بنیادهای پیش‌گفته غربی مورد حمایت همه‌جانبه مادی و معنوی قرار گرفته‌اند تا جاییکه شرکت شل نیز که یک شرکت نفتی است در زمینه راه‌اندازی، آموزش، سازماندهی و حمایت مالی از «NGO»ها وارد عمل شد.

مع الوصف «NGO»ها در کنار گروه غیرقانونی ۸۸ که توسط احزاب فوق‌الذکر (مشارکت، سازمان مجاهدین و حزب کارگزاران) راه‌اندازی شده بود سازماندهی و هدایت تجمعات غیرقانونی قبل و بعد از انتخابات را به عهده داشتند.^{۵۹۱}

نقش محوری اعضای حزب مشارکت، سازمان مجاهدین و حزب کارگزاران در سطح طراحی، سازماندهی و هدایت اغتشاشات و تجمعات غیرقانونی... این نتیجه را به دست می‌دهد که احزاب مذکور همواره چه زمانی که در قدرت باشند مانند دوره اصلاحات که دو قوه را در اختیار داشتند و چه زمانی که در قدرت نباشند، بر روند فتنه جویی تا تغییر ماهوی نظام به نظامی سکولار ادامه خواهند داد.^{۵۹۲}

کیفرخواست مزبور با نقل قول از یک نقشه پنج‌ساله منتشر شده توسط جبهه مشارکت در سال ۱۳۸۶، برای وارد کردن اتهام خیانت به این سازمان استفاده می‌کند.

هر چند که نویسندگان این سند سعی نموده‌اند نیت واقعی خود که حاکمیت سکولاریسم در کشور است را در لفافه اصطلاحاتی مانند مردمسالاری و دموکراسی بپوشانند اما در بخشهایی نتوانسته‌اند واقعیت خویش را بپوشانند از جمله در صفحه ۸ بند ۴ این سند آمده است: «بخش مردمسالار حاکمیت بتواند از بحرانهایی که کل سیستم سیاسی را تهدید می‌کند به نفع تثبیت مردمسالاری و چانه زنی بیشتر استفاده نماید».

آیا این جمله نامی جز خیانت دارد؟^{۵۹۳}

دو بخش آخر کیفرخواست، افراد را به جرایم خاصی متهم می‌کند. بخش ما قبل آخر، چند تن را به کار برای عوامل آمریکایی، ارسال مقالات و مصاحبه‌ها بر روی اینترنت، «تشویش اذهان عمومی» و «ارتباط با شبکه‌ها و رسانه‌های بیگانه از طریق ارسال عکس و خبر» متهم می‌کند.^{۵۹۴}

در تصاویر و فیلم‌های ارسال شده، چهره‌های آشوب‌زده و بحرانی از کشور ارائه شده و بینندگان تصور می‌کنند آشوبگران، مردم ایران هستند که در اعتراض به نتایج انتخابات به خیابانها آمده‌اند.^{۵۹۵}

محمد رسولی در چندین تظاهرات پس از انتخابات شرکت کرد و ویدیوهایی گرفته و آنها را بر روی اینترنت فرستاد. سپس این ویدیوها توسط رسانه‌های بین‌المللی، از جمله بی‌بی‌سی پخش شدند.^{۵۹۶} از قول وی در کیفرخواست نقل شده است که اعتراف کرده وی در این تظاهرات شرکت جست تا بتواند ویدیوهایی از این اعتراضات را برای رسانه‌های خارجی مانند

۵۹۱. همان، ص. ۱۶.

۵۹۲. همان، ص. ۱۹.

۵۹۳. همان، ص. ۱۷.

۵۹۴. همان، صص. ۲۲-۲۵.

۵۹۵. همان، ص. ۲۵.

۵۹۶. همان.

بی‌بی‌سی بفرستد. ۵۹۷

ظاهراً عکاسی به نام مجید سعیدی به گرفتن «عکسهای غیرقانونی از اعتراضات غیرقانونی» و ارسال آنها برای رسانه‌های خبری خارجی، اعتراف کرده بود.^{۵۹۸} مدرک دیگری که علیه سعیدی ارائه شده بود، تماس او با یک آژانس گردآوری عکس به نام تصاویر گنتی بود که پذیرفته بود عکسهای او را خریداری کند.^{۵۹۹} اعترافات اجباری مازیار بهاری نیز ذکر شد:

مازیار بهاری از دیگر متهمان دستگیر شده، در اعترافات خود می‌گوید: «در جریان آشوبهای پس از انتخابات، دو مقاله برای مجله نیوزویک به رشته تحریر در آوردم و در آن به دفاع از آشوبگران و حمله به نظام اسلامی پرداختم. برای فعالیت خود در نیوزویک روزانه ۲۰۰ دلار دریافت می‌کردم. همچنین پس از ارسال فیلم حمله به پایگاه بسیج در خیابان محمد علی جناح، مسئولان شبکه ۴ انگلیس متعهد شدند به خاطر ارسال این فیلم دو دقیقه ای، ۲۱۰۰ پوند به بنده پرداخت نمایند».^{۶۰۰}

بخش آخر کیفرخواست مذکور، افراد را به اعمال خشونت‌آمیز، شرکت در اغتشاشات، توزیع سی‌دی‌ها و پوسترها، و ارسال عکس به رسانه‌های خارجی متهم می‌کرد—البته این اتهام نیز بر اساس اعترافات آنها بنا شده بود.^{۶۰۱} اشخاص به شرکت در اعتراضات و تشویق دیگران به شرکت در آن متهم شدند:

- آقای ایمان سهراب پور فرزند کاووس، با حضور در محلهای اغتشاش، اقدام به پخش سی‌دی و اعلامیه‌های تحریک‌آمیز بین مردم کرده است.
- متهم دیگر آقای سعید سپانلو فرزند ابوالفضل که دارای سابقه کیفری است با حضور در تجمعات غیرقانونی، اقدام به پخش تصاویر تحریک‌آمیز کرده است.
- همچنین آقای حمیدرضا بختیاری فرزند علی، با حضور در تجمعات غیرقانونی و حمل پلاکارد، اقدام به تحریک دیگران جهت حضور در تجمعات غیرقانونی نموده است.^{۶۰۲}

مثالهای دیگر شامل عماد بهاور است، که در کیفرخواست به عنوان یکی از اعضای نهضت آزادی شناسایی شد که به تهیه لوازم تبلیغاتی برای ستاد موسوی و کربوبی متهم شده است. متهم دیگر، محمد درمانکی فراهانی است که به فهرست بلند و بالایی از تخلفات از جمله توهین به رهبران نظام، رهبری شعاردهندگان، و تحریک اذهان عمومی متهم شده است.^{۶۰۳} فراهانی را به همراه تعدادی از متهمین که در تظاهرات شرکت داشته و می‌خواستند تجربه خود را مستند سازند، در یک گروه قرار داده‌اند.

آقای مهدی مقیمی فرزند محمد حسین با حضور در تجمعات غیرقانونی اقدام به فیلمبرداری از صحنه درگیریها نموده است ... متهم دیگر آقای شاهر صبا فرزند محسن که دارای پیشینه محکومیت کیفری است با حضور در اغتشاشات اقدام به فیلمبرداری از صحنه درگیریها کرده است ... آقای محمد سلیمانپور فرزند نصرت‌الله با حضور در تجمعات غیرقانونی و دعوت دیگران به شرکت در راهپیماییهای غیرقانونی، اقدام به تهیه عکس و تصویر از تجمعات برای اهداف خاص نموده است.^{۶۰۴}

۵۹۷. همان.

۵۹۸. همان.

۵۹۹. همان.

۶۰۰. همان، ص. ۲۶.

۶۰۱. همان، ص. ۲۹.

۶۰۲. همان.

۶۰۳. همان، ص. ۳۱.

۶۰۴. همان.

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

به دنبال قرائت این کیفرخواست، چهره‌های معروفی از جمله ابطحی و محمد عطریانفر،^{۶۰۵} اعتراف کردند که هیچگونه قلبی در انتخابات صورت نگرفته و دولتهای خارجی قصد دامن زدن به یک «کودتای مخملی» در ایران را داشته‌اند.^{۶۰۶}

۵.۲. دومین محاکمه گروهی فرمایشی

سی متهم، از جمله سه زن، در دومین محاکمه نمایشی در ۱۷ مرداد حضور داشتند.^{۶۰۷} دادستان اشخاصی که گفته می‌شد اعضاء سازمانهای تروریستی بودند، از جمله سازمان مجاهدین خلق، و یک گروه سلطنت طلب نه چندان معروف به نام «انجمن پادشاهی»^{۶۰۸} را معرفی نمود. دادستان کیفرخواستی را قرائت کرد که شهروندان، رسانه‌ها و دولتهای خارجی را به علاوه گروه‌های داخلی متهم می‌کرد که قصد دامن زدن به یک «کودتای مخملی» را داشته‌اند.^{۶۰۹}

اولین بخش این کیفرخواست، دولتهای خارجی به ویژه ایالات متحده آمریکا و بریتانیا را به تلاش برای براندازی جمهوری اسلامی با به کارگیری «براندازی نرم که با ظاهری آراسته و برای عادی سازی در نزد افکار عمومی از آن با عنوان دیپلماسی عمومی یاد نمودند»^{۶۱۰} متهم می‌کند. نمونه های ذکر شده عبارتند از:

- ۱) ارایه کمک و آموزش به سازمانهای غیردولتی و انتشار جزوات فارسی درباره ارزشهای دموکراتیک و فعالیت‌های مدنی هم جهت با آن؛
- ۲) آموزش خبرنگاران برای ایجاد شبکه منابع خبری با هدف جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل؛
- ۳) آموزش و سازماندهی فعالان حقوق بشر در ایران جهت ترسیم چهره نامطلوب از نظام؛
- ۴) ایجاد وبسایتها و آموزش درباره نحوه برگزاری انتخابات و ارایه اطلاعات کامل از کاندیداهای انتخاباتی سال ۱۳۸۸؛
- ۵) اعزام دانشجویان، هنرمندان و مشاغل حرفه‌ای و آموزش آنها جهت کادرسازی برای پستهای کلیدی و مناصب حساس در آینده؛^{۶۱۱}

این کیفرخواست، کارمندان سفارت بریتانیا را به حضور غیرقانونی در جلسات هواداران کاندیداهای مخالفان، متهم می‌کند.^{۶۱۲} کارمندان ظاهراً اعتراف کرده بودند که از آنها خواسته شده بود در این جلسات شرکت کرده و جریان وقوع حوادث را گزارش کنند.^{۶۱۳} این کیفرخواست همچنین کلوتید ریس، استادیار فرانسوی دانشگاه اصفهان را به جرم مستندسازی و

۶۰۵. «حاشیه‌هایی از دادگاه متهمین پرونده اغتشاشات پس از انتخابات ریاست جمهوری»، ایرنا، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.ima.ir/View/FullStory/?NewsId=613700>. «اتهام: کودتای مخملی»، فرارو، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.fararu.com/vdcccpoqi.2bq4o8laa2.html> [Iran Starts Trial of Election Protestors, پرس تی‌وی].
۶۰۶. [PRESS TV]، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/classic/detail.aspx?id=102172&sectionid=351020101>.

۶۰۶. «فایل ویدیویی: مرکز اسناد حقوق بشر ایران، برنامه‌های جدید، انتخابات ۱۳۸۸»، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/videos3.htm>.

۶۰۷. «حاشیه‌نگاری خبرنگاران ایرنا از دومین جلسه دادگاه متهمان اغتشاشات اخیر»، ایرنا، ۱۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.ima.ir/View/FullStory/?NewsId=613700>. «اتهام: کودتای مخملی»، فرارو، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.fararu.com/vdcccpoqi.2bq4o8laa2.html> [Iran Starts Trial of Election Protestors, پرس تی‌وی].
۶۰۸. [PRESS TV] ۱ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.presstv.com/classic/detail.aspx?id=102172&sectionid=351020101>.

۶۰۸. همان.

۶۰۹. «متن کامل کیفرخواست دومین گروه از متهمین پرونده کودتای مخملی»، خبرگزاری فارس، ۱۷ خرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8805170594>. [از این به بعد: «کیفرخواست دوم»].

۶۱۰. همان، ص. ۲.

۶۱۱. همان، صص. ۴-۵.

۶۱۲. همان، صص. ۱۶-۱۷.

۶۱۳. همان، صص. ۱۲-۱۳.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

جمع‌آوری اطلاعات، متهم می‌کند.^{۶۱۴}

دومین کیفرخواست، از رسانه‌ها و فناوری اطلاعات به عنوان ابزار مورد استفاده قدرتهای خارجی برای برپا کردن «براندازی نرم» در ایران نام می‌برد. برای مثال فیس‌بوک در فهرست اعمال دخالت‌گرانه ایالات متحده آمریکا، در ردیف چهاردهم قرار گرفته است.

۱۴- فعال نمودن شرکت آمریکایی فیس‌بوک در راستای تسهیل ارتباطات میان کاربران ایرانی و سایر کشورها در خصوص ایران. این شرکت با استناد به این که بسیاری از مردم جهان از فیس‌بوک برای مبادله اطلاعات درباره سرنوشت انتخابات ایران استفاده می‌کنند، نسخه آزمایشی زبان فارسی خود را ارائه کرده تا فارسی‌زبانان از آن به زبان مادری خود استفاده کنند.^{۶۱۵}

کشورهای غربی همچنین به ابقاء و ارائه وسایل ارتباطات از جمله آنهایی که دارای نرم افزارهای مناسب برای دیدن فیلمهای ویدیویی کوتاه از ناآرامیهای بعد از انتخابات با استفاده از اینترنت کم سرعت هستند و تهیه برنامه‌های فیلترشکن برای غلبه بر محدودیتهای ایران، متهم شدند.

نقش بی‌بی‌سی از دیگران نمایان‌تر است. این سازمان متهم شد که در روز انتخابات یک پوشش خبری ۲۴ ساعته را تدارک دیده تا طی آن «با افراد مسئله‌دار در داخل کشور ارتباط برقرار کرده تا اخبار و گزارشات لحظه به لحظه را منتقل نماید».^{۶۱۶} این کیفرخواست همچنین رسانه‌های غربی، به ویژه بی‌بی‌سی فارسی و صدای آمریکا را به تشویق و تحریک این ناآرامیها متهم می‌کند.

این کیفرخواست سعی دارد نشان دهد که فعالیتهای غیرقانونی گروه‌های مخالفان، تجزیه‌طلبان، و گروه‌های قومیت پرست و گروه‌های ضدانقلابی تروریستی در وقایع پس از انتخابات دست داشته‌اند. گروه‌های هدف قرار گرفته عبارتند از نهضت آزادی، کمیته دفاع از انتخابات آزاد، سالم و عادلانه (و یکی از رهبران آن، کیوان صمیمی)، مجاهدین خلق،^{۶۱۷} و گروه‌های سلطنت طلب، به ویژه انجمن پادشاهی. سه تن که گفته می‌شود از اعضای این انجمن هستند، و در خارج از ایران زندگی می‌کنند، نام برده شده‌اند. متهمان «ردیف اول» ساکن ایران عبارتند از محمدرضا علی‌زمانی، احمد کریمی، حامد روحی‌نژاد، آرش رحمانی‌پور، و امیررضا عارفی. کیفرخواست مزبور، دست داشتن هر یک از این افراد «در فتنه‌های اخیر احصا گردیده که در نوبت اعلامی قرائت و تبیین می‌گردد».^{۶۱۸}

۵.۳. سومین محاکمه گروهی فرمایشی

در طول سومین جلسه دادگاه که در روز ۲۵ مرداد تشکیل شد، چندین متهم به همراه کیفرخواستهای فردی خود به دادگاه معرفی شدند. آنها اکثراً به جرایم مربوط به تظاهرات متهم بودند، از جمله مقاومت در برابر نیروهای امنیتی و توزیع تصاویری

۶۱۴. همان، ص. ۱۲. وی با تلفن همراه خود عکسهایی گرفته و آنها را برای دوستان خود با ایمیل فرستاده بود و نیز شرحی از تظاهرات را برای یک مؤسسه دانشگاهی فرانسوی ارسال کرده بود.

۶۱۵. همان، ص. ۱۲.

۶۱۶. همان، ص. ۱۸.

۶۱۷. نهضت آزادی یک حزب مخالف ممنوع است که تاکنون با آن مدارا شده است. کمیته دفاع از انتخابات آزاد، سالم و عادلانه یک سازمان غیردولتی است که توسط اعضای مرکز مدافعان حقوق بشر، به رهبری شیرین عبادی، برنده جایزه صلح نوبل، تأسیس گردیده است. مجاهدین خلق یک گروه مسلح مخالف رژیم است. رک. زیرنویس ۶۸۴.

۶۱۸. کیفرخواست دوم، رک. زیرنویس ۶۰۹، ص. ۲۶.

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

از حوادث و اعمال خرابکارانه^{۶۱۹} و هیچیک از آنها نیز جزو رهبران سرشناس اصلاح طلب یا فعالان معروف نبودند.^{۶۲۰} با وجود این، سومین کیفرخواست عمومی بار دیگر یک توطئه بزرگتری را مطرح می‌ساخت که گفته می‌شد سالها قبل از انتخابات طراحی شده است.^{۶۲۱}

سومین کیفرخواست، مورخ ۲۴ مرداد، از دو کیفرخواست نخست، بسیار کوتاه‌تر بود. این کیفرخواست افرادی را هدف ساخته بود که دادستان آنها را «اغتشاشگران و خرابکاران» می‌نامید و در حرکتی شرکت کرده بودند که «اغتشاشات» پس از انتخابات نامیده می‌شد.^{۶۲۲} افرادی که توسط این کیفرخواست هدف قرار گرفته بودند به عنوان آلت دست توصیف می‌شوند که صرفاً تحت تأثیر کانالهای ماهواره‌ای خارجی قرار دارند.^{۶۲۳}

تا اواخر مرداد، هنگامی که سومین جلسه دادگاه برگزار شد، این محاکمات نمایشی و استفاده از اعترافات توسط دادستان، مورد انتقاد ایرانیان قرار گرفته بود.^{۶۲۴} بنابراین دادستان از فرصت استفاده کرد تا از اصول «حقوقی و منطقی» که مؤید این اتهامات است، دفاع کند. دادستان دوباره به همان منوال شروع به خواندن اعترافات کرد و شباهت میان «انقلابهای مخملی» در سراسر جهان و اظهارات پیش از انتخابات کاندیداها و اصلاح‌طلبان را به عنوان شواهد غیرقابل انکاری دانست که نشان می‌دهد آنها عوامل «انقلاب مخملی» هستند.^{۶۲۵}

در طول جلسه استماع، به دنبال خواندن کیفرخواست به وسیله معاون دادستان، مهدی سپهری، ویدیوی کوتاهی پخش شد که ظاهراً نشان می‌داد تظاهرکنندگان، اموال عمومی را نابود می‌کنند.^{۶۲۶} هم کیفرخواست عمومی و هم ویدیو، هر دو به مسجد لولاگر در خیابان آزادی اشاره می‌کنند که به آتش کشیده شد.^{۶۲۷}

پس از پخش این ویدیو، یازده کیفرخواست فردی قرائت شد. تأثیری که بدین ترتیب در اذهان گذاشته می‌شد این بود که متهمان مذکور، به دلیل به آتش کشیدن مسجد و یا برای شواهدی که درباره اعمال خرابکارانه ارایه شده است متهم شده اند. اما هیچیک از این متهمان به این جرایم متهم نشدند. به متهمان اجازه داده شد مطالب خود را اظهار کنند. یکی از متهمان، حسین عظمی از شنیدن اینکه کیفرخواست فردی وی به دادگاه اطمینان می‌دهد که او صراحتاً به نابود ساختن اموال عمومی اعتراف کرده است، حیرت زده شد. وی در اظهارات خود متذکر شد که نه تنها از هر گونه اعترافی امتناع ورزیده است بلکه طی بازجویی انجام چنین اعمالی را انکار کرده است.^{۶۲۸}

۶۱۹. «سومین جلسه دادگاه رسیدگی به اتهامات متهم پرونده کودتای مخملی، متن کامل کیفرخواست گروهی از متهمین اغتشاشات اخیر»، خبرگزاری فارس، ۲۵ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8805250449> [از این به بعد: «کیفرخواست سوم»].

۶۲۰. «حاشیه‌های دادگاه سوم متهمان به اغتشاشات»، رجانویز، ۲۵ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rajanews.com/detail.asp?id=34390>.

۶۲۱. کیفرخواست سوم، رک. زیرنویس ۶۱۹.

۶۲۲. همان.

۶۲۳. همان.

۶۲۴. برای مثال نگاه کنید به مصاحبه‌ای با یکی از اعضای مجلس که در پرس تی‌وی پخش شده که در آن نسبت به کارایی این محاکمات و اعترافات که این محاکمات بر پایه آنها قرار گرفته است، ابراز عدم اطمینان می‌کند. فایل ویدیویی: پرس تی‌وی: «یک عضو مجلس که منتقد «محاکمات نمایشی» است از قبول اینکه متهمان شکنجه نشده‌اند امتناع می‌ورزد»، ۱۱ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=Y2YIVt0mIIA> و همچنین نگاه کنید به ویدیویی که توسط طنزپرداز ابراهیم نبوی تهیه شده که در آن اعترافات ابطی را به تمسخر می‌گیرد: «فایل ویدیویی: اعترافات علی ابطی (ابراهیم نبوی)»، ۱۱ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=jKPlnqDONY0&feature=related>.

۶۲۵. کیفرخواست سوم، رک. زیرنویس ۶۱۹.

۶۲۶. «حاشیه‌های دادگاه سوم متهمان حوادث اخیر»، تابناک، ۲۵ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=59893>.

۶۲۷. کیفرخواست سوم، رک. زیرنویس ۶۱۹؛ «حاشیه‌های دادگاه سوم متهمان حوادث اخیر»، تابناک، ۲۵ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=59893>؛ «کیفرخواست امروز نیز پر از اشتباه، تناقض و ادعاهای عجیب بود، گافهای سومین دادگاه نمایشی»، موج سبز آزادی، ۲۵ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mowjcamp.com/article/id/18922>.

۶۲۸. همان.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

دادستان موفق به ارایه مدارک قابل اعتماد در اثبات اتهاماتی که وارد ساخته بود نشد. مجید مقیمی به تخریب اموال عمومی، اقدام علیه امنیت ملی و تبلیغات بر علیه رژیم متهم شده بود.

محمد علی جعفری،
از سال ۱۳۸۶ فرمانده
سپاه بوده است. در
اواخر تابستان ۱۳۸۸،
وی با گزاره گویی ابراز
کرد که نقش بسیج در
وقایع پس از انتخابات،
سرنوشت ساز بوده است
و ادعا کرد که حداقل

بسیست تن از اعضای بسیج طی تظاهرات کشته شده‌اند. وی همچنین ادعا کرد که زندانیانی که اعتراف به همکاری با دشمن نموده‌اند، آزادانه چنین اظهاراتی را کرده‌اند زیرا این افراد در زندان تحت فشار احزاب و اجتماعات وابسته به آنها، قرار نداشته‌اند.

با وجود این تنها مدرکی که علیه وی ارایه شده بود، اعتراف وی به شرکت در یکی از تظاهرات و گرفتن عکس از مردمی که آسیب دیده بودند، بود که آنها را منتشر نیز نساخته بود.^{۶۲۹} محمد فراهانی به شرکت در شش تظاهرات غیرقانونی متهم شده بود، اما سه تظاهراتی را که دادستان ذکر کرد همگی تجمعات اصلاح طلبان بودند که پیش از انتخابات برگزار شده بودند.^{۶۳۰}

۵.۴. چهارمین محاکمه گروهی فرمایشی

چهارمین محاکمه گروهی فرمایشی در روز ۳ شهریور برگزار شد. باز هم یک کیفرخواست عمومی قرائت شد که چندین نفر و چند سازمان را به طراحی «کودتای مخملی» متهم می‌کرد.^{۶۳۱} کیفرخواست مزبور پس از آنکه پرونده‌ای را علیه محقق ایرانی - آمریکایی، کیان تاجبخش مطرح کرد، به دو حزب اصلاح طلب جبهه مشارکت و سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی پرداخت و آنها را زیان بخش و غیرقانونی خواند.

این کیفرخواست آنچه که اعترافات اعضای کمیته‌های مرکزی این احزاب نامیده می‌شود را نقل قول می‌کند، از جمله رد صحت بیاناتی که توسط این احزاب صادر شده، که سپس دادستان از آن برای نشان دادن اینکه چرا این احزاب نباید بیش از این اجازه فعالیت داشته باشند، استفاده می‌کند.

پرواضح است حزبی که راهبردش که با صرف وقت طولانی و همفکری اعضای مرکزی و متفکران آن حزب تدوین شده سراسر انحراف است به حدی که وفادارترین اعضای مرکزیت آن هم نسبت به محتوای آن اینگونه قضاوت می‌کنند و صادقانه این انحرافات شدید را رد می‌کنند. چنین حزبی صلاحیتهای خود را برای ادامه فعالیت از دست می‌دهد. به ویژه آنکه با به جریان انداختن و عملیاتی کردن این راهبرد در حوادث اخیر، خسارات زیادی به کشور وارد کرده و متأسفانه اسناد و بیانیه‌های زیادی بر اساس همین تفکر صادر که در نتیجه مشکلات فراوان سیاسی و امنیتی ایجاد نموده است.^{۶۳۲}

شواهد و مباحثی که در این کیفرخواست مطرح می‌شود بسیار شبیه به آنهایی است که در کیفرخواست اول ذکر شده است. بسیاری از آنها صرفاً تکرار می‌شوند.^{۶۳۳} اما به هر حال احتمالاً در پاسخ به انتقاد از این محاکمات، دادستان تأکید کرد که نمی‌خواهد آنچه را که افکار نامعقول محسوب می‌شود، ممنوع کند:

ما در صدد مجازات افراد یا گروهها، صرفاً به استناد انحرافات فکری آنان نیستیم و اگر به این مستندات برای برخورد قانونی اشاره می‌کنیم بدان سبب است که همین اندیشه‌های ناصواب، در میدان عمل به جریان افتاده و

۶۲۹. همان.

۶۳۰. همان.

۶۳۱. «متن کیفرخواست دادگاه چهارم»، عصر ایران، ۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.asriran.com/fa/pages/?cid=82146>

۶۳۲. «چهارمین جلسه دادگاه رسیدگی به اتهامات متهمان پرونده کودتای مخملی - متن کامل کیفرخواست عمومی گروهی از متهمان پرونده کودتای مخملی»، خبرگزاری فارس، ۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.net/newstext.php?nn=8806030283> [از این به بعد: «کیفرخواست چهارم»]، ص. ۷.

۶۳۳. در صفحه دهم، دادستان دوباره متذکر می‌شود که جبهه مشارکت به عنوان بخشی از برنامه های خود می‌خواهد از هر بحران ملی برای پیاده کردن سیاستهای دموکراسی استفاده نماید. مجدداً دادستان می‌پرسد آیا این می‌تواند چیزی به جز خیانت به ملت باشد. همان، ص. ۱۰.

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

خسارات سنگینی را به ملت ایران وارد کرده و در حقیقت ریشه بسیاری از حوادث تلخ سالهای گذشته و آشوبهای اخیر در کشور همین عقاید انحرافی است.^{۶۳۴}

سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی به ایجاد اغتشاش از طریق انتشار بیانه‌های حساس درباره ناعادلانه بودن انتخابات متهم شده و دادستان به خواندن بیانه آنها به عنوان مدرکی برای اثبات جرایم آنها بسنده می‌کند.

بیانیه مورخ ۸۸/۳/۲۴ به مناسبت نتایج انتخابات ریاست جمهوری دهم سند دیگری است که نقش این سازمان را در بحران سازی و تشویش اذهان با هدف تشکیک در سلامت انتخابات و مخدوش نمودن مشروعیت نظام نشان می‌دهد. در بخشی از این بیانیه آمده است: «آنچه در این انتخابات رخ داده علاوه بر تقلبات و تخلفات گسترده و بی‌سابقه در صندوقهای رأی، سوءاستفاده حداکثری از تمامی امکانات و فرصتهای در اختیار برای مهندسی آراء و رأی سازی بود».^{۶۳۵}

در طی جلسه محاکمه عقاید و نظرات متهمین را با عقاید و نظرات یک بسیجی که گفته می‌شد در تظاهرات آسیب دیده بود و خود را «فدای نظام و رهبری عزیز»^{۶۳۶} دانست، در برابر هم گذاشته شد. به دنبال خواندن کیفرخواست، اعترافات سعید حجاریان، عضو کمیته مرکزی جبهه مشارکت اسلامی، استماع شد که البته خود وی به علت شرایط معلولیت قادر به خواندن آن نبود و سپس دفاع وکیل سعید حجاریان شنیده شد.^{۶۳۷} دادستان همچنین با ارایه دادخواستی به دادگاه خواستار انحلال و غیرقانونی شدن جبهه مشارکت که یک حزب سیاسی اصلاح طلب است شد.^{۶۳۸}

۵.۵. پنجمین محاکمه گروهی فرمایشی

بعضی تغییرات در پنجمین محاکمه گروهی فرمایشی که در ۲۴ شهریور برگزار شد، مشهود بود. تنها شش متهم محاکمه شدند و اکثر آنها—که با پرداخت وثیقه آزاد شده بودند—لباس شخصی به تن داشته و وکلای انتخابی خودشان را داشتند.^{۶۳۹} روزنامه نگارانی از خبرگزاری‌هایی که تا آن زمان اجازه حضور در این مراحل دادرسی را نداشتند، اکنون در این پنجمین جلسه دادگاه اجازه حضور یافتند،^{۶۴۰} و قاضی صلواتی به تمام خبرگزاریها یادآوری کرد که بر طبق ماده ۱۸۸ قانون مجازات اسلامی، خبرنگاران اجازه انتشار نام متهمین را ندارند.^{۶۴۱}

معاون دادستان، احمد علی اکبری باز هم کیفرخواست عمومی دیگری را قرائت کرد که بیشتر بر موضوع اعمال قدرت نرم خارجیه از جمله استفاده از اینترنت متمرکز بود.^{۶۴۲} این کیفرخواست، مانند نمونه‌های گذشته، اعمال قوه قضاییه را خاطر نشان ساخته و از آن دفاع کرد. تا آن زمان اتهامات مربوط به بدرقتاری و تجاوز به بازداشت‌شدگان علنی شده بود و دادستان

۶۳۴. همان، ص. ۱۵.

۶۳۵. همان، ص. ۲۱.

۶۳۶. «مشروح کامل، در چهارمین دادگاه متهمان کودتای مخملی مطرح شد: نقش مهدی هاشمی و جاسبی در اغتشاشات»، یزد فردا، ۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.yazdfarda.com/news/18777.html>.

۶۳۷. «حاشیه‌هایی از دادگاه متهمان حوادث اخیر به روایت ایلنا»، کلمه، ۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.kaleme.org/1388/06/03/> **klm-43**.

۶۳۸. «کیفرخواست چهارم»، رک. زیرنویس ۶۳۲.

۶۳۹. «مشروح پنجمین جلسه دادگاه متهمان اغتشاشات اخیر»، ایرنا، ۲۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.irna.ir/View/FullStory/?NewsId=681249> [از این به بعد: «پنجمین جلسه دادگاه»]؛ «حاشیه‌های جالب پنجمین دادگاه متهمان حوادث اخیر تهران»، خدمت، ۲۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://khedmat.ir/vdcbugb5prhb0.iur.html>.

۶۴۰. «حاشیه‌های جالب پنجمین دادگاه متهمان حوادث اخیر تهران»، خدمت، ۲۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://khedmat.ir/vdcbugb5prhb0.iur.html> این سازمانها عبارتند از جمهوری اسلامی، ایران، جام جم، و اطلاعات.

۶۴۱. پنجمین جلسه دادگاه، رک. زیرنویس ۶۳۹.

۶۴۲. همان.

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

از این فرصت برای ادعای اینکه این «گزارش‌های دروغین» هم بخشی از «جنگ روانی و تبلیغات مخرب ... دشمنان داخلی و خارجی است» استفاده کرد.^{۶۴۳}

دادستان بسیاری از مباحث مطروحه در کیفرخواست دوم را علیه سایت‌های طرفدار اینترنتی، بازیابی کرد وی گفت «میلیون کاربر ایرانی از شبکه اینترنت بهره‌برداری می‌نمایند. شبکه‌های اجتماعی همچون فیس‌بوک توانسته است بیش از ۲۰۰ میلیون کاربر را در جهان در یک جامعه مجازی گرد هم آورد». وی به طور واضح اظهار داشت که این یک تحول مثبت نیست زیرا که افراد و گروه‌ها به زعم وی از این فناوری‌ها برای تحریک اذهان و اشاعه پیام‌های منفی استفاده کرده بودند.^{۶۴۴}

پس از قرائت کیفرخواست، اعترافات و کیفرخواست‌های فردی ارایه گردید که با کیفرخواست عمومی هماهنگی داشت.^{۶۴۵} هنگام قرائت کیفرخواست عبدالله مؤمنی، رهبر دانشجویی، معاون دادستان اظهار داشت که «متهم اعتراف کرده است که انتخابات بهانه‌ای بود برای اعمال نفاق افکن و حمله به پایه‌های رژیم». مؤمنی که بیش از چهار ماه در بازداشت به سر برده بود به اشاعه تبلیغات علیه جمهوری اسلامی و توزیع بیانیه‌های کاذب با هدف اقدام علیه امنیت ملی اعتراف کرد.^{۶۴۶} رسانه‌های دولتی گزارش کردند که او از داشتن وکیل مدافع امتناع کرده و از قول وی نقل کردند که «ما خطاها و اشتباهات بزرگی داشتیم، عملکرد و رفتار سیاسی ما موجب انحراف، بدگمانی، بدبینی و بی‌اعتمادی به نظام به ویژه نزد بخشی از جوانان شد».^{۶۴۷}

۵.۶. مجازات بازداشت‌شدگان تعیین می‌شود

در روز ۶ شهریور ۱۳۸۸، احمدی‌نژاد خواستار رأفت اسلامی برای اکثر تظاهرکنندگان در حال محاکمه شد و اظهار کرد که به عقیده وی آنها فریب خورده و در این ناآرامیها شرکت کرده‌اند. اما به هر حال با رهبران مخالفان باید با قاطعیت بیشتری برخورد شد.

باید با رهبران و عناصر کلیدی، و علیه آنهایی که این [اعتراضات] را برپا کرده و سازمان دادند و نقشه‌های دشمنان را اجرا کردند، بطور جدی مقابله بشود ... باید با آنها جدی برخورد شود ... به عناصر اصلی، محافظت و مصونیت ندهید، و عناصر فریب خورده و درجه دوم را تنبیه کنید.^{۶۴۸}

در روز ۱۳ مهر ماه نخستین حکم دادگاه اعلام شد. محمدرضا علی‌زمانی پس از اعتراف به توطئه برای انجام اقدامات

۶۴۳. رضا درخش، «ایران پنجمین جلسه دادگاه را در ارتباط با ناآرامیهای انتخابات برگزار می‌کند»، روتترز [Reza Derakhshi, Iran Holds Fifth Trial Over Election Unrest, REUTERS] ۱۴ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/idUSTRE58D0VU20090914?feedType=RSS&feedName=Iran&virtualBrandChannel=10209>

۶۴۴. «تذکر قانونی رئیس دادگاه به رسانه‌ها / درخواست رأفت اسلامی برای متهمان»، خبرگزاری مهر، ۲۳ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.mehrnews.com/fa/NewsDetail.aspx?pr=s&query=20%خواست20%ینج3&NewsID=946913>

۶۴۵. «در پنجمین محاکمه نمایشی، روزنامه‌نگاران مجبور به اعتراف شدند؛ بازداشت‌شدگان شکنجه شدند»، مبادله جهانی آزادی بیان [Journalists Forced to Confess in Show Trials; Detainees Tortured, INTERNATIONAL FREEDOM OF EXPRESSION EXCHANGE] ۲۳ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.ifex.org/iran/2009/09/23/trials_torture

۶۴۶. «هجوم نیروی انتظامی به مراسم افطار در مقابل زندان اوین»، راه سبز، ۱۱ شهریور ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.rahesabz.net/sto-ry/1082/> رضا درخش، «ایران پنجمین جلسه دادگاه را در ارتباط با ناآرامیهای انتخابات برگزار می‌کند»، روتترز [Reza Derakhshi, Iran Holds Fifth Trial Over Election Unrest, REUTERS] ۱۴ سپتامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/idUSTRE58D0VU20090914?feedType=RSS&feedName=Iran&virtualBrandChannel=10209>

۶۴۷. پنجمین جلسه دادگاه، رک. زیرنویس ۶۳۹.

۶۴۸. «احمدی‌نژاد خواستار محاکمه رهبران مخالفان شد»، گاردین [Ahmadinejad Calls for Prosecution of Opposition Leaders, GUARDIAN] ۲۸ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.guardian.co.uk/world/2009/aug/28/mahmoud-ahmadinejad-urges-op-position-prosecutions>

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

تروریستی و خرابکاری از جانب انجمن پادشاهی، به اعدام محکوم شد. وی در بهمن ماه ۱۳۸۷ یعنی پیش از اجرای اقداماتی که به آنها متهم شده بود، دستگیر شده بود، و در اولین محاکمه گروهی فرمایشی، اعتراف کرده بود.^{۶۴۹} اعترافات وی همراه با اعترافات آرش رحمانی پور از تلویزیون پخش شده بود.^{۶۵۰} به دنبال این اولین حکم، به سرعت دو حکم اعدام دیگر نیز اعلام شد.^{۶۵۱} آرش رحمانی پور بیست ساله نیز به همان جرایم علی زمانی اعتراف کرد. عبدالحسینی به عضویت سازمان مجاهدین خلق محکوم شد.^{۶۵۲}

در روز ۸ آبان، رئیس کل دادگستری استان تهران توضیح داد:

مقایسه حکم اعدام این ۳ نفر با دیگر متهمان حوادث پس از انتخابات، جفا در حق کسانی است که رابطه خوبی با نظام دارند و هدفشان چیز دیگری بود ... ممکن است جوانی به دلیل نگرش خاص خود و در راستای علاقمندی به نظام در تجمعات شرکت کرده باشد، این فرد ضد انقلاب نیست و نمی‌توان وی را در کنار منافقان و ضد انقلابها قرار داد، چنین اقدامی معقول نیست ... ۳ نفر مذکور حتی اگر حوادث پس از انتخابات هم به وجود نمی‌آمد، اقدامات خرابکارانه علیه نظام مقدس جمهوری اسلامی را انجام می‌دادند.^{۶۵۳}

در ۲۵ مهر ماه، سه فعال سیاسی، سعید حجاریان، شهاب طباطبایی، و هدایت آقایی هر یک به پنج سال حبس محکوم شدند.^{۶۵۴} روز بعد، مسعود باستانی، که همسر بارداری وی تا آن هنگام از زندان آزاد شده بود، به هشت سال حبس محکوم شد. در روز ۲۸ مهر، محقق ایرانی آمریکایی، کیان تاجبخش، به حبس طولانی پانزده ساله محکوم شد. در زندان اوین، تاجبخش از زندان انفرادی به «ویلا» بخش راحت‌تری در ساختمان زندان، منتقل شده بود.^{۶۵۵}

ابطحی، معاون رئیس جمهور سابق نیز که در «ویلا» نگاهداری می‌شد و در نخستین محاکمه گروهی فرمایشی ظاهر شده بود، در روز ۱۳ آبان برای یک جلسه رسیدگی فردی به دادگاه برده شد. در آنجا وی به اجتماع و تبانی با هدف اقدام علیه امنیت داخلی کشور، فعالیت تبلیغاتی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران، توهین به رئیس جمهور، اختلال در نظم عمومی از طریق شرکت در تجمع غیرقانونی مورخ ۲۵ خرداد و نگهداری اسناد محرمانه متهم شد. در روز ۳۰ آبان ابطحی به همراه پنج مأمور

۶۴۹. آناهیتا بیژنی، «گزارشی درباره زندانیان سیاسی در ایران» [Anahita Bijani, *A Report on Political Prisoners in Iran*, GOZAAR]. گزار، ۳ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.gozaar.org/template1.php?id=1385&language=english> «حکم اعدام یکی از معترضین به نتیجه انتخابات در ایران صادر شد»، دویچه وله، ۸ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4773758,00.html>

۶۵۰. «فایل ویدیویی: فعال انجمن پادشاهی ایران به فعالیتهای تروریستی اعتراف می‌کند»، ۱۷ اوت ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.youtube.com/watch?v=3uPOOgitWyg>

۶۵۱. اعدام در ایران امری غیرمعمول نیست. از جهت تعداد اعدام شوندهگان ایران در جهان مقام دوم را پس از چین دارا می‌باشد. اما اعدامهای گزارش شده پس از انتخابات خرداد به طور نگران کننده‌ای افزایش یافتند. در شش ماه اول سال ۲۰۰۹ [برابر با دی ۱۳۸۷ تا تیر ۱۳۸۸]، ۱۹۶ تن در ایران اعدام شدند. در پنجاه روز پس از انتخاب محمود احمدی‌نژاد، دولت گزارش داد که حداقل ۱۱۵ اعدام دیگر صورت گرفته است، اما آنهایی که اعدام شده بودند به جرایمی از قبیل قاچاق مواد مخدر و دیگر جنایات اساسی محکوم شده بودند. سازمان عفو بین‌الملل، «ایران: افزایش نگران کننده اعدامها از زمان انتخابات جنجالی ریاست جمهوری» [Amnesty International, *Iran: Alarming Spike in Executions Since Disputed Presidential Elections*]. اوت ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/iran-alarming-spike-executions-disputed-pres-identical-election-20090807> اما به هر حال ارزیابی این ادعا غیرممکن است زیرا نام [اعدام شدگان] هرگز اعلام نشده است.

۶۵۲. عضویت در سازمان مجاهدین خلق معمولاً مجاریه محسوب می‌شود که مجازات اعدام را به دنبال دارد.

۶۵۳. «صدور حکم اعدام برای سه نفر از متهمان حوادث پس از انتخابات»، خبرگزاری فارس، ۸ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=8808060622>

۶۵۴. «حکم اولیه برای حجاریان: پنج سال حبس تعلیقی»، بی‌بی‌سی فارسی، ۲۵ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.bbc.co.uk/persian/iran/2009/10/091017_op_ir88_hajarian_sentenced.shtml منابع نزدیک به خانواده حجاریان به خبرگزاری بی‌بی‌سی گفتند که مجازات شفاهاً به خانواده او ابلاغ گردیده و به طور رسمی اعلام نشده است. یک روز بعد، علیرضا آوایی، رئیس دفتر تهران در وزارت دادگستری گفت که هنوز هیچ حکمی برای حجاریان صادر نشده است. نگاه کنید به «آوایی: تاکنون درباره حجاریان رأی صادر نشده است»، ایرنا، ۲۵ مهر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www2.irma.ir/05/news/view/line-9/8807258522090411.htm>. مجازات حجاریان به دلیل معلولیت او به حالت تعلیق درآمد.

۶۵۵. نازیلا فتحی، «حیرت متهم ایرانی - آمریکایی از مجازات خود»، نیویورک تایمز، Nazila Fathi, *Iranian-American Stunned by Sentence*, [New York Time] ۲۱ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://www.nytimes.com/2009/10/22/world/middleeast/22tehran.html?_r=1

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

به خانه خود رفته و به بازرسی منزل پرداخته و سپس به دادگاه بازگشتند.^{۶۵۶} وی به شش سال حبس محکوم و وثیقه ۷۰۰ میلیون تومانی برای او تعیین شد. ابطحی و وکیل وی، صالح نیکبخت قصد دارند نسبت به این حکم درخواست فرجام کنند.^{۶۵۷}

سخنگوی دادگاه انقلاب در تهران در روز ۲۶ آبان بیانیه‌ای صادر کرد که گفته می‌شد به منظور «جلوگیری از ترویج شایعات بی‌اساس و غیرواقعی» بوده است.

با وصول پرونده اتهامی هر یک از متهمان که در دادسرا منتهی به صدور قرار مجرمیت و کیفرخواست شده بود و ارجاع آن به شعب مختلف دادگاه انقلاب اسلامی تهران، دادگاه رسیدگی کننده با حضور متهمان و وکلای مدافع آنان و نماینده دادستان، مبادرت به تشکیل جلسات رسیدگی کرده، به اتهامات انتسابی رسیدگی و پس از استماع دفاعیات متهمان و وکلای مدافع آنان، به صدور رأی اقدام کرده است که تاکنون تعداد ۸۹ نفر از متهمان محاکمه و برحسب مورد به مجازات اعدام برای ۵ نفر که متهم به وابستگی و عضویت در گروه‌های ضدانقلاب، تروریستی و معاند بوده‌اند و حبس برای ۸۱ نفر از شش ماه تا ۱۵ سال محکوم شده‌اند.

ضمناً اجرای حکم مجازات حبس مقرر برای سه محکوم دیگر تعلیق شده است هم چنین سه متهم دیگر نیز از اتهامات انتسابی برائت حاصل کرده‌اند.^{۶۵۸}

سرعت اعلام شدن احکام در ماه آبان افزایش یافت. در حالیکه اکثر متهمان به حبس محکوم شدند، برخی دیگر به شلاق و تبعید نیز محکوم شدند. کامبیز نوروزی، عضو انجمن صنفی روزنامه‌نگاران و فعال رسانه‌ای که در روز ۷ تیر در برابر مسجد قبا دستگیر شد، به علت شرکت در تظاهرات ۲۵ خرداد، به تبلیغ علیه رژیم محکوم شده و به دو سال حبس و تحمل ۷۶ ضربه شلاق محکوم شد.^{۶۵۹} احمد زیدآبادی، دبیر کل دفتر تحکیم وحدت، در روز ۲ آذر به دادگاه آورده شد و به شش سال حبس و پنج سال تبعید در گناباد در شمال شرق ایران محکوم شد. ضمناً وی از شرکت در هرگونه فعالیت مدنی و اجتماعی مادام‌العمر محروم شد.^{۶۶۰}

تا دی ماه، حامد روحی‌نژاد،^{۶۶۱} رضا خادمی،^{۶۶۲} و ایوب پرکار، متهم به عضویت در سازمان مجاهدین خلق و انجمن پادشاهی، توسط شعبه ۲۶ دادگاه انقلاب به اعدام محکوم شدند. با احتساب این سه، مجموع تعداد احکام اعدام به شش رسید.^{۶۶۳} بر طبق

۶۵۶ «ابطحی به شش سال زندان محکوم شد»، آینده، ۳۰ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.ayandeneews.com/news/15483/>

۶۵۷ جنی پرسیوال، «معاون رئیس جمهور سابق ایران در ارتباط با اعتراضات مربوط به انتخابات مجازات شد»، گاردین [Jenny Percival, Former Vice-President of Iran Sentenced Over Election Protests, GUARDIAN] ۲۲ نوامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.guardian.co.uk/world/2009/nov/22/mohammad-ali-abtahi-iran-protests-jailed>

۶۵۸ «اطلاعیه دادگستری کل تهران درباره پرونده حوادث پس از انتخابات»، ایلنا، ۲۶ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.ilna.ir/printable.aspx?ID=90437>

۶۵۹ «کامبیز نوروزی به حبس و شلاق تعزیری محکوم شد»، پارلمان نیوز، ۲۷ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.parlemannews.ir/index.aspx?n=5523>؛ نمونه دیگری از متهمان که به تحمل شلاق محکوم شد، سهیل نوید یکتا نام دارد، تظاهرکننده جوانی که به هفت سال زندان و تحمل ۷۴ ضربه شلاق محکوم گردید. «محکومیت نوید یکتا به ۷ سال زندان و ۷۴ ضربه شلاق»، موج سبز آزادی، ۲۰ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://mowjcamp.com/article/id/63474>

۶۶۰ «محکومیت زیدآبادی به شش سال حبس و تبعید در گناباد»، رادیو فردا، ۲ آذر ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.radiofarda.com/content/F11_Iran_Postelection_Zeydabadi/1885960.html

۶۶۱ «من، حامد روحی‌نژاد، پسر محمد رضا، محکوم به اعدام، می‌خواهم داستان خود را برایتان بگویم»، مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران [Hamed Rouhinejad, Son of Mohammad Reza, Sentenced to Death, Want to Tell You My Story, HUMAN RIGHTS ACTIVISTS IN IRAN] ۱۵ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://hra-iran.net/index.php?option=com_content&view=article&id=1904:45546&catid=66:304&Itemid=293

۶۶۲ «صدور پنجمین حکم اعدام برای متهمان اعتراضات پس از انتخابات / گزارشی از پرونده رضا خادمی»، کمیته گزارشگران حقوق بشر، ۲۴ آبان ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://chr.us/spip.php?article6774>

۶۶۳ «فعال سیاسی به مرگ محکوم شد»، مجموعه فعالان حقوق بشر در ایران [Political Activist Sentenced to Death, HUMAN RIGHTS ACTI -] ۲ دسامبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در http://hra-iran.net/index.php?option=com_content&view=article&id=2233:politic [ISTS IN IRAN]

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

قانون ایران، می‌توان نسبت به این احکام، درخواست استیناف داد.^{۶۶۴}

۵.۷. نقض قوانین ایران و حقوق بین‌الملل

محاکمات گروهی فرمایشی و مجازات‌های دستگیرشدگان مربوط به انتخابات که متعاقباً صادر شد، قوانین ایران و حقوق بین‌الملل را که هر دو رعایت تشریفات حقوقی ابتدایی شامل اصل برائت، و حق برخورداری از وکیل مدافع مورد انتخاب متهم، و منع اعترافات اجباری در مراحل دادرسی کیفری را ملزم می‌دانند، نقض کرد.

محاکمات گروهی فرمایشی نتوانست حتی از ابتدایی‌ترین الزامات یک دادرسی عادلانه برخوردار باشد. تا ۱۰۰ تن متهم در آن واحد «محاكمه» شدند. این محاکمات شامل خواندن یک بیانیه سیاسی توسط دادستان، و به دنبال آن اعترافات دستچینی از متهمان بود. متهمان را مجبور ساختند بدون برخورداری از مشاوره حقوقی منتخب خود در دادگاه حاضر شوند.

۵.۷.۱. حق انتخاب وکیل

مطابق اصل ۳۵ قانون اساسی ایران، شهروندان «در تمام دادگاه‌ها» حق انتخاب وکیل دارند.^{۶۶۵} این حق اساسی در مواد ۱۲۸، ۱۸۵ و ۱۸۶ آئین دادرسی کیفری و ماده ۳ قانون حقوق شهروندی تدوین شده است.^{۶۶۶} اگر چه ماده ۱۲۸ آئین دادرسی کیفری به قاضی اجازه می‌دهد دسترسی متهم به وکیل را محدود یا ممنوع کند، اما این باید به دلایل امنیت ملی باشد و چنین محدودیتی هم فقط تا پایان مرحله تحقیقات مجاز است.

ماده ۱۴(ب) میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ملزم می‌دارد که برای متهمان «وقت و تسهیلات کافی برای تهیه ... دفاعیه و ارتباط با وکیل منتخب خود را داشته باشد». افراد حق دارند از مشاوره حقوقی هم در مرحله محاکمه و هم در مراحل پیش از محاکمه برخوردار شوند.^{۶۶۷} چندین تن از بازرسان حقوق بشر سازمان ملل متحد در یک اطلاعیه مطبوعاتی که در ۲۲ مرداد در مورد محاکمه‌های گروهی فرمایشی در ایران منتشر ساختند، متذکر شدند که متهمین در مراحل دادرسی کیفری باید از مشاوره حقوقی کافی برخوردار باشند. کمیته حقوق بشر اظهار کرده است که «در موارد احکام اعدام، این امر بدیهی و مسلم است که متهم باید عملاً در تمام مراحل دادرسی از کمک وکیل مدافع خویش برخوردار شود».^{۶۶۸}

علیرغم قوانین ایران و حقوق بین‌الملل، متهمان از حق خود برای داشتن مشاوره حقوقی محروم شدند. با آغاز اولین محاکمه گروهی فرمایشی، و کلای مدافع درباره حقوق موکل‌های خود در ارتباط با تشریفات حقوقی لازم، ابراز نگرانی کردند. اکثر متهمان در ابتدا وکیل مدافع منتخب خود را نداشتند. صالح نیکبخت، وکیل مدافع منتخب ابطی و چندین متهم دیگر، گزارش کرد که از ورود وی به اولین جلسه محاکمه که طی آن یکی از موکلین او اعتراف کرد، جلوگیری به عمل آمد.^{۶۶۹} دکتر علی نجف‌توانا، وکیل دیگر، هم از دسترسی نداشتن به موکلین خود و هم از نحوه نادرست و ناپسند دادرسی،

[al-activist-sentenced-to-death&catid=66:304&Itemid=293](http://www.al-activist-sentenced-to-death&catid=66:304&Itemid=293)

۶۶۴. ماده ۲۳۲ قانون آئین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری می‌گوید: «آرای دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری قطعی است مگر در موارد ذیل که قابل تجدیدنظر می‌باشد: الف - جرایمی که مجازات قانونی آنها اعدام یا رجم است». نگاه کنید به آئین دادرسی کیفری، رک. زیرنویس ۳۹۱، ماده ۲۳۲.

۶۶۵. قانون اساسی ایران، رک. زیرنویس ۲، ماده ۳۵.

۶۶۶. آئین دادرسی کیفری، رک. زیرنویس ۳۹۱، مواد ۱۲۸، ۱۸۵-۱۸۶؛ قانون حقوق شهروندی، رک. زیرنویس ۳۹۱، ماده ۳. «محاکم و دادرها مکلفند حق دفاع متهمان و مشتکی عنهم را رعایت کرده و فرصت استفاده از وکیل و کارشناس را برای آنان فراهم آورند». همان.

۶۶۷. میثاق حقوق مدنی، رک. زیرنویس ۳۰۴، ماده ۱۴(ب).

۶۶۸. کمیته حقوق بشر سازمان ملل متحد، تفسیر عمومی شماره ۳۲، ماده ۱۴: حق برابری در مقابل دادگاه‌ها و محاکم و برخورداری از محاکمه عادلانه، سند سازمان ملل CCPR/C/GC/32، پاراگراف ۳۸ (۲۳ اوت ۲۰۰۷)، قابل دسترسی در [http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/ GEN/G07/437/71/PDF/G0743771.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/437/71/PDF/G0743771.pdf?OpenElement)

۶۶۹. «محاکمه بازداشت‌شدگان حوادث ایران آغاز شد»، بی‌بی‌سی فارسی، ۱۰ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.bbc.co.uk/persian/>

پیامد خشونت‌بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

مانند محاکمه تعداد بسیار زیادی از متهمین با سوابق متفاوت و اتهامات گوناگون، شکایت کرد. ۶۷۰ پس از گذشت یک هفته کامل از مطرح شدن این پرونده عریض و طویل توسط دادستان و ابراز اعترافات علنی توسط بسیاری از متهمین، و کلای بیش از دوازده تن از متهمان شکایت کردند که هنوز به آنها اجازه داده نشده است با موکلین خود تماس گرفته و یا حتی به پرونده ایشان دسترسی پیدا کنند.^{۶۷۱}

ناصر عبدالحسینی که در طول محاکمه خود به جرایمی اعتراف کرد که منجر به صدور حکم اعدام برای وی شد، تقریباً از هیچگونه دفاعی برخوردار نشد. برادر وی گزارش کرد:

در طول محاکمه، وکیل تعیین شده توسط دادگاه، از برادرم دفاع نکرد. وی فقط دو بار با برادرم تماس گرفته بود و هیچ کاری برای پرونده وی نکرد ... دفاعیه‌ای که وکیل در طول جلسه استماع خواند هیچ ارزشی نداشت. کیفرخواستی که علیه برادرم تنظیم شده بود، هیچ تطابقی با واقعیات نداشت. برادرم در جریان اعتراضات، در تهران نبود، و بنابراین نمی‌توانسته است در تظاهرات شرکت کرده و شعار داده باشد.^{۶۷۲}

۵,۷,۲. محکومیت بر پایه اعترافات اجباری

بسیاری و حتی شاید همه محکومیتها بر پایه اعترافات استوار بود که تحت فشار و سرکوب از متهمان در بازداشت بدست آمده بود. این نحوه استفاده از اعترافات اجباری، ابتکار نوینی نیست. معروف است که در روسیه زمان استالین، رادیو، نوار ویرایش شده محاکمه ناراضیان را پخش می‌کرد. رژیم پهلوی نیز پیش از انقلاب ۱۳۵۷ ایران از روشهای مشابهی استفاده می‌کرد. پس از انقلاب، اعترافات بسیاری از مقامات رسمی سابق، نظامیان، چپگرایانی که خود نیز از انقلابیون بودند، و اعضاء دیگر گروه‌های ناراضی، برای ملت ایران پخش می‌شد، که گاهی هم این به عنوان مقدمه‌ای برای اعدام افراد بود.^{۶۷۳}

به کارگیری اعترافات اجباری در سیستم قضایی ایران، کماکان یک روال عادی است. اعترافات اغلب به منظور تأیید پرونده قضایی و یا تقویت اعتبار دستگاه قضایی، از رسانه‌ها پخش می‌شود.^{۶۷۴} حداقل در یک مورد در سال ۱۳۸۳، دادستان مرتضوی چهار روزنامه‌نگار را گروگان نگاه داشت تا آنکه آنها پذیرفتند تقاضای بخشش خود را منتشر ساخته و شهادت دهند که در طول بازداشت با آنها خوشرفتاری شده است.^{۶۷۵}

iran/2009/08/090801_ba-rioters-trial.shtml

۶۷۰. «ارزیابی و تحلیل حقوقی دادگاه متهمان رخدادهای اخیر»، تابناک، ۱۱ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=58011>

۶۷۱. «برگزاری دادگاه بدون اطلاع و کلای مدافع متهمان»، رادیو زمانه، ۱۷ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://zamaaneh.com/special/2009/08/post_845.html

۶۷۲. «برادران مردی که در محاکمات انتخابات به اعدام محکوم شد می‌گویند که بازجوها وی را فریب دادند»، مدار ایران [The Brothers of a Man Sentenced to Death in Election Trials Say he Was Deceived by Interrogators, MADYAR IRAN] ۱۳ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.madyariran.net/?p=2620>

۶۷۳. نگاه کنید به یرواند آبراهامیان، «اعترافات زیر شکنجه» [ERVAND ABRAHAMIAN, TORTURED CONFESSIONS] (۱۹۹۹).

۶۷۴. مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «CTRL+ALT+DELETE: پاسخ ایران به اینترنت» (1388)، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/httpdocs/English/reports.htm>

۶۷۵. نگاه کنید به مرکز اسناد حقوق بشر ایران، «اعترافات اجباری: هدف قرار دادن فعالان اینترنتی ایران»، قابل دسترسی در <http://iranhrdc.org/>

۵. محاکمات گروهی فرمایشی

با وجود این، اصل ۳۸ قانون اساسی ایران مقرر می‌دارد که «هر گونه شهادت و اقرار و سوگندی که تحت اجبار گرفته شود، فاقد ارزش و اعتبار است». علاوه بر آن ماده ۱۲۹ آئین دادرسی کیفری می‌گوید قاضی تحقیق در هنگام بازجویی از متهم نباید به اکراه یا اجبار متهم متوسل شود.^{۶۷۶} در روز ۱۲ مرداد ۱۳۸۸ یعنی فقط ۳ روز پس از اولین جلسه دادگاه، آیت‌الله العظمی یوسف صانعی که دارای افکار اصلاح‌طلبانه است، تکرار کرد که شرعاً، قانوناً و منطقاً «اقرار در زندان و حبس اعتبار نداشته و ندارد».^{۶۷۷} آیت‌الله العظمی حسینعلی منتظری حتی از این هم فراتر رفته و اظهار داشت:

اقرارها و اعتراف‌گیریها که ... در زندانهای غیرقانونی ... گرفته می‌شود، بکلی فاقد وجهت شرعی و قانونی بوده ... و از طرفی هیچ محکمه صالحی نباید و نمی‌تواند کسی را بر اساس این گونه اعترافات و مصاحبه‌ها محکوم به حکمی نماید ... مباشران و متصدیان و آمران آنها باید محاکمه و تعزیر شوند.^{۶۷۸}

اگرچه هر دو آیت‌الله، روحانیون ناراضی یا طرفدار اصلاحات محسوب می‌شوند، اما آنها مرجع تقلید هستند، و شرعاً قضاوت‌های حقوقی آنها دارای بالاترین اعتباری است که می‌توان به روحانیون شیعه نسبت داد.^{۶۷۹} به علاوه، آنها هر دو متخصص قانون اساسی جمهوری اسلامی هستند زیرا آیت‌الله صانعی عضو سابق شورای نگهبان است و آیت‌الله منتظری که اخیراً فوت کرد، در نگارش

آیت‌الله العظمی یوسف صانعی یکی از عالیرتبه‌ترین روحانیون جهان شیعه و نیز عضو سابق شورای نگهبان می‌باشد. پس از فوت آیت‌الله منتظری، آیت‌الله صانعی در نظر بسیاری عالیرتبه‌ترین روحانی طرفدار جنبش

اصلاحات می‌باشد. وی علناً دستگیری، زندان و شکنجه فعالان و تظاهرکنندگان را محکوم نمود. بر اساس گزارشها دفاتر وی در قم مورد حمله صدها بسیجی قرار گرفته که کارمندان وی را مصدوم ساخته، پنجره‌ها را شکسته و تصاویر بزرگ رهبر را در آنجا نصب نمودند. اخیراً آیت‌الله یزدی، که از طرفداران احمدی‌نژاد می‌باشد، سعی کرد تا صانعی را از مقام خود به عنوان مرجع تقلید خلع نماید، حرکتی که توسط بسیاری از روحانیون برجسته شیعه مورد انتقاد قرار گرفت.

قانون اساسی نقش مهمی داشت.^{۶۸۰}

در حالیکه محاکمه‌های گروهی فرمایشی در حال وقوع بود، مانفرد نواک، بازرس ویژه سازمان ملل متحد در شکنجه و دیگر رفتارهای ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز، اعلام کرد اعترافاتی که در نتیجه بازجویی‌های خشونت‌آمیز یا تحت شکنجه

<http://docs/English/reports.htm>

۶۷۶. نگاه کنید به آئین دادرسی کیفری، رک. زیرنویس ۳۹۱، ماده ۱۲۹.

۶۷۷. «بیانیه مرجع عالیقدر حضرت آیت‌الله العظمی صانعی در پی برگزاری دادگاه‌های پس از انتخابات دهمین دوره ریاست جمهوری»، وبسایت آیت‌الله صانعی، ۱۴ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در <http://saanei.org/?view=01.01.01.67.0>؛ فردریک دال، «همسر موسوی می‌گوید برادرش را در خلال سرکوبها ایران زندانی کرده‌اند»، رویترز [Fredrik Dahl, Mousavi's Wife Says Brother Jailed in Iran Crackdown, REUTERS]، ۲۳ ژوئیه ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.reuters.com/article/GCA-Iran/idUSTRE56M1TH20090723?s>

۶۷۸. «پیام آیت‌الله العظمی منتظری در اعتراض به برگزاری دادگاه‌های فرمایشی»، وبسایت آیت‌الله منتظری، ۱۳ مرداد ۱۳۸۸، قابل دسترسی در http://www.amontazeri.com/farsi/link.asp?Topic_ID=217

۶۷۹. مراجع تقلید، منابع تقلید مذهبی هستند که مسلمانان شیعه از آنان پیروی می‌کنند. طبق وبگاه پاسخگویی به مسائل دینی: «هر مکلف در مسائل فروع دین (نماز و روزه و زکات و خمس...) یا باید خودش صاحب نظر و مجتهد باشد یا تقلید کند». از کسی می‌توان تقلید کرد که «مرد، عاقل، بالغ، شیعه ۱۲ امامی، حلال زاده، عادل و اعلم از دیگران» باشد. نگاه کنید به «شرایط انتخاب مرجع تقلید چیست»، وبگاه پاسخگویی به مسائل دینی، ۱۹ دسامبر ۲۰۰۶، قابل دسترسی در <http://www.porsojoo.com/en/node/55143>؛ و «بهترین مرجع تقلید کیست و چه خصوصاتی باید داشته باشد»، وبگاه پاسخگویی به مسائل دینی، ۱۹ دسامبر ۲۰۰۶، قابل دسترسی در <http://www.porsojoo.com/en/node/56325>

۶۸۰. یوسف صانعی در ۱ اسفند ۱۳۵۸، توسط آیت‌الله خمینی به عنوان یکی از شش مجتهد اسلامی به عضویت شورای نگهبان منصوب گردید و به مدت سه سال در این شورا خدمت کرد. در ۱۹ دی ۱۳۶۱ خمینی وی را به سمت دادستان کل ایران منصوب داشت و او این پست را در ۱۳۶۴ ترک گفت. «عنایت حضرت آیت‌الله خمینی و مسئولیت‌های اجرایی»، وبسایت آیت‌الله صانعی، قابل دسترسی در <http://saanei.org/?view=01.01.14.7.0> (تاریخ دسترسی ۳۰ دسامبر ۲۰۰۹). آیت‌الله منتظری پس از آنکه قانون اساسی نوشته شد، آن را مرور و بررسی نمود و یکی از عاملان پشتیبانی از مفهوم «ولایت فقیه» در قانون اساسی بود. به طور کلی نگاه کنید به آیت‌الله حسینعلی منتظری، «خاطرات آیت‌الله منتظری، مجموعه پیوستها و دستنویسها» (۲۰۰۱)؛ همچنین نگاه کنید به «سؤال‌اتی درباره قانون اساسی»، بر وبسایت آیت‌الله منتظری، قابل دسترسی در <http://www.amontazeri.com>

پیامد خشونت بار: انتخابات ۱۳۸۸ و سرکوب دگراندیشان در ایران

مازیار بهاری
مازیار بهاری، روزنامه‌نگار و فیلمساز ایرانی - کانادایی در روز ۳۱ خرداد دستگیر شد و ۱۱۸ روز در بازداشت بسر برد. وی تحت بازجویی مداوم مجبور به اعتراف و شهادت در اولین سری محاکمات گروهی فرمایشی درباره اتهام شرکت در «کودتای مخملی» شد. وی به علت فشارهای بین‌المللی آزاد شد و توانست ایران را ترک کند. بهاری پس از آزادی، شرح مفصلی از روشها و فشارهای مورد استفاده برای مجبور ساختن وی به اعترافات اجباری نگاشت.

گرفته می‌شوند، در هر سیستم قضایی واقعی، فاقد ارزش هستند.^{۶۸۱} الحاجی ملک سو، معاون رئیس گروه کاری سازمان ملل متحد در مورد بازداشت‌های خودسرانه، تأکید کرد که «این اعترافات به آنچه که جرایمی علیه امنیت ملی و خیانت نامیده می‌شود، نباید تحت هیچ شرایطی به وسیله دادگاه انقلاب، به عنوان گواه و مدرک پذیرفته شود».

تمام شواهد دال بر آن است که اعترافات که دادگاه از آن برای محکوم نمودن زندانیان استفاده کرد، تحت فشار گرفته شده بود. برای مثال، مازیار بهاری، روزنامه‌نگار ایرانی - کانادایی، پس از آزاد شدن اعلام کرد که اعترافات وی پس از بازجویی‌های وحشیانه و شکنجه به دست آمده بود و او به بازجوهای خود آن چیزهایی را می‌گفت که آنها می‌خواستند بشنوند.^{۶۸۲} در اولین کیفرخواست، از قول وی نقل می‌شود که:

مازیار بهاری خبرنگار هفته نامه نیوزویک در این رابطه اظهار می‌دارد: «رسانه‌های غربی خط تقلب در انتخابات را حتی قبل از برگزاری انتخابات پیگیری می‌کردند و بنده هم در یک مصاحبه‌ای با آقای خاتمی این سؤال را از ایشان پرسیدم و پس از مصاحبه با ایشان مشاهده کردم که جریانی مطابق با الگوی کلاسیک انقلاب رنگی در کشور دنبال می‌شود».^{۶۸۳}

ناصر عبدالحسینی در تلویزیون ایران به داشتن تماس و همکاری با سازمان مجاهدین خلق اعتراف کرد.^{۶۸۴} این فروشنده ۲۲ ساله قطعات یدکی اتومبیل در روز ۵ تیر ۱۳۸۸ پس از بازگشت از یک سفر کاری دستگیر شده بود. اما به هر حال برادرش ادعا می‌کند که عبدالحسینی، که تحصیلات دبیرستان خود را هم به اتمام نرسانده بود، از جهت سیاسی فعال نبود. وی گزارش کرده است که:

به برادرم گفتند اگر در تلویزیون اعتراف کند مجازات او کاهش خواهد یافت ... و تا پیش از پایان این دوره آزاد خواهد شد. آنها وی را فریب دادند تا در تلویزیون اعتراف کند، اما بر خلاف آنچه به وی قول داده بودند، به وی حکم اعدام دادند. آنها با سوءاستفاده از ناصر، با جان او بازی کردند.^{۶۸۵}

پس از مشاهده اولین سری محاکمه‌ها و اعترافات، محسن آرمین، که یکی از سیاستمداران معروف طرفدار اصلاحات است، پیشدستی کرد تا اگر دستگیر شود، هر اعترافی که در آینده بکنند، با توجه به اظهارات فعلی او بی‌اعتبار شود.

هیچ نقطه سیاه و تاریکی در زندگی سیاسی خود ندارم که به خاطر آن احساس ندامت و شرمندگی کنم، هیچ

۶۸۱. اطلاعیه مطبوعاتی، متخصصان سازمان ملل متحد، «ایران: بازداشت‌شدگان به منظور اعتراف‌گیری مورد شکنجه و بدرفتاری قرار گرفتند»، اخطار به متخصصان سازمان ملل متحد [sions, warn UN Experts] (۱۳ اوت ۲۰۰۹)، قابل دسترسی در <http://www.unhcr.ch/hurricane/hurricane.nsf/0/32F1022E3AE7B473.C1257611004DFC95?opendocument>

۶۸۲. ۱۱۸ روز، رک. زیرنویس ۴۰۸.

۶۸۳. کیفرخواست اول، رک. زیرنویس ۴۹۱، صص. ۱۱-۱۲.

۶۸۴. سازمان مجاهدین خلق چند ماه پس از انقلاب ۱۳۵۷ شروع به ضدیت با روحانیون حاکم نمود. در نخستین ماه‌های استقرار جمهوری اسلامی، سازمان مجاهدین خلق چندین مورد قتل و عملیات تروریستی ویران‌کننده انجام داد که در طی آن بسیاری از اعضاء عالی‌رتبه رژیم اسلامی را به قتل رساند. در طول جنگ ایران و عراق، سازمان مجاهدین خلق به نیروهای صدام حسین پیوست و چند حمله تهاجمی به ایران کرد. برای اطلاعات بیشتر، نگاه کنید به پرونده آبراهامیان، «مجاهدین ایرانی» [ERVAND ABRAHAMIAN, THE IRANIAN MOJAHEDIN] (۱۹۸۹).

۶۸۵. «برادران مردی که در محاکمات انتخابات به اعدام محکوم شد می‌گویند که بازجوها وی را فریب دادند»، مدیار ایران [The Brothers of a Man Sentenced to Death in Election Trials Say he Was Deceived by Interrogators, MADYAR IRAN] ۱۳ اکتبر ۲۰۰۹، قابل دسترسی در <http://www.madyariran.net/?p=2620>

نتیجه گیری

ارتباطی با بیگانگان نداشته و ندارم، تاکنون هیچ پولی از محافل بیگانه دریافت نکرده‌ام، نه به انقلاب مخملی معتقدم و نه به براندازی نظام و تنها خواهان اجرای قانون اساسی و قرار گرفتن همگان در چارچوب قانون هستم و معتقدم تنها راه اعتلای کشور و استحکام نظام جمهوری اسلامی ایران و حفظ جمهوریت و اسلامیت نظام [هستند].^{۶۸۶}

نتیجه گیری

در حالیکه این گزارش منتشر می‌شود، دور دستگیریها، بازداشت، اعترافات اجباری، محاکمه‌ها و مجازات‌ها در ایران ادامه دارند. به دنبال تظاهرات عاشورا، صدها تن از تظاهرکنندگان و فعالان در خیابانها و یا در منازل خود دستگیر شدند. بسیاری از آنها تازه آزاد شده بودند اما در تلاش مجدد رژیم برای سرکوب خشونت‌بار جنبش مخالفان، باز دستگیر شدند. مرکز اسناد حقوق بشر ایران به مستندسازی این موارد نقض قوانین ایران و حقوق بین‌الملل ادامه خواهد داد.

مرکز اسناد حقوق بشر ایران مایل است از تمامی شهود، که بسیاری از آنها برای بازگو کردن مشاهدات خود، به دست رژیم ایران دچار عواقب هولناکی شده‌اند، تشکر کند. این مرکز همچنین مایل است از دانشجویان آموزشگاه حقوق بشر دانشکده حقوق دانشگاه تورنتو برای کمکهای تحقیقاتی ارزنده آنها، سپاسگذاری کند.

کیانوش آسا، دانشجوی ۲۴ ساله کارشناسی ارشد مهندسی شیمی در دانشگاه علم و صنعت ایران در ۲۵ خرداد ۱۳۸۸ در خیابان‌های تهران در اثر اصابت گلوله کشته شد. خانواده وی هیچ اطلاعی از وی نداشتند تا آنکه در سوم تیر ماه جسد وی در سردخانه پزشکی قانونی شناسایی شد. وی به ضرب دو گلوله کشته شده بود. پیکر وی در هفتم تیر ماه در شهر محل زندگیش در کرمانشاه به خاک سپرده شد. مراسم چهلم وی در ۱۵ مرداد ماه با حضور هزاران نفر برگزار شد که با ممانعت نیروهای امنیتی روبرو شده و برخی از بستگان وی نیز بازداشت شدند. در ۱۶ آذر، روز دانشجو، برادر وی، کامران آسا، در حین ورود به دانشگاه جهت شرکت در مراسم بازداشت شد. وی تا لحظه انتشار این گزارش در بازداشت به سر می‌برد.